

פ מ ע ר ק ה

עם ותירו

המלחמה באירופה לא נסתיימה עדיין, אך היא מתקרבת אל סיומה. ידוע הצו הנושן: "רצונך בשלום, היפוך למלחמה". אך אימרת-ימינו היא — לשלום יש להיפוך בעוד מלחמה. אלא שהתכונה לקראת ימי השלום כוללת את ההכנות לקיום הצו הנושן הנ"ל. כך — אצל כל העמים, שיש לאל ידם להניח יסוד-ראשון להכנותיהם אלו, הכנות שבמשו והכנות שברוח, שבמעשה ושבתכנית. וכך צריך להיות גם אצל עמים, שבעצם, אין בכוחם בשעה זו להכשיר לקראת הבאות אלא את נכונותם הרוחנית בלבד. הלא הם — העמים הקטנים והחלשים, בשאתם נפשם לחיי-שלום והירות.

מידת כוננותם של עמים קטנים אלה היא גורלית להם, ויש בה כדי לקבוע במידה רבה גם את מקומם בחברת-העמים לעתיד לבוא. הכל מודים, כי השלום העתידי לבוא לא "מאליו" ישמר, כי הוא יצטרך למכשירי-שמירתה לכוחות-ביצוע, כוחות-מגן וכוחות-תנופה בעלי ערך צבאי. גשתגרה האימרת: "חבר-עמים חדש — אשר שנים לו". והכל מודים, כי בלעדי השינים האלה לא יצטייר עדיין קיום השלום.

אך מהלך הבריורים בשנה זו, שנת התגבשות דפוסי המחשבה המדינית של העולם לקראת התקופה החדשה, איננו מעיד, כי יש שוקדים על כוונה להקמת חיל-בינלאומי. הסיכום שסיכמו לעת-עתה (כלומר, לתקופה שלמה) נציגי העמים הגדולים — נתברר כבר. כוחות צבאיים של מדינות ועמים, ולא של שלטון בינלאומי עולמי, הם שייקראו לקיים את צו שמירת השלום והטלת המשמעת הבינלאומית על כל פורץ גדר וכל פוגע בשכנו.

היהיו כוחות צבא אלה כוחותיהן של מעט המעצמות האדירות בלבד, או יהיה חלק ונחלה בתפקיד זה של שמירת-הבטחון גם לשאר מדינות וגופים לאומיים, ככינוניים כקטנים?

על סף התקופה החדשה, מוטב לסלק שתי טעויות-מחשבה, הרווחות כיום: (א) ההשלמה הקלה עם כך שתפקיד שמירת-הבטחון יהא מסור כולו בידי "שלושת הגדולים" (האמור כאן ב"שלושה" — יחול גם על ה"ארבעה"); (ב) ראיית גרעיני

מיליטריים ו"צחצוח-חרבות שוביני" בכל נטיה ובכל רצון של עמים קטנים לקיים ולבסס אף כוחות-מגן משלהם, ולקבוע לעצמם מקום במערכת חילותיו של העולם הדימוקרטי. העתיד לגבש לו מסגרות-שותפות ודפוסי-בטחון. כי גם לאחר כל אבדון האשליות והבשלה-ההכרה, שהנחילה לנו התקופה המחרידה והמאלפת הזאת של מלחמת-העולם השמדת-ישראל, עדיין צריכים אנו להתגברות-מסוימת על שגרות-מושגים.

ודאי טוב הדבר שיהיו לעולם החדש כמה עמודי-תוך עיקריים — מעצמות גדולות. הקשורות במגמה המשותפת לקיום הבטחון "שאינ לחלקו". אך במידה שסביב הענקים הללו לא תהיה פרושה הרשת של העמים הבינוניים והקטנים, שהם לא רק בחזקת "הבלי-מגן" או "איזורי-חסות", אלא שגם הם עצמם מקיימים כוחות מגן משלהם בממדים המתקבלים-על-הדעת לגביהם, וגם הם מעמידים מכסות-חיל משלהם לרשות הסמכות שתופקד על שמירת השלום, ובכוחם זה משמשים גורם פעיל בעצירת תוקפים ובהשלטת חוק ומשפט בינלאומי. — בה במידה יחסר ממילא בסדר-העולם החדש גורם מאזן, המרחיב את בסיס האחריות ההדדית; והגורם הזה יש לו גם ערך ממשי לא קטן. בתפקידי-מגן עוצרים; ולגבי פורעניות מקומיות — גם בהגנה הודפת.

גם ראשית השלטתו של "המשפט הכללי" בתחומי החברה הפיאודלית-הפרוצה — אשר בה תקיפים מעטים, שהשאר, למען בטחונם, חסים בצלם — היא גם היא באה בשעתה על יסוד תובת כל האזרחים להתקול לשמע האזעקה ולשתף מאמץ בתפיסת הפושע או בהדיפת התוקף. על מעין זה יכולה להתיסד בימינו גם ראשית התהוות הדימוקרטיה ביחסים שבין העמים. יש המסיקים מלקח גורלם של מדינות קטנות ושל עמים נגזלים במלחמת-עולם זו את המסקנה, כי אין טעם ואין תועלת בתכונת-התגוננות של מעטים וחלשים. אך אילו היתה נכונות-אמת בעוד מועד — כי עתה נשתנה אולי מהלכה של ההיסטוריה בתקופת-דמים זו, ודם-נקיים רב היה נחסך.

בתולדות האנושות יש הרבה דוגמאות לכך, איך גרם היתור על כוונות-המגן של עמים קטנים ומדינות קטנות להחליש ולערער את יסודות הבטחון, את שיווי-המשקל הבינלאומי, ואת המעצורים בפני פורענות המלחמה. היתה "קיסרות" בעולם הקדמון — קיסרות אתונה, זו "הברית האטית" שבחופי-יון ובאייה — והיא לא שבעה, לבסוף, נחת מן הנוהג לרכוז את הכוח הצבאי-הימי בידי המדינה המרכזית-השליטה, וגורל הפרובינציות של רומי, — אשר, לאחר דורות של קיום שליו רחוק תרשיהן ממלאכת המלחמה, והן הורגלו להניח את דאגת-הבטחון ומשמר-הספר בידי לגיונותיו של הקיסר ומוסדות השלטון המרכזי בלבד, — הוא גם הוא יש בו כדי לאלף. יתכן שאחד הקווים החיוניים והבריאים ביותר בהתפתחותו של חבר-העמים הבריטי (הכוונה לברית-הדומיניונים) הוא, שעם כל הפרוץ והחסר, שהיו מרובים כ"כ במערכת-המגן של כל אחת ממדינותיו-הברותיה, ידוע ידע בכ"ז, זה כשני דורות, להעמיד כל אחת מהן בפני אחריותה המיוחדת שלה: — לשמירת תחומה היא, ככל האפשר, ולמתן עזרה לכלל. כבוא הצורך. מעין כך הם הדברים כצבאות-המיליציות של מדינות ארצות-הברית; ובצורה אחרת — בברית-המועצות.

האמנם גזירה היא, שיצרי זה של כושר-מגן באומות קטנות, דווקא ריח של "מיליטריזם שוביני" היא נודף ממנו? הנה, לדוגמה, ולנדיה החדשה, אומה קטנה, — רבת אוכלוסין רק פי שלושה יותר מן הישוב העברי השוכן, כיום בארץ-ישראל; ולפני כמה עשרות שנים, כשכבר החישה עזרה צבאית לבריטניה — עדיין לא עלתה על מספרנו זה כיום. וכי לא ידענו להעריך כראוי את השירות העצום — להצלת

העולם הדמוקרטי, להדיפת השונא משערי ארצנו, לטאטואו מאפריקה ולראשית שחרורה של איטליה — אשר שירתה את כולנו הדיכוייה הראשונה מחיל זלנדיה-החדשה, שזה כ-5 שנים היא פועלת ולחמת לידנו ממש? והלא גם בחזית המזרח הרחוק, במערכה שהיא-היא מערכת-המגן לארצם הם, פועלים כחותיהם. והלא בצי הבריטי ישנה גם חטיבת אניות-מירוץ, שהיא ניר-זלנדיה כולה, ורישומה אינו בלתי ניכר גם בצג אדיר זה — "מימי" גרף שפיי" ועד היום. והלא אחו אנשי האיים המרוחקים האלה בתוך חילות-האוויר הבריטיים הוא הגבוה ביותר לפי אוכלוסיהם. אכן, אין לדבר כאן על סתם "משחק-בחיילים", וכלום ריח של שוביניזם, או של קסטה צבאית, חלילה, נודף מחיל דמוקרטי זה של אומה רודפת-שלום?

לא; לא המשיכה בעול הבטחון וההגנה — בעולו של כוח צבאי לאומי, כל עוד קיימים צבאות לאומיים בעולם — היא בחזקת סכנה חינוכית או מדינית, הכל תלוי כאן בטיב, ברוח, במגמות-החינוך, בכוונות-המעשים, אך העדרם של גייסות-שלום, דווקא אצל העמים הקטנים והחלשים, ודווקא אצל אלה שמצפונם החברתי והאנושי מפותח במידה כזאת, שספיקות מוסריים בדבר קיום חיל-לאומי גוברים בתוכם — בו, בהעדר זה, יכול להיות מקור לרפיון ופתיח לאסונות.

על כן, בין התיבעות אל הכלל ואל הפרט — אל העולם, וקודם כל אל העם עצמו, — של כל עם בוגה-תרבות ושוחר-שלום לקראת ימים יבואו צריכה להיות גם התיבעה-הציוני: שיוון ושיתוף במצוות השמירה, ההגנה, קיום החיל הלאומי כזכות כל עמי תבל וכחובתם ההדדית.

בין יום לסדר

ידועה העובדה הגיאוגרפית: ארץ-ישראל היא רצועה צרה, אשר ים ממערב ומדבר ממזרח הוחמים אותה, לכאורה, בתחומים מוחלטים, אך ספק הוא, אם המסכנות מעובדה זו הן מובנות, מוסברות ומעוכלות כל צרכן בקרב הישוב העברי.

צרות תחומי הארץ מחייבת חיפוש אקטיבי אחרי מקורות פרנסה לישוב הגדל; כידודה היחסי — עם מצבה המרכזי בחיי עם ישראל — מחייב פיתוח נתיבות לכל רוחות העולם.

פירוש המלה "ים" בלשון היונים היה גם "גשר". חלק-מה ממאמצי הישוב כבר מופנה לעבר ההוא, אך בתקופות היסטוריות מסוימות מילא גם המדבר תפקיד מעין זה — מחבר, ולא מפריד, וכשם שהבירות הקולוניאליות של העולם היוני המתפשט נוסדו בשעתן בחופי הים — "הים הגדול" של העברים הקדמונים (אלכסנדריה ואנטיוכיה — משני עבריה של ארץ-ישראל), ממש כך הבירות החדשות בארצות הכיבוש הערבי נוסדו (כגון קהיר ובגדד), או טופחו (כגון דמשק), בחופיו של "ים" המדבר, שהיה נראה כחלל-התווך המרכזי של ממלכת החליפים בשעתה.

אמנם, רבים התבדלים בין מרחבי הים ושטחי הישיון מבחינת מקור-פרנסה, הלון אל העולם, גורם-בטחון, אך בשני תחומי-הארץ הללו יש ענין חיוני לישוב העברי, שאינו להוט אחרי שום סיסמה של "התפשטות", אך גם אינו מוכן לבנות את חייו במהדרה חדשה של "גטו", משקי ותרבותי.

במילון מושגיה של רוסיה המועצתית טופח בעשרים השנים האחרונות — בשעה שהמדובר הוא בפאת-הצפון, הקרה והשוממה, בעלת הטבע האכזרי, — המונח

„Освоение“ של אותו חבל בירכתי-הצפון, וים-הקרח שלאורכו, ופירושו של מונח רוסי זה הוא מעין „סיגול“, „קינוי“ — כשהכוונה היא כפולה: גם סיגול החבל לאדם, וגם הסתגלות האדם והעושה בו לחבל; קניית שליטה על שטחי-הצפון באמצעי הטכניקה החדשה — ורכישת הידיעות, התכונות, האופי, שבכוחם בלבד יתכן ביצועו של תפקיד זה.

תעודה זאת — בראש וראשונה במשמעה השני, שצוין כאן — עומדת לפני הישוב העברי החלוצי כלפי שני איתני-הטבע, המקיפים אותו לאורך רוב גבולותיו, לימוד התנאים, החינוך העצמי, מציאת הדרכים — אלה יצריכו עוד, בודאי, מאמצים של דור שלם, אך את ההתחלות אין להשהות.

כּוּשֵׁרִים ! ל

כבר נכתב ב„מערכות“, חוב' כ"ב—כ"ג, בפרק „חיל עברי“: „...לא לרגע חולף, ולא להם בלבד, נועדו נסיון-החיים וותק השירות, ידיעה מקצועית וחיסון בקרב, שכבר רכשו ועוד ירכשו...גם, כעת, על סף הבאות והגדולות, מול הסכנות לעצם קיומנו הלאומי ונוכח התפקידים הכבירים, עתידיים בוגי החטיבה העברית ולוחמיה להעניק לעם החוזר לארצו ולנוער המתחנך על ברכי שאיפת הגאולה שפע: של יכולת, תכונות-אופי וכושר-מעשה, הכרת מילוי התפקיד, דוגמה של דמות אורח-בונה, היודע בשעת צורך גם להתיצב בשער...“

והנה, הגיעו הידיעות המוסמכות והמוסכמות הראשונות מן הבריגדה הפועלת כגוף קיים — בשלבי התכנה וההכשרה-המשלימה לקראת הופעתה בחזית. קצינים וסמלים, קבוצות-קבוצות, משתלמים בקורסים-שלהשתלמות-נוספת, ורוכשים תוספת מקצועות. מכשירים את קבוצות אנשי-הצבא בענפי-השירות ובסוגי-התפקידים שהיו חסרים עד כה בתוך-החטיבות היהודיות. ואנשי הארטיילריה עד לאולפן הקצינים שבאנגליה כבר הגיעו. ניתנות הזדמנויות גם להצצה לתוך תנאי-החזית „מש ולהתנסות-מה בשירות-חזית. כל זה הריהו צירוף של שירות והכשרה, המזכיר כ"כ את מסיבות הקורסים לאימון גרעיני נוסרים ומגינים, — נאמר, בחגיגה בשעתו, אחרונה את הכושר הגופני של כלל אנשי-הצבא ע"י שיטת אימונים אינטנסיבית. מתהווים והולכים הרגל-התיאום וה„ליטוש“-שבאחידות בפעולות טקטיות, אגב צירוף יחידות-משנה שונות בתרגיל ובתמרון ושילוב סוגי-החיילות. קיצורו של דבר: מת בצרת היכולת ומת בגשת המסורת. מכאן — יתד לחטיבה עברית לוחמת בחזית 1945. ומכאן מגדלור ומופת לחישול השרשרת של כושר-מגן עברי.

ושינגטון—על ערך ותיקיו של צבא-המהפכה האמריקאי:—

... עלי לכוון לשיטה אחידה ויעילה שבביל צבא-המיליציה של ארצות-הברית. אין שום צורך להביא נימוקים כדי להמליץ על מעשה, אשר כבודה, בטחונה ורווחתה של ארצנו תליים בו תלות כל כך בולטת וכל כך חיונית... הנני חרד חרדה מיוחדת לכך, שענין זה יזכה לטיפול בהקדים, כיון שעשוי יכולים אנו ליהנות מן הידיעה הצבאית... של הקצינים והחיילים המרובים, „בעלי ההכשרה-ההגונה של צבא-השחרור“ לשעבר, — מקור יכולת, הפיחת והולך מדי יום ביומו מתמת המוות ושאר סיבות. אם נניח יתרון זה, שהוא מיוחד-במינו, שחלוף בלי שנבנה ממנו, והחמצנו על ידי כך הזדמנות-שלא תחזור לעולם, אלא אם כן, לרוע מזלנו, נהיה שוב צד במלחמה ארוכה ומפרכת...“

(מאגרו של ג'ורג' ושינגטון, הנשיא, אל קונגרס ארה"ב 7 באוגוסט, 1789)

מידת כוחם הלוחם של אוכלוסי המדבר, אופים ומחזים
של הכוחות העלולים לשלוט בו — ענין חיוני בהם לתושבי
ארץ-ספר מדברית כארצנו.
צדור המאמרים המוגש בזה בא למלא אחרי הקובץ
"מלחמה במדבר" (תש"א), — לעמוד על הלך הנוסף, להשקיף
בראיה חדשה על נסיון העבר, ולבחון סיכויים לעתיד.

קפ"ב. לידל-הרט

על מסעות לורנס ורעיונותיו א. חידושי-הלכה למלחמת-מדבר

"מלחמת ערב — מלחמה גיאוגרפית היתה"
ת. א. לורנס

רעיונות אלה של לורנס על הניידות במלחמה הבלתי-סדירה — ואף
בסדירה — עלו וצמחו מהיותיו, עת היה מוטל על ערש-דוי במחנה עבד-אללה¹.
מחשבתיו שבו ועברו בעקבות מסע-המלחמה בארץ חיג'אז, למן אותה העת שדומה
היה כי סכנה מתרגשת לבוא על רבג כל רגע.

אנשי-הצבא הפרופסיונליים ראו ברבג את "המפתח למכה" ועמדו בתוקף
על חשיבות ההחזקה בה. לא נמצא ביניהם איש, אם בריטי ואם צרפתי, אשר יחס
ערך כלשהו לבדוים בהגנתה (של רבג), או בהגנת כל עמדת-קבע אחרת. התפתחות
המאורעות הצדיקה את דעתם זו.

ברם, לורנס עצמו, שלא היתה לו כל עמדה פרופסיונלית שיחרד לאבידתה,
הודיע למפקדה הבריטית, "כי נראה הדבר שאנשי-השבטים (אם יוגברו במקלעים,
ובקצינים אנשי-מקצוע להדריכם) יהיה בכוחם לעצור את התורכים זמן ממושך, —
ובינתיים יוקם החיל הערבי הסדיר". והנה — פרדוכס הוא — התוצאות הצדיקו גם
את דעתו הוא. אף כי הערבים נסוגו כל פעם שנתקפו, לא באה הרעה עד רבג.

אפשר שרק יד המזל היתה בזה. ואכן התורכים עירערו את הערכתו כדבעי
כאשר פרצו את טבעת ההרים, שסבור היה כי לא ניתן לכבשם. אולם מסע-
התקדמותם, אשר גבר כבר על המכשולים הקשים ביותר שבדרכו, גוע ויעצר.
אמת, הדבר, אילולי עקר פייסל לפתע אל וג'ה ואיים בכך על נתיבי-התחבורה של
התורכים, — איום שהבריחים במרוצת-הפזון על עקבותיהם, — אין ספק כי מסעם
יכול היה להתחדש ולהגיע עד רבג. אפשר כי היה בסיכוי של איום כזה בלבד
כדי לעורר בלבם היסוסים ממושכים במסעם על מכה. אפילו כן, דומה שכשלונם
זה להגיע אל רבג, אחרי החילם להתקדם, אפשר להסבירו, במידה רבה, במרחק
שזיה עליהם לעבור, — באותם 230 ק"מ שהפרידו בין רבג ומדינתה. כל עוד
היה לערבים מקום לסגת יכול כוחם-בהשהיה לשוות לכוח-הגנה. הזיתרון של
מרחב בלתי-מוגבל יכול היה להשאר בידם כל עוד לא היתה להם נקודה חיונית
שיצטרכו לחפות עליה. יתרון זה אפשרי היה בעם נונדיים, — מכאן נימוק נוסף

¹ בוארדיעיס, 80" קל"מ צפונית למדינה, 13°23' במרס 1917. — המ ע"ר.

להעמקת הפעולות צפונה¹⁾. לפי דבריו: — „כוחם של הלוחמים האי-סדירים היה טמון במרחב, לא בעצמה“.

אולם, רק להשוות את האויב, ולמנוע אותו מלזכות בנצחון — בכך לא היה די, מכל מקום, לפי ספרי-הלימוד הצבאיים... את חילה-מצב של מדינה יש להשמיר! ואולם כיצד יעשה הדבר? בהול ע"י הקריאה החופת מקהיר, יצא מוגיה להעביר את דבר-קהיר לעבד-אללה, בלי שיתעכב לעיין במסקנות הכרוכות בו, ואולם עתה, באהלו, כשחזמו שוכך והולך, יכול היה להרהר בבעיה מתוך ישוב-הדעת, — במידה שהתירו לו הזוכים.

לורנס ביקש למצוא, ולא קל היה הדבר, את הדרך „לגשר בין מה ששניתי בספרים לבין תנועות-צבאנו בהווה“.

„והנה — (הרהר לורנס) — בספרים מצאתי את ניסוח מטרת-המלחמה מוכן ומזומן לכל חפץ: „השמדת הכוחות המאורגנים של האויב“ באמצעות „התהליך האחד, הקרב“. נצחון נקנה אך ורק בדם. היה זה פסוק קשה לנו, כאשר הערבים לא היו להם כוחות מאורגנים, — לפיכך היה פוש תורכי, אילו קם, נעדר מטרה; והערבים מאידך גיסא, לא ידעו לעמוד באבדות, ובכך לא יוכל-קלאווביץ ערבי לקנות את נצחונו²⁾. אין זאת כי חכמים אלה מדברים בלשון מליצה, שהרי אין ספק בדבר כי הולכים אנו ומנצחים במלחמתנו. — עודני הוגה בדבר ומחשבה נצנצה במוחי, כי זכה זכינו במלחמת חיג'אז. תשעים ותשעה אתונים משטחי חיג'אז הלא בידנו הם, יערב להם לתורכים הפירור הנותר, עד כוא השלום או יום-הדין — אז יוכחו כי אך לשוא נצמדו אל מוות חיג'אז“.

היתה זו מחשבה מפיסה את הדעת, ומחשבה מפתעת, אולם יותר שהפך בה בהרהוריו יותר נתלבנה והבהיקה, אבל אם כן, — מה בדבר מדינה? ותוך כדי עיון נצנצה התשובה — „למה להוגיע את המוח בדבר מדינה? לו גם ניתן לכבשה — וברור כי באמצעים שבידינו מן הנמנע היה הדבר — מה תועלת תצמח מזה? יתר-על-כן — כאן צצה עוד מחשבה — שמה עוד יהיה בכיבושה נזק?“.

„לא היה בה משום בסיס עבורנו, כרבג, ולא יהיה זאת נקודה לאיים ממנה על התורכים, כוגה — רק סמטה-ללא-מוצא עבור שני הצדדים, התורכים ישבו בתוכה מתגוננים, ללא תנועה, כשהם מחיים נפשם בבהמות-המשא שנועדו להעבירם למכה, ועתה לא נמצא להן מרעה בתחום קויהם המצומצמים, ישיבתם שם לא היה בה כל נזק לנו, אילו לקחנום שבי היו עולים לנו — במצרים — במזון ובשומרים; אילו גרשנום צפונה, לסוריה, היו מצטרפים לגיס הראשי החוסם דרכנו בסיני, מכל הבחינות מוטב להניחם באשר הנם, והלא הם נותנים ערך למדינה ורוצים לתחוק כה, ניחא להם!“.

„התחלתי מחשב לי, להנאתי, מהו מספר הקילומטרים-המרובעים בשטח שביקשנו לכבוש, אולי לשלוש מאות ושמונים אלף גינע... וכיצד יגנו התורכים על כל זה... ודאי ע"י קור-חפירות לאורך גבול אדמתם, אילו היינו צבא סדיר, המתקוף בדגלים מונפים...“

„אולם, אילו היינו ספירת-אשפעה (כאשר יכולנו להיות), רעיון, דבר שברוח, שלא-ניתן-להפגע, שלא-ניתן למושו, לא פנים לו ולא עורף, המרחף על סביבותיו כאד?“

¹⁾ הכוונה — להצעת לורנס להנחית את המלחמה בכוחות-התורכים שבתוך חיג'אז, ולפרוש רשת של גדודי-פשיטה לעבר צפון, באזור קויה-עורף התורכיים. — המ ע ר.

²⁾ סו ש' — גדול מצביאי צרפת במלחמת-העולם הראשונה; קלאווביץ — רבה של חכמת-האוסטרטיגיה הגרמנית, שמותיהם כאן מסמלים, בפי לורנס, את הדרך המקובלת של מחשבה אופטימית, אשר אותה ניסה לסתור בהצעותיו. — המ ע ר.

„שמא נוכל להיות כאותו אד, שינשוב אל אשר נחפץ? וכך לא נהוה, אולי, מטרה של-ממש, שניתן לפגוע בה ולהרגה? דומה היה, כי איש-צבא סדיר יהיה, אולי, חסר-אונים באין לו מטרה. הוא יקיים את שליטתו על חלקת-הקרקע עליה ישב, ועל התחום מסביב, כל כמה ששיג בהניפו רובהו, ותו לא.

„עתה הערכתי מהו מספר עמדות-המשמר שיוזקקו להן כדי לעמוד מול התקפה זו בתוך שטחיהם, כשההתמרדות תרים ראש בכל ק"מ-מרובע מאותם שלוש מאות אלף קמ"ר שאינן תפוס למעשה בידי צבא כיבוש. הכרתי את הצבא התורכי על תוכו וברו; ואף על פי שהגאתי בחשבון את גידול יכולתו בעת האחרונה, מפני תוספת התותחים, המטוסים ורכבות-השריון, בכל זאת נראה לי כי הוא יזקק למשמר מבוצר לכל עשרה קמ"ר. והמשמר לא יוכל להיות קטן מעשרים איש. התורכים בצטרכו, איפוא, לשש-מאות אלף איש כדי לעמוד בפני כל המשטמות של האוכלוסיות הערביות למקומותיהן, במציאות לא היו ברשותם אלא מאה אלף איש בלבד. נראה היה כי המאזן באזור זה של חזית-המזרח לזכותנו הוא, ואף את האקלים, מסילות-הברזל, המדבריות וכלי-נשק טכניים ניתן לרתום לשירות עניננו באם רק נדע להכיר את טיב „חמרי-הגלם" שלנו ונשכיל להשתמש בהם. התורכי בער הוא, וידמה בלבו כי מרידה דבר שבמחלט הוא, כמלחמה, — ויטפל בה מתוך גזירה-שוה עם „המלחמה האבסולוטית"¹. גזירה-שוה ממילא כסל היא. ולעשות מלחמה במרידה ענין מסובך ואטי הוא, בדומה לאכילת מרק בסכין“.

„בצבא התורכי היו החמרים יקרי-מציאות ויקרי-ערך: אנשים מצויים היו בשפע רב יותר מאשר ציוד. לפיכך, לא השמדת הצבא, אלא השמדת המריד הוצרכה להיות לנו לקו ולמשקולת. „מותו" של גשר תורכי, או מכונה, או תותח, או חמרי נפץ, היה בו כדי להועיל לנו הרבה יותר ממותו של חייל תורכי.

„הצבא הערבי, בפרק-זמן זה, היה חרד במידה שוה לאנשיו ולחמריו. לאנשים, — משום שבהיותו צבא של חיילים „אי-סדירים" לא היה מורכב „יחידות", אלא אנשי-צבא-יחידים; אברנו של יחיד במלחמה כואת, משול לחלוק-אבן שנורק למים: כל אחד מחלוקי-אבן אלה יגרום רק לגומה חולפת במים. — אך מעגלית-לוגה יתפשטו ממנה והלאה, התפשט והלך, לא יכולנו להרשות לעצמנו אבידות בנפש. זאילו חמרים — ענין זה היה נוח יותר לטפל בו, ולישבו. ברור היה כי מתפקידנו הוא לעשות את עצמנו עדיפי-כוח בענף מסוים אחד, בין שיהיה זה אבק-שריפה או מכונת-היריה, או כל דבר אחר שניתן היה לעשותו לגורם מכריע ככל האפשר. פוש הוא שקבע את העקרון, — שהיה אצלו מופנה כלפי עצמת-אדם — כי יש לזכות בעדיפות-כוח בנקודה המכרעת וברגע שנועד להתקפתו ואילו אנו יכולנו לקיים אותו עקרון לגבי החמרים, ולהיות עדיפים בציוד ברגע-שליט אחד או מבחינה-שליטה מסוימת“.

„רוב המלחמות מלחמות-מגע הן, בהיות שני הצדדים שואפים לשמור על המגע ביניהם, למנוע הפתעה-טקטית. מלחמתנו אנו צריכה היתה להיות מלחמה-ממרחק: היתה עלינו לרתק את האויב באמצעות האיום החשאי של מדבר אינסוף לא-נדוע, מבלי להתגלות לו עד רגע ההתקפה. התקפה זו אפשר לה שתהיה רק התקפה להלכה, בהיותה מכוננת לא אל אנשי האויב אלא אל חמריו. מכאן שאין עלינו לבקש כמטרה את עיקר כוחו, או נקודות-תורפתו, אלא את זה מצידו שנקל

(1) אורח-מלחמה, המושתת על המושג של השמדה מוחלטת של האויב בקרב. — המער.

ביותר להגיע עדיה. באשר לניתוק מסילות-ברזל יהיה זה כרגיל קטע-מסילה שומם. להגיע אליו — זו היתה הצלחה טקטית עבורנו. שמא נוכל להפוך את הדוגמה הזאת, השכיחה לגבינו, לכלל בידנו? — (לא "חוק" — המלחמה היא ניגודים-ניגודים של עקרונות, אמר קולין). — ובמשך הזמן נטבע בנו הרגל, הרגל בלא-יודעים, שלא לאסור מלחמה על האויב כלל. הרגל זה התאים יפה להנחתנו — אשר הסתמכה על דלות מספרנו — כי יש להמנע ככל האפשר מתת-מטרת-יריה לחייל האויב. תורכים רבים בחזית שלנו לא זכו לירות בנו גם יריה אחת כל המלחמה. לפי זה לא היינו אנו מעולם במצב של התגוננות, אלא באורח מקרה נדיר.

התנאי-המלחמה לגקיטה בכלל כזה אומר: — שירות-ידיעות מושלם, שיאפשר את תיכון פעולותינו מתוך ודאות מלאה.

"שיקולים אלה ועוד אחרים הורו לי כי הרעיון בדבר ההשתערות על מדינה, או אפילו הכנעתה ברעב תוך זמן קצר, לא הלא את מיטב הפתרון לבעיתנו האינטרטנטית. רצוי היה לנו שהאויב יוסיף לשבת במדינה, ובכל מקום אחר אשר לא היה בו כדי להזיק לנו, במספר רב ככל האפשר. גורם המזון היה עתיד לכפות אותו סוף סוף אל תחומי מסילות-הברזל. אדרבא, לגבי ידינו — חיזוק לו במסילה החיגאזית ובמסילת עבר-ההירדן, ובמסילת ארץ-ישראל, ודמשק, וחלב כל משך המלחמה ויבושם לו. — ובלבד שיניח לנו את תשע-מאות תשעים ותשעה חלקי האלף הנותרים לו כוחותיו לשלוט שלטון של ממש, יגלה נטיות פניו לפני זמנו, — כי אז יהיה עלינו לנסות להשיב לו את בטחוננו, לא בדרכים קיצוניות אלא ע"י הפחתת פעולותינו נגדו. הישג אידיאלי לגבינו היה מצב בו יונח למסילות-הברזל שלו לפעול בדוחק, אולם רק בדוחק רב, מתוך מכסימום של נזקים ומצוקה....

מלחמת הערבים — מלחמה גיאוגרפית היתה, והצבא התורכי היה לה ענין טפל, לא מטרה חשובה לעצמה. שאפנו למצוא את חולייתו הרפה ביותר ולהפנות את כל כובד לחצנו רק אליה עד אשר יפיא הזמן את תמוטתו של הגוף כולו. אוצרות-הכוח הגדולים ביותר שהיו מצויים לנו הן אנשי-השכטים, אנשים לא-מורגלים כלל באורח-המלחמה הצבאי המקובל, אשר סגולותיהם היו בכושר-תנועה, כית-סבל, בתפיסה אישית, בידעית הסביבה ובאומץ-רוח. צריכים היינו לכפות על התורכים מלחמת-התגוננות פסיבית ממושכת ככל-האפשר (מהיות זו צורת המלחמה היקרה ביותר מבחינה מרית). ע"י הארכת חזיתנו עד כדי המכסימום, ומבחינה טקטית היה עלינו לפתח טיפוס של צבא ניד עד מאוד ומצויד ביותר, קטן כמה שאפשר בממדיו, ולהפעילו פעם אחר פעם בנקודות פזורות על פני הקו התורכי. — להכריח את התורכים להגביר את חילות-המצב במשמרי-הכיבוש שלהם למעלה משיעור המינימום של עשרים איש שתכליתו הסכון בכוח-אדם. עצמתו של חיל-מחץ זה שלנו לא יהיה נמדד רק במספרו. היחס שבין מספרי הצבא ובין השטח הוא שקבע את אופיה של המלחמה, ובהיות לנו מוביליות גבוהה, חמשה מונים מזו של התורכים יכולנו לשוות להם בהיותנו חמישית ממספרם.

"לא היה לנו שום דבר-שבמשש לאבד, לפיכך לא היה עלינו להגן על שום דבר, לא לירות בשוכ דבר, היסוד היקר שבצבאותינו היו הברדוים, ה"אי-סדירים", ולא החיילים "הסדירים". שעל שכמם יוטל רק לתפוס מקומות אשר ה"אי-סדירים" כבר פתחו את המבוא אליהם. קלפינו אנו היו מהירות וזמן, לא כוח-הפגיעה, ואלה יותר משנתנו לנו יכולת-טקטית העניקו לנו יכולת-אינטרטנטית. הטוח —

משמעותו באיסטרטגיה רבה ממשמעותה של העצמה. המצאת שימורי-הבשר חוללה תמורה עמוקה יותר במלחמת-היבשה מזו שנגרמה ע"י גילוי אבקה-השריפה.

כאן לפנינו התאוריה החדשה של חכמת-המלחמה האי-סדירה. כפי שנצטיירה במוחו של לורנס — ערוכה בלשונו הוא. אילו ביקשנו למסור את הדברים בלשונו היתה זו עזות-פנים ואף קטא לידיעת-הדברים. איש לא ירהיב ל"שפר" את הביטוי שנתן לורנס לתפיסה אשר לבשה דמות, אף אם אולי לא דמות סופית, בשעת היוותיו בואדי-עיס.

ב. רעיון המסע בגבול סוריה.

„חכמתי — לרתק את חיל-המצב של מען, לחזוק כרמת מואב, ובה בעת עצמה לקומם את אוכלוסי החורן-היתה מכוננת, בעצם, ללכוד את דמשק, ועל ידי כך לנפץ את צבא התורכים שבארץ-ישראל בין פטיס לבין הסדן של אלנבי.“ ת. א. לורנס

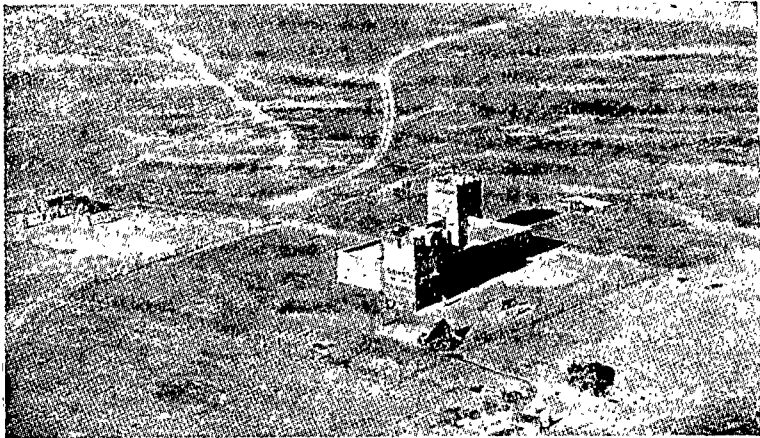
שחרורה של סוריה תפס עתה את מקום שחרורה של חיג'אז. שכבר בוצע בעיקרו ונדחק לקרו-זווית. התנה התבדל היסודי בין הארץ אשר שוחררה ובין הארץ אשר אותה ביקש לשחרר היה זה, שבעוד שהראשונה היתה כמעט כולה מדבר שממה היתה האחרונה מעובדת רובה. נקל היה לפרוק את העול מעל גופיפים מרחפים מאשר מעל גוף יושב-קבע. הבעיה החדשה הצריכה טיפול חדש. לורנס הבין לאשורו כי עמי ערב בצפון יוכלו להשתחרר רק בעזרת הצבא הבריטי, אשר מסעו צפונה היה המנוף הדרוש למיגורו של השלטון התורכי, בעוד הערבים יכלו רק לערער אותו. שני הכוחות היו דרושים כל אחד לרעהו. כל אחד יכול היה להועיל להתקדמות זולתו. שיתוף-פעולה הדוק — אינו הכרח: אררבא, גם מבחינה איסטרטגית וגם מבחינה פוליטית מוטב, בעצם, אם הבריטים והערבים יפעלו מתוך שיתוף רח-קטוח, ולא דוקא מתוך התחברות ישירה. כזו היתה השקפתו של לורנס, ואלנבי נענה לה ברצון. „הסכמנו להציב לנו את ים-המלח והירדן כגבול בינינו, מלבד אם הודיעני כי מתקדם הנחו לרבת-עמון או שהודעתני אני כי מחייל אני בשבטי סיני.“ מבחינת המגמה האיסטרטגית פירוש הדבר היה הסתגלות לתנאי ישוב, במקום תנאי נוד. להלכה צריך להיות קל יותר לטפח רגש-אחדות והכרה-לאומית בקרב אנשים הדבקים באדמתם, ואולם, למעשה, עלולה היתה האחדות להתנפץ בכל עת, בהתנגשה בפלגותיו הרבות, ובנות-פלגותיו של העם. שלשלת ההרים המשתרעת צפונה ודרומה מחלקת את השטח המיושב לרצועת-חוף ולמישור-פנים, שהם שונים כל-כך באקלים עד כדי יצירת תנאי-קיים שונים זה מזה לחלוטין, ומעבר לארץ-התוך המעובדת, משתרעים שטחי המדבר העצומים. יתר-על-כן, בקעות-הנחלים היורדות אל הים-התיכון יוצרות שורה של חלוקות שתי לרוחב. רבגוניות שבדת מולידה בנות-חלוקה בתוך בנות-חלוקה, והמדיניות התורכית, ברוב ערמתה עוד הגבירה את הערב-הרוב. יתר על כן, שרשרת הערים — ירושלים, דמשק, חומס, חמא, חלב, וזה הנטע האכוטי, בירות — גידלו מעמד עירוני נבדל ביסודו מן הישוב החקלאי, אם כי גם הוא עצמו שונה בעיר אחת מבשניה.

כך היתה סוריה כשמיכה מעשה-טלאים ססגונית, שתחת ידה של הממשלה העותמנית, התאחזה יחד בחוטם של לשון משותפת — הערבית. ואם גם היו הצבעים בלולים, הרי — בזכות הנטיה הכללית של המוח הסורי להתמכר להיות-יום עתירות-ימון — היה היו צבעים חיים ברובם.

חלום נעוריו של לורנס על ערב מאוחדת צמק כבואו במגע עם נזקקות

הממשות הערבית, ביחוד בקרב הסורים⁽¹⁾. ואולם בהיותיהם ראה אמצעי — אמצעי יחיד — לעוררם, כגוף אחד, למרוד בתורכים. ההתלכדות תהא זמנית בלבד, ואולם יתכן כי תספיק לנפץ את הקיסרות התורכית — ולהשיג את הנצחון. כדי לעורר את ההתפוצצות מחוייב הוא להלהיב את דמיונם. פתיל-ההצתה צריך שיהיה בו מן החידוש, כדי שירחק מתחום קנאותיהם הממסמות. ואסור שיהיה תוצרת-אירופה, פן תפגע יהורת-לבם. פייסל הוא שנועד להיות פתיל-זה, — כהתגלמות ובבואה של תפארתה העבר של שושלת בית אומיה⁽²⁾ או האייוביים⁽³⁾.

אשר לתעודה האיסטרטגית — יהיה המסע החדש מכוון אל החורן: משיתקומם החורן — חישב לורנס — תושג מטרת המסע. אדרעי העיר⁽⁴⁾ ובקעת הירמוק הן שתמשנה נקודת-המשען למנוף אשר תנופתו תרפה את שליטת האויב על חורן. כדי להגיע אליהן יהיה צורך להקים „סולם“-שבטים חדש, מעין זה שהוקם בשעתו בין וג'ה לעקבה, — ו„לעלות“ בו. שוב יהיה זה סולם מקומר, שיוציאם ויעבירם במדבר, בטרם יטה ויתווז לתחום ארץ-נרשבת. את שלבי-הסולם יהיו שבטי חוויטאת, בני-סקר, רוואלה, וסרחין „להשיאנו, שלוש-מאות מיל אל אזרק“⁽⁵⁾. נוה-המדבר שהתאים לשמש בסיס קדמי לאופרציות כנגד החורן.

מצודת-ספר באזרק; בוואי סירחאן — ראש-מטילה של נדיוזת מדבריות לעבר איי

מבחינת האיסטרטגיה של ההוצאה-אל-הפועל יהיה המסע החדש חזרה על קודמו, אלא שיהיה מתוקן יותר ע"י הנסיון שכבר נקנה. לא לשוא קראו לגמל „אנית-המדבר“. מחשבותיו של לורנס סובבו וחזרו אל אמתו של פרנסיס בייקון⁽⁶⁾: „החולש בים, ברירותיו בידו, ברצותו ירבה חלקו במלחמה וברצותו ימעיט“. מלחמתו הוא היתה יותר מלחמה בנוסח-ימי-אלישבעת⁽⁷⁾ מאשר בסגנונו של מרשל פוש.

(1) כדאי להביא בזה הערה של לורנס שנאמרה אלי בשיחה עמו: „תמיד הייתי ריאליסט ואופורטוניסט בטקטיקה, — ואחזות ערבית היא רעיון-של-מטורף — לתקופת המאה הזאת, והבאה אחריה. אחרות דוברי אנגלית הנה השוואה הולמת לענין. מעולב לא חלמתי אפילו על על איחוד חיגיאו וסוריה. תמיסתי אמרה — מספר מדינות“ (2) שושלת החליפים הראשונה, שמשלה בדמשק 750—661; (3) שושלתו (ממוצא כורדי) של צלאח-אד-דין, גיבור האיסלאם בימי הצלבנים (4) דרעא בערבית. (5) בוואי סירחאן הנודע. — ה מ ע ר.

(6) איש-מדינה, הוגה-דעות וסופר אנגלי, כסוף המאה הטיז וראשית הייז — ה מ ע ר. (7) מלכת-אנגליה במחצית השניה של המאה הטיז, אשר בימיה יצאו ספינותיהם הקלות של האנגלים למרחבי-ים ותקפו ללא-יראת תגמול את חופי-ספרד האדירה ואחוזותיה. — ה מ ע ר.

בן תקופתו — והערכים הלא היה להם השלטון במדבר. אופרציות-מדבר צריכות לדמות למלחמות כאלו בים, „בניידותן, בכשרון הכוחות להופיע בכל מקום, באי-תלותן בבסיסים ועורקי-החבורה, בהיותן פטורות מגורם צורת פני-הקרקע, בהיותן חפשיות מן המושגים של אזורים-איסטרטגיים, כיווני-קבע ונקודות-קבע“.

„התורות-פשיטה של רוכבי-גמלים, נושאות-עצמן בכל דבר כדרך האניות, יכולות לשוטט בלא-סכנה לאורך גבול אדמת האויב, בסמוך לתחום-הראיה של עמדות-המשמר שלו בשפת ארץ-הישוב ולחזור, או לפשוט לתוך קיוי של האויב במקום הנראה כמתאים ביותר, או נוח ומועיל ביותר, כשבערפם יש להם דרך לנסיגה לתוך מרחבים אשר התורכים לא יכלו להכנס אליהם“.

הופש-התנועה של הערכים נתחזק בהכרה האינטימית את חזית-המדבר אשר לטוריה. לורנס עצמו עבר בו הרבה ברגל לפני המלחמה, בהתחקותו אחרי עקבות מסעיו של צלאח-אדי-דין. „בהבשיל נסיון-המלחמה שלנו הפכנו להיות מומחים לצורה זו של תחושה גיאוגרפית, שבורסה¹ תיארה ככשרון לזוג אדמה לא-גודעת באדמה נודעת, במפה שבדמיון“.

ואשר לסקטיקה של מסעות כאלה, לפי השגת לורנס צריכה זו להיות תמיד: „פגע וברח; לא דחיקה נמשכת אלא מכות חדות“. לעולם אל ניסו הערכים „להחזיק בהישג שקנו להם או להגדילו“. חייבים הם „להסתלק ולהכות שוב במקום אחר“. כפי שכתב לאחר-זמן: „השתמשנו בועיר-שבכוחות, ברבה-שבמהירויות, אל המרוחק במקומות; אילו נמשך הקרב עד שהספיק האויב לשנות את המערך שלו לצורך ההתנגדות, כי אז נמצאנו חוטאים לרוח הכלל ה-י-ס-ו-די שבידנו, המצווה אותנו לשלול מטרות מן האויב“. היה זה עקרון דק-הבחנה בהרבה, ואף עמוק יותר, מן העקרון הידוע של „ריכוז הכוחות בנקודה המכרעת“. הוא גם היה מעשי יותר בשימוש, ובמעט סיגול יתאים גם למעשה-מלחמה סדיר, לשימושם של כוחות ניידים את המהירות והטוח הנדרשים ב„מלחמה למרחקים“ ניתן היה להשיג על ידי תכונת הערכים להסתפק-במועט ועל-ידי כושר-ידם בטיפול באותה „בהמה סבוכה“, הגמל, אשר, כמוה כטנק, רבה יכולתה בידיים אמונות אך כושלת היא על נקלה בידיים בלתי-אמונות. הערכים פטורים היו מן העול של מערכת-הספקה מורכבת — הכובלת את הניידות-האיסטרטגית של צבאות-זמננו, כשם שמכונת-היריה קיצצה במובילות-הטקטית שלהם. כל איש היה חי-הנושא-את-עצמו, כשעל אוכפו מזון כדי צרכו לשה-שבועות — מחצית השק קמח, שמשקלו 20 ק"ג, אשר ממנו יאפה פת לעצמו. „בזאת ניתן לנו טוח של אלף מיל ויותר מן הבסיס, ושוב — יותר משנדרש לנו בזמן מן הזמנים גם בארץ רחבת-ידיים כערב“. והגמלים עצמם שימשו מנה לשעת-חירום, אם גם היתה המנה קשה למדי על-מנת לזכות בתואר „מנת-ברנול“. הגמלים החיו את נפשם על מה שליחכו בדרך. לפיכך אחרי ששה-שבועות במסע, בלה בשרם ונזקקו להשלח אל המרעה למנוחה ממושכת, ופירוש הדבר היה חילוף הגמלים באחרים, והשבט הפושט בשבט אחר.

האיסטרטגיה החדשה הלמה יפה את תנאי השבטים. „מן הנמנע היה לערבב או לצרף יחד שבטים שונים, כיון ששררו ביניהם שנאת או אי-אמון. כמו-כן לא יכולנו להשתמש באנשי שבט אחד בגבול שבט שני“. לו ניסו לנהוג לפי עקרון „ריכתי-הכוח“ היה תגורם הנ"ל אבן-נגף מכשילה. אולם מצב זה הלם את עקרון חלוקת הכוחות על פני שטח נרחב ככל האפשר, ואיפשר לפיקוד הערבי לבצע מספר גדול ביותר של פשיטות בעת ובעונה אחת. „על-ידי הפשיטה באזור אחד — ביום א', במשנהו — ביום ב' ושוב באחר — ביום ג'" — ניתן היה לזכות ביתרונות הגמישות בצדם של יתרונות הניידות.

Bourcet (I) — איש צבא צרפתי וחוקר בתורת-המלחמה, בן המאה ה-19; בתפיסותיו האיסטרטגיות — ממפלסי-הדרך לשיטות תקופת, המהפכה הצרפתית ונפוליון-המער.

מלחמות-מדבר וכוחות-מדבר

(תמורות ומגמות, 1914-1944)

מקובלת הסברה, כי הננו עומדים בשלהי מלחמת העולם-הישן. על כל פנים, את הפרק של מסעות-המדבר שבה יכולים אנו לראות כחם ונשלם. מהו הלך שכלל להסיק מפרשה מסתימת זו?

אין לראות את מקום הנקודה ומצבה, אלא אם כן רואים את הקו כולו. לא נוכל לעמוד על מגמת התפתחותם של מושגי מלחמת-המדבר, אלא אם כן נראה ונשוה את חזיונותיה בזירות; אסיה-זאפריקה בשתי מלחמות העולם — אשר שנות דור, עשיר תמורות טכניות וצבאיות, מפרידות ביניהן.

מה בין מסעות המדבר אתמול והיום.

בתנאי זירו תהיה-יאבקות לא היה כמעט כל הבדל בין השתים. אלא שאו היה הדגש בעיקר על המדבר הערבי-הסורי וכסיני; ואלו עתה היה הוא על מדבר לוב ושלוחות סהרה. השינוי שחל נתגלה בהסתגלותם הרבה של צבאות חדישים גדולים לתפקידי הפעולה בתנאי המדבר המיוחדים, תוך התגברות על מכשולים שבארץ-ציה וניצול אפשרויותיה, וכן נתגלה השינוי ב„הפיכת הקערה על פיה“ בענין תפקידה של האוכלוסיה המדברית-הנוודת. מגורם פעיל ודינמי במערכות השממה היתה זו בעיקר לצד הסובל והנפגע מחמת התנגשות-איתנים. בכדי להבין את מהותה של תמורה זו בערכו ובמעמדו של כוח מדברי לוחם — ולברר מה טעם יש לשער כי מצב חדש זה יהא מתמיד ועומד, — יש לנתח היטב את המסיבות העובדתיות: א. בין אלו שגרמו להופעתם רבתי-הרושם של לוחמים ונודדים-שכטיים במסעות המדבר והספר שבמלחמת „ארבע-השנים“;

ב. ובין אלו שהסירו את העטרה היא והשליטו במרחבי המזרח-התיכון המדברי צבאות אירופיים, כעדיף כוח גם בעצמת-האש והמחץ וגם בכושר-התנועה והמעבר. נפנה לחללה לתמונת המאורעות של 18-1915.

הבחנה אחת תדרש כאן בפתח-הדבר. לא הרי מסע-לוב של או (הבריטים — מול הסנוסים ומדריכתם התורכים) כהרי שני המסעות המקבילים באסיה; העיקרי שבהם, בסיני-איי (בריטים — נגד תורכים ומקצת גרמנים), ומסע-המשנה בערב ועבה“ (בני ערב בהדרכתם של בריטים וסיועם — נגד תורכים). כי לוב, ב-17-1915, לאחר שהשכטים הצליחו הצלחות-הטרדה ראשונות, נתברר כי דל כוחם מלעמוד בפני פגיעת מכונית-המלחמה הבריטית, אפילו כרמתה הטכנית בימים ההם. ועד מהרה עלתה זו על צבא-השכטים אפילו ביכולת-התנועה במדבר (והפשיות הבריטית הממונעת, בקומץ אנשים ומכוניות, אל מרכזי הסנוסים, בנאות המדבר שבלב שמונג — תוכיח). שלבי הסיום של אותו מסע-לוב כבר בישרו את שקיעתם של כוחות-המדבר התוקפים; ובלוב של 1940-42 כבר לא הופיעו אלה כצד לוחם בכלל.

לעומת זאת, במסעות ערב של אותה מלחמה עצמה הגיעה יכולתם של כוחות-לוחמים אמוני המדבר, בתורת מנוף איסטרטגי. במסגרת מלחמה בתזמננו, לכלל שיא, שאולי לא היה דוגמתו מיום הופעת אבקה-השריפה בשדות-הקרב, מסכיב למסעות הללו במדבר הערבי-הסורי, שתופסיה-המרובה בהערכתם ראו בהם גורם מכריע בכיבושו של אלנבי, אבל אפילו לדעת תופסיה-המועט הועילו הרבה לענינם של בעלי הברית, נתקמה איריה של התפעלות ואגדה; אותותיה ניכרים עד היום בדעותיו והגותיו של הציבור הרחב, (וביחוד בכריטיניה), בכל הנוגע

(1) כי הדברים ססיני, שהבדלים שלו לא יצאו מכלל מסתכלים-שתמטיים או, לעתים, „מלקטי-לקט“ אחרי עזיבת המחנות, היו אחרים מן הקצה אל הקצה.

לארצות-ערב ועתידין. אגדה זו אפפה ביחוד את דמותו של לורנס, שהיא אולי המקורית ורבת הפעלים מכל אשר העלתה המלחמה הזאת. — על כל פנים בשלוחתה המזרחית שלה. ממילא אתה שואל: באיזו מידה יש ליחס לדמות בלתי-רגילה זו, להשפעתה ולהדרכתה, את ההבדל הבולט בין הופעת שטיינהמבר ומעוט ערכם הצבאי במדבריות אפריקה (ובסיני), לבין תפקידם בחצי-האי ובפאתה של סוריה? ואם היתה כאן גם ידי המסיבות האנטיקטיביות (ואולי — בעיקר ידן של אלו) — האין ללמוד על סיכון של המסיבות והאין להסיק את הלקח המאלף ביותר דווקא מתוך העקרונות וניתוחו של לורנס? זה המסתכל בעל טבעית-העין והוגה הדעות הצבאיים-ההיסטוריים בעל המעוף?

לתיאור המסיבות הנ"ל, שבדרך-הטבע מסתמך הוא בעיקר על דברי לורנס, זה העד העיקרי, וגם ה ש פ ט המוסמך ביותר שלהן, ראוי להקדים את ההנחה הבאה:

מלחמת הערבים בתורכים (18'1916), נערכה בתנאים אוביקטיביים כאלה, בנקודה כזו בהתפתחותה של הטכניקה הצבאית, ובשילובי גורמים מדיניים, פסיכולוגיים, אופרטיביים ותחבורתיים, — שהיו מיוחדים במינם ולא היתה דוגמתם קודם לכן, וגם אין לשער כי בעתיד הקרוב עלולים הם להצטרף שוב יחדיו. הדוגמה של עריכת פעולות-מדבר שהוריש לנו לורנס, ושהיא לכל הדעות, דוגמה קלסית, בוצעה במסגרת-תנאים שהגנו רשאים לראותם כאנומליים.

ואם ניתוח המסיבות מאשר את ההנחה הנ"ל, הרי היא מחייבת רביונה מופלגת. לא לגבי הערכות הכשרון שבו בוצעו הפעולות-ההן, אלא לגבי האפשרות להקיש מן המופת הזאת על ערכו ועל סיכויו של כוח מדברי כנורם-של-קבע.

דפוסי-המלחמה לפני 30 שנה.

צירוף-המסיבות, שהיה מיוחד לשנים ההן, בא מחמת גורמים כלליים ומקומיים גם יחד. מבחינה כללית, היו הטכניקה הצבאית והמושגים האיטרטיביים (וביחוד — האחרונים) עומדים בעת הזאת בסופה של תקופת-התפתחות מסוימת, ועל סף תקופה חדשה. את התקופה שהתקרבה אל סופה אפשר לכנות בשם "תקופת האיטרטיביה של מסילות-הברזל". בשעתה גרם סיגולה של הנהלת-המלחמה אל המציאות החדשה של מסיבה (בעיקר ע"י שרמן במלחמת האזרחים האמריקאית, 65'1861, וע"י מולטקה הגרמני במלחמות 1866 ו-1870) למהפכה ארגונית ואופרטיבית שהעלתה אפשרויות חדשות, ביחוד — לגבי הפעלת צבאות המוניים. מאז ובמשך יובל-שנים, ראתה המחשבה הצבאית בקוי מסלות-הברזל את השלד שבלעדיו לא תתכן פריסתם המוקדמת של גופי-צבא גדולים, ושאתר כך במהלך המלחמה יופעלו אותם גופי הצבא לאורכן של מסילותיו אלו. נשתגרה הנוסחה: "קו אחד של מסיבה הוא עורק-האספקה וערוץ ההתקדמות בשביל קורפוס-צבא אחד". שגרות-מחשבה מעין אלו שלטה במלחמת דרום-אפריקה (על כל פנים, בצבא הגדול וה"תקין" שבה — הצבא הבריטי), במלחמת מנג'וריה, וגם במלחמת העולם הראשונה, בכל מקום שהיה מרוחק מבסיסי-נמל.

מושגים אלה ריתקו את המגמות האופרטיביות של גופי-הצבא אל קוים יציבים, נוקשיים ובלתי נוחים להשתנות של נתיבי מסילות-הברזל. והצרכים הגדולים של צבא חדיש, ביחוד הצטרותו של חיל-הארטילריה לכמויות רבות של גזזים (כפי שהיה, למשל, במערכת-סומה 1916) כפו ממילא את הקשר הזה אל מסילות-הברזל. מההופעה המכוננית, לא שימשה אלא להובלה במרחקים קטנים פחות או יותר, מ"ראש-המסילה" אל קו-החזית הסמוך. דבר זה (יחד עם כוחה העוצר של מכונת-הידיעה) הוא שגרם במידה רבה בכל אותן השנים של מלחמה באירופה המערבית (ובמדרגה ניכרת — גם במזרחית) לכך שמערכות החזית קפאו תחתיהן במקום אחד. אילו פגע אויב וריו בקווי-העורף של צבאות כאלה — ככדי-הציוץ וככדי-התנועה — כי עתה ודאי הטיל בהם אנדרלמוסיה רבה והביאם אל עברי פיתתהום. אלא שהנשק האירי עדיין לא הגיע בימים ההם לשכלול מספיק שיוכל לפגוע פגיעה כזאת, רציפותו ואיתנותו היחסית

(1) בענין זה, והמסעף ממנו, — ראה, "המלחמה במדבר", "הערות-מבוא" לא ג. עמ' 6.

(שוב—בזכותה של אותה מכונת-היריה) של החזיות באירופה מנעה את האפשרות לעקוף עקיפות אגף ולהביא כוחות אויבים נידים אל עורפה העמוק של החזית. הטנק הופיע רק במחציתה השניה של המלחמה, וגם משהופיע אל גילה עדיין (או שעדיין לא גילו בו) את מלוא המוביליות בכוח שבו, הידועה לנו כיום.

ואשר לתנאים המקומיים שבזירת-ערב היה בהם הרבה מן המיוחד: בין מבחינה גיאוגרפית-התברותית-איסטרטגית ובין מבחינת טיב הכוחות הפועלים (משני הצדדים) ואופים

התורכים במלחמת-ערב.

וכך אפשר לציין ציון תמציתי את אופיו של הצד התורכי בזירה הזאת: צבא התורכים סיגל לעצמו במידה מספקת ממושגי-המלחמה האירופיים של הדור ההוא, ומראשי הפרקים של הטכניקה הצבאית והתברותית, כדי להיות כפות למושגים הללו, לקשר של עם מעט הטכניקה החרישה אשר בידו, ולאפשרויותיה המצומצמות של זו. והנה, עם כל כובדם וסרבולם של הטכניקה והנוהג האופרטיבי של צבאות-אירופה בימים ההם יכלו בכל זאת להלוט מהלומות כבדות את המתנגד, בשעת התנגשות. אבל הצבא התורכי אשר בזירת-ערב, אף על פי ש"זכה" למעצורים שניסבבו ע"י המכונה הצבאית נוסח דרז'ט המאה ה-20 — לא זכה ב"תרונות הגי'ל, יתרונות של כוח-מתח ניכר, של רשת ארעית מסועפת בעורף, של חזית ארוכה ורצועה המונעת אפשרות של פשיטות אויב, שמהם נהנו צבאות-אירופה.

גם למכונה צבאית שגשגת בתחבורה שלה בעיקר על מסה"ב, ובנוהג הטקטי שלה — בעיקר על התקפות המוני-רגלים, אגב הכשרה ארטילרית, אפשר היה להקנות מידת-מה של גמישות אופרטיבית. דבר זה הוכיחו הגרמנים במזרח-אירופה, אשר בנו ופיתחו רשת מס"ב, שידעו לשלוח בראש כוחות-עקיפה מתקדמים פלוגות של קלע-אופנים, רגלים מוסעים וארטילריה מהירה. אולם אוצרי-יכלתו של הצבא התורכי היה דל כלי-כך, שאת בניית מסה"ב בדרום ארץ-ישראל (שכסם — תול-כרם — נחלי-שורק — אזור עזה — באר שבע — ועד לגבול סיני) היה הכרח להוציא לפועל על ידי פירוק קיום אחרים וכיו"ב; במקום השימוש בפחם היה הכרח להשתמש בשרידי האילנות אשר בחבל-ארץ סמוכים; ועל צינור-מים, כמעשה הבריטים בסיני, לא יכלו אפילו לחלום. גם אמצעי-התובלה וההסעה, המנועיים והאחרים, שיכלו לעשות את התורכים בלתי-תלויים במסה"ב, לאפשר להם להתרחק ממנה ולנוע בכיוונים הדרושים, במהירות וגמישות-הכיוון, היו מוגבלים מאוד. וכמה דוגמאות לכך עוד יובאו בהמשך הדברים.

כהגדרה קלסית לצד זה שבזיריב התורכי נראים גם היום דבריו של לורנס שאמר: "בצבא התורכי היו החמרים יקרי-מציאות, ויקרי-ערך; אנשים מצויים היו בשפע רב יותר מאשר ציוד. לפיכך הוצרכה להיות לנו לקו ולמשקולת: לא השמדת הצבא אלא השמדת חמריו"; "מותו" של גשר-תורכי או פס-מסלה, מכונה או כלי-יריה, או חמרי נפץ, — היה בו כדי להועיל לנו הרבה יותר ממותו של חייל תורכי".

ולכן גדולה היתה דלות ציודו — ומקורות-ציודו — של הצבא התורכי עד שיכול היה לורנס לומר: "...כל הישגנו בקרב היתה התחמושת אשר נורתה אגב כך ע"י האויב...". ועם הדלות הזאת בציוד צבאי וטכני חדיש, הלמה מכונת-המלחמה התורכית, שרחקה כבר מהפשטות המקורית אך אל הקידומה המשוכללת טרם הגיעה, את אותו התנאי השלישי לגבי אופי היריב שלורנס קבעו כהכרח להצלחתו של מרד שבטים!:

...כדי שיזכה המרד בהצלחה, נצרך הוא לאויב שהנו כוחו, הרחוק בכל מושגיו מן הפשטות והרגיל בתנאים מלאכותיים מורכבים — בדמותו של צבא-ליבוש ממושמש וממושטר, והוא קטן מלקיים את ההשתלטות המקפת על השטחים — כי מעטים הם חייליו מכדי שיהלום מספרם את המרחב ומכדי שיוכלו להשתלט שליטה-של-משמש על החבל כולו, מתוך מצודות-משמר מבצרות."

(1) כדברים שנכתבו במאמרו "התפתחותו של מרד אחד", בגליון אוקטובר 1920 של "Army Quarterly", — ("רבעון-הצבא") — הבריטי.

הקורא יבין, כי בדברו על מספר הי הצבא מתכוון לורנס למספרם הי ע"ל, שהוא המספר כשלעצמו" בצירוף מהירות נועתו — והיותו של "צבא הכיבוש הזר" מספיק או בלתי מספיק לתעודתו מותנה בכושרתו נועתו; ואמנם כן ציין לאחר זמן בתודמניית אחרות, וגם באותו מאמר עצמו: "...היחס שבין המספר והשטח קבע את אופי המלחמה. ובהיותו גיידים פיתחמה מן התורכים, יוכלו לנהוג כשנים בכוח גם בשעה שמספרנו היה חמישית ממספרם..."

אכן, צבא התורכים היה בימים ההם, צבא זר, כפי שנדרש לפי לורנס בכדי שהצלחת המורדים תתא בטוחה. הוא היה כך בכל מסגרות ארגונו ומושגיו, שנשאלו מאירופה ולא כוגלו אל דרכי האיטרטגיה והטקטיקה המדבריות. ועם זה, היה הצבא התורכי חסר את אמצעי הניירות, שעל ידי איכותם היו מגדילים את כמותו כמה מונים (כפי שציין בשולי דבריו של לורנס) ונותנים לו את האפשרות לשלוט "על החבל כולו, מתוך מצודות-משמר מצודות".

העובדה היתה, כי מספרי הצבא התורכי, הניכרים כשהם לעצמם (אם כי היו אמנם, במיעוט בחזית-סיני הבריטית, עלו הרבה על הערבים שלחמו נגדם) לא התאימו למרחב שבו פעלו. עובדה זו מחזירה אותנו מענין אופיו של הצבא התורכי, לענין התנאים הגיאוגרפיים-התחבורתיים-האיטרטגיים שבהם פעל בימים ההם.

ראשון בחשיבות בתנאים האלה היה, כאמור, עצם המרחב. בהתחשבו באופי החיל הזה בימים ההם, אומר לורנס (בספרו "שבעת עמודי החכמה"): "ידעתי את הצבא התורכי על תוכו ועל ברו, ואעפ"י שהבאתי בחשבון את גידול יכולתו בזמן האחרון לרגלי תוספת התותחים, המטוסים ורכבות-השריון, בכל זאת נראה לי כי הוא יזקק למשמר-מבוצר לכל עשרה קמ"ר (כדי שיוכל לקיים את שלטונו במדבר — א. ג.) והמשמר לא יוכל להיות קטן מ-200 איש. התורכים יצטרכו איפוא ל-600,000 איש כדי לעמוד בפני כל המשטמות של האוכלוסיות הערביות למקומותיהן. ואילו במציאות לא היו ברשותם אלא 100,000 איש בלבד". אם כי יש בצינונים האלה מידת-מה של הגזמה, בכל זאת הובלט כאן חוסר-התקנה שבנסיון למשול במדבר ע"י רשת משמרות-רגלים החסרים כושר-תנועה. על כושר-התנועה המוגבר, העשוי לשנות מן הקצה אל הקצה את אפשרויות ההשתלטות על מרחבי המדבר, עמד עוד לורנס כמה פעמים בכתביו שכתב לאחר זמן, ועוד נשוב לענין זה.

מן התמונה הנ"ל מסתבר, כי לא היה טעם ולא היתה אפשרות לתורכים לפזר את כוחותיהם על שני ארצי-הבירה. ואמנם, לא נתפשטו הכוחות האלה, כי אם הוסיפו להיות מרוכזים למדי. אלא שריכוזם זה לא היה בצורת פקעת-חוסים מהודקת, אלא בצורת חוסות ארוך, המשתרע על שני מאות קילומטרים של מדבר. כי התחרה בורה התורכית היתה בנויה על הקו היחיד והדל של מסה"ב החיגאיות (אלב—דמשק—מדינה), שבה הובאו כל נשק, כל מזון, כל הגבורה, כל תחמושת. כל ניתוק וכל מעצור בקנה-נשימה זה, שהרבה מאות קילומטרים אורכו ומטר אחד רוחבו, היה ממילא לא רק מגביל את חופש-פעולתו של צבא התורכים העיקרי בזירת-ערב, שרוכז סביב מדינה, אלא גם מסכן את עצם קיומו. ועל כן הוכרחו התורכים, בתוקף מצב זה ותוצאותיו הפסיכולוגיות, לראות את ראשי תפקידם, ואח"כ גם את ראש תפקידם, בהיאבקות לשלמותו של קנה-נשימה זה. אף על פי שבדרך כלל "העורף" ו"עורקי" האספקה הגם נקודות התורפה הפסיכולוגיות, של כל צבא ושל כמעט כל מצביא, בכ"ז אין לתאר, בתנאי המלחמה והתחבורה בתקופתנו, מצבים שידמו לקוף-מחס" בלתי-פוסק זה, כאותה מנהרה צרה של מסה"ב החיגאיות, אשר בה כל הגוף הארוך של "העורף-לעומק" של צבא-החזית — הוא עצמו בחזקת חזית, דלילה ושסועה ע"י מרווחי-שממה; ולא אגף אחד, אלא שני האגפים, מול המדבר שממערב והמדבר שממזרח.

(1) לימ"ך-פון-סנדרס — גנרל גרמני, מרשל תורכי: "על מידת הקושי שהתקשינו לקיים את מסה"ב החיגאיות שתהא פועלת, תעיד העובדה במשך קצת יותר משבועים נהרסו בה 25 גשרים..." (לידל-הרט, עמ' 306).

(2) עקפנונו? — נשמעה פתאום קריאה חסרת משמעות, זו המדבקת תמיד בבהלה — טולסטוי, — מלחמה ושלום.

ידוע הכלל כי בהגנה על גבולה של איוו ארץ, או איוו שטה, אין לך צורה של עריכת צבאות חלשה ולקויה יותר מצורת ה"קורדון" (החבל הגורר", "המגורר") המפרקת את הצבאות צורות-צורות לאורך כל הגבול, מתוך ויתור (שהוא הכרח בשיטה זו), על קל ריכוז בעל כוח מכריע, המשפט, שנחרץ על דרך כזאת הוא: "תפסת מרובה לא תפסת" — המבקש לשמור הכל, אינו שומר כל כלום, כי כל מתגד בעל-יומה, אפילו הוא חלש במספרו הכולל, יוכל לפרוץ "גדר" שאינה גדרת.

ונה, המסילה דמשק-מדינה, עם משמרות-התורפים הפזורים לאורכה בתחנותיה, שימשה אותו מחזה, יחיד במינו, של חזית-קורדון כ פ ו ל ה, אשר שתי פנים לה — מזרחה ומערבה כאחד — בתוך ים-מדבר זה, שארגונו וציודו של הצבא התורכי מנעו ממנו את האפשרות ל"שטט" במרחביו ולהשיג בתוכו את אויביו.

ליקויי ה"קורדון" נצטרפו כאן, איפוא, מלכתחילה לחסרונות האיסטרטגיה ההגנתית-האדישה, לכל אורכה של "חזית-האגף" הכפולה: ועל כן יכלו הערבים לנתק את החוט פעמים רבות כל-כך, הרבה יותר מדרכי המכוניות במדבר, היתה המסילה נוחה, לחבלות מהירות בכל מקום, ותיקוניה היו איטיים. באין משמרות-סיוור ממועגים ומכעט באין כל סיוור אוירי רצוף (על כל פנים, עד לפרשת חורף-גלעד, בשלבי הסיום של מסע 1918), יכלו מכוניות בדוים לשוטט בין התחנות ולחבל באין מפריע. סיפוריו של לורנס מלאים תיאורים מהריסת גשרים או חלקות-מסילה, ממניעת הדרך מהרכבות, — אם לפנים ואם לאחור, ואם לכאן ולכאן גם יחד, — שמתוך כך נוצרת מלכודת שלימה לקליגוצ'ו זה, שאינו מהלך אלא על פסים בלבד. תפקידים של התורכים במצב זה לא היה אלא תפקיד של בנות דנאוס שבמיתוס היווני, אשר גזור עליהן לשפוך מים לתוך הבית ישאין לה קרקעית, אלא שהתורכים חסרים היו גם את ה"מים" (הציוד והחמרים לתיקונים) — והם ועושו, איפוא, גם בעונושו של טנסלוס.

קוצר ידם של התורכים להגיב תגובה, מחוץ לתחומה של מסה"ב, נתבלט דוקא בשעה שהשתמשו בצור היחידי להם, "נשק-שריון" שהיה להם — ברכבות המשוריינות. כאן נתאשר מה שנחברר כבר לפני כן, במלחמת דרום אפריקה (וגם אח"כ — במלחמת האזרחים ברוסיה ובמננו בחזית המזרח-הגרמנית): כי רכבת שריון עשויה להועיל להפעלת אוטילריה, כבדה וביחוד להגנת החופים, או — במלחמה "עזירה" ובדומה לה — לשילוח "פלגות דסנט" בעלות, כושר-תנועה, ולחוספת כוח-מחץ אלוף, בשעת הצורך; אך יותר משעשויה היא לשמש מכשיר לפגיעה, עלולה היא לשמש מטרה לפגיעה, במידה שהיא פועלת בלי ליווין של פלגות ניירות כנ"ל, הממלאות את אשר חסרה רכבת-השריון מפני אי-גמישותה. — מחמת היוחה כבולה אל תיביה-מתכת הצר, ומחמת הקושי לפרוס כפתיחת הפעולה את "חיל-המצב" הנודד שבה — לשם פעולות-קרב ך,נסניות" משלו.

סיכומו של דבר. מסלול-הברזל והאי ניסל מהן ערכן האי-סרטיבי הרב גם בתנאי המלחמה שבתקופתנו, כל שכן — בימי מסעות-לורנס. אבל כאז כן עכשיו, בהיות מסה"ב משמשת צורת-הקשר היחידה, שעליה עומד קיומו של הצבא ונוסד בסיסו האופרטיבי, הכרח הוא שהמבנה-הצבאי יהיה כולו גם מאובן וגם שביר ביותר. כך הוא בכל ארץ ובכל שטה, — אחת כמה וכמה — בשטח מדברי, שרובו שממה. ואמנם כך היה מבנהו וכך היה, פרט ליוצאים מן הכלל מעטים, מצבו של הצבא התורכי בחזית ערב.

סוגיה חמורה היא: באיזו מידה גרם לכשלונות התורכים רפיונם האינסלקטואלי-הצבאי, קושיה זו אפשר להקשות בענין האיסטרטגיה שאחזו בה וגם בענין דרכי מלחמתם כפגעי-השבטים. בענין האיסטרטגיה ראה לורנס את עקשנותם של התורכים להחזיק בידם, ויהימה, את שלטונם על מדינה ועל קומסה"ב המוביל אליה — כמעשה טעות חמור שבא מתוך שיקול דתי-פסיכולוגי, אך אולי גם מתוך מחשבה צבאית-הקופאת-על-שמריה, אך הדבר אינו, בעצמם, מעניינו כאן, לפי שהענין שאותו באנו לבדוק בזה, אינו אם כדאי היה לתורכים לנסות ולהשתלט על שטחי מדבר-ערב, אלא אם יכלו להשיג דבר זה — והאם, ובאיו דרך, אפשר להשיג דבר זה בעתיד? בחיל מסוג אחר ובמצעים אחרים. ובענין האמצעים — הרי צדק לורנס ולא צדק, בהערתו שהעיר

(במכתבו אל הקולונל — כתוארו אז — א. פ. ווייל, מ־21 במאי 1923):

...ובענין המענה התכליתי כלפי טקטיקה-של-פשיטות. כפי שאמרת בעצמך, נעוצה תשובה זו בניירות הרבה מזו של כוחות ההתקפה (ההדגשה שלי; א. ג.) אין פירושו של דבר כי הפיקוד הראשי, המוסדר גם בלעזי זאת, יקצה לשם כך פלוגת גדולות. אילו התקינו התורכים מכוניות-ירייה ב־3 או 4 מכוניות-תיור שלהם, והסיעו בפטרולים שבועיים על פני שטחיהם המדבר היפים מאוד למעבר שממזרח לקן עמך-מען (1) — כי עתה עצרו מעצור מוחלט את פשיטות הגמלים שלנו, ועיי כך — את מרידתנו כולה. הדבר לא היה עולה להם בדרך זו אפילו במחיר 20 איש, או 20 אלף ליש... באם רק היו מסווגים כיוונים כיאות את השימוש בה (ההדגשה כאן היא של לורנס). אבל הם סחטו והקהילו נגדנו חיל-פרשים ורכבות-שריון וגרודי-גמלים ומערכת חיבות-שדה, — יען כי לא טרחתו די לחשוב כיואות...

את המשרוינים, "רולס-רויס" החזקתי בעקבה, כשמורים לתגובה אם (או כאשר) מכוניות התורכים יצאו נגדנו. כי לא יכולתי להעלות על דעתי, שיניחו לנו כל הזמן הזה. אבל לא היו לנו אלא 5 "רולס-רויסים" בלבד, ואילו השתמשנו בהם היה שימוש זה שימושי-שלי-התגוננות בלבד, בלי שנוכל לשמור על חזית-הפשיטות שלנו. המכוניות הללו היו מספיקות לחיפוי של הקו אבראל-ליסאן-ספילה בלבד (חזיתו של הצבא הערבי הסדיר).

כאמור, לא צדק לורנס בהערכתו זאת אלא צדקה חלקית. אכן, התורכים (ופירוש הדבר — יועציהם ומדריכיהם הגרמניים) לא הוכיחו כאן אותה יומה פשוטה, ששיערה לורנס. וכן נכון הדבר, שגם מספר-המכוניות המצומצם שנקט, היה מספיק לחסל את חבורות-הגמלים (כפי שהוכח ב־1924, בשעת פשיטת הוואבאים לעבה⁽²⁾). אך בדברו על משרויני "רולס-רויס" שלו, הצביע לורנס עצמו על נקודת התורפה שהיתה מתגלה אצל התורכים אילו פעלו כך. כי אין בכוחה של מכונית-מסיעת-מכוניות-ירייה לעמוד בהתנגשות עם מכונית-משרוינת. ומעוטן של אלו אצל לורנס — היה מוצא על נקלה את הקנתו ע"י תוספת ראויה. שהיו מוסיפים במשך שבועות מעטים — אילו ראו שלטונות-הצבא הכרח בכך. אכן, גם הוא עצמו סטה לאחר זמן מהערכתו (לגבי סיכויי התורכים) במקרה המסוים ההוא; וזה אגב ביסוסיתר לעצם תפיסתו על אפשרותיה של המכונית (וביחוד — המכונית המשרוינת) בהשגת שליטה על המדבר.

נמצא שבסופו של דבר, גם מבחינת המידה בה השכילו התורכים להשתמש באפשרויות המצומצמות שלרשותם, היה צבא-התורכים של 1916-18 כוח-מתגנד כמעט "אידיאלן" — מנקודת מבטם של מארגני פשיטות-השבטים. ולאור לקחו של העבר והתפתחותה של המחשבה הצבאית, ספק גדול הוא אם גם מבחינה זאת ממצאו דומים לו בעתיד לבוא.

אין לפסוק הלכה, אם היה צבא-התורכים מוצא עצה ותושיה להתגבר על יריביו הערבים, אילו באו הללו במרידתם בלי אותה תמיכה רבה, תמיכת ממון, ציוד והדרכה מתמדת ופעילה. שניתנה להם מבחוץ. בתולדות מלחמותיהם ידעו התורכים לא פעם (אמנם, לא-תמיד במהרה), להתגבר על התנגדותם של כדוים. יתכן כי הפעם הכבידה עליהם דלקא המודרניזציה היחסית של צבאם, והיא שמנעתם להשיג את התוצאות שהשיגו לא פעם לפנים. אך נניח את השאלה ב"תיקו" ונקבל את התנחה, שגם ככל התלקחות מברית רצינית לעתיד לבוא עלולים כוחות השבטים לזכות במידה מעין זו של סיוע והדרכה מבחוץ — שבלעדיהן ספק הוא אם בכלל היו מעצמות גדולות רואות אותם בחזקת בעיה רצינית.

אורח-המלחמה של לורנס בערב.

הטקטיקה של שבטי-ערב, במסעות שהודרכו ע"י לורנס וחברו שתפיו הבריטים. בקרב (או בהמנעות-מקרב) — לא היתה על פי הרוב שונה ביסודה מנהוגי-הבדוים הפושטים בגדוד. מימים מקדם יסודותיה היו הפתעה, קרבי-אש אגב נסיון-עקיפה, ולפיתה מן האגפים, ניתוק המתנגד, דגש על מטרות-כיווה, נסיגה מהירה, המנעות ממגע עם כל אויב חזק. אלא שלטקטיקה זו ניתנו מרחב אופרטיבי ומטרות איסטרטגיות, בנכות מעוף-מחשבתם

(1) קל, הוזה באיזור זה עם נתיב מסה"ב החיבאזית. — א. ג.

של המדריכים הזרים, ולורנס בראשם; אלה הפכו את עקיצות היתוש, הטורדות אך לא מכריעות כלל, לאמצעי רציני של "נסירת הענף" — הענף התחבורתי שעליו ישב צבא התורכים החגיגאי-הסורי. ואין ספק, כי הדרכה זו היא שמנעה את השגיאה הפטלית של גייסות-שבטים — ההתנשאות להתמודד עם צבא סדיר במערכה גלויה, שגיאה אשר כעבור י"ט שנה, ראינוה במלחמת-הריים (שבחלקה הייתה גם מלחמת-מדבר) בחב'ש: שעה שהחבשים עצרו מהתקפות פריטוניות על אנפי האיטלקים ועורקיה-עורף שלהם לנסיון של קרבות-צורכים. לולא עצת לורנס יתכן, שהיינו קוראים כיום בספרי היסטוריה צבאית על "קרבת-מדינה" בנוסח מערכת אגם אשאנג, שבה כשלו וכדעו חילות-חבש. אכן, במסעות לורנס נתגשם צירוף התכונות הקדומות של שודדי-שירות ופושטי-ספר עם הראיה הצבאית הכלולת — והחפשית מכבלי השגרה.

מבחינת הציוד (ואמצעייה-נועה), שבעזרתם הוגשמה הסינזזה הצבאית-המיוחדת הזאת, יש לומר — מתוך מידת-מה של הכללה — כי אמצעי-המסע וצוודות הניידות, שעליהם הושתתו מסעות-פשיטה אלו, היו בדרך כלל בדויים-מסורתיים. במרכוס היה הגמל — בחוספת-מה של מכוניות, ושל שימוש במטוסים, בשלבים המאוחרים יותר. ואלו הנשק (במשמעה הרחב של המלה הזאת) כלל את מלוא-המערכת של הויזן החדש הקל של התקופה הזאת; בהיות המקלע והדינמיט — נגד הרומר, וביסודה — הרובה החדש עם שפע התחמושת; משתוחל בשינופם של גרעינים ברייט-מקצועיים, החלו גם המרגמה וגם מכונית-היריה שעל גבי רכבי-מונע למלא תפקיד.

ואחרון-אחרון חשוב: גם יחידות-שריון בריטיות שלמות, ומעל לכל — חטיבות-מטוסים — הופעלו או בשעת הצורך, ובלמו לפרקים את התערבותם של כוחות תורכיים-גרמניים, ובראש וראשונה — כוחות-אוי; — לולא בלמה היה בהתערבות זו כדי לשתק ולסכל את דודר הפושטים ואת משימותיהם. כדוגמה לכך, עוד יציין כאן עיני-אוי-טייה.

מה היה עיקר הרעיון בתכניות-המסעות, שבאו בזו אחר זו במהלך התרחבותו והתפשטותו צפונה — אל מרכזי-העצבים של הצבא התורכי — של חזון-האיסטרטגיה של לורנס? ההיה זה רעיון אבסולוטי, "נצחי", שאינו תלוי בגורמי סניקה וציוד (גורמים במלחמה, שהם תמיד "הדדיים" — וערכם תלוי כ"חם שבין המצוי-בעין אצל שני הצדדים), ועל כן אינו משתנה עם שינוייהם של אלה?

או שמא גם מתוך עיקרל זה עצמו, שהונח ביסוד תכניותיו הראשיות (והמכריעות בתוצאותיהן) של לורנס, לא היה אלא פרי מסיבות מסוימות, כפי שנצטרפו יחדיו בימים ההם: לא רק מסיבות גיאוגרפיות (או גם אתנוגרפיות) מתמידות, אלא מסיבות טכניות משתנות ותולדות, ועם חלודונן של אלו גם עליו לחדול, או להפסיד מערכו? שני עיקרים אופרטיביים גדולים נראים במרכון של כל מערכות הגריליה שתיכן וערך לורנס ושבהן השתתפו אנשי-השבטים שסרו למשמעתו.

א. מסע עקיף אל אורד-הפעולות העיקרי, בעורף הצבא היריב או באגפו — אם במרחק נכר משרשרת ריכוזי האויב, ואם (בשעת ההכרח להתקרב אל שרשרת זו ואף לחצותה) בדרך הרווחים הבלתי-מונעים שבתוכה. כל זה מפני ההכרח, כי התגרות ישירה בכוחות-האויב הייתה שוברת את כוח-המלחמה המדברי, הולל מלעמוד בהיאבקות-שלימחץ.

(¹) לורנס: "המהירות והטוח האופרטיבי שנצטרכו להם, הושגו בזכות ההסתפקות במועט שנצטיינו בה אנשי-המדבר ויעילותם הרבה בהיותם רכובים על בכרות-הרכיבה שלהם. הנמל אינו בעל-חי פשוט, והוא צריך שיטפלו בו ידיים אמונות; אך שכר הטיפול בו גדול הוא. לא הייתה לנו מערכת-אספקה. כל אדם היה "חי-הנושאת-עצמו", ונשא על אוכפו מוון לששה שבועות לעצמו, מבסיס-החוף ששימש נקודת-מוצא לפשיטה".

(²) עד כדי כך, שלפי דברי לורנס... "השתמשנו בכמויות הגדולות של מקלעים לא בכמונות-יריה קלות, אלא בכרובים אבטומטיים, כבכלי-מלאכתו של הצלף, בידי אנשים שהניחוים בכונה תחילה בחוקת בורים במבנה מנגנון כליהם — בכדי שהמהירות בשעת פעולת לא תסכול מניויות לחיקון. אם נגלה מעצור במקלע צריך היה הקלע להשליכו ומעתה להשתמש ברובהו..."

ב. באיזור הפעולות גופו, היו נוהגים כנוהג המלחמה המדברית — למן שחר ההיסטוריה ועד היום — נגד צבאות חוץ, שהם קלי תנועה פחות מבני המדבר עצמם: להשאר מ ח ו י ל ס ו ח הפניה של המתנגד, לפגוע בו פגיעות קצרות, כדי לשוב מיד אל הבטחון שמעניקה השתהה בלב הישימון⁽¹⁾; ממש כתיאורי התקפותיהם של הפרתים⁽²⁾ על צבאו של קרסוס הרומאי, או כפי שנהגו לוחמיה של ממלכת תדמור. אלא שעתה הורחב הסוחר עצמו: ממסחריקשת למטחוי כדור, או פגז.

וגל להבחין, כי ביסודם של שני העיקרים גם יחד — של המסע האיטרטגי⁽³⁾, ושל מצע הבזק הטקטי והפרישה לאלתר — ענף גורם אחד ומשותף. גורם זה הוא ההנהגה (שבמי לורנס היתה בחזקת מציאות), כי אין האיבי יכול לעבור את המדבר מעבר מהיר כלשהו, וכי גם מהירותו הטקטית לא תספיק, בדרך כלל, להדביק את התוקפים וצבונם: וכי בסיסי המרד אשר בלב המדבריות מובטחים מפני סכנת פגיעה אויבת.

לכל ההנחות הללו, שהן בגדר תנאים, ניתנו הדגמות מספיקות, בין בתולדות המסעות עצמם, ובין בכתביו ובדבריו של לורנס מתחלם. כך: —

...להצלחתו, צריך המרד לבסיס שאינו ניתן כלל לפגיעה אויבת, דבר-מה שיהא שמור לא רק מפני התקפת מתנגדים, אלא גם מפני פחד התקפה כזאת. בסיס כזה היה לנו — בנמלי ים-סוף, במדבר, או במוחות האנשים שנטענו בלבם את אמונתנו... ("התפתחות מרד אחד", 1920). האיגורפיה והאוכלוסיה של זירת-המלחמה הניעו לאורך מחשבה זה וסיפקו את האפשרויות לביצועו למעשה. שני הדברים יכלו להיות אחרים אילו היה שממונו של מדבר ערב מוחלט, אילו היה קו מסה"ב סימני-חיים ומקור-חיים יחידים שבין מכה-מדינה שבחינאו לבין דמשק שבסוריה. אבל לכל מרחבו היה המדבר הערבי-הסורי זרוע, (ברוחים שונים), נאות-מדבר אשר מקורות-מים להם ורבים מהם גם מאוכלסים. שרשרת-פזורה זו של נאות-מדבר היתה ממילא רשת-בסיסים אוגפת, לאורך כל קו מסה"ב מדינה-דמשק⁽⁴⁾, שבביל כל חיל'תוקף, אשר כושר-תנועתו יהלום את תנאי הישימון, שרשרת זו של תחנות-נפש ונקודות-מים, היא שאיפשרה את מסעותיו האיטרטגיים של לורנס למרחקים, בלי מצע עם התורכים זמתוך מידה רבה של בטחון, אך בהיות הכוונה לתקוף — היו חוליותיה השונות של השרשרת לבסיס-מוצא מוכנים-ממילא לביצוע התקפות, ממרחק מועט באופן יחסי, על עמדות בודדות בקו ה"קורדון" התורכי, בין שאלה היו גשרים חיוניים או תחנות מסה"ב, ובין שהיו פשוט, חלקות-פסים בלתי מוגנות⁽⁵⁾.

אך המדבר הביל וסיפק יותר מרשת אואזיסים ואת לא פחות חיוניים להגשמת תכניתו של לורנס היו תושבי המדבר.

כאן הגיע תורה של הדיפלומטיה המדברית — הבריתות ושיתוף הפעולה עם אנודות-אנודות של שבטים ומסות הפזורים על פני המרחב שבין מרכזה-המדבר החינאו ושבתיו הראשיים, לבין גבולות סוריה — כשאזורים-המרעה של שבט אחד גוגעים באלה של חברו (לעמים קרובות-חברו יריבו). על ידי שיתופם, בזה אחר זה, נתאפשרו המסעות הגדולים ההם — מבסיס-הנמלים

⁽¹⁾ ...בין פשיטה לפשיטה היה נסוג-אחור אל עמק החביונים שלו, עשיר-המרעה, בלי שיהיה חרוק מטפילה מכדי שיוכל לקבל תמיכה מהירה משם. היו אלה "טכסיסים של צללי רפאים", שנחאוה להם לורנס... (לידל הרט, על פעולותיו של נסיר, באזור תחנת פרפרה, ראשית קיץ 1918).

⁽²⁾ קשתים-פרשים מציקים.

⁽³⁾ ובעצם, גם צפונה מזה, לעבר חומס וחמה וחלב — לפי שגם שם נמשך קו מסה"ב במקביל לשפת המדבר; ורק השינוי הגדול במהלך המלחמה וסיומה המהיר הם שגנעו, לאחר לכידת דמשק, דוגמאות נוספות לשימוש ע"י לורנס גם בתחומי סוריה עצמה. בחולשה איטרטגית זו של מערך התורכים.

⁽⁴⁾ נאום לורנס: "לו היה קורה אסון ונחלנו תבוסה, כי עתה היה כל ואדי-סירחאן כולו פתוח לפנינו — כשהוא מלא (כתמיד, בספטמבר) כבשים, תמרים וקמח. וכן היו לנו 2000 גמל, — כל אחד מהם סעודת-בשר למאתים איש".

צילום מפת סיורי לורנס. קיץ 1917

(שורטטה בידו, וצורפה לד"ח שלו)

להלן פרטים מהדו"ח על המסע המדגימים את אורח פעולתו של לורנס:

ק"מ 810—19 ב'יולי במאי—
ניפוץ מסה"ב

נבק — ב'2 ביוני—הסגיר
שה עם עודה-אבורטאי
והחויטאת (במרעה
הקיץ שלהם).

כאן — חיול אנשי רוח
אלה, שרראת וחתיי
סאת למסע עקבה.

עין-אל-ברידה — ב'2

ביוני—לורנס, כלוית 2
מלויים, על מגת להשי'
לים בין מטה בישר
והחויטאת ולהפעילם
בין חומס לחלב. תכנית
זו נכשלה, אך ענף של
ענייה התנדב להריסת
גשרי אורונסס בבוא
הצורך.

ראס בעלבק — 10 ביוני,
ניפוץ גשר קטן עיי
לורנס.

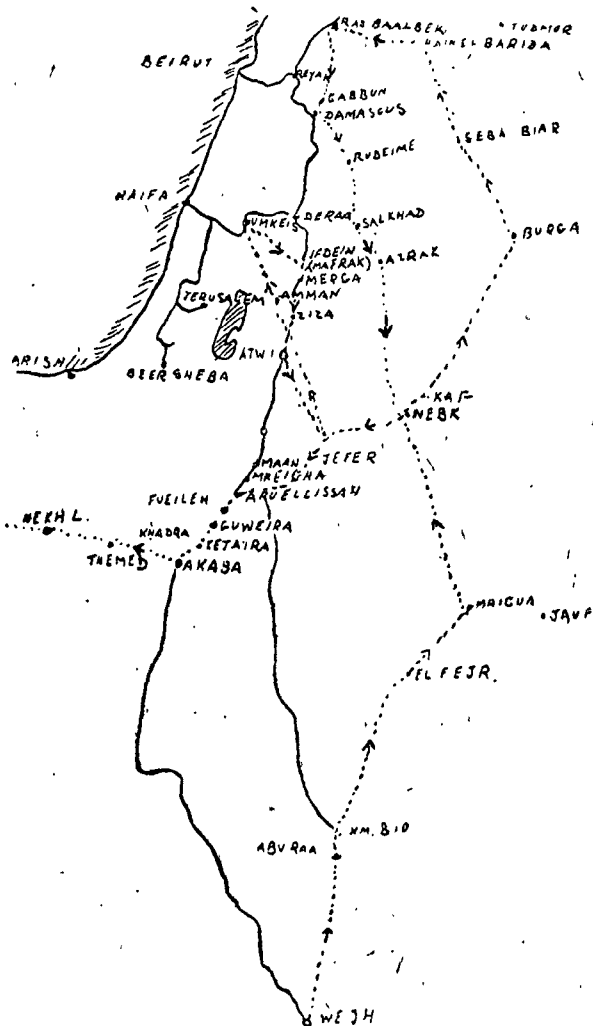
אלגבאן (חמשה ק"מ
מדמשק) — ב'13 ביוני,
פגישה עם עלייריה
פחה-רחבי מהגדס כל'
לי של הצבא התורכי,
נשיא הסניף הסורי
של אגודה ערבית סור'
דית, מפקד חיל-מצב'
דמשק.

אל-רודיימה — פגישה
עם שייך כדויי "לגיה"
(חבל ארגוב).

סלחאד — פגישה עם
חלסיניי אלי-אטראש,
מראשי הדרוזים.

אזרק — פגישה עם

נורי-שעלאן, אמיר רוח'
אלה («פעולתם תהיה
חלויה בזו של הדרור'
זים»; «עתה הוא עור'
סק באוסף אספקת
התבואה השנתית שלו
כנגדה ומנהל משחק
כפול, עד אשר ידרש
הוא לנו»).

בן — 18 ביוני, שיבה, סיום החיול.

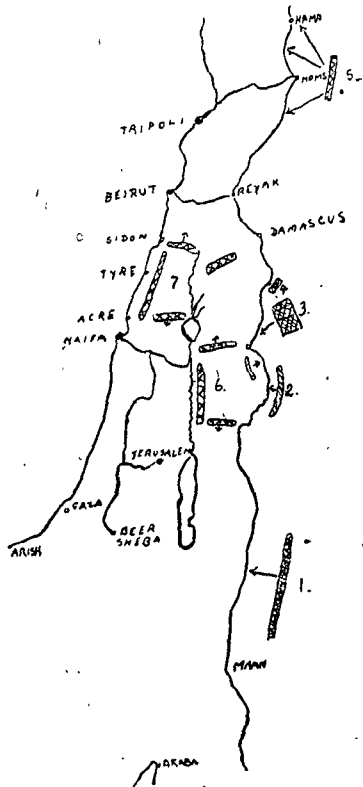
באיר (בין נבך לג'יפר) — 19 ביוני — פתיחת בארות שפוצצו עיי התורכים.
זיה — פגישה עם ראש בני סחלאד («כנראה פרו-תורכי, אך רובם ינהו אחר אנשי שלומנו».)
אוס קייס — 23 ביוני — התבוננות בגשרי מסילה על הירמוק; פגישה עם שייכים של שרראת
ובני סחלאד.
(המשך בעמ' 23 מתחת לקו)

צילום תכנית לורנס לעריכת כוחות, הערבים לסוף אוגוסט 1917

(שורטטה בידו, השלב הראשון שבתכנית נתגשם במידה רבה בספטמבר 1918)

מהערות לורנס:

„איסטרטיות. אלה לא תהיינה מסוגלות (ממש כבדויי חיג'אז) ללהום במערכה. אך חטיבות 4,2,1 וכן 5, אפשר ותצלחנה לנתק את תנועת מסה"ב באזוריהן, והחטיבות 6 ו-7 צריכות להספיק כדי הדחת כל משמרות התורכים במחוזותיהן וכדי תפיסת כל דרכי התחבורה. „3” היא חטיבת המחץ שלנו. (אולי כ-6000 איש לארעים), ואפשר ויצליחו ללכוד את ארדעי בוגניקה, או לפחות לנתק את היל המצב ולשתק את מסה"ב בסביבה. כן אציע לנתק, אם אפשר, את הקשר. באלחמה מאום-קייס (דבר, שהוא ניתוק מסה"ב התורכית היחידה לא"י) ע"י חטיבה „2” — כהקדמה לפעולות.

„לו אפשר היה שדמשק תתפס ע"י חלק מחטיבה 3 היה זה מוסיף כוח רב לענין הערבי.

„פעולות שונות אלה, למולנו, אין הכרח לתאמן בזמן במדויק... אך אינני חושב כי יש ליעץ לערבים לפתוח בפעולה מבלי שיובטח כי הצבא הבריטי ירחיק את התורכים שלפניו ע"י התקפתו, למנוע משלוח תגבורות ניכרות משם לחורן. חטיבה 3 מסוגלת למאמץ אחד בלבד (שאולי אפשר יהיה להמשיכו עד חודשים); ובאם תוכיכה מכה מכרעת תהיינה תקוות הערבים בסוריה תלויות באפשרות שטרם נבחנה — של פעולה בין חומס לחלב, ועל זו מוקדם עדיין לדבר.”

מפרק — הריסת מסילה.

עסוו: — „נכשלנו בתפיסת התחנה אך הרגנו 3 מחמשת אנשיה-מצב. לכדנו עדר כבשים גדול והשמדנו קבוצת ארבעה אנשי טלגרף שתקנו את הקו; כן פוצצנו במסילה.”

באיר — סיום חייל חויטמאח.

ג'פר — 30 ביוני — ניקוי באר אחת.

ג'מ 489 — הריסת מסילה.

פוא"זה — משמר ז'נדרמים הושמד ע"י שורה קדמית.

אבוא'ליסאן — 2 ביולי. השמדת בטליון תורכי ממען, שביית מפקדו, תוחת הרים ו-160 איש. גווירה, אל-קתירה ואל-חדרה — השמדת משמרות ושבייתם.

עקבה — 6 ביולי — „כניסה עם 600 שבויים, כ-20 קצינים וסמל קודח-בארות גרמני.”

בו ביום, 6 ביולי, רכב לורנס עם 8 אנשים אל טואץ והגיע לאל-שאט ב-9 בו.

בין ההוראות שנתן לורנס לשליחו, (נסיב ביי אל-בכרי, בכאף — 13 ביוני): להקים שרות מודיעין כדמשק, דרעא ועמאן לידעות צבאיות; להשלים בין מנהיגי הדרוזים ולשלוח הערכת צרכיהם — בנשק ובתחמושת; להתקשר במתואלים, בשבטי גוארנה בחולה ולתרגיע את המרוניים לגבי אופי ממשלת השריף בעתיד; לשלוח זאכי ללגיה, לבחון את הדרכים ואספקת המים, לשוחח עם גורי שעלאן על חיטולן של מושבות הצירקסים בנוגרה ובקוניטרה.

אל המטרות שבתחום ארץ נושבת — דרך "ים-המדבר, בקשתות ענקיות, העוסקות את הקר החורגי דמשק-מדינה, שהוא גיאומטרי, כמעט, בקריהשר שלו.

תפקיד רבי-ערך מלאו האפשרויות שניתנו ע"י כך להחלפת הגמלים (שחשו כוחותיהם מרוב משא ומסע), ולצירוף חברות נוספות, או גם החלפת הישנות בחדשות. כי בתוך חילהבדדים לא היתה כל אפשרות לסמוך, שחבורת אנשים מבני שבט זה או אחר, שפעלה היום, תשאר ותפעל גם סחר. על כן חשונה מאד היתה האפשרות למצוא חליפין. תמציתו של אורח-המעטות זה צוינה בדברי לורנס שאמר: "לראשונה הולמנו לא עבר עקבה, וכבשונה בנקל, אחר כך תפסנו את טפילה ואת אזור ים-המלח; ואחר-כך — את אורק ואת ארעי; ולבסוף — את דמשק; את כולם — בשלבים שבאו בזה אחר זה ותוכנו ככונה תחילה להתאימם לכללים שנקבעו בשכבי על ערש-דודי (במחנה עבדאלה-בן-חסיין בשעתו — א. ג.). השיטה היתה לכוון "סולמות-סולמות" של שבטים (היינו — איזורים שבטיים, — א. ג.) שיהיו לנו דרך-מסע בטוחה ונוחה למן בסיסייהים שלנו (יגבו, וגיה ועקבה — זו אחר זו) עד בסיסייה-האופרציות הקדמיים שלנו. הללו היו לעתים רחוקים 500 קילומטר, והוא מרחק רב בדרך היבשה, ללא מסילת-ברזל או כביש; אך אנו קיצרנו את המרחק הזה ע"י ששקדנו לטפח את "עצמת-המדבר" שלנו, ע"י ששלטנו, בעזרת חברות-גמלים פושטות, על הישימון שלא נרשם מעולם במפה. והוא התופס את כל מרכז ערב, ממכה ועד חלב, ועד בגדד."

אבל את הגדרתו הקלסית לטבע "עצמת-המדבר" נתן ל. בשורותיו הבאות: "באופין היו אופרציות-מדבר אלה דומות למלחמות ביים, יותר משהיו דומות לפעולות-יבשה רגילות, — בניידותם; בכשרונם להוסיף בכל מקום, באי-תלותם בבסיסים ועורקי-תחבורה; בהיותם מטורים מהשפעת צורת סנייה-הקרקע, היותם חפשים ממושגים על אזורי-איסטרטגיים, כיוני-קבע ונקודות-קבע."

"חבורות-פשיטה של רוכבי-גמלים, נושאות את עצמן בכל דבר, כדרך האניות, יכולות הן לשוט בלא-סכנה לאורך גבול ארמת האויב, על סף תחום הראיה של עמדות-המשמר של האויב בשפת ארץ-הישוב, ולחזור; או לפשוט לתוך קווי של האויב במקום הנראה מתאים ביותר, או נוח ומועיל ביותר, כשבעורסם יש להם דרך בטוחה לנסיהה לתוך מרחבים שתורכים לא יכלו להכנס אליהם."

בכל תפיסתו זאת של לורנס את מלחמת-המדבר מתגלים טביעתי-עין בלתי מצויה ויכולת של מצביא. אך גם כאן השאלה העומדת לפנינו אינה: האם אמנם היו דרכי פעולתו של לורנס הולמים את צרכי קופתו ומצבו. ודאי שהלמו. גם הנסיון והתוצאות, וגם בדיקת המושגים מעידים על כך — אך העשויות דרכים אלו להלוס גם את המצב החדש שבתקופתנו אנו? היתכן, כי אותם הכוחות, שבהם השתמש לורנס בשעתו לשם השתלטות על המדבר, יצלחו גם היום לשליטה בו? על כך משיב לורנס עצמו תשובה ברורה, — המתאשרת על ידי כל מהלך ההתפתחות ונסיון-השנים, — והתשובה היא שלילית.

עבר זמנם של צבאות כבצי-החורכים בתפקיד של מכניעי-מדבריות. אך עם זאת בטל גם כוחם של שבטי המדבר, להיות השליטים שליטה צבאית ובטחונית על ישימונם.

לורנס והתמורה בכוח-המדבר.

למען נראה כמה מובהקת היתה תמורה זאת — ניטיב לעשות אם נעמוד תחילה על הסיכומים אליהם הגיע לורנס עצמו. כבר צוינה תשובתו לא. פ. ויול בענין המענה התכליתי לטקטיקה של פשיטות-השבטים. היא הובאה כאן, כמצביעה על הסור לתורכים; אך היא גם המציינת את הנדרש לשם חסימתן של הפשיטות וריסונם של הפושטים. עין לעיל, עמ' 19.

במגמה זו עצמה של החשבת רכבי-השריון (ואח"כ — צירוף בין רכב זה לבין כוחות-העזפה) מוליכים כל הציונים של לורנס בענין זה, שנתרבו בתקופה המאוחרת יותר של מלחמת ערב. דרך-משל (במאמר המסכם שלו משנת 1920):

(1) של הכוחות — א. ג. (2) אמנם, אי-תלות זו בביסיים היא רק יחסית. — א. ג.

...בכמה הזדמנויות נתנו לפשיטות השבטיות חיזוק ע"י מכונות-שיריון, שאנשיהן היו אנגלים. משימצאו מכונות-השיריון נתיב מתאים, ולו בדוחק, שוב לא יפגרו אחרי חוברת גמלים. אמנם, אטיות-הן וקצרות-טוח^(א), מחמת הקושי להסיע עמהן מלאי של דלק, לכן, במרחקים שלמעלה ממאה מיל (כ-160 קיל.) מבסיסן לא השתמשו בהן אלא לעתים רחוקות. במסע לעבר דמשק, בהיותנו רחוקים כמעט 400 מיל (כ-650 קיל.) מבסיסנו, סיפקנו להן נפט בראשונה ע"י שיירת-כבודה של גמלים, ואחר-כך, בזכות חיל-האוויר, שעזר לנו, נכלונו להמציא להן תוספת אספקה במטוסי "הגדלי-פייג"^(ב).

המכונות הגן מכונות-לוחמות מצוינות, ופעולתן מכריעה כל פעם שניתן להן לאסור קרב בדרך היאה להן, אך אף על פי-שעיקר גדול — "אש אנב תנועה"^(ג) — משותף למכונות אלו ולגודי-הגמלים, על כל פנים דרכי הפעלתם הטקטית שונים כל כך, עד שאיני מייעץ להשתמש בהם באופרציות משותפות — פרט למסיבות מיוחדות במינן. נוכחנו לדעת, כי הנסיון להשתמש בשני הגמלים האלה של חיל-פרשים — המשוורין והבלתרי-משורין — במשותף עלול לשבש את יכולת שניהם גם יחד^(ד).

הערכה זו היא נקודת-המוצא בראית לורנס את ההתפתחות הטכנית של מלחמה מדברית. והיא המטילה בספק את סיכויי של הגמל להתמיד, לפחות, כשותף לשלטון אופרטיבי במדבר, בחלוף שלטון-היחיד שלו. ומאז 1920 נוספה לכך גם תמורה מוחלטת, שחלה ביחס שבין מהירות-המסע וטוח-פעולתם של המכונות והגמל בתנאי ארצות-ציה. בימינו כמעט שלא יתכן עוד שילוחו של חיל "משותף" כזה למסע בזק, לפי שהגמלים יפגרו טיגור רב; ונסיון להסיע את הבהמות על גבי מכונות עד לנקודה, שממנה מתחיל השימוש בהן לצרכים טקטיים (כמנהג שנהוג בסוסי חיל-הפרשים ה"מעורב" בצבא ארה"ב), ספק אם יהיה בגדר האפשרי מחמת אופיים של הגמלים, כל שכן בתנאי המדבר, מחמת כפל צריכת המים. ובעיקר יראה הוא מחוסר-טעם, משום שעיקר שמושו של הגמל הוא, בכל זאת, "איסטרטגי", מפני כושרו להרחיק במסע, כדבר האפשרי לעתיד לבוא נראה רק השימוש בפלגות קטנות של גמלים-טיגורים, המצורפים לחיל העיקרי לשם מילוי תפקידים מיוחדים (כגון: סיור טקטי בשטחים מבודדים מאוּד), כזוגמת ארגונו של חיל-המשלוח הצרפתי של גנרל לקלוק, שחצה את הסהרה המרכזית בחורף 1942-3, על ה"סלגה הנודדות של אוור-הרי-טיבסטי" — פלוגת "מהריסטיס" (רוכבי-כרות) אשר אהו. (עיין המאמר "כיבוש פצן" שבחוברת זו).

את הרושם שעשתה על לורנס ראשית הופעתו של נשק חדיש שני במדבר — נשק האויר — מוצאים אנו בסיכומו של קפ' לידל-הרט, בספרו "ת.א. לורנס" ... "לכן, למן תגרת פריפרה"^(א), (סוף מאי 1918 — א. ג.), הדבר הממשי היחיד שאיים על הערבים, והנשק היחיד שהיה עשוי להשיגם, היה מטוס-ההפצצה של האויב. לורנס נתרשם מאוד מיכולתם של האוירים לבלוש את המתנגד בכל מקום מחבאו והרושם הזה השפיע על השקפתו בתקופה שלאחר המלחמה ... זמן-מה לאחר המועד שהוזכר לידל-הרט כבר הפעיל לורנס עצמו את נשק-האוויר, באופרציה שעלתה בממדיה על כל פעולותיו עד כה. בשעה שחיל-המצב התורכי החזק שבמערב, הכולל ארטילריה וחיל פרשים, ניסה להתקדם לעבר עקבה, — הופעלו גודו ג' אמצעים: פעולות הסחה מן האגף, הפרעות מן האוויר, והריסות בקו מסה"ב שבערפו. "האויב הוטרד כל כך, שלא יכול היה לעולם ללבוש עוז ולבצע את נסיון הכיבוש עצמו, — זה היה משפטו של ספר-ההיסטוריה הבריטי הרשמי על "מסע-המלחמה בארץ-ישראל".

(א) הדברים נכתבו בשנת 1920! עם התפתחותו הטכנית של רכב-המונע שינה גם לורנס את דעתו זו מן הקצה אל הקצה. עיין בהמשך המאמר, דעותיהם של אנשי-צבא וחיל-האוויר.

(ב) מטוס-מפציץ בריטי, מן הטובים בתקופת הסיום של מלחמת-העולם הראשונה, שצלה נס להובלה. המעבר מהסעת נפט בגמלים להטסתו באויר — מדובר בעודו.

(ג) לידל-הרט: "התורכים שלחו פלגת גמלים לתפוס את פריפרה מחדש, מידי נסיר. אך מכונות-ההייה של זה הצמידו את התורכים אל הקרקע, ובי בזמן זנק אודה מן הצד וחטף את כל גמליהם".

אך בבהירות יתרה נראתה פעולתו של כוח-האוויר בשלהי הקיץ של 1918. כאשר רוכב חיל-בדדים גדול באופן יחסי ליד אוסטייה שבחרון, מרחק 30 ק"מ דר-מז' מאררעי. בבוקר הווא, למחרת נתקו את מסה"ב דמשק-צמח-עפולה (המסתנפת גם לחיפה וגם לשכם). כשהחילות אלגבי המרוחקים פתחו בהקפתם המכרעת בשפלת-ההנוף של שרון, היה לורנס מוסרד מאד על ידי בעיה זו של כוח האוויר.

...מבחינה איסטרטגית היה עלינו להחזיק ויהי מה, באוסטייה, שהיתה לנו פתח המאפשר להשתלט בכל שעה שנרצה על שלוש מסילות-הברזל של אררעי. אילו החזקנו בה עוד שבוע אחד... כי עתה חנקנו את הארמיות התורכיות, גם אילו מעטו הישגיו של אלגבי ביותר. אך מבחינה טקטית היתה אוסטייה מקום של סכנה. כוח הלש, שאין בו-אלא חיילות סדירים בלבד, ללא מסך מחפה של לוחמי-גריליה, לא יכול היה להחזיק בה בטוחות; אך למצב זה היינו מגיעים במהרה, אילו היה נמשך אזלידנו באוויר בצורה בולטת.

כי כאן היה צד-התורפה של החיל הערבי. בשל ניידותו ו"גוזוליותו" לא סיכנוהו הרבה חילות-הקרקע התורכיים; אך רק הגנה ישירה יכלה להשיעו מפני יתרון ניידותו של גשק האוויר התורכי. החיל הערבי לא היו לו אלא שני מטוסים בלבד (1) ושניהם אבדו כבר, בשעה שלתורכים היו כרפ מטוסים בשדה האוויר שבאררעי. אילו היה החיל הערבי מורכב בעיקרו מכוניות משווינות כל עתה לא הסתכן על ידי כוח האוויר. אבל, בדיעבד, רוב סוסיו וגמליו היה משמש מטרה מושכת לפגיעות מן האוויר; ומפני שתעודתו האיסטרטגית והצורך במים ריתקוהו, לפיכך היתה מטרה זו קלה יותר לאתרה. הפצצותיו של האויב כבר התחילו למוטט את עצביהם של הלוחמים הערביים האי-סדירים. אילו נמשכו באין מפריע, כי עתה נתפורו והלכו איש לביתו.

בדיעבד, מצא לורנס מוצא ממצוקתו זאת. לאחר שפנה אל הפיקוד הבריטי בא"י, באו מפציצי "הגנדי-פיג" וחבלו בשדה החניה התורכי ובמטוסים חבלי קשה כליכך שלא נותר בהם כוח לפגוע בריכוז הערבי. אכן, פתרון מוצלח זה לא מידי "כוח מדברי" בא, אלא מאוצר יכולתו של הצבא החדש (נוסח 1918) ורבי-המספר אשר לאלגבי. נמצא, כי ע.צ.ם הפתרון סימל את המטרה המתרחשת ובאה במרושגי "כוח מדברי".

על יסוד לקח זה ש נ ב ע משלבי-הסיום במלחמת-ערב, בא לורנס לידי גיבוש השקפה שקולה בענין עתיד האמצעים לשליטה במדבר. על ההשקפה הזאת ביסס גם את שיטתו להגנת ארצות-הספר של המזרח-התיכון, — והרי אין לך ארץ במזרח התיכון שלא תהא שטח-ספר לגבי המדבר.

כבר במכתבו אל ויול, שצוטט לעיל — מפתח לורנס את תפיסתו לגבי צורת ההגנה מפני שושטי המדבר, ברוח אימרתו שלו (מ'1920): — "דלק המכוניות בו למדבריות, והמרחק מצטמק והלך בימינו, כשאנו עוברים מאה מיל, במקום חמשה".

ב'1 במאי 1928, בימי התסיסה בין שבטי צפון נגד, מ"מסדר" ה"אחואן" הואבי, שהחלו לפשוט לתחומי עיראק וכוחיות, כתב לורנס (המכתב נכתב מקאראצ'י שבהודו, אשר שם שימש אז כטורף בחיל-האוויר, אך עם זאת קיים את יחסי הידידות וחליפת המכתבים משכבר עם ראש החיל הזה) במכתב התשובה שלו אל מרשל חיל-האוויר-המלכותי (2), סיר היו טרנצ'ארד (3) ראש המטה לחייל האוויר, לאמור:

...ואי, שאין סכנה במצב שנהפחה כשאמייה. זהו רק "פגע-רע". ענין זה אינו צריך לעלות לכם ביוקר, אלא אם כן תנסו להכות מין בימיו. בדוים על גמלים ויכולו לבלוע כל גדוד גמלים "מתורבת". וכן — חיל-רגלים בשטחים פתוחים; ואפילו חיל-פרשים. וגם הגנה סטטית על קו מסויים אין בה כדי להושיע. הדבר הדרוש לכם הוא מערכת הגנה גמישה. בעומק של 100 מיל לפחות; נתיבים שסוירו מראש להילוך מכוניות, והם חוצים את כל רצועת-ההגן הזאת;

(1) של חיל-האוויר הבריטי, כמובן.

(2) אותה שעה ג'ורו גם החששות להתפרצותם לעבר-הירדן ולא"י — ביחוד בתודשי האביב

(3) דרגה המקבילה לזו של פילד-מרשל בצבא. (1) כיום לורד טרנצ'ארד.

שדות חניה, שנבחנו ונמצאו מתאימים; תיבות־שדה או מצודות זוטות שמקומן נבחר דרך חכמיה, — וחיל מצב יכנס לתוכן מפעם בפעם בשעת הצורך, ואז יזיינו בוין הדרוש ויחברון בנייהן על ידי מכוניות־שריון ויפקחו עליהן מן האויר. אם ידאגו לכך כראוי, יהא כמעט כל המדבר כולו פתוח בפני רכבי־המונע, ודלק־המכוניות יהא המפתח הסקטי למצב כולו (ההרגשה שלי, — א. ג.). הייתי יכול להגן על עכר־הירידן־מזרחה כולו עם קומץ מכוניות־שריון ואנשי־צוות מאומנים”.

ציונו האחרון הזה של לורנס במכתב הנ”ל נבע, בלי־ספק, מן הדוגמה הדרמטית והמאלפת שניתנה ב־1924, בתבוסה שהונחלה לגדודי־הפשיטה הוהאביים בעבר־הירידן ע”י קומיקס־של אנשי־מכוניות וטייסים בריטיים (כ”ט—15 מספרם). על־כך — ראה עוד בעמ’ 29. אותן נסיון לפלישה והאבית העלה גם דוגמה לחשיבות קשר־האלחוט לאותה מערכת מצודות־המדבר; ולפוגות־המדבר שסומנה במכתבו של לורנס אל טרנצ’ארד, זה הגורם רבי־הערך, אשר ככל שנחשיב אותו ספק אם נפרזו בדבר, לעצוב מערכת־ההגנה בפני פשיטות־מדבר. בהתחברו עם התצפית מן האויר, יש בו כדי למנוע מפושיט המדבר כל חופש תנועה שהוא. באותה פשיטת הוהאבים, ב־1924, בעבר־הירידן .... עברו הפושיטים בדרך כאף שבראש ואדי־סירחאן — אך מאין אלחוט לא יכול היה חיל־השמר להזהיר את עמאן על הפלישה. דוגמה לחסכון העולה ביוקר... אולם אין להניח כי יקרה כדבר בעתיד. ועם זאת חדלה יכולת ההפתעה של שבטים הפושיטים בגודו. כן פותח האלחוט אופקים חדשים לגמרי לפעולותיהן של פלגות „אבטונומיות“, הנשלחות לתוך המדבר למרחקים גדולים ולפרקי זמן ממושכים. נסיון מעין כשטח זה נרכש, בין השאר, בשנים האחרונות ע”י הפלוגות הממונעות המיוחדות שפעלו ברחבי חצי־האי ערב לשם השמדת מחנות הארבה.

במגמת־מחשבה הנ”ל, שהיתה מעתה חוטי־שני בהערכתו: האיטרטגיות (הפוליטיות) של לורנס לבני עתידן של ארצות־המדבר ומדינות־הספר, נכרכה ממילא שיליה בלתי נמנעת לבני אפשרותה של אחת מאותן ההנחות שהיו בעיניו בחינת־תנאי־לא־יעבור להצלחתם של כוחות־המדבר מורדים (הרי בכל היאבקות שיאבקו שבטי־מדבר עם צבא חדיש סדיר של מדינה איתנה, יהא מצבם דומה למצבי־המרד); ואותה הנחה עצמה משותפת היתה לשני העיקרים של נוהג המלחמה במסעותיו, שכבר הוזכרו לעיל, הלא היא ההנחה־התנאי כי על בסיס המרד להיות בטוחים מפחד הפגיעה האויבת.

כבר צוטטה אמרתו: „לשם הצלתה וקוקה המרידה לבסיס שאינו עלול להפגע, לדבר מה שיהא מובטח לא רק בפני התקפה אויבת, אלא גם בפני חשש התקפה כזאת“. וכן דרש (כבר ב־1920) מ„כוחות המרד“: „...תכונות של מהירות ויכולת־התמדה (תכונות שמידתן, כמובן, יחסית — לעומת אותן הסגולות עצמן אצל הצד שכנגד — א. ג.), היותם ושרתים בכל אתר והיותם בלתי־תלויים מבחינת עורק־האספקה שלהם“; — דהיינו, טוב תביעות, שאין לקיימן במדבר בפני חיל־מתנגד ממונע, בעל רמה טכנית כבימינו. ושוב, בסכמה, אומר הוא: (במידה שיובטחו להם הגנידות, הבטחון בצורה של מניעת מסרות מסיימות מאת האויב). הזמן והרציון העשוי לנטוע יחס של אהדה בלב כל נתין ונתין, — בה במידה יהא הנצחון למתמרדים... גם כאן לפנינו מושגים „גנידות“, „בטחון“, „זמן“, ש„דלק־המכוניות, הבו למדבריות“ שינה אותם מעיקרם.

כללו של דבר: נוהג־המדבר חדל להיות אותו „בסיס בטוח“ (המופיע בכל זרמי־המחשבה שבתורת־המלחמה כתנאי הכרחי לפעולות־התנופה), אשר לא תתכן בלעדיו כל „התפיסה הלורנסית“. הדבר הוכח כבר ב־1916 ע”י מסעות מכוניות־השריון הבריטיות במדבר־לוב, אל ביר־אל־חכים ואל סויה, והכרעת כוחות הסנסים שבמרכז־שיימן אלה. הוא חזר ונתאשר ב־1928, כשמכוניות־שריון בריטיות, אשר בסיסן היה בכחית, הקדימו במסען את ריכוזם של השבטים בקודות־המוצא לפשיטה, הקדימו לבוא לנקודת־המים המדברית — וע”י כך מנעו את פיתח מסע־ההתקפה בכלל. הפצצות ריכוז־שבטים, ואוויסים־בטיסים ע”י חיל האויר — בארץ־הסומלי ב־1920 (בפעולות נגד „המולא השוגע“) — באזור־עין הנרחב, בהזדמנויות רבות בשנות

1920—1942. — השלימו תמונה זאת. ובאיו מידה עשוי דוקא האואיס, במקום לשמש „מקלם בטוח“, להביט את החוסים בו, על רקע הישימון הריק, כמטרה לפגיעות-מזל-האוויר, ומתוך כך לשמש כעין „מלכודת“-מוכנה-מראש — על כך יוכל להעיד גם לקח המלחמה הנוכחית; ובין השאר — מסע הצרפתים נגד חילות-המצב האיטלקיים אשר בנאות-המדבר של ארץ פצן, על ההפצצות המוקדמות שבו. אכן, „האוכל היה למאכל“.

ההערכות שהביע לורנס במכתבו אל ראש חיל-האוויר הבריטי, וצירף להן כמה הצעות לטיפול בראשי הפושטים ולשיכוך התסיסה באמצעים נועזים של דיפלומטיה אישית, על רקע הפסיכולוגיה המדברית ובנוסח-לורנס — לא באו, בעצם, אלא לציין פעם נוספת ולפתח — את הסידור שהונהג כבר להבטחת שלומן של ארצות המזרח התיכון. הוא הונהג, כמה שנים לפני-כך, בעצתו הישירה של לורנס, ובתחילה—באחריותם המשותפת שלו⁽¹⁾, של וינסטון צ'רצ'יל כמיניסטר-המושבות, ושל אותו מרשל-האוויר⁽²⁾ סרנצ'ארד שאליו כתב לורנס את מכתבו ב-1928. הלא כן אומר לורנס בעצמו (בהערה שכתב בשולי כתיב-היד של הספר „ת. א. לורנס: בערב ולאחר כך“ לילד-הרס, ב-1933):

— בענין השפעתן של ההפצצות הוכיחה לי-המלחמה, כי יזחגם של מכוניות-שריון ומטוסים יכול לשלוט על המדבר, אלא שעליהם לא להיות כפופים לסמכותו של הצבא⁽³⁾ ולפעול בלי חיל-רגלים חומך⁽⁴⁾. צדקת כשציננת את הלחץ ההוא (של המלחמה) כאבי ההשראה להנהגת „פיקוח-חיל-האוויר-המלכותי“ בעיראק, עזן וארץ ישראל. משניתן לי לעשות כרצוני בעניני המזרח התיכון, קבעתי מגע עם סרנצ'ארד בענין זה. על נקלה הטיית את לבו של וינסטון לקבל את דעתי, ובסיועו הפעיל הבאתי בתחבולתי את הקבינט לידי הסכמה לכך (על אף מוזימתיו של הנרי וילסון)⁽⁵⁾— ומני אז היתה פעולתו של הסידור הזה יפה עד מאוד. שיטה זאת לא בכל מקום ולא בכל מסיבות היא יפה לשימוש⁽⁶⁾.

חכניותו של לורנס להגנת תחום-המדבר של ארצות המזרח-התיכון הערביות (תחומים אחרים הזקוקים להגנה. אקטיבית, במדיניות ומדיניות-חסות חדשות אלו, כמעט לא נראו בימים ההם, פרט לתקופה הקצרה של חשש מפני התורכים הכמאליים מצפון, ולחסיסה המתמדת בין שבטי הכורדים) היתה מיוסדת בראש וראשונה על שיקולים צבאיים וטכניים מוצקים. אך היה לה (כלכל חכנית צבאית בעלת היקף וצופיה למרחוק) גם אופק מדיני מסוים. אין טוב אלא ליתן ללורנס עצמו לפרש את השקפתו, בדבריו עור משנת 1920, ברבועון „השולחן העגול“ (Round Table), המוקדש לבעיות המדיניות הבריטיות והקיסרותיות: — „שררתנו הקיסרותית החדשה הואת אין פירושה, שטוש, הסתלקות והזנחה מצדנו. כרוך בה הצד הפעיל, של השלת אחריות על עמי המקום. זהו הדבר שאותו הם תובעים בקול-קולות, אך בהינתנו אינו חביב על מקבלינו. עלינו לתבוע מהם, שידאגו בעצמם לדרוש להגנתם. זקו השלב הראשון לקראת טיפוח כבוד עצמי בקרב עמים (ההדגשה שלי. — א. ג.), עליהם לדאוג לכך, שיהיו להם חיילות משלהם, שיבואו במקום צבאות-הכיבוש שלנו שנתזרים משם. לשם כך עליהם להיות מוויינים, ועליהם ליהם לברבור, עיני כן שיהיו שיקי להם. בידיהם, כיצד להם להשתמש בלרע (ההדגשה שלי. — א. ג.) ואלו אנו לא נוכל ללמדם עכשיו ידיעה זו אלא אם כן נאלצם לנסות את הדבר הלכה למעשה. ואזתה שעה נעמד מוכנים לבוא לעזרתם ולהרכינם בעצה“.

(1) כיועץ המדיני במשרד-המושבות, לעניני המזרח התיכון.
(2) אותה שעה עדיין גנרל, כי טרם הונהגו תוארי-הדרגות המיוחדים של חיל-האוויר.
(3) הכוונה כאן — שלא יהיו תחת סמכות צבא-היבשה, (אשר לו מושג-שיגרה משלו והרגל לשימוש בכוחות-קרקע גדולים), כי אם באחריותו של חיל-האוויר.
(4) למעשה, היו למטוסי ומכוניותיו של חיל-האוויר, שקיים את הפיקוח על שטחים במזרח-התיכון, כוחות-עזר מסוימים — כגון ה„איסטרטיות של האשורים בעראק, וכן בעדן.
(5) פילד-מרשל סר הנרי וילסון, ראש המטה הקיסרותי; וכאיש-צבא מסורתי — מתנגד למסירת הפיקוח לידי חיל-האוויר.

תפיסה צבאית-מדינית זו עמדה מאז במבחנים הרבה, והמצאויות גיונה אותה, ומתוך הכרח שלא-יגונה גם הכניסה בה כמה שיקולים חדשים ותיקוני-הערכות; וביחוד בשנים האחרונות ביותר, בין בעיראק — לאחר ההפיכה הצבאית של 1936, ומאו 1941 — ובין באזורים אחרים. אך עד היום יש בתפיסה הזאת כדי לשפוך אור מסויים על מאורעות-אמלל ועל ההתפתחות הצפויה לנו בעתיד הקרוב.

המכונית והמטוס — שומרי המדבר בין שתי המלחמות.

„פיקוח-האוויר“ — יצור-כפייה של השלישייה לורנס-טרנצ'ארד-צ'יציל, — אמנם פעל יפה במשך תקופת שנים לא-קצרה. ובכל זאת צדק לורנס בהוסיפו, כי „לא בכל המסיבות“ הוא יפה לשימוש. וזאת בלטה בשטחים בעלי אופי מדברי מובהק. כך היה בארץ-הסומלי 1920 (ע״ן עמ' 27) וכן בעדן ובדרום-ערב במשך שנים רבות, עד עצם היום הזה. אפשר כי הדוגמה הקלסית לפעולתו של הפיקוח הזה (אמנם בוועיר-אנפין יחסית) ניתנה דוקא בעבר-הירדן, בשעת פשיטה שערכו שבטי הוהאבים בשנת 1924. וזה התיאור, הקצר והנמרץ, שתאר המיור ק. ס. גירוש, בספרו על יוצרו ומפקדו האנגלי של „הלגיון הערבי“ של עבר הירדן, פיק-פשה ¹:

„...מאיים היה מראה הפולשים — מישור רחבי-ידיים, מכוסה שפעה של רוכבי-גמלים. רובם התקדמו, בחזית פרוסה, כמה קל"מ לרוחב, בצעדי-הגמלים המהיר, והדגלים הירוקים-האדומים מתנוססים מעליהם. חושבי עמאן צפויים היו לטבח כעבור רגעים לא רבים... מכוניות-השריון גראו זונקות. הופיעו המטוסים והטילו שורת פצצות בטורים הקדמיים של הגמלים המתקדמים. גמלים ורוכביהם כרעו, וקידומערכה הארוך נוסף כולו, והמחנה נצטופף ונתכוץ ומתוך כך היה מטרה נוחה עוד יותר למטוסים החוזרים להפצצה נוספת. ואחריה החל ההמון כולו לדהור דרומה, על פני מישור זיוה החלק, קילומטרים ארכו, שהוא מקום אידיאלי לכל-ימנוע. למרחק קילומטרים דהרו המכוניות, בקו מקביל להמון הרחבים הצפופי, או בתוכו ממש, או לפניו. כשאלו הכדורים מתגורות מכוונות-היריה, עוד הוסיפו אנשי המכוניות לירות ברובים.

„עד פני המישור היו מוטלים 500 חללים, פצועים, אוכפים, רובים ופגרי גמלים לרוב. נלכדו חמשה דגלים ונלקחו 600 שבויים. מאז הובטחו גבולות עכה“ בדרום ובמזרח, והוהאבים לא ניסו עוד להתגרות במטוסים ובמכוניות-שריון.

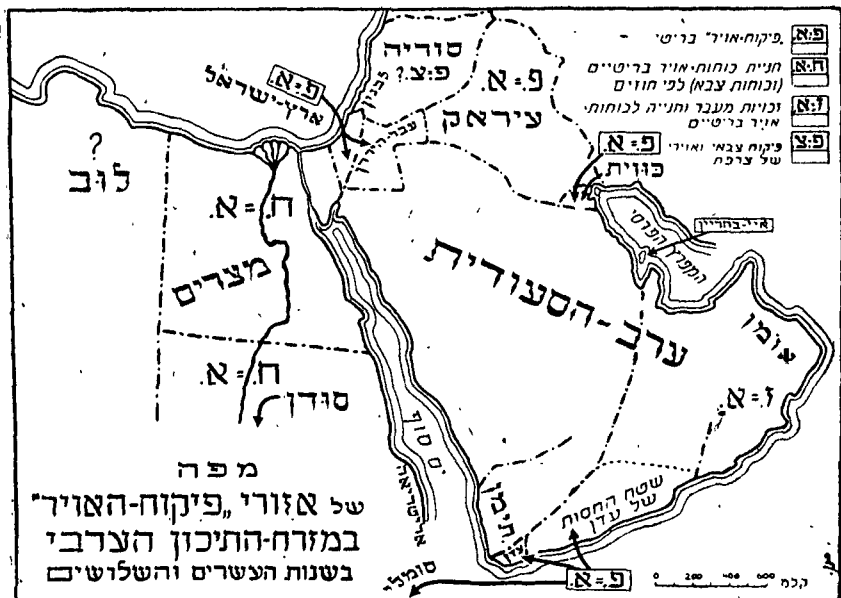
נתברר, כמובו, שהפושטים עברו בדרך מצודת-המשמר כאף, אשר בראש ואדי-סירחאן — ודא ניסו לכבשה, כי מהרו לעמאן, אך מאין אלחוט, לא יכול היה חיל-המשמר להזהיר את עמאן על הפלישה. דוגמה ל„חסכון העולה ביוקר“... בדרכם נתקלו ה„אחואן“ בפלוגה מה„לגיון“ — והרגו את אנשיה עד אחד, מבלי להחיות נפש...“

בעיראק נדרשה התערבותו של „פיקוח האוויר“ בזמנים שונים בשתי „חזיתות“. בשעת המרידות השונות בכורדיסטאן שבצפון, ולשם שמירת הבטחון בגבול המדבר, שבמערב ובדרום. אכן, בצפון לא היה מקום להכרעות צבאיות בנוסח פיקוח-האוויר מובהק, בשל הטבע ההרי (ובחלקו גם ההגברי) של השטחים. אבל השתתפותו של חיל-האוויר מועיפה הרבה לדיכוי רוחם של המורדים ולהגברת יציבותו של הצבא העיראקי אשר הפעיל לחיכי המרידות. וכן קרו מקרים כשהמטוסים חלצו מן המיצר שדרות-צבא מבודדות; כך קרה, למשל, ב-1925, לגבי שדרה של פרשיה-„איסטרטיות“, שנפלו למארב אשר נערך ע״י הכורדים. ואלו בגבול המדבר בלט חלקו של „פיקוח-האוויר“ ביותר. למעשה יכול היה הצבא העיראקי מעבר המדינה מזה להסתפק בדיכוי מרידות-בידוים פנימיות כגון — של שבטי הפרת-התיכון ב-1936 ²). צבא זה לא הוצרך מעורו

1) ראה בסקירתו של ד״ר ש. אלירה, „גירויס-ביי על פיק פשה“ (מתולדותיה המדיניות של עבר הירדן), ב„מערכות“, חוב' ט״ד-י״ז.

2) אכן, את עיקר המלאכה, גם באזור זה, עשה בשעתו חיל-האוויר המלכותי, — ולדברי קצין בריטי, ב„גירנל מכוון-השירותים המלכותי המאוחד“: — „בסתו 1922, כשהמצב שם היה חמור במדיה יתרה, הושג עיצובו רק ע״י פעולת-אוויר נמרצת, אשר הביאה לידי הרגעתו הגמורה של איזור זה, לא יכלה המשלה העיראקית אפילו לנסות להטיל את פיקוח שלטונותיה בתוכו. לדעתו פעולה זו, ואלו שעוד באו לאחריה, „מנעו התהוותו של מצב, אשר לא היה נראה כלל חמור פחות מזה שב-1920“ (שנת המרד הכללי בעיראק).

לעמוד במבחן-ההגנה על גבול היצוני זה, ורק מילא תפקידי חיל-מצב בכמה מצודות לאורכו (המושג "צבא" — כולל כאן לעתים קרובות גם כוחות-משטרה) — ואמנם משמר עיראקי אחד נשחט ע"י "האחואן" במצודת בוסייה (נוב' 1927). ואילו הפעולות הנעות במדבר נעשו ע"י מכוניות-השריון והמטוסים הבריטיים (שנעזרו אח"כ גם בכוח-משטרה קטן, במכוניות ועל גמלים). תיאור מאלף של שגרת-פעולותיהם במדבר הסוריה-הערבי ("שיגרה", שתמיד היא קשה ומיגעת מאוד) ניתן במאמרו של הסקו-לידר גודסייב (1). אך המבחן הגדול בא בשנות 29-1928, עם הפשיטות הגדולות של שבטי האחואן, בהנהגת פיסל-אד-דחויש, אל תחומי עיראק וכחית (או חשו מאוד גם לפלישה גדולה לתוך האמירות של עבר-הירדן). היה חשש, שמא הפרוץ מלחמה בין סעודיה לעיראק, אם לא יושם קץ לפשיטות. תחילה נתקל "פיקוח-האוויר" בכמה קשיים סכניים ואופרטיביים, אשר נדמה היה כי עתידים הם לסכל הפעם את פעולתו. אך לבסוף התגבר עליהם (על כמה מן המשימות, וביצוען, מסופר במאמרו הנ"ל של סקו-ליד. גודסייב; אחרות תוארו ע"י קצינים בריטיים אחראיים בעתונות המקצועית של הצבא ושל חיל-האוויר). נוכח הכוח הבריטי

בלץ אבן-סעוד להתיר פעולות נגד מבצעי-הפשיטות גם בתחומי ג'ז עצמה; וחסיכות המטוסים המכוניות גילו לאלתר יומה רבה וערכו פשיטות-נגד לעומק של 250 ק"מ בתוך ג'ז. תחת לחץ עזבדה ואת-הגיע אבן-סעוד לידי פגישתו עם הציר הבריטי "שהשיג, ע"י שכנוע או ע"י פקודה, את פיזורו של כינוס כל שבטי-אחואן העיקריים, אשר לפי דבריו לסיר גילברט קליטון היתה עצמתו 60,000 איש" (מסיכומי של מפקד-אוויריה בריטי, ב"ג'ורנל מכוני-השירותים"). רבנותו של "הפיקוח-האוויר" לא הועמדה מאז כסימן שאלה ע"י שבטי המדבר ומדינותיו. עם זה נתבררו בהדרגה גם תחומי יכולתו של "פיקוח-האוויר". אלה נראו גם בפעולות שבכורדיסטאן, בעלת התכונה ההררית (והיערית בחלקה), וגם בשעה שהדבר נגע בשחמים מאוכלסים ובנויים, ובהעצר חיל-האוויר מחמת שיקולים פוליטיים ומפני שהשטח לא נחשב ל"ארץ-

(1) בעברית "מלחמה במדבר", בהוצ' "מערכות" 1

האויב" לפי המושג המקובל (מההומות השונות שבא"י שימשו דוגמה לכך וחייבו התערבות רבה דוקא של חיל-הרגלים, שנוא-נפשו, כביכול, של לורנס), נוצר מצב — ולכאורה, מצב שיש בו משום פרדוקס: שלמנגנון-המלחמה הבריטי החדיש קל יותר לשלוט שלטון יעיל דוקא על פני מדבר — והוא נתקל בקשיים וסיבוכים חמורים בשעה שתפקידי פעולתו, "המשטרית" — הגנה מבפנים ומבחוץ — חלים בשטחי ארץ נושבת, ובכלל זה עריס"י. אכן, משמגיע הדבר למלחמה גלויה, נעשה תפקיד הצבאי של חיל-הפיקוח הבריטי, בתנאי המורח התכוון, קל הרבה יותר גם בשטחים אלה (כפי שהוכיח גם הלחץ המאלף-מאוד של מאורעות 1941 בעיראק²): כמובן, — במידה שאין מקטינים את עצמת כוחות-הפיקוח למטה לכל מינימום של בטחון.

להתפתחות הג"ל סייעה בהרבה ההתקדמות הרבה בידעית דרכי המדבר ובכושף-המסע בהם.

כבר בשנים הראשונות לאחר גמר מלחמת העצ החלו החקירות של דרכי המדבר המחברות את ארצות-הישוב, עורק התחבורה החוצה את המדבר הסורי, במקביל לצינור הנפט עד גדות הפרת — הוא כיום עובדה קיימת. אולם עוד ב־1921 חקר כבר סן-ג'ורז' פיליפי (חאגי, "עבד-אללה" פיליפי בשמו המושלמי כיום) את מלוא אורכו של ואדי סירחאן, המשתרע מאורך (שבגבול עבה"י) דרום-מזרח, וקבע מקומות שדות חניה לשעת חירום, ואת נקודות המים (37 במספרן — לפי חשבונו של לורנס), ואין ספק כי בכוח נסתמנה כבר מאז דרך מדברית-ג'רדא, מן המפרץ הפרסי אל חופי הים-התיכון, אשר נקודת מוצא לה עלולה לשמש, נאמר, כחיות; ובחצותה את שטחי השממה שבצפון סעודיה, דרך הוודיות שבין כחית לג'וף, עד ואדי סירחאן ועד חוף ים-התיכון בכלל, עשויה דרך כזאת לשחרר את החובלה בה מכל סיכון מדיני או אחר — הכרוך לעתים, כפי שהורה הנסיון, בשימוש ברכים העוברות בשטחי הישוב שמצפון. פיקוח-האוויר ומעט מכוניות-שריון יש בכוחם להבטיח דרך-מדבר כזאת בפני כל הפרעה, מתוך בטחון וחסכון, אשר אל יתארו במקום אחר.

כזאת, איפוא, היא התמורה שנתחוללה לאחר שה-איום מן המדבר (כביטוי של לורנס) חדל להיות שיקול ממדרגה א'.

לקח המלחמה הנוכחית במדבריות.

סיונה של מלחמת-העולם שפרצה ארבע שנים לאחר מות לורנס (אם כי שלבה אקדמה שלה — מלחמת-השב — התחיל כבר בעצם שנת-מותו), רק אישר והבליט ביתר שאת את הסיכום הג"ל, סיכומן של 20 השנים שקדמו לה.

שבטיות-הבדורים של צפון-אפריקה, שגדו והתגוררו בתוך עצם זירת-הקרבית, לא מילאו כל תפקיד לכל שליחות במהלך המערכות וסביבן — פרט, אולי, לתפקידי ריגול-פעוטים; ולרוב — עקרים. בחלקם, נזקקו השבטים לרחמי ממשלת מצרים ושלטונות-הצבא הבריטיים, סודרו במחנות מיוחדים וקיבלו תמיכות לקיומם; התחשבות בגורלם — איתה כן, החשבת כוחם — לאי דוקא, ואופייה הדבר, כי בשעה שחלק מבני השבטים — אנשי הכת הסנסוית, ובמקרה זה שבויים מקרב מגויסי-האיטלקים ברובם — ניסה לקחת חלק פעיל במלחמה, אורגנו הם בגדודים רגילים של חיל-רגלים במתכונת סדירה, ולא נעשה כל ניסיון לצלל את תכונותיהם בדרך של הקמת כוח-לוחם בעל צביון בדווי-מדברי. כי לא נראתה כל תקוה לשימוש ברתועלת בכוח שכזה, שאלה אחרת היא,

(¹) עם ציון זה עולה בד בבד סיכומי (ב־1937), בתארו את נסיון-עדין, של מרשל-האוויר (באותו הזמן — קומודור-האוויר; זרגה, המקבילה לזו של בריגדיר בצבא) ס. פורטל — כיום ראש-המטה של חיל-האוויר המלכותי; "פעולות, משטריות" של חיל-האוויר ניתן לחלק (מבחינת חלקם של חיל-האוויר והצבא; א. ג.) לשני סוגים... בארץ פראית יותר (ושאינה סרה לשלטוננו או ששלטון זה רופף הנו) הנטיה הנה לסמוך יותר ויותר על האווירון כמכשיר הראשון במעלה... ולאו בארץ-תרבותית היה עד כה השותף הראשי — ויש להניח כי יוסיף להנות כן תמיד — הצבא...". (2) בענין זה עיין מאמרו של הקפטן א. גרהם, האינסטרטיות העיראקיות בקרבות הבאניה" ב"מערכות" חוב טי"י"ז.

באיו מידה הלמו אנשים אלה את תביעותיו של תל-רגלים כדיר וחדיש. קורות גודויהם לא כללו פעולות רבות, ועם כל הרצון הטוב שהשקיעו שלטונות-הצבא הבריטיים, לא העשירו במאומה את הלחץ בענין הפעלתם של כוחות-מדבר במלחמה.)

ואשר למדבריות אִסִּיה — הרי השבטים של חצי-האי ערב לא נעו כלל מרצב במלחמה זאת. וראי שהיתה לכך סיבה מספקת. בעיראק, דוקא הכודים כמעט לא שיתפו עצמם בכל המהומה של 1941 — מצב, שלפנים לא היה איש מאמין כי הוא בגדר אפשרות לגבי שבטי כדום בקרב מינה שזעזועים קשים וזעזועה. ואין ספק, כי גם כאן היתה סיבה לדבר, — הלא הוא שינוי תנאי האוביקטיביים של המדבר אשר תואר לעיל, אם כי ודאי לא היתה זאת הסיבה היחידה. הבטע המוצלח והזרזי מאי לעיראק, שערכה שדרה ממונעת בריטית (בשיתוף פלגה קטנה מן ה"לגיון" של עבר-הירדן) — והוא אשר חתך את גורלה של עיראק בימים ההם — בוצע ללא כל הפרעה מצד שבטי המדבר הסורי. עוד לפני כן, הקרב על ריב, שנכבשה ע"י כמה מכוניות-שריון של ר.א.פ., נערך נגד פלגה ממונעת (50—40 מכוניות-משא) עם מכוניות-יריה כולן) מקרב הניכי כוחות עיראקיים סדירים, ומשטרת-המדבר בכלל זה, (במיקודו של פוזי-אלי-קוואג'י), — אשר לפי טבע הדברים לא היה להם ול"כוחות-מדבר" מקוריים כמעט ולא כלום. שבטי סוריה שימטו עצמם ב-1941 מקרבות של ממש, אם כי לא פעם פורסם על פעולתם כמלקטי ציוד ושקש מופקדים שבאזור הפעולות הכלל, תמונת 1943—1940 אך מעמיקה ומגבירה את הרושם שהעלו לפני כן (מתקופת 1918—40) מצבים כיוצאים בזה, אשר בשרו את בוא התקופה החדשה במדבר.

חמש שאלות לעתיד.

נוכח התפתחות זאת, — שהיא בעלת משקל היסטורי לגבי עתידם של שטחי-השימון, ואולי עוד יותר מזה של ארצות-הספר, — מתיצבות מאליהן כמה שאלות-יסוד השלובות זו בזו: א. העלולים קויה-עורף ועורקיה-התכורה של צבאות חזישים, העוברים בתוך שטחי ציה ושמה, להיות רגישים ועלולייניתוק, כאלה של צבאות בנוסח תמול-שלוש?

ב. ושאלה הנובעת מן הנ"ל, היש עוד עתיד כלשהו למלחמת-הטרדה "פרטיזנית" במרחבי השימון, אשר בתקופות היסטוריות שונות כה הגדילו לעשות בה שבטי-המדבר הגודדים?

ג. הנשאר עוד, בדרך כלל, בעולם הטכניקה והנשק של ימינו, מקום למלחמת-התנגדות של שבטים גודדים, או של אוכלוסיה פרימיטיבית-למחצה בכלל, מול חילות-כיבוש, סדירים בארגוןם וחדשים בצידום ואימונם? והאין להעביר, בדרך כלל, תחת שבט הבקורת את מושג ה"מלחמה הזעירה" שגיבש רוסים ומשמעת משלו במשך דורות?

ד. העתידים עוד שבטי הבדוים, בין בהופעתם המפורדת-המסורתית, בין בליכודם לגופים ממלכתיים, ובין בהתחברם עם כוחות-חזק האדירים מהם, לשמש גורם התורץ גורלן של הארצות השכנות בימי מלחמה, וממילא לא-במעט גם בימי שלום?

ה. מה הן האפשרויות, ועם זה התחומים, לעתיד לבוא לשיתוף בין כוחות-מדבר, — אם בדמותם המסורתית ואם במהדורה "מחודשת", — לבין מעצמת-חזק חזקה, כשתבוא זו להשתמש במדבר לשם ערעור סדרקיים בארצות אשר על סביבותיה? כלומר: מהן האפשרויות והסיכיים לשיתוף בין כוחות-המדבר האלה ובין חילות-בני-זמננו (ואולי חילות במתכונת ה"מחר" בין כשהללו מופיעים כצבא-עיקרי ביריה זאת ובין כאשר הן חטיבות דיברסיניות?) לליבוי שלהבת מקומית ולעידודה?

חזית ועורף — בנוסח-מדבר חדיש

הגדרתו של לורנס (עיי' עמ' 17—16), בענין המטרה הרצויה לפגיעותיהם של כוחות "פרטיזניים", מצאה, כפי שראינו, את סיפוקה המלא בדמות הצבא התורכי אשר בוידת

1) ראה "גודויה-הסנוסים", "מערכות", חוב' י"ב; וחילה-הסנוסים, לקול. ו. ה. קינגסברי "מערכות", חוב' י"ח-ט.

2) מלשון "דיברסיה" — אופרציה צבאית צודית, המכוונת להסחת תשומת-לבן של המתנגד, וחלק מכוונתיו, משטח-ההתנגשות העיקרי.

ערב. המלחמה ההיא נערכה באויב, אשר עם כל נחשלותו התרבותית היה בכל זאת תלוי, ממש ככל מדינת מערב, בעורק החיים של תרבות חדישה — מסה"ב. (לידלהרט על לורנס, 1933). אך עם כל ערכה הבלתי-סופחת של תחבורת העורף לגבי פעולותיו של צבא חדיש בכל מקום, כל שכן בשטחי מדבר, שבהם נמנע השימוש במקורות הארץ עצמה, — הרי התמורה שחלה במערכת התובלה ב־30 השנים האחרונות עשתה אותה לגמישה פריכמה, ולשביירה לאִידֵעֵרוֹך פחות משתייה. נכון הדבר כי גם כיום מרובות הנקודות הרגישות שבאיזור העורף: בין „צוארי-הבקבוק" שבתובלה (גשרים, מצרייהרים וכיו"ב), ובין בסיסי האספקה והציוד — ומלחמת-העורף הפרטיונית שברוסיה ובצרפת תוכיה, אבל במידה שהמכוננית והכביש (ובמדבר — פני השטח המאפשרים חניקתם של עורקיה-עורף. כל מטר ססים שהוסר סותם את במידה נגד הרבה גם מאפשרויות חניקתם של עורקיה-עורף. כל מטר ססים שהוסר סותם את מסה"ב־ליכולה. אך לא כל שוחה בכביש מפסיקה את התחבורה; קל וחומר — לא כל שוחה, או גם עשרות שוחות — בשטחיה-מעבר הנרחבים שבמדבר. קל לרכז מצברי-דלק ואספקה מלבנות תחנות וסעיפי-מס"ב. על־כן תמיד יהיו דרכי המדבר, בנוסח חדיש זה, ניתנים פחות לפגיעה מחבלת, נוחים יותר לתיקון מהיר ולעקיפת חלקות שנופגעו. ומעל לכל, במידה שימצאו המים (ובמקצת גם בלעדי זאת) אפשר במלחמת המדבר להעתיק קו הנועה מסוים — לכשאייתו עליו כוחות האויב, או גם לכשינתקוהו כליל, — למסלול אחר. הדבר כרוך יהיה בקשיים ובנוקים, אבל יהיה כר־ביצוע הרבה יותר מכפי שאפשר היה לשער לפניו.) על כן, עתידים עורקי התחבורה המדבריים להיות מתוסנים במידה הרבה יותר גדולה בפני נסיגות התערבות או חבלה מצד שוכני המדבר, — פרט למצבים יוצאים מן הכלל ולפרקימן קצר.

לקראת פשיטה ממונעת ושמירה ממוכנת.

אכן, גם לעתיד לבוא תדרש שמירה מדוקדקת על דרכי-העורף של צבא הלוחם בארץ ישימון. בעית הבטחון המקומי של בסיסיו־נפתרה במידת־מה ע"י קיום זיון, אימון ומשטר־שמירה מתאימים בחבר עובדיהם, המרובה ממילא. אך המלחמה הזאת הוכיחה כי ישנה אפשרות לחבל חבלות גדולות גם בעורף המדברי, ע"י כוחות ממונעים קלים, בעלי אימון וטכניקה גבוהים. דוגמה מובהקת לכך היא „קבוצת-המדבר לטוחים ארוכים", אשר פעולתה במדבר לוב ובקירנאיקה ב־42'—1940 מתוך בסיסה המרוחקים, שבתחום מצרים, ואח"כ גם מקופרה — עלתה לגרמנים ולאיתלקים בהפתעות וחבלות לא מעטות, ואף בהסחת כוחות לתפקידי הבטחה. באותן הדרכים הלך גם „שירות האויר המיוחד", עם פשיטתו הנועות, בפרוס ימי אל־עלמיין, לאיזור העורף שבקירנאיקה (כשחובלו למעלה ממאה מטוסים בשדות התניה בסביבת בנוג'י). ולאיתו הסוג של פשיטה, אמנם „מדברית" — אך מיינעת־משורית (ולעתים קרובות, מלווה גם בסיוע מן האויר) אפשר ליחס גם את דק־ירות־האגף של חיל־הצרפתים מחבל ציאד: בחורף 41'—1940 — אל גאול־המדבר באיזור קופרה והפשיטות בפצן; ובחורף 43'—1942 — כיבושה של ארץ פצן כולו.) אך כל אלה היו, כאמור, פשיטות שנועשו על ידי חילות סדירים, ברמה טכנית אירופית־אמריקנית. על כן, גם ההבטחה בפניהן דורשת כוחות קרקע ואויר שיהלמו את הסכנה. מכל מקום — אם גם ניתן במדבר חופש בלתי־רגיל של הנועה ותמרון להאבקות־גומלין זאת, שנאבק צבא חדיש על אזור־העורף שלו עם חילות־פשיטה חדישים, הרי הענין כולו הוא מחוץ לתחום המושגים של מלחמת־שבטים, על כל הכרוך בה.

מכיון שכך, ניתנת מאליה התשובה על השאלה השנייה: היצילו שבטי המדבר לסכן את עורפם של צבאות חדישים? לא זו בלבד (כדברי לידלהרט, 1933), שכבר ב־18'—1917 הבדל.

- 1) דוגמה מאלפת לגמישות (יחסית) זאת של „קוי העורף" במלחמת המדבר ניתנה בשעת מסעי־ההתקדמות של צבא אוקינל לתוך קירנאיקה, לשחרורה של טוברוק, בנובמבר דצמבר 1941, — עקב מבקעיה־הנגד האנטיים של חיל־השריון אשר לרומל.
- 2) ראה „ברשימות הקצרות" שבחוברת זו. „שירות זה" פעל גם מתוך שיתוף עם „קבוצת המדבר־הנ"ל.
- 3) ראה המאמר „כיבוש ארץ פצן" בחוברת זו.

יסודי היה בין מסע-ערב, לפי שנהלו לורנס, ובין המסעות הרגילים של חילות איסורים בעבר, אלא שגם את רוחה של איסטרטגית-המדבר הלורנסיית¹ עצמה לא יתכן להגשים להבא אלא ע"י אמצעים מכניים משוכללים ביותר. ובמידה שהמקור-שבכוח להפרעות באיזור העורף ובקווי התחברה יהיו רק שבטי המדבר בה במידה יהיה דוקא המדבר האיזור הנוח ביותר לסיקות ולהבטחה ע"י צבא חדיש (וגם מתוך הסכנו בכוחות) בכל הנוגע לדרכים איסטרטגיות אפשר שמסקנה זו תראה כפרודוסלית. אך כל המתבונן במה שנחרש בשטחי המזרח המיוון בין 1918 לבין 1943 — והציגונים התמציתיים לכך נזתנים כאן — יראה על נקלה מדוע דוקא איזורי השממה היו, בעצם, גם איזורי הבטחון, הצבאי והמדיני, המכסימלי. ואף מענין הדרכים, שציון בעמ' 31, יש ללמוד על כך לא-מעט.

גלגולי הגריליה ותמורות בנושאיה.

חיוניות של מלחמת שבטים בנוסחה המובהקת יתכנו עוד במדבר בהתנגשויות שבין השבטים בינם לבין עצמם; וכן יתכן הדבר גם בהתנגשויות שבינם לבין מדינות-ספר מזרחיות ביסודן, אף בהיות להן ברקמה בסגנון המערב — אך בתנאי מפורש, כי לא תנתן להן הגנה ע"י מעצמת-חסות או מעצמת-ברית מערבית. ובענין זה ראוי לזכור את השקפת לורנס עוד משנת 1920, שהובאה לעיל.

כדאי לציין, כי ההערכה כאן, הספקנית עד מאוד, לגבי עתיד הכוחות הברויים כגורם של מלחמה פרטיזנית, אינה באה לחרוץ משפט כולל על סיכוייה של מלחמה זעירה כשהיא לעצמה, בהוזה ובעתיד.

ראשית-כל, נבעה הערכה זו מראית תנאי-המדבר על רקע הטכניקה המתקדמת. אך הרי תנאים אלה אינם חלים בשטחים בעלי אופי שונה, או יתכן שיחולו שם רק באופן חלקי. בארצות שאוכלוסיתן פרימיטיבית-למחצה, או מפגרת, תהיה גם לעתיד לבוא ה"מלחמה הזעירה" גורם חשוב באיזורים ההרריים, המבוותרים והמיוערים במידה ניכרת. מובנת מאליהן הסיבות הכלליות לכך: חיפוייתר לחבורות שבטיות, המכשולים לתנועת כוחות ממוענים, קשי הפעלתו של חיל-האוויר מחמת ההרים והיערות, והנסיון גם הוא הוכיח את הדבר, — כבודיסיאנים, גבול אפגאני, ואפשר לומר גם בארץ כיגוסלביה באזרחי ההרים, בשטחים אלה, דוקא משום שאוכלוסיתם מיושבת בעיקרה, יקשה הפיקוח מן האויר, אשר במדבר הוא מקל כליכך להבחין ריכוזי שבטים וע"י איום בהפצצה לאלצם להתפור. ישוכים וכפרים הגם כאן כחזקת מעוזי התגוננות מוכנים-ממילא — (בשעה שההבדל בכוחות אינו גדול יותר מדי) — או נקודות-הסוואה טבעיות לריכוזים. ואין ענין העקבות המוביליב אל נקודת ריכוז מעין זו ניתן שם להבחנה מהירה, מן האויר, בדומה לעקבות על חולו של המדבר, שמסביב לאוואזים. והמצאות הוכיחה, כאמור, את קשי חיסולם של כוחות-הגריליה בשטחים מסוג זה. במידת-מה יתכן לראות גם בתנועת ה"בסמציים", שבאזיה המרכזית הסוביטית בראשית שנות העשרים, דוגמה נוספת לכך, — אם כי תארך שבה פעלו היתה בחלקה מדברית בצביונה. ולא לגמרי בלתי מאלפים יהיו גם הלקת של מרידת עבד-אל-כרים שבהרי האטלס, במרוקו, וגם לקח ההתנגדות שנמשכה חדשים על חדשים ב"הרהדרוויים" הסמוך לגבול ארצנו — כמעט באותו זמן עצמו (26—1925)²; ואולי גם הטיפול שטיפלו הצרפתים בשבטי-ההר בארץ-העלוים שבסוריה³; והרי מדבריות ערב, עם כל ריבוי הגבעות והרכסים בהם, אינם בכל זאת ארץ הרים מובהקת, פרט לדרום-המערב המרוחק —

(1) הבל — מבחינת התפיסה וההיקף, ועדיין רק מעט מבחינת האמצעים (על-כך — ראה בעמ' 22-21).

(2) ראה המאמר "הרהדרוויים" לגנ. אנדריאה ב"מערכות", חוב' ח'.

(3) ראה המאמר "איש-ההרים העלווי" לגנ. קלמן-גרנקור, ב"מערכות", חוב' ח', וכן משתלבים בנושא זה מאמרו של גנ. קלמן-גרנקור: "איש-הצ'יטה" ("מערכות" י"ג) ו"איש הכנופיה הסורי" ("מערכות" י"ד-ט"ו).

היא תימן; ואכן, בשעתם התקשו התורכים ביתר כשכאו להכניע את שבטי ההרים שבה (1). אפשר, אפוא, לומר כי ה"לורנסים" לעתיד לבוא יצטרפו להם שדות-פעולה בשטחים מן הסוג שצוין כאן — כל שכן בשטחי הגיוגל הטורפיים (2) — אך לא ברחבי המדבר, שמחוץ התמד פס יכו לוגי קושרים בהם רבים את המושג של "מלחמת-חבורות מנצחת". ענין בפני עצמו הוא גלגוליה של ה"מלחמה הזעירה" במסגרות, האחרות מיסודן, של מלחמה חדישה "גדולה", או של מלחמת-עם בארצות המפותחות אשר לגלגול הראשון — הרי כאן, לא רק בתנאי המדבר בלבד אלא בכל אתר ואתר, נפתחות בפני איש ה"קומנדו" והצנחן אפשרויות אשר כמעט שאין להן שיעור. ואלו הגלגול השני — הגלגוליה של עם מתקומם — ודאי שהוא נשק יעיל ביותר גם במלחמת זמננו. אחת העדויות החותכות ביותר לכך היא ההיאבקות של חיילות פרטיזניים ביערות ובביצות שבמערב-רוסיה; בלורוסיה ומערב אוקראינה. וגדולות הן האפשרויות של מלחמת-העורף בארצות האינדוסטריאליות ובעלות התחבורה המפותחת. גלגולים רבים לה: החל בחבורות המרכוזת בהר ובסובך (3), כגון ה"מאקי" הצרפתיים; המשך בגלגול המיוחד של "מלחמה-זעירה", שהוא בעיקרו יליד תקופתנו, תקופת הכרכים, — פעולת חבורות מתקוממות (או מסתננות) בקרבות-רחוב או בקרבות בית-אל-בית (בין השאר — הדוגמה של ורשה, וכן פרשת ההגנה בגיסאות בכלל); וגומר בתנועת ההבלה החרושתית והטכנית שבנדויה. אבל כל מה שנאמר לעיל, בענין הארצות הפרימיטיביות וארצות-חרבות כאחד, אינו אלא מבליט ביתר שאת את הסרת העטרה של מלחמת-הפשיטות השבטית מעל אזורי המדבר ומשוכניו.

מדינות-מדבר מזה ומשמרי-הספר מזה.

גם בדעתנו כי תמה תקופת עצמתם של שבטי-בדווים, הנשענים על אמצעי-התנועה והקרב המסורתיים שלהם, חייבים אנן לבדוק עוד צד אחד של השאלה: האם לא תתכן "מודרניזציה" טכנית וצבאית של כוח שבטי-המדבר, או מדינות-המדבר.

ניכרם כמה תהליכים הנתונים, לכאורה, רגלים להשערה מעין זו. הבדוי, אם בתורת יחיד ואם בתורת חטיבה שלמה, ודאי חלל לשמש כאיש-החרב במלבר; אלא שחרבו אינה עוד "שלו". "חרב" זו — ועל פי הרוב לובשת היא דמות של רובה או נשק אבטומטי — עומדת כיום, בדרך כלל, לרשותו של השוכר, או השליט. שני סוגי שליטים מופיעים כאן, ושונים הם בשני המקרים גם מסיבות-השירות וגם יחסי השליט והסרדוית. שליטי-חיץ לא חללו להשתמש בשכירים מקרב הבדווים, ויתכן שגם הגבירו מגמה זאת. בימי התורכים (וגם זה — רק בדרך האחרון) היו מופיעות האיטטרטיות הבדויות רק בתוך המסגרת של חיל-הפרשים האיטטרי, השבטי ביסודו, של ה"חמידיה", אשר הקימו להם התורכים בין אוכלוסי הערבים והכורדים הנודדים, כדי להכניסו לשירות בימי מלחמה וחירום. ואלו בנסינות בזמננו, שנעשו בעיקר ע"י הבריטים בעבר-היורד ("פטרו-ל-המדבר" הנודע, שבפיקודו של המיור גלאב-שה), הוכנסו בני השבטים לשירות כפרים, בראשותם של מפקדים בריטיים. הכוונה היתה כאן לא לרובות, וגם לא לאלפים רבים, אלא לחיל מובחר מצומצם של אנשים בעלי סגולות של סיירים וגושיים, המוכשרים לבצע בזריזות משימות מדבריות בממדים לא-גדולים לערך. ובהתאם לכך ניתן לאנשים אלה ציוד משוכלל, בין בכלי-הרכב (המינוע הוא כמעט מוחלט) ובין בנשק (אחוז רב מאוד של נשק אבטומטי). לציון דמותו של חיל זה, ובעית יחסי לעתיד לבוא עם אוכלוסי ארץ נושבת, יפה

(1) ראוי לציין, שגם שני המקרים הבולטים אשר בהם ניסה לורנס לסמוך על חילו האי-כדור, שיעמוד בפני התקדמות תורכית, חלו בחבלי ארץ הריים — בטבעת-הגבעות שלפני רבג, ובאזור המבותר והקשה של מזרח אדום, צפונית לעקבה.

(2) ביחס לתנאי המלחמה הזעירה באיזורים טורפיים ראה "מלחמה זעירה בגיוגל", א. דניאלס, "מערכות" י"א, וה"מלחמה הזעירה בשחרור חבשי", "מערכות טורפיים". וכן עומקם להתפרסם מאמריהם של ג. רואן-רובינסון, צ. ג. רולו וא. גייקוב הנוגעים בנושא זה.

(3) "bush", — באנגלית; הולם מאוד את המושג "maquis", הצרפתי

אולי הציטטה הבאה מדברי פיק'פשה (1), המובאים בספרו הנ"ל של גרוויס:

...לרוע המזל, נוצרה "משטרת-המדבר" החדשה, אחרי ש"הלגיון הערבי" הסדיר השלים את תפקידו בהשלת הבטחון הציבורי בחלק המיושב של הארץ. והנה באה הממשלה והתחילה להקציב לשבטים קצבות, שלא היו אלא תשלומי "סורה" (מסי-חסות) מימים עברו, אך בשם אחר. ועם זאת נותנת היא להם מכוניות-משורניות עם מכוונת-יירה, מכשירי-שידור, מצודות ושאר אביזרים צבאיים, אשר "הלגיון הערבי" המקורי לא זכה לקבלם מיום הוסדו. כל זה אולי לא היה חשוב כל כך, אילו הוסיף הכוח החדש להיות בעל אופי משטרתי. אלא שגבר הפיתוי, זאת הבדדים הללו הפכו לאסלאם לחיילים, מצוידים בנשק ואמצעי-תחבורה חדישים. כל זמן שהפיקוח העליון הוא בידי אנגליה, אין סכנה רבה בסידורים כאלה; אך אם תתמלא הדרישה הגוברת והולכת לעצמאות, ויוציאו את הקצינים הבריטיים, ויתנו לשייכי השבטים נשק, שבו יוכלו לשוב לשלוט בבני השוב, — הרי סופה של שליטה בזאת יהיה רק עוני ומצוקה. מדיניותו היתה תמיד למנוע עצמה מראשי השבטים, לפי שזו ופריחת הארץ לא תעלינה בד בבד.

יש להבחין בין "פטרול-המדבר" הזה, המורכב מבדדים (אמנם, בתורת יחידים ולא בתורת חטיבות שבטיות), ובין "הלגיון הערבי" של עבר-הירדן, שהוא מעין צירוף של חיל צבאי ושל כוח משטרתי, ורובו ככולו מגויס מאוכלסי הכפרים והערבים של עבהי (ובכלל זה צירקסים), ובמידה רבה גם של א"י. בהיקפו (שהורחב מאוד בשנות המלחמה וכולל כעת, בין השאר, גם שלושה גדודים ממזכ"ם) עולה הוא פי כמה על "פטרול-המדבר". "משטרת-המדבר", הוומה במקצת ל"פטרול-המדבר" הנ"ל, אם כי מורכבת לאו דווקא על טהרת הבדדים, מצויה בחבליה-השמהה הדרום-מערביים של עיראק. גם היא ממונעת בעיקר, ונשקה הראשי/ — מכ"י המתקנת במכונית-משא.

ואשר ל"מדינה לבדית" מובהקת — הרי השימוש במכוניות ניכר גם בממלכת אבן-סעוד. המלך עצמו עם הפמליה שלו, — לרבות הגדודים המלוים איתו במסעותיו, — משתמשם הבה, לשם מכוניות תנועתם, בשיירות של מכוניות (מכוניות-מסע ומכוניות-משא), משומשות ברובן. הדבר ודאי נתון למלך אפשרות לשגר משלחות-השקטה ארעונית לקצות המדבר במהירות, דבר שהיה לפנים בגדר הנמנע. ליכודה הניכר של ממלכת-שיימן זו חייב משהו גם לגורם חדש זה. אך אם תקראנה אל הדגל איסטרטיות-השבטים מרחבי המדינה, ודאי שלא יופיעו אלה כ"כוח ממונע", אלא בצלצלם ורמותם המסורתיות, על דבשות נבלים או על סוסים (אולי כדאי לציין כאן את העובדה, שבמקרה גיוס גדול, — להבדיל מפיטיות ע"י חבורות שנועדו לכך, — מופיעים רבים משוכני המדבר כרגלים, מאין להם בהמות-רכיבה ראיות: והרי זה גורם ממדרגה ראשונה לצמצום היקפם של כוחות-מדבר ניידים). גם לאבן-סעוד יש "משטרת-מדבר" משלו, המורכבת מבדדים שמשרתים בתורת יחידים (להבדיל מן האיסטרטיות השבטיות המוזקות בשעת חרום), ויכולתה רבה למנוע שוד במדבר. אבל בעיקרה עונדה רכובה על בכרות-רכיבה קלות מירוק.

העשויים איפוא "בדדים ממונעים" בשיירות הבריטי שבעבר-הירדן, וניצני המודרניזציה שבצבא סעודיה, לשמש סימני דרך להתפתחות חדשה, ולמתן יסודות חדשים לערוכה הצבאית של ישוב הנודדים (או הנודדים-למחצה) — בין להבטחת הספר ובין לסיכנון? התשובה תהיה תלויה בגורמי הארץ, המכונה והאדם. במידה שהמדובר הוא בשוכני-המדבר ככוח עצמאי, מתעורר ספק גדול, אם עתידים הם להתפתח התפתחות מעין זו. אין די בכך שבדדים יושמו לתוך מכוניות, ואפילו בתוך מכוניות-שיריון (כדוגמת מה שנעשה בעבר-הירדן). והרי דוגמה לכך: הבסיסים, ששידרשו לפעולותיו של חיל חדש בצביונו, שונים לגמרי מן הבסיסים שהספיקו בשעתם לפשיטות. מעתה אין די בבסיסי-המים-והרדא הטבעיים בלב המדבר, שעמדו לרשותם של רוכבי-הגמלים הפושטים בגדוד: נאות-המדבר, שהשיימן עצמו מגן עליהם. הבסיס צריך לשמש מקור לדלק מכוניות ולשמך-סיכה, לצמיגים ולאבזרי-החלפה, עליו להיות מצויד במוסכים וכיו"ב; ואוצר התחמושת לכלי הזין

(1) מי ששירת בשעתו תחת פיקודו של לורנס בפעולות בחורן ב-1918; ואח"כ הקים את "הלגיון הערבי" של עבר-הירדן, ופקד עליו, מאז 1922 ועד 1939.

המגוונים של ימינו יצטרך להיות מגוון ורב גם הוא, טעון שמירה קפדנית וטיפול מקצועי של מומחים.

לגבי בסיסים מסוג זה (שהוא חידוש במדבר) מתעוררת כאמור גם שאלת הגנת האור (האור). מחסני דלק ותחמושת, בתימלאכה וכיו"ב — שאני ע"כ נדרשים גם תוחמים א.מ., ויתכן — גם מטוסי קרב; וכן בנינים ומבשרי-חניה. ובמידה ששרדה ממוכנת עשויה להגיע ולתקן בסיס מעין זה, בא גם ההכרח בביצורים ובצמתי-אש ניכרת. ובצעם — גם בתוחמים א.מ. מכל הבחינות הללו מאלף מאוד לקח ההגנה (והפגיעות) בעמדות-המשמר האיטלקיות שבפצו, מקום שבו הודגמו למעשה כל הבעיות הללו.

ספק הוא אם לפשיטות מתוך בסיסים חדישים יצלה רכב ממונע בלבד, ללא לחי של שריון. את הצורך לעמוד בפני התערבותו של רכב-השריון אשר לכוחות-המגן מציינ לורנס, בדברו על בעיה מעין זו עוד משנות 1917—1918 (ועיין במכתב אל וייל בעמ' 19). וכפי שהורה גם לקח פצו הנ"ל, עשויה התקפה על אויב שנתבצר להגביר מאוד את הצורך ברכב-השריון. ואלו סקו. לידר גודטייב מציינ במאמרו צד 105 פ: "פעמים נשאלת שאלה: — מפני מה נחוצות מכוניות משוריות במקומות-מדבר כאלה, ללא דרך? והאם לא טובה יותר השיטה של שימוש במכוניות מונעות קלות, אשר חולי-המדבר הרך לא יכול כל כך את מובילותן? — על שאלה זו הייתי עונה, שמכוניות משוריות-לחלוטין נחוצה כנשק בפני השבטים הפושטים, ומפני הרושם הכביר שהיא עושה על הילידים. מצאותן של פלוגות מכוניות משוריות במדבר מנעה פשיטות. ועם התקרבות המכוניות המשוריות נכנעו הפושטים. אין ילידי-המקום עומד ביראת-כבוד לפני מכוניות מונעות קלה, לפי שידוע הוא כי אין זו מגונת כל צרכה. כן לא מן הנמנע הוא, שעם התקרבות הציביליזציה במדבר, יהיו מנהיגי השבטים מסוגלים לצייד את כנופיותיהם במכוניות מונעות קלות, ואז עלול יהיה להתלקח במדבר קרב של מצונית נגד מכוניות. על כן נראה הדבר, שלמלחמת-מדבר נחוצות מכוניות משוריות לחלוטין. יש לזכור, שכלי-הרכב האידיאלי הוא זה שמוביליתו בכל סוגי-המדבר השונים עולה על זו של גמלי-מירוק. צדמה שאידיאל זה יושג על ידי צירוף של גלגלים וזחלים ברכב אחד, שעל ידי כך תפתר הבעיה של המעבר באדמת חול רך".

הנמקות אלו וכן שיקולו הנ"ל של לורנס מעידים, כי גם שדרה פושטת תזכרח לצרף אליה ארטילריה א.מ. — אם בתוך רכב-השריון עצמו ואם כפלגות מיוחדות; ואפשר — גם כלי-ידיה א.מ. קלים, להתגוננות בפני מטוסים בשעת מסע. כל אלה הם דברים העולים בהרבה על מידת אפשרויותיה של מדינת-נוודים כפי שהן נראות כיום, או בעתיד הקרוב פחות או יותר. ועוד זאת. פשיטה קצרה, ללא רורבות של ציוד וכוח להמשך שיטתה, לא תביא אלא לירי פעולת-עונשין במהרה. ואלו התמדה, — ועמידה במערכה ממושכת — יצריכו מנגנון-אספקה (באין מנגנון ייצור במקום) מסועף, ונשען על מקורות בטוחים. המדבר עצמו לא יוכל עוד לספק את הדרוש — כל פניו לורנס, ובמידה נכרת גם בימי לורנס. כמות האספקה הנדרשת מן החוץ תגדל מעתה שבעתים לעומת כמויות-היון, התחמושת והדינמיט שהספיקו ללורנס ולחבריו בשעתם; ואם באיסטרטגיית הלורנסית מילא הזהב תפקיד רב-חשיבות, הרי במקרה זה לא יוכל עוד למלאותו במלואו; כי תחת לקנות בו גמלים רבים, יהא הכרח להביא מכוניות וציוד רב. רק כעצמה השכונת שכונת בלתי אמצעית, או מעצמה המושלת בימ, תוכל לספק את כל אלה. ובמידה שכן, — ספק רב הוא אם תצטרך דווקא לאנשי המדבר בתורת כוח-האדם העיקרי להפעלת הרכב והציוד, שהם מוהכבים מאוד ומחייבים בקיאות מקצועית.

וספק הוא, אם יכולה המכוניות במסעה להיות "אבסונומית", כדרך הגמלים בארנון הקלטי של פשיטות-מדבר, כתוארו של לורנס (עיין עמ' 24).

אמנם, מגמת-מרחקים היא המכוניות, אך בתנאים אופרטיביים של זירת-מלחמה (להבדיל ממסעי-מחקר או-אספורט) תצטרך בהחלט לתוספת-אספקה וטיפול בדרכים. לא תספקנה

(1) אם כי ודאי אפשר היה למנוע את הגישה אל המעינות ואל מקומות המרעה מניעה זמנית, ע"י הפצצות וכדומה.

כאן תחנות הבינים הטבעיות של גודויהגמלים, ליד נקודות-המים ומעט מרעה הגמלים הגם. לפתור את הקשיים הללו יוכלו רק בסיס-ביניים, או שירות-כבוד מלוח בהיקף רחב, גם עם תחנות-בדק מטלטלות משלהן, וכן אספקה מן האוויר; אך כל אלה מחייבים שוב מנגנון טכני מסועף ביותר. דמותו של החל המדברי המצטייר כאן יותר משהיא דומה לחיל הנוודים, ולוא גם בגלגול של מודרניזציה מסויימת, הנה דומה ל-Long Range Desert Group («קבוצת-המדבר לטוח הרחוק») הנועד ממסעות-לוב, הפועל מתוך בסיס-יצבא משוכללים, מורכב מאנשים בעלי רמה שכלית, ארגונית וטכנית גבוהה, ונעזר הרבה צי שיתוף פעולה, אספקתי ואופרטיבי, של כוחות אייר. —

בעצם, אין חידוש בחוסר-העצמאות הכלכלית, — במשמע הרחב ביותר של מושג זה, — של אוכלוסי המדבר, הנראים כאורה כעולם קטן בפני עצמו, פרימיטיבי וסגור. כבר לורנס בשעתו, בתארו את לכסי פעולתו הרפולומטית להקמת בריחות-שבים, כתב לאמור: «נורי» שמר עדיין, כמוכן, על ידידותו עם התורכים. דמשק ובגדד היו שוקיו, ואילו חשורו בו (התורכים), יכלו כמעט להמית ברעב את שבטו במשך שלושה חדשים» («מרד במדבר»). אכן, ב-17—1916 היתה תלותם הכלכלית של הבדוים מתבטאת בעיקר בשסח משקי-מוזני. כיום נוספת התלות המוחלטת בכל עניני הטכניקה. עדה או מדינה בדוית, שהלכה בדרך של מלחמה ולא הצליחה לכבוש עד מהרה את הארץ הנושבת, עלולה לסבול, כעבור זמן-לא-רוב בערך, מהסגר. שיושם עליה למעשה בתוך מרחבי המדבר, ממניעת נישא לשחקים ועצירת זרם היבוא.

בשנים האחרונות באה, כנראה, תגבורת-מה בציוד החדיש שבידי אבן-סעודי, עקב מתן דורות-נישק-ורכב, בעיקר מאוצר ציודו של צבא ארה"ב; אך אין בכך כדי לשנות את התמונה ביסודה. נפט ודאי שמצוי בסעודיה; אך שאר הגורמים (ציוד והחלפתו, נשק ותחמושתו, סיוע-האוי, כוחות מקצועיים בעלי רמה גבוהה), אין לראותם בסעודיה, ורק מקור חיצוני אודי יכול, בכלל, לתתם לה.

ואשר לשאר המדינות הכוללות אף הן שחיי מדבר ואוכלוסי מדבר, הרי מרכזי חייהן ושלטונן תנונים בארץ נושבת; דפסי ארגון ומנגנון הטכני מגסים להתקרב, אם כי בפיגור רב, אל דוגמאות המערב; וממילא שלליות מהן מתוך כך הסגולות של גורס-המדבר, סגולות ספציפיות של כוח מובדל, החוסה מעבר ל-«ים-הישימון». יחסי המדינות הללו עם האוכלוסייה הנוודת שבתוכן רויים לרוב מיתחות, ולעתים — גם זרות, המביאה לידי התיצבותם של אלה לימין הידיב (ראה פרשת עיראק, 1941, — לדוגמה). על כן אין מדינות-ספר אלו באות בחשבון, בכלל, במסגרת השאלה שהוצגה כאן. אורבא, פסיחתן, «על שתי הסעיפים» גרמה, בדרך כלל, כפי שראינו מן הנסיון, להעדר כוח-המדבר הפרימיטיבי במבנה הצבאי שלהן, יחד עם רפיונו של הצד ה«מערבי», המודרניסטי שבו.

לגבי מעמדן של מדינות «מערבות» אלו, — חצין מערב וחצין ירושת הנומדיות, — אפשר לציין, בדרך כלל, עוד חזיון פרדוכסלי אחר — מן הפרדכסים המרובים, שהועלו כבר כאן לגבי חזיונות מלחמת-המדבר בדורנו: הנסיון מביאנו לידי מחשבה, כי בהג'נפץ מסגרת המדינית המאורגנת, — ואתה גם מסגרת צבאן המאורגן, — עלולות, אולי מדינות אלו להיות קרקע פורה להתנגדות המון אוכלוסייהן יותר מאשר בהופיען כחטיבות ממלכתיות, מאורגנות. על כל פנים, דיכוייה של ההתנגדות ההמונית והכנופיתית ב-1920 בעיראק הצריך כוחות בריטיים מרובים לאין ערוך יותר, ואף זמן ממושך יותר ודם מרובה יותר, מאשר ההתגברות על התנגדותו של צבא עיראק, המאורגן והמצויד ציוד בריטי, ב-1941, וגם נסיון סוריה — ב-1926'25 מזה וב-1925'26 מזה — יתכן שיש בו ללמדנו לקח מעין זה.

1) נורי שעלאן, ואמיר שבטי רואלה החשובים שבמדבר הסורי, שהיה, לדברי לורנס עצמו, נוסח חסד לבירת עם הראשמים ועם הבריטיים.

ובסיכומו של סעיף זה שאנו עומדים בו; שבטי המדבר חללו מלהיות אותו הגורם
ה עצמאי, — ואפילו הוא מובבל בתחום פעולתו, — כאשר ניתן להם להיות לפניו; וגם
בהופיעם כבעלי ברית מסייעים בלבד מותנה עכשיו ערכם, הרבה יותר משקודם, במה שיעניק להם
בעל בריתם העיקרי, ואילו מדינותיהם "כלאים" — אמנם עדיין לא הגיעו להוסן החדש, אך שוב
אינן בגדר אויב "מדבריים" — כהגדרתו של לורנס, — אשר יקשה למצוא אצלו מרכזים חיוניים,
שישמשו כמטרות לפגיעה.

מהופעות עצמאיות — לבריתות ולשירות.

הערות אלו, וביסוסיהן אשר ניתנו כאן, כבר ישנה בהן ראשית תשובה גם על השאלה
האחרונה, היינו: מה סיכוי יש לשיתוף פעולה מוצלח בין שוכני-מדבר ובין כוח חיצוני
אדיר, שיסייע בידם ויסייע על ידיהם?

הלא גם פרשתו של לורנס עצמו לא היתה בגדר האפשרי בלי שיתוף מעין זה, והמענין
בדבר הוא, כי היה זה כך לא רק לגבי הציוד האירופי החדש, אלא גם לגבי הניידות
המדברית המובהקת. הסיפור שסיפר לנו לורנס, איך זכה ב־1918 באותה מידת ניידות מדברית-
מסורתית, שנתנה לו את האפשרות לבצע תפקידים אופרטיביים רציניים, אופייני הוא עד
מאוד לכך: —

ב־5 במאי, סמוך לתה של מנחה, שמע לורנס מאלנבי, כי עמדו לפרק את רובה של
"בריגדת-הגמלים הקיסרותית", — מיד פנה אל סיר חלטר קמפבל, האפסנאי-הכללי, בקוותו
להשיג ממנו את הגמלים על מנת שפיסל ישתמש בהם. קמפבל — "סקוטי מופלג", גילה חוסר
רצון-רשמי להיפרד מהם. ההחלטה היתה לשמרם לתובלת-הדיביזיות.

"חזרתי אל אלנבי ואמרתי בקול רם בפני הפמליה שנתכנסה למסיבה של תה, כי
הנה לרשותו של הפוסק עומדים אלפים ומאתים גמלי-רכיבה ואף ושלוש מאות גמלי-כבודה,
וכי לעת-עתה הוחלט להקצות את כולם לצרכי-תובלה; "אך גמלי-הרכיבה הנם סוף סוף גמלי
רכיבה". אנשי-המטה שרקו שריקות רבות-משמעות, ופניהם לבשו ארשת של בינה; משל
כאילו גם הם מפקקים אם יצאחו גמלי-רכיבה לשאת מטען. יש וקורטוב של מקצועיות, ואפילו
נבונה, עשוי להועיל. וכל קצין בריטי, רואה כדבר שבכבוד להיות "מבין" בבהמות. על כן
לא הופתעתי כשסיר חלטר קמפבל נתבקש לסעוד בערב ההוא על שולחנו של המפקד-הראשי.
לכשהגיעו למרק, עורר אלנבי את שאלת הגמלים. קמפבל הרחיב מיד את דיבורו
על הברכה הרבה שבשימושם לצרכי תובלה. "אך הוא הפרזו בדבר. אלנבי, שהוא מקוראי מילטון
הדבקים, ניתן בחוש חריף לגבי דברים שבסגנון; פסוקו של שר-האפסנאים פסוק רופס היה.
ואלנבי נהג מנהג של "מה איכפת" לגבי מושגי "עצמת-היחידה" — זה האליל של המחלקת-
האדמיניסטרטיביות שבמטה.

ועל כן, כאשר פנה אלנבי אל לורנס ושאלו, בקריצת-עין קלה, לשם מה דרושים לו
הגמלים, קיבל המצביא את התשובה הדוברת ללב: — "על מנת להכניס אלף איש לחון ארדעי
בכל יום שבתרצה בכך". אלנבי חייך ואמר לקמפבל בקיצור: "אפסנאי, — הלכו גמליך!".
שהו זה דורון עצום, מתת-מלכים, מתת של ניידות בלתי-מוגבלת. מעכשיו יכלו
הערכים לזכות במלחמה בזמן ובמקום שירצו".

כי זכור, נתנו הכריתות שכרת לורנס עם השבטים השונים את האפשרות להחליף
פעם בפעם את תבורות-הפשיטה שבהן השתמש, — אבל רק בקושי הצליח לכונן גרעין-קבע
כלשהו בחילו הנייד; וכאשר לגבי כוח-האדם, כך היה גם לגבי כוח-הבהמה: אמנם, הושגה
על ידי בריתות אלו גמישות מסוימת של מנגנון-התנועה, בדרך של החלפת להקות גמלים
(ראה לעיל, בעמ' 24) — אך לא נוצרה רורבה ניכרת של גמלי-רכיבה שאפשר יהיה לרכובם,
כרצון המצביא בכל עת ולכל מקום בשעת הצורך. גרם לכך

(הספור המובא בזה כתוב בידי לידלהרט: הפסוקים המצוטטים הם מאת לורנס עצמו.)

העדרו של מרכז שלטים רבכוח במרכז הערבי; והבריטים, כפי שראינו, הם שמילאו את החסר גם לגבי גמליה הפשיטה.

יתכן, כי בימינו, לאחר שממלכת הברודים של אבן-סעוד זכתה לשלטון מרכזי תקיף הרבה יותר מזה שהיה לחוסין ההאשמי, יוכל אבן-סעוד לפתור בעיות אלו בכוחו הוא בלי להצטרף למדינה אירופית דואק שתרכו לו עתודות-גמלים. אלא שבינתיים, כידוע, גשתנה עצם המושג של מוכיליות-במדבר — מן הגמל אל המנוע; וכבר ראינו, כי בענין זה תהיה כל פעולה ממושכת ורחבה של שבטי המדבר מתנית בשיתוף וסיוע מבחוץ. שתי גקודות יש בבעיית השיתוף בין שבטי-מדבר וכוחות-חוץ, לעריכת מסעות בתוך הישימון, או מתוכו — אל "שטחי-הספר": א) ענין האפשרות של השיתוף; ב) וענין הכדאיות (לגבי השותף-החזק) של השימוש ביסודות בדויים.

ענין האפשרות הוא כאן, בעיקר, שאלה גיאוגרפית ותחבורתית. כרי, כי אין דבר שימנע מעצמה, אשר שכנותה (או שכנות מושבותיה ושטחי-ההחסות שלה) עם חבל-הישימון היא שכנות בלתי-אמצעית, להשתמש בעזרתם של שוכני-המדבר במידה שהיא גופה תרצה בכך, ובמידה שהבדויים יהיו נכונים להיענות לה. הווגמאות מן הזמנים הקרובים אלינו ביותר: השימוש, שהשתמשו הבריטים ב"פטרול-המדבר" הבדוי של גלאב ב-1941; הצרפתים — בגדוד "המהיריסטים" במדבר-סוריה, מסביב-לחמדור, ב-1941; חיל "צרפת-הלוחמת" — ב"פלוגה טיבטי", הבדוית-תוארנית ברובה, למסע-סהרה, ב-1942.

אכן, כל הווגמאות הללו מציגות לא בריות עם כוחות-מדבר עצמאיים (ואף לא אבטונומיים), אלא שימוש מוגבל בשכירים, הנספחים על חילות המעצמה-היריבנית (ומחזירות אותנו, בעצם, לשטח אשר בו טיפלה, בחלקה הראשון, תשובתנו לשאלה הרביעית; ראה — בעמ' 36); ועוד נצטרף להסיק מסקנות מעובדה זאת, אך מבחינה גיאוגרפית מעידות דוגמאות אלו, עד מה פשוט הוא מעשה כזה למעצמה השליטה ממילא על תחום המדבר.

במקצת שונה בענין זה מצבה של מעצמה, שדרגת-היא המקשרת בינה ובין חבל-הישימון המסוימ, ולא השליטה על דרגים זו. בעצם, כך היה, בעיקרו של דבר, מצבה של בריטניה (והמרכז הבריטי שבמצרים וסודן) לגבי המדבר בערב — מכל מקום, בשנות הראשונה. אז הביא הדבר לייזר צודה מובהקת (שהיתה לקלטית) של ברית, אגב עזרה טכנית והדרכתית מסוימת לשבטים מידי המעצמה-הפטרון (שהיא, כמובן, גם ניהלה את השותפות כולה). כיום, מתמת המסכות שכבר פורטו לעיל, ספק הוא אם עשויה מידה כזאת של שיתוף להלוים את תנאי המציאות. הלא הרמה הטכנית של זמננו תחייב מתן צידר רב ומסועף לאין ערוך יותר כזו — בין בכלי-תנועה ובין בכלי נשק. והציד, הוא שיחייב גם את המצאתו מבחוץ של כוח-אדם הראוי להפעילו, לטפל בו, אנטי-בדיקה ואנטי-בדק; וחבר-אנשים, המסוגל לטפח תפיסה של מסע-תוקפני ומסעות-פשיטה ולנצח על ביצועה. פירושו של דבר: ספק רב הוא אם לעתיד לבוא יסכימו שבטי-מדבר להגרר לאיזו פעולה שהיא, הנוגדת את עניניה של מעצמה-מערב, שכונה, בלי שתובטח נוכחותם של חטיבות-קרב ומגננון טכני מסייעים, בעלי דמה חדישה גבוהה, בתוך זירת-הפעולות עצמה. אפשר שאלה לא יצטרכו להיות מרובים כל-

(1) מפי לורנס: "הכרח הוא שיהיו מצוידים מבחינה טכנית כדי יכולת להרוס או לשחק את קווי-התחבורה המאורגנים של האויב. כי לאמיתו של דבר, מלחמה אי-סדירה כמותה כהגדרת האינטרסטיגיה בדברי וילסן: הבנת פשר התחבורה — בגלגולה הקיצוני, — ה ת ק פ ה ב מ ק ו ס שאין בו ארוב"; "נצחוננו היה תלוי בשימוש מחושב במהירות, בכישרון התחבואות, בדיוקה של האש".

(2) ועוד מפי לורנס: "מלחמה אי-סדירה היא אינטלקטואלית הרבה יותר מהתקפת כידונים". ולגבי מידת-פיזור (והצורך בהתמצאות ויומה עצמאית) שבה: "במלחמה אי-סדירה אפשר לומר, כי בהמצא שני אנשים יחד — הרי פירושו כי אחד מהם "מתבזבז"; "המתחיות הרותמת הגדולה של פעולה-במבודד עושה את צורת-המלחמה האלמנטרית הזאת למקפידה-מבוערת עד מאוד כלפי החייל-הפרט, והיא תובעת ממנו יומה, כוח-סבל-והתמדה והתלהבות מיוחדים"; "האידיאל שלנו היה לעשות את פעולת-המלחמה לסדרה של קרבות-יחיד".

כן. אך על כל פנים יהיו הם מרובים בהרבה מכפי שקבעו מושגי 1916-17 בענין זה. ובמידה שיכואו מעבר לים — יגדל היקף כוחות העורף הטכניים, אשר יצטרכו לשהות בתוך הבסיסים שבאיזור הזירה עצמו. וככל שהמרחק בדרך הים יגדל יותר מן המרחק שהפריד בין הבריטים במצרים לנמלי חיג'אז (שהיה, בעצם, מוגבל למדי, ובעיקר — הפשי מכל חשש של הפרעה אויבת), כן תגדלנה התביעות כנגד לציוד ואנשים — ויגברו קשיי השיתוף והספיקות שהצדדים המעוניינים מסילים באפשרותו. על כל פנים, שליטה בימים איננה דבר אשר כל הרוצה לטוול בא ונטולו לעצמו. יתכן, כי דורך הקרוב לא יהיו בעולם אלא אשה מעצמות שיוכלו לתבוע לעצמן מעמד מעין זה. — ארז'וב ובריטניה הגדולה, אכן, בדרך זה של תמורות טכניות ולהתפתחות חרושתית קדחתנית בכמה מחלקי העולם אין מקום לנבואות של ודאות גם בתחום זה.

מלבד סמיכות הגבולות והשימוש בדרכיהם, נראית עוד אפשרות אחת: ה"קפיצה" באויר, ע"י כוחות לוחמים וטכניים, של מעצמה רבתי, אשר יהא בה כדי להגביר תסיסה בקרב אוכלוסייה מדברית, להניעה לפעולות שיתוף ולהשתמש בעזרתה כדי לארגן, לפחות, דיברסיה בהיקף רחב. לכאורה, מגמת ההתפתחות הטכנית (והצבאית) מעוררת אמונה באפשרותו של חידוש מעין זה — ולקח ארנטיים יוכיח: כי אילו חלה ראשית פעולתו של החיל הבריטי המוטס ההוא בתוך חבלישימון, בלי התערבות לא לתר של כוחות אויב עדיפים הרבה במספר וציוו, אפשר היה לשער בודאות את הצלחתו. האמנם — זוהי הדרך, לגבי מדינה וצבא המרוחקים במקצת מאזור מדברי שבו הם מעוניינים מבחינה איסטרטגית או מדינית? — השובה על שאלה זאת מורכבת יותר מכפי שנראה אולי ברגע הראשון. ודאי, הנחיתה עצמה — לגבי צנחנים ואולי עוד יותר לגבי מטוסים ודאונים — תהיה אפשרית ונחה בשטח מדברי (פרט למדבר-סלעים, לגבי כלי-הטיס) יותר מאשר, למשל, בחבלי יערות או באזור הררי מובהק. וכן תזכה לרוב נחיתה במדבר, בשלבי-הפתיחה, ביתרון של ריחוק מקום מן האויב; ואולי גם בסודיותה בימים הראשונים. אך יש להוסיף ולענין בדבר. אשר לצנחנים — יש להבחין בין המצב שבו מטילים אותם לתוך חבל מטוסים רק במספר מועט, כממריכים לשבטים בני ברית, ואולי כמבצעי חבלות מקצועיות מסוגים מסויימים — לבין הנחתת חטיבות קרב צנחניות (או צנחניות בעיקרן) שלמות. במקרה הראשון — עלולים תנאי המדבר להיות יפים לכך. ובאם תאימו ה"שליחים" לתפקידם — אפשר שימלאוהו בהצלחה. אלא שחוזרת השאלה: היכן הם כעת אותם השבטים שישכימו, רק על יסוד עזרה מצומצמת כזאת, שהיא כמעט סמלית. לבד, להסתכן ולהתגושש במעצמה שכנה בעלת כוח רציני? רק פירוז מופלג באחווותיה של מעצמה כזאת וחישוף מכוח צבאי מגן — או סילוק חסותה מאיוז מדינת-ספר שבאותו חבל — עלולים לפתוח פתח להתפתחות מעין זאת (1).

לא כן תהא ההערכה לגבי הנחתת חטיבות קרב שלמות. אשר לצנחנים — הורדתם בחבלי-הרים מאפשרת להם ליהפך לגורם של "גריליה-שליבוא". כי בהרים מצוי מסתור (2), והאפשרויות לטכסיס-מארב רבות בו, בעוד שניידותו של חיל אשר ינסה לבערם תהיה כאן מוגבלת מאוד. ואילו במדבר הפוכים התנאים. דוגמא אחת בלבד — ניידותו של הצנחן המובלט בתלית, הרגלית (כי "אופנועי-הכיס" הידועים לא יצלחו לשימוש במדבר) — דיה להעמיד יחידת צנחנים כזאת (גם כהיות לה זיון א-יט. מסוים), במצב קשה בהתקלה בפלגות מדבר חדישות של מעצמה הרוצה לשים קץ למעשיה של יחידה מונחתת. הנחה כללית זו —

(1) ענין בפני עצמו כאן — דיברסיה ע"י הנחתתן במדבר של קבוצות קטנות, או אף פלגות שלמות, של צנחנים או חיל-מוטס אחר, בתורת פשיטה: כלומר, לשם ביצוע חבלה או גיתוק, ולו גם מוגבלים בזמן, לגבי בסיסים, תחנות ביניים לתחבורה, או עורקים חיוניים; — חבלתו או ניתוקה ע"י השתלטות לזמן מה על סביבתו, של עורק חיוני העובר במדבר, כצינורות-נפט או צנורות-מים, ובאם אפשר — מתוך שיתוף עם שבטי-הסביבה; אפשרות שנראתה כמאיימת באופק, בימי ההסתגנות" הגרמנית לסוריה, באביב וראשית-הקיץ 1941.

(2) לעתים — גם מקורות אספקה מקומיים; בעיקר — מזון.

כוחה יפה גם לגבי נחיתת גופי צבא גדולים יותר, שבה הדאונים והמטוסים יהיו העיקר. גדול הוא כושר התנועה האיסטרטגי של חיל-מוסט, והחופש שבו הוא יכול לבחור את הנקודה לירידה ולפגיעה ראשונה. אך משרד — נעשית ניירותו הטקטית והאופרטיבית שנויה בספק (גם אם ינסה לגמל" פלגות מתוכו). ודאי שגוף מוסט גדול — אפשר לציינו גם בכלי-רכב ובארטיילריה; אלא שכמותם, גדולם וסוגם אינם כמקובל בגופי צבא תקינים. ובמידה שהמעצמה הנחמקת מקיימת בשטחי הספר גופי צבא של ממש — בה במידה אין ספק כי דיכוייה תקינה, שהותאמה מלכתחילה לתפקידיה מדבר, יש לאל ידה להכות, בכוח-התמרון ובכוח-האש, דיכוייה מוטסט שבתוך ארץ-ציה.

על כל פנים, פעולה ממושכת פחות או יותר של גופי צבא נוחתים תצריך אספקה וציוד לרוב, וממילא גם מנגנון טכני ותחבורתי רבי-היקף. כלומר, שה עיקר ב"צד" התוקף בתנאים אלה יהיה גם אז הגורם החיצוני — הצבא החדש שהובא בדרך האויר (כשם שבתנאים אחרים היה זה הצבא שהובא בדרך הים) — ואוי תחזור השאלה למקומה: מה, בעצם, תפקידם וחשיבותם של "כוחות-מדבר" מקוריים (שבטי-השימון או מדינות-נוודים) במערך כוחות כזה? וגם אם תוכח ההנחה, כי איזורי-שממה הם נקודת מוצא נוחה, לאופרציות נגד מדינה או איזור קולוניאלי מסוימים, — מה ערך היא להופעתם הפעילה של שוכני הישימון לעזרת הפולשים-התוקפים, לאחר שכוח-הקרב העיקרי יובא ממילא מן החוץ?

סיוע בני-המדבר וגבולותיו.

שרשרת-ההתפתחות כולה, שהועלתה בפרק זה ובפרקים הקודמים, אומרת כי הערך הזה צומצם במידה רבה מכפי שהיה בימים עברו. עם זאת, אין להטיל ספק בכך, כי נותר להם ערך-מה, אם כי בתחומים מסוימים מאוד; ובכמה מקרים — גם בתוך תחומים אלה יהא סיוע לערך הזה כשל השיקול שאפשר להחליף את בני-המדבר, בתפקידיהם הספציפיים שעוד נותרו להם, ולהעסיק באלה יסודות אחרים, — בהיות הכרח לכך או כשהדבר יראה כרצוי.

תועלתם זאת של בני-המדבר יכולה לבוא לידי גילוי בתחומים הבאים:

- א. סיוע בהכשרת התנאים לחירות כוח-החוץ (בדרך-יבשה, או ים, או אוויר, או בצירופיהם) לתוך איזורי-המוצא המזרחיים.
- ב. סיוע בעצם ראשיתה של החדירה, בחיפוי על החודרים ועל פריסת כוחותיהם.
- ג. סיוע מוגבל, בתחומי-שימוש מיוחדים, בתהליך ביצועה של האופרציה הצבאית עצמה.

עם ציונם של שלושת התחומים הללו יש לזכור היטב, כי בכל אלה יש חשיבות לדבר ולהיפוכו גם יחד; כלומר: לאפשרויות-סיוע לחודרים, — ולאפשרויות-ההפרעה להם (דהיינו — סיוע למדינה, או למדינות, שהחדירה תאיים עליהן). והיפוכו זה של הדבר גם הוא קיים בכוח בשלושת התחומים — אם כי אף כאן אפשרויותיו ועצמתו מוגבלות הן (וביחוד בתחום השלישי).

אין ספק כי בהנחת החדירה מבחוץ (יתכן שביחוד לגבי חדירה מן האויר) חשובים מאוד האנשים הנמצאים במקום. וזהו, בראש וראשונה, שאלת ריכוז היריעות על אודות שטחים ושדות-תניה-בכות, על מים ועל דרכים, על תנאים מטאורולוגיים וכיו"ב. ולתושבי המקום ישנו כוח-מה גם לסייע בכך וגם להפריע. אמנם, עצם ציונה של חקירת תנאי מזג-האוויר והאקלים, למשל, מבליט מאליו את קוצרי-הדם המדעי של אנשי-השימון לסייע סיוע שלם בכמה מן התחומים האלה. עם זאת חשוב יחסם, גם בעזרה למעשה וגם בסיוע להסאות הכנות; כל שכן נכון הדבר לגבי מדינה שלמה, המכילה את איזורי-

- (1) לא "נוחה" במשמע הגרילי, — כי רב הוא במעשה כוח המאמץ המיוחד, התחבורתי והטכני, — אבל "נוחה" בתוקף גורמי הגיאוגרפיה (ולעתים גם מחמת מצבים פוליטיים בין לאומיים, או גם פוליטיים-פנימיים) מבחינת השגת האפתעה לגבי האויב והסחת כוחותיו.
- (2) גם נטיחו של א. צ'י וינגייט לראות את עיקר הגורם הפעיל בכוחות מובחרים חודרים ולהתיחס למתמרדים שבטיים רק ערך-משנה מסויע, היא בקו אותה המגמה. ראה "מערכות" ט"ז"י, "לקח הגריליה בחבש" לג' ל. סטיר.

השממה הבאים בחשבון, או שכולה הנה אחת ממלכויות הישימון.
ההדגשה שבמשפט האחרון יפה שבעתיים לגבי החיפוי על שלב החדירה
הראשון. בראשוראשונה חשובה גם כאן — במידה שהדבר הוא בגדר האפשרי בכלל —
השמירה על סודיותה של ראשית-החרייה, ואפילו לימים מעטים בלבד (לעתים עשויות
גם שעות מעטות להכריע, כשהכוונה היא למנוע הפצצות מן האויר); ואח"כ — על סודיותם של
מקומות החדירה המדויקים, ממדיה ומגמותיה. והסודות העובדות מלווה בהפרחת
שמועות, שבאמנותה אין אולי בעולם מי שידמה לצאצאיהם של יוצרי "אלף לילה ולילה".
אין ספק, כי גם כאן עשויה תמיכתו של השלטון המדברי להועיל הרבה. אכן, דוקא בשלבים
ראשונים אלה, כשרם תספיק המדינה המתנגדת לרכוש ולשגר את כוחותיה העיקריים בכלל, (או
את עיקר-כוחותיה באותו חבל-עולם, באם המדובר הוא במעצמה קולוניאלית), וכשהכוחות
החדורים עומים במצב של עליה-בחופים או ריכוז ציודם באוירודרומים^(*) ועדיין לא הגיעו למצב
של פריסה-לקרב, — עלול להיות ער-רמה גם להתערבותם של כוחות בני-המדבר לשם הדיפתם
או האסת-מסעם של חילות-המגן, הנשלחים אל נקודות החדירה כדי לחסלן. בתפקידם זה, שאין
כלל הכרח שיצליחו בו הצלחה ממושכה פחות או יותר, — כי גם "ריוח" של יום, או של כמה
שעות, יכול לחרוץ כאן גורל — יש כבר משום מעבר לתחום השלישי של סיועם לפולש. —
היינו:

אל השתתפותם בתהליך האופרציה הצבאית עצמה ככוחות
נלווה לגייסות החדורים. (או, בהתאם לנוסחה הנ"ל, "דבר והיפוכו", ככוח-לואי של חילות-
המגן; ממש, כאשר שגם בשני השלבים הקודמים יכולות המצאתה ידיעות בהקדם למדינה
המתנגדת, או הפרעות, ולו גם קלות, לתודרים, להיות בעלות ערך מיוחד, כ"מדבר בעתו").
גם השנים האחרונות העלו קמח-דוגמאות, אם כי קלושות במקצת, לאפשרויות מסוג
זה. אם נזכור שוב את מאורעות 1941, נראה, כי יסודות בנדיים-במצא מלאו תפקיד מסוים
מסוים בפעולות שנערכו בשנה ההיא במדבר הסורי, — כאשר נסתיעו בהם במידת-מה שתי
המעצמות האירופיות שפעלו אז. אכן, כל הדוגמאות האלו נמנו על הסוג ששמו "שירות" —
באם לא נתאמץ להכניס בדוחק לתחום המושג "ברית" את סיועו של "פטרול המדבר", אשר
נקרא רשמית על שם עבר-הירדן אך שירת בסיקוד קצינים בריטיים והיה למעשה חטיבת-עזר
בריטית. מאנשי המדבר שרתו ב"קורפוס-המדבר הקל" של הצרפתים, ששמרו על גבול המדבר,
ובראש וראשונה על תמזור; אמנם שלושת-רבעי פלוגותיו של גוף זה כבר מונעו, אך נותר
בהם גם היסוד של "מהריסטים". אך עיקר התועלת הפיקו אותה שנה מן הבודים דוקא הבריטים,
אולי משום שהצרפתים נהגו ב"פנסיה מובהקת, — ולסיר צופה-מקדם במדבר,
למחן אוהרה בדבר התקדמות שדרות בריטיות, צלחו יותר המטוסים; — ואמנם הם הם
שהזעיקו את חיל המצב בתמזור בעוד מועד; וכן הוכרחה השורה הבריטית, שמכוניות-הסיר של
"פטרול-המדבר" ליווה, אך היתה הסרה סיוע מן האויר, לעמוד במבחן הקשה של הצמדה במדבר
וימי-הפצצה אכזריים במרחבי הפתוחים. וכן התבלטה תועלת זו במסעם של הבריטים
דוקא נגד הצבא העיראקי, שנתגלה בדרך כלל כחסר-יומה וניתן לערעור-פסיכולוגי (לפי הערכתו
של גלאב-פשה) על ידי הופעת קבוצות קטנות של "פטרול-המדבר" באגפו המדברי הצפוני, משני
עבריו של הפרת. וביותר נתבלטה תועלת זו לא בראשית המסע. אמנם, עוד בימים שלפני

(1) והרי קטע מספרו של קפ' דה-צ'יר (ספר, שעוד ייזכר להלן), המספר על נסיעת-סירור,
מערבה לפרת, לא-הרתק מאיור-תנייתה של השדרה הבריטית הקטנה, בת 1000—1500 איש, —
ועל פגישה בבווי, שנחקר: — "האיש קרב במורת רוח, ורובה תלוי על כתפו. — "הראית איהו
חיילים?" — שאלו רדינג (עריב-למחצה מא") — "אנו אנשי-צבא עיראקיים, נותקנו מרמאדי
ע"י השלטונות... — "חיילים?", והאיש ירק ארצה. — ראיתי 50.000 חיילים אנגליים עוברים בדרך
במשך שני הימים האחרונים". 150.000" — קרא רדינג, כמשתומם. — "יותר מזה!" —
אמר הברוי..."

(2) אחר הוא המצב לגבי חלירות בדרך היבשה; כאן יורד פלאים ערכו של סיוע בני-
המדבר בשלב זה.

זאת השדרה עיראקה, סייע הלגיון הערבי להבטחת גבולה של עבה¹; ואנשי-השבטים שב"פטרול המדבר" סיירו במשך כמה ימים מסביב לרוטבה², בהתגוררות תגרות קלות בחיל המצב העיראקי; אך עצם הכיבוש של רוטבה בוצע (עיין עמ' 32) ע"י שמונה מכוניות-שריון של חיל האוויר (שיצאו ביום ה' מסיריבראני, בחזית לוב; ובשבת הודיעו על אסרם קרב ברוטבה — מרחק 1000 מיל"). תפקידם בהמשך המסע ציון בדברים שאנו מביאים בזה מהספר "מרבד הובה" של קפיטן דה'ציר (חבר הפרלמנט הבריטי, קצין-המודיעין של השדרה הבריטית, שהתקדמה מא"י לעיראק): "היה מי ששאל מה הוסיף הפטרול הקטן של גלאב במעשה שטלנו על עצמנו. היתני יכול להשיב על-כך, כי הוא אצל כלל מעשינו מדת מה של הוד רומנטי. אך הדבר שבעיקר נהגתי להסעימו היה זה, שעצם נוכחותו של פטרול-המדבר לגלאב היתה כעין קמיע לגבי הבדוים, אשר בלעדיה היו הללו נטפלים אל שדרות-האספקה הפזורות שלנו, כשהן משתחלות כחוט דק בדרכי המדבר המסונור. ופושטים במשמרותינו המבודדים, שלאורך קו התקרמותנו. אך בדיעבד לא הוטרונו כלל ע"י השבטים, שהוסיפו לנהוג בידידות, כשכל כך הרבה שאריבשר שלהם צועדים תחת דגלנו, — בו בזמן ששוכני-הערים של עיראק שגאו אותנו שנאת מות. תפקידו של גלאב היה, איפוא, תפקיד של מניעה, אך מתוך כך לא נתמעטה תועלתו. וכן היה כל אחד מאנשיו, ספר-מורה-דרך מהלך על שתיים" באורחות המדבר...

לציון אופיו הכללי של "פטרול המדבר" ומפקדו, כדא' להביא את הדברים הבאים מתוך "מרבד הובה", נוסף על מה שדובר וצוטט לענין זה באחד הפרקים הקודמים (עמ' 36).

...לא לקל למצוא את הפרסקטיבה הנכונה להתבוננות בגלאב. לורנס מילא תפקיד שגנה — והרבה יותר מרהיב את הדמיון; כי ברנצ'ה-מפנה שבין תקופות זיהה את עצמו עם אישיות הערבים, בתוך "מרד ערבי" אשר שינה את פני המזרח הקרוב. ואלו גלאב גלש לתוך סנדליו של פיק-פשה, אשר כונן את הלגיון הערבי" לבעל-בריתנו, בתוך שטח-החסות של עבר-הירדן. גלאב-פשה ארגן בשעתו את "משטרת-המדבר" העיראקית והקנה לה גיירות על ידי מכוניות משא תפוחות, מזוינות במקל-על-איש (ואלה, בבוא הזמן, כחנו נגדו). עוד יותר חשוב היה "פטרול-המדבר", "ליל טיפוחיו" של גלאב³, חבורה של בדוים המסורים לו, קדורי פנים, שערותיהם השחורות ארוכות ונוצצות, עטופי גלימות, הכושי כפיות ורודות, כתר-הכסף של האמיר על מצחו, וחגורות-כדורים על חויהם. הם התנדבו מכל הפינות שבלבנט, והיו "אגשי" גלאב, קראנום בשם "בחורותיו של גלב", מפני גלימותיהם המתברות. המדבר היה להם מעין "כרם הילדות", כור מחצבתם, והם שוטטו על פניו, בזנבם סביבנו כאניות-משחת המלחת שיירה של אניות גדולות; לעתים קרובות היו נעלמים מעבר לאופק, אך רק כדי להופיע שנית, לפתע פתאום, מאיזה כיוון אחר⁴.

כאמור, בסיום המסע, לאחר שכבר נתבהר כשלון העיראקיים לפני חבניה⁵, הוכיחו אנשי "פטרול-המדבר" יזמה, וע"י סיורים בקבוצות קטנות בין הפרת והחדקל יצרו אצל הצבא העיראקי, הנוכח גם בלעדי זאת מחמת עמידת הבריטים בחבניה והתקדמות שדרתם במדבר, את הרושם, כי יתכן ניתוק מסתובב בגרד-מוצול, — דבר אשר, לדעת המיור גלאב, הוא שהניע את רשיד עאלי להסתלק לפרס.

בסכמו את פרשת "פטרול-המדבר" במסע זה, מדגיש גלאב-פשה⁶ את זכותה של החטיבה, שהיתה, "הערבים היחידים שנשארו עומדים לימינו" כשעה שכל חיל ערבי אשר אורגן על ידינו עד אז מרד בנו וסירב להלחם למעננו, או "התנדף" בדרך העריקות; ויתכן לומר, כי

(1) תחנת-הביניים המדברית העיקרית בכביש-הציר, בתחומה המערבי של עיראק.

(2) במסגרת "הלגיון הערבי" לעבה⁷, גלאב היה מארגנו ומפקדו של "פטרול-המדבר", ומראשית המלחמה הנוכחית, לאחר שסיק-פשה יצא כנימוס — מפקדו של "הלגיון הערבי" כולו.

(3) ראה מאמרו של הקפטן א. גרהם ב"מערכות" חוב' ס"ז—ס"ו, "אנשי-האיסטרטיה העיראקיים בקרבות חבניה".

(4) בהערותיו לספרו הנ"ל של קפיטן דה'ציר.

עצם השימוש הזה בבדוים, בנוסח גלאב, עומד כבר על התחום שבין החשבון הצבאי בלבד לבין השיקול המדיני. כיון שהיו קשורים פחות מאחרים במערבולת הציבורית של ארץ ערב נושבת, ולעתים קרובות גם מנוגדים למבנה המדיני שלה ולשלטונה המרכזי, אפשר היה יותר לקשרם, על ידי אינטרסים מסוימים משלהם, אל כוח "מערבי" הפועל במדבר. ובהיות המדובר בחטיבה קטנה של בני-שבטים, שנתגיסו כפרטים, כנאמניו במיוחד של המפקד שבראשם, ושאינם נוטים אותה שעה לחשב את חשבונם העתידי של משפחותיהם ועדיניהם, — כמעשה שהיו עושים בלי ספק אילו היו אותה שעה במסגרתם השבטית, — ניתן להפעיל חטיבה מצומצמת כזאת בדרכים בה הפועלה ב"1941.

לקח השנה ההיא זורע אורמה גם על אפשרויות מסוג אחר — של גרילה-ממונעת במדבר לאו דוקא ממקור מדברי מובהק. חילהמצב שברוטבה נצטרף מכווחת משטרה עיראקית, בעיקר "משטרת-המדבר", אשר הקמתה וטיפוחה בשעתה ע"י גלאב הוזכרו בציטטה מספרו של דה'צ'ר. והם הוגברו אח"כ ע"י פוזי אל-קאוק'גי, שבא בראש 40-50 מכוניות-משא נושאות מכוניות-יריה. אכן, לאחר שהתנגש במכוניות-השריון של חילה-אוייר (עין לעיל) הסתלק עם מכוניותיו למדבר ההומי-מזרחי. אבל בשלב מאוחר יותר, כבר לאחר הכנעת בגדא, הופיע עם פלגנו (רובה — בני ארץ נושבת) על נהר פרת, בקרבת הגבול הסורי. הוא לא עמד, לאחר נסיון עקר אחד של חילוץ-יריות, בהתנגשויות גליויות עם שדרות בריטיות. אך בדרך מתבואים ופתעה הצליח לנוע בעקבותיהן, לזנב בהן במקצת ואף לערוך פשיטות על תחנות-המדבר של צינור עיראק-סירפולי, שבעורף קו ההתקדמות של אחת השדרות הבריטיות אל עבר סוריה. תעלוליו אלה — אשר הילטם להם הקץ ע"י התקפה בריטית מן האויר, ומטוס "האריקין" שצלל ועשה את מכוניותו ככברה, — מזכירים את הערתו הרואה-את-הגולד של סקווד-ילדר גודסילב, על זאת, ש"עם התקדמות הציוויליזציה במדבר, יהיו מנהיגי השבטים מסוגלים לצייד את כנופיותיהם במכוניות מווינות קלות, ואז עלול להתלקח במדבר קרב של מכונית נגד מכונית. ולכן נראה הדבר, שלמלחמת מדבר נחוצות מכוניות משוריינות-בשלמות".

דלות הריסורסים העיראקיים שמה במהרה קץ למעשים האלה, אך מענין כאן הרמו הטמון בלקח זה לגבי אפשרויות לעתיד לבוא.

אפשר, איפוא, לסכם ולומר, כי בתחום השלישי הזה עלולים בני המדבר להועיל בעיקר בתורת "אזנים ועינים". ואולי כסייר-דרכים, מוריד-דרך וכיו"ב יותר מאשר לסיור כוחות אויבים (לכך, — בעיקרו של הדבר, — אם כי לא במאה אחוז, — יצלחו המטוסים); ובכוח סגולתם זאת, יצלחו גם לפשיטות קטנות יותר. ואם נצרף לכך את אפשרויות הסיוע מצדם — או, כאמור, אפשרויות ההפרעה מצדם — בשני התחומים הראשונים, הרי יסתכמו בכך אפשרויות השימוש בעזרתם ע"י מעצמה "חודרת" או מעצמה "מתנגדת".

מתוך ציונים אלה, לגבי המסיבות שבהן יצטרכו להתחשב נסיונות החדירה בכל אחת משלושת הדרכים (יבשה, ים, אויר) ולגבי אפשרויותיהם, נקל לראות, כי גם כאן, ככלל סיטואציה איסטרטגית, על אף כל ההפתחות של התחבורה, יוסיף המצב הגיאוגרפי של המעצמה הבאה בחשבון למלא בכל זאת תפקיד מכריע; והסיכוי הממשי יהיה, כנראה, לאותה מדינה אשר ארץ המטרופולין שלה, או אחד מבסיסי-החוף החשובים שלה, אינם מרוחקים מרחק רב מדי מן השטח המדברי המסוים. בין השאר יש לזכור גם את הלחץ המאכזב, שבדואי נקבע בזכרונם של אנשי עיראק, ששמו מבטחם בסיוע גרמני בדרך האויר. אפשר שרק סיבות השעה ההיא הן שמנעו את מתן הסיוע הזה בהיקף רציני; אך הלכה, כאמור, בעינו עומד — והוא לא יעודד לסמוך גם להבא בבטחון-יותר על עזרה בדרך זו. מצבה-מוצא "האידיאלי" בענין זה הוא מצבה של מעצמה שיש לה תחום יבשתי בלתי-אמצעי עם שטח המדבר, או שיש ביכולתה להבקיע לעצמה, ע"י מסע נמרץ, במשך פרק זמן מוגבל דרך אל תחום מעין זה. ובתנאי המלחמה של ימינו יתכן ששני המצבים הללו אינם שונים זה מזה אלא במעט. וכמובן, ככל שתגדל הקירבה הגיאוגרפית כן תגדל גם האפשרות לדיבריה מקבילה מן האויר, וסיכונה של זו יפחת.

1) "מכוניות משוריינות במלחמת מדבר", בקובץ "מלחמה במדבר", הוצ' "מערכות",

שאלה בפני עצמה היא, באיזו מידה עלולים רק בני המדבר — והם בלבד — לשרת את השירותים שסומנו לעיל.

אשר לשני השלבים הראשונים («הכשרת תנאים» ו«חיפוי ראשון»), הרי פתיחת דרכי המדבר לרכבי-מנוע, ורשת נתיבי-האוויר אשר תצטרף והלך מעליו, לא זו בלבד שיוסיפו לעצם ידיעת שטחי המדבר, אלא גם יביאו בהכרח להופעת אנשי המערב בתחנות הבינים, נקודות-הבדק. שדות התניה וכיו"ב, העתידים לקום שרשרות-שירות לארכו ולרחבו של החבל המדברי. עד כמה כבר התקדם תהליך זה, אפשר, לראות מסקירתו של לויס-קול, והגוררי על-דרכי ערב, במאמרו «היום ומחר בערב הסעודית», ב«מערכות», כ"כ"א. וסמל למגמה בהכרת המדבר הוא מעשהו של ברטרם תומס שחצה בראשית שנות השלושים את הישימון המוחלט של «רובע-אל-חאל» («הרובע הריקי»), ששום בדוי לא העזו לחפש מעבר בו מעולם. עם התפתחות זאת תגבר יכולתם של אנשי המערב לרכו, ממקור ראשון, את הידיעות הדרושות להם בענין תנאי ארץ-הציה. אך היא גם תשלול למעשה את אפשרות ההסוואה האיסטרטגית הנחבאת, לכיסוים של תככים ומזימות, שכוח-חוזן חורשם בתוך חבלי הישימון). וכך, איפוא, עשוי המצב הקיים עדיין כיום להשתנות שינוי רב — במקצת מפני עצם ההתפתחות האוביקטיבית הזאת, שהיא בלתי נמנעת, ובמקצת מפני הפעולה וההשגחה המכוונת מצד המעצמה או המעצמות המעונינות.

ואשר לתחום השלישי, ה«צבאי», הרי אין ספק כי לא גזירה מן השמים היא שלעצם הכרת המדבר ולהסתגלות לתנאיו יצולחו רק בודים מבטן ומלידה. בתנאים של שירות ממושך, של התאקלמות פיזית ורוחנית, של סיגול הרגלי-החיים ותחבולות-הקיום, של התמדה וגמישות בטיפוח מתודים המיוחדים לפעולות בשימון, של שקידה על חקר הטבע של המדבר וטיב אנשיו. — בתנאים אלה, שאינם קלים, ודאי שגם חטיבות מובחרות של אנשי תרבות בני ארץ נושבת מסוגלים לקנות לעצמם בדרך שיטה אותה בקיאות שימושית ואותו «כושר-מדבר», שהבוזי מחונן בהם «ממילא», מתוך חייו ונסיגו הטבעי. כל מדינה וכל עם, שענין חיוני יהיה להם לשמור על ספר מדברי ולעצב את היחסים משני עבריו, ודאי שיוכלו, אם רק ירצו בכך וצוון-אמת, לבבש חטיבות כאלו של סירי-מדבר ומשמרות-חלוק. — בין על סהרת ה«חוק» ובין מתוך צירוף עם בני-המדבר עצמם.

ס י כ ו ם

כללו של דבר: —

עם כל תגבורת שליטתה של הטכניקה על גורמי הטבע, עדיין מושפעת המלחמה במדבר מן התנאים שבו ומצריכה דרכי ארגון ופעולה שיותאמו לכך. ודבר זה, הנכון לגבי צבאות גדולים, עם מערכת-עורף מפותחת ורצופה (בנוסח מסעות-לויב 1941'3) — נכון שבעתים לגבי משלחית-צבא נפרדות וכהיקף מוגבל (כגון אלה שחצו את סהרה והפצו או את המדבר הסורי). — ושבעים ושבעה לגבי שמירת-גבולות והגבות מקדמות נגד סכנות-בכוח. בהנהלת פעולות בארצות-ציה עלה לאין-שיעור עלכם של הציוד והזיון החדשים, של הרפה השכלית, הטכנית והארגונית. נושאייהם של הללו הם, בדרך כלל, גורמי-חוק; ובניחוד — מעצמות אדירות, שעליהן נשען גם כטחונן של ארצות-הספר; ולתושבי המדבריות. לא נשאר, בעיקרו של דבר, אלא תפקיד מסייע, וגם הוא לא בפעולות-המחץ העיקריות.

- 1) באותו קו-שלהתפתחות מונח גם המסע רחבי-המידות נגד סכנת-הארבה, שנערך במשך השנה החולפת ע"י שדרות ממונעות בריטיות מצנידות-אלחוט במרחבי הצי-האי ערב ושמתותיו. זמניו ודאי שיבואו בעקבותיו.
- 2) ונסייך מאה השנה של שירות קצינים וחיילים צרפתיים במדבר, ובחטיבות-מדבר מעורבות מיוחדות, יש בו כדי ללמד הרבה בענין זה.

עם זאת, בין בכוח מצבם הגיאוגרפי ובין בכוח התכונות המיוחדות שטיפחו בהם חייהם, שרד להם ערך סמלי מסוים. אין לזלזל עדיין לא ביכולתם להחיש עזרה בשעות כושר והזדמנות, ולא בכוחם לסכן את נקודות התורפה ברגע־משבר.

גם לגבי בחינות סמליות אלו, — אם של מצב אוביקטיבי ואם של סגולות סוביקטיביות, — ניכרות תמורות המגבירות והולכות את המשקל — בכוח ובסוג — של גורמים שלא מן המדבר באו. ותמורות אלו, שבמציאות ושבסכימו, — הן גם תולדה של התליכר-התפתחות המתרחשים מילא וגם תוצאה של מאמצים הבאים מתוך רצון־כוון. אם "תרבות" אין פירושה "רפיון" — הרי שניתן בידי התרבות (ואנשי התרבות) בזמננו לקבוע את תחומי המדבר ואת התפתחותו, — ולא להפך.

קול. ה. פ. קניינהם

צבא ארצות הברית

כ י ב ו ש א ר ז פ צ ו

(מסע־הרה של צרפת־הלוחמת)

עוד לפני מסע צבאות צרפת הלוחמת בסיקודו של גנרל לקרק, בחורף 1942-1943, לרחבי המדבריות, לשם הגנה על אנפה של הארמיה הבריטית השמינית, נערכו כמה פשיטות על משמרי־התחזק המדבריים של האיטלקים. בחורף 1941-1940, למשל, פשטו חילות־צבא בסיקודו של קולונל ד'אורנו לתוך סצ'י וחבלו במצודות־המשמר האיטלקיות גטרון ומורזוק. ד'אורנו נהרג. גנרל לקרק (בעת־היא קולונל) הוליך במרס 1941 גיס מלרגו צפונה מזרחה לתוך לוב, ולאחר מצור שנמשך עשרה ימים לכד את מצודת המשמר החזקה של קופרה⁽³⁾, ולקח בשבי מספר שבויים וכן מכוניות־משא, נשק, תחמושת, מכונות חשמל ומכונות לייצור קרח. מצודת־משמר זו נמסרה לבריטים ואלה, בעזרת פלוגה "סמלית" צרפתית קטנה, הוסיפו להחזיק בה. אכן, היתה זו קודרת־רוח מאין להסב לעת ערב בלרגו על כוס ויסקי מהול במים ומגוש עם קרח, הלא הוא הקרח המיוצר במכונות שנתפסו בקופרה.

לקרק ערך פשיטת־הטרדה לתוך סצ'ן באביב 1942, לקח שבויים והשמיד ציוד בגטרון ובארבע מצודות־משמר קטנות שמסביב למורזוק, אח"כ נסוג עם חילו להרי טיבסטי, בטרם יספיק האויב להשיב מלחמה. ממסעות אלה לתוך דרום לוב למדו לקרק וקציניו להכיר לדעת מכלי ראשון את המדבר, את בעיות האספקה והתובלה של אופרציה כארץ זו ואת ארגונו של האויב ורוח חייליו. מהירותן היחסית של הפשיטות הללו והצלחתן הפיחו בניסות־היילידים רוח בסתור־עצמי.

למוצאי חודש נובמבר 1942 היה המשקיף הצבאי מטעם ארה"ב שליך, הצרפתים הלוחמים (אותה שעה בברווזיל שעל הקוננו) נוכח לדעת יותר ויותר שגנרל לקרק מתכן מסע חשוב

1. חבל צ'אד (על שם האגם) שבאפריקה הצרפתית האקטוריאליה, מן השטחים הראשונים ביותר שהצטרפו אל תנועת "צרפת החפשית" של דה־גול—המערב.

2. ראה ברשימה בעמוד 51 תיאור חבל זה.

3. קבוצת נאות־מדבר בלב מדבר־לוב ובקרבת גבול מצרים, אשר היה בה כדי לשמש תחנה־בדרך בשביל פלישה אויבת לתוך מצרים התיכונה או לאיים במידית־מה על האגף הימני של ארמית־הנילוס והארמיה השמינית אחריה. תחת זאת שימש המקום, לאחר כניבוסו ע"י הצרפתים, בסיס לפעולותיה של הקבוצה הנוודת של "פטרוליה־מדבר ארוכי הטווח" — המערב.

4. הכונה כאן כמוכן להכרת שטח מדברי זה, שבתחום שלטונם הקולוניאלי של האיטלקים, ידעת המדבר ותנאיו בדרך כלל היתה נחלת צבאות הצרפתים באפריקה מזה מאה שנים ומעלה, ולא היו כמוהם לנסיון ולבקאות בתנאי סהרה. — המערב.

עם זאת, בין בכוח מצבם הגיאוגרפי ובין בכוח התכונות המיוחדות שטיפחו בהם חייהם, שרד להם ערך סמלי מסוים. אין לזלזל עדיין לא ביכולתם להחיש עזרה בשעות כושר והזדמנות, ולא בכוחם לסכן את נקודות התורפה ברגע־משבר.

גם לגבי בחינות סמליות אלו, — אם של מצב אוביקטיבי ואם של סגולות סוביקטיביות, — ניכרות תמורות המגבירות והולכות את המשקל — בכוח ובסוג — של גורמים שלא מן המדבר באו. ותמורות אלו, שבמציאות ושבסכימו, — הן גם תולדה של התליכר-התפתחות המתרחשים מילא וגם תוצאה של מאמצים הבאים מתוך רצון-כוון. אם "תרבות" אין פירושה "רפיון" — הרי שניתן בידי התרבות (ואנשי התרבות) בזמננו לקבוע את תחומי המדבר ואת התפתחותו, — ולא להפך.

קול. ה. פ. קניינהם

צבא ארצות הברית

כ י ב ו ש א ר ין פ צ ון

(מסע־הרה של צרפת־הלוחמת)

עוד לפני מסע צבאות צרפת הלוחמת בסיקודו של גנרל לקרק, בחורף 1942-1943, לרחבי המדבריות, לשם הגנה על אנפה של הארמיה הבריטית השמינית, נערכו כמה פשיטות על משמרי־התחץ המדבריים של האיטלקים. בחורף 1940-1941, למשל, פשטו חילות־צבא, בסיקודו של קולונל ד'אורנו לתוך סצף וחיבלו במצודות־המשמר האיטלקיות בגרונ ומורזוק. ד'אורנו נהרג. גנרל לקרק (בעת־היא קולונל) הוליך במרס 1941 גיס מלרגו צפונה מזרחה, לתוך לוב, ולאחר מצור שנמשך עשרה ימים לכד את מצודת המשמר החזקה של קופרה⁽³⁾, ולקח בשבי מספר שבויים וכן מכוניות־משא, נשק, תחמושת, מכונות חשמל ומכונות לייצור קרח. מצודת־משמר זו נמסרה לבריטים ואלה, בעזרת פלוגה "סמלית" צרפתית קטנה, הוסיפו להחזיק בה. אכן, היתה זו קודרת־רוח מאין להסב לעת ערב בלרגו על כוס ויסקי מהול במים ומוגש עם קרח, הלא הוא הקרח המיוצר במכונות שנתפסו בקופרה.

לקרק ערך פשיטת־הטרדה לתוך סצן באביב 1942, לקח שבויים והשמיד ציוד בגרונ ובארבע מצודות־משמר קטנות שמסביב למורזוק, אח"כ נסוג עם חילו להרי טיבסטי, בטרם יספיק האויב להשיב מלחמה. ממסעות אלה לתוך דרום לוב למדו לקרק וקציניו להכיר לדעת מכלי ראשון את המדבר, את בעיות האספקה והתובלה של אופרציה כארץ זו ואת ארגונו של האויב ורוח חייליו. מהירותן היחסית של הפשיטות הללו והצלחתן הפיחו בניסות־היילידים רוח בסתור־עצמי.

למוצאי חודש נובמבר 1942 היה המשקיף הצבאי מטעם ארה"ב שליך, הצרפתים הלוחמים (אותה שעה בברווזיל שעל הקוננו) נוכח לדעת יותר ויותר שגנרל לקרק מתכן מסע חשוב

1. חבל צ'אד (על שם האגם) שבאפריקה הצרפתית האקטוריאלית, מן השטחים הראשונים ביותר שהצטרפו אל תנועת "צרפת החפשית" של דה־גול—המער.

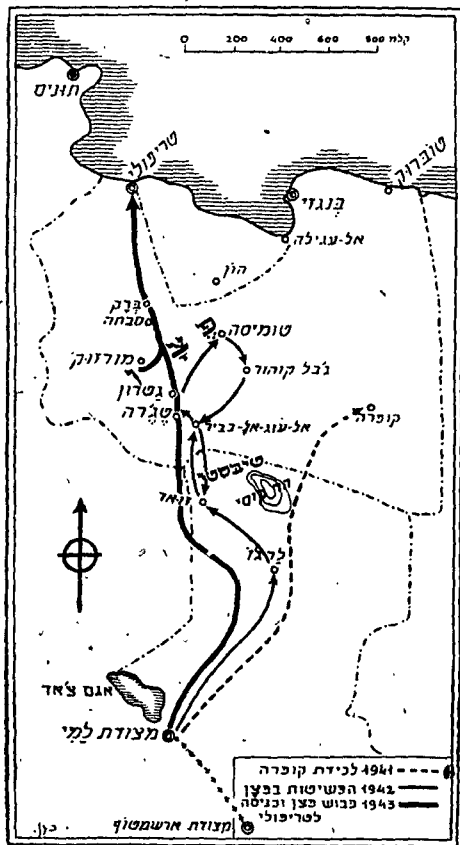
2. ראה ברשימה בעמוד 51 תיאור חבל זה.

3. קבוצת נאות־מדבר בלב מדבר־לוב ובקרבת גבול מצרים, אשר היה בה כדי לשמש תחנה־בדרך בשביל פלישה אויבת לתוך מצרים התיכונה או לאיים במידית־מה על האגף הימני של ארמית־הנילוס והארמיה השמינית אחריה. תחת זאת שימש המקום, לאחר כניבוסן ע"י הצרפתים, בסיס לפעולותיה של הקבוצה הנוודת של "פטרול־המדבר ארוכי הטווח" — המער.

4. הכונה כאן כמוכן להכרת שטח מדברי זה, שבתחום שלטונם הקולוניאלי של האיטלקים, ידעת המדבר ותנאיו בדרך כלל היתה נחלת צבאות הצרפתים באפריקה מזה מאה שנים ומעלה, ולא היו כמוהם לנסיגן ולבקאות בתנאי סהרה. — המער.

מזה ללב: ראשית, מפני שלקרקע הוא מפקד המאמין בהבאת המלחמה לשערי האיביב; ושנית מפני שהתקדמות הארמיה השמינית של גנרל מונטגומרי תבעה במפגעי את היסול הכוחות האיטלקיים (ושמא הגרמנים) שבאגפה השמאלי של הארמיה. כשנשאל הגנרל, לא בושש להודות, כי לא זו בלבד שמתכן הוא אופרציה מעין זו, אלא שזו כבר התחילה למעשה. צבא ואסקפה זרמו קדימה, לראש מסה"ב (י) בלרגו למן ראשית נובמבר.

בשעת עיצוב התכניות סברו, לפי ידיעות אחרונות ביותר, שחילת-המצב של מצודות המשמר האיטלקיות בפנן הוגדלו וכוללות עתה בתוכן גם צבא גרמני. כן נמסר שהפנן נתון עתה לפיקודו של גנרל גרמני, שקבע את מורוזוק למושב מפקדו וכי יש לחשוב שחילת-המצב חזק במיוחד במקום זה. התכנית הצרפתית הביאה בחשבון את כל הידיעות הללו, אף-על-פי שאחר-כך נתברר כי כל הגרמנים כולם נקראו לשוב כדי להצטרף לצבא רומל הנסוג.

התכנית בקצרה היתה כן:—

1. ללכוד את משמר-החוף האיטלקי באלעיג'אלי-כביר ולכוון שם הבסיס קדמי;
2. לשלוח קדימה שלוש שדרות ממוענות וכת'אחה, נגד גטרוק, אום-אל-אראנב ונקודות המשמר הקטנות יותר שבאיזור מורוזוק-סבחה;
3. להעתיק את הבסיס הקדמי לאום-אל-אראנב, לכשתלכד מצודה זו, ומשם לתקוף את סבחה וברק בזו אחר זו; לכינת מצודות-משמר אלה היתה מני חקת את קוהקשר בין מורוזוק לבין החוף. לא היתה כל כוונה לתקוף את מורוזוק, כי לקלרק סבר, שמורוזוק תכנע מיד לאחר שמצודות-המשמר הסובבות אותה תפולנה וקשרה עם החוף ינותק;
4. לשלוח קדימה שתי שדרות מכרק, אחת ככוון צפונה-מזרחה להוף, ושניה צפונה-מערבה למיודה ואח"כ משם לטריפולי;
5. לתאם את זמנה של התקדמות זו עם התקדמותה של הארמיה הבריטית השמינית, אשר

(1) בחבל צ'יאד אין, כמובין, כל מס"ב, אלא שכאן משתמש המספר בביטוי "ראש-מסה"ב" (פירושו של ביטוי זה, בדרך כלל, — נקודת הסיום של ההובלה במסה"ב, ממנה מתחילה פועלת התובלה הצבאית הרגילה) כב-שמ"דבר" לבסיס המשמש נקודת-מוצא למסע עצמו. — המער.

מפקדה אישר את התכנית. נתעדתו לנסות ולכוא לירי מבעימישרין עם הבריטים בהון, ולאחר-זמן לכשיגיע מונטגומרי לנמל זה, — בטריפולי.

6. עצמת השדרות והרכבן חושבו לאור ההנחה, כי הצבא הגרמני, שלפי הסברה נמצא במצודות-המשמר האיטלקיות, יגלה התנגדות נמרצת;

7. פיקוד-השדה¹) נמסר לקולונל אינגולה, המפקד של רגימנט צ'אר. הגנרל לקרק עמד לפקח על הפעולות ולכוון מבסיסים קידומיים המתחלפים עם שלבי ההתקדמות.

תחילה היתה המחשבה להועיד את ראשית המסע מלרגו ב-22 בנובמבר אך לפי עצת מפקדתו של גנרל מונטגומרי נדחה מועד היציאה לכמה ימים, ושיירות צבא-החלוץ יצאו מלרגו ב-30 בנובמבר בשעה שהארמיה השמינית הגיעה לאל-עג'ילה.

הפעולות נעשו לפי תכנית, בעיקר בזכות הגנרל לקרק שידע את הארץ ואת מצבי-הרוחות במחנה האויב, שעורר מחמת הפשיטות שערך עליו; בזכות ההפצה המוצלחת שהופצץ הבסיס האויבי בסבחה ב-28 בדצמבר, הפצה ששמה לאל את איומו של האויב מן האויר; ובזכות העזרה שעוררו מטוסי התובלה של "ארה"ב בהובילם תחמושת, דלק-מכוונת ומזון קדימה, אל השדרות המתקדמות, במצב החרום שנתהווה מחמת מהירותה הבלתי צפויה של ראשית ההתקדמות. שיירות הצבא הראשונות יצאו מוואר ב-15 בדצמבר, כדי ללכוד את משמר-החוץ האיטלקי באל-עוג' אל-כביר ולכוון שם בסיס קידמי. השדרה היתה מורכבת "מפלגת-הבסיס הקדמי" בפיקודו של המיור וינה, אך לא היתה בה כל ארטילריה. אבל למחלקת-הסינר הממונעת היו תותח "בופורס" אנטי-מטוסי ותותח רגלים של 20 מ"מ וכן חמש מכ"י של 7.2 מ"מ מותקנות על גבי מכוניות-המשא שלה. בתותח-הרגלים ומכ"י אפשר היה להשתמש מעל פני הקרקע.

בבוקר של 26 בדצמבר הודיעו הצופים על פלגה איטלקית ממונעת כעשרה ק"מ מדרום לכפר החרב עוג' ומחלקת-הסינר הממונעת, שהלכה בראש השדרה, יצאה לקראת האיטלקים להתראות עמם פנים. כלי התובלה סרו מן הנתיבה, מכ"י ותותח ה-20 מ"מ הורדו ממכוניותיהם והוצגו בעמדות-אש טובות. מושפתחה האש, הפכו האיטלקים את פניהם ונסוגו צפונה ללא כל מאמץ להפריע את ההתקדמות.

המחנה האיטלקי העזוב נמצא אח"כ בגיא הגבעה שטוחת-הפסגה, צפונית-מזרחית לחרבות עוג', ואפשר היה להכיר סימנים של נטישת-חפוזן. פלגה איטלקית זו של משמר החוץ לא נראתה עוד בשנית; ייתכן שנסוגה לגטרון, מצודת-המשמר האיטלקית הקבועה, הסמוכה ביותר. כמקום לבסיסם הקידמי בחרו הצרפתים כבדת ארץ כ-20 ק"מ דרומית-מערבית לגבעה שטוחת-הפסגה; כאן השתרע לו טטח מישורי מובהק של חול נוקשה כ-3 ק"מ מצפון לדרום וכ-2 ק"מ ממזרח למערב — שדה תעופה טבעי מצויץ. חיל האויר עבר מיד מוואר לכאן, ובינתיים גם ביצע כמה משימות-תצלום — בגטרון, אוס-אל-אראנב ומצודות-המשמר הקטנות של וואיילה-וטמסה.

מדרומו וממערבו של שדה התעופה הטבעי בעוג', נזקקו מתוך החול כמה גבעות סלעיות קטנות; הצבא נפוץ בין הגבעות-ליוון עשה למכוניותיו. כלי-התובלה חנו בסמוך לגבעות ככל-האפשר ונסתוו ברשתות, ביריעות-בד, אבנים ושיח-קוצים. ההסוואה עלתה יפה כל-כך שמן האויר אי אפשר היה להכירם. מטוסי האויב לא הצליחו אפילו פעם אחת לגלות בסיס זה, אף על פי שכמה ממטוסי נראו בעברם מעל לשטח מזרחה והדעת נותנת שהיו מסיירים את המקום.

ההגנה האנטי-מטוסיית במקום הובטחה ע"י תותח "בופורס" ומכ"י של פלגת-הסינר הממונעת וצ"י מכוונת-הירייה של פלגת הנשק הכבד. כלי יריה אלה לא הופעלו אפילו פעם אחת נגד מטוסי האויב, כי אפילו אחד מהם לא התקרב כל-כך שיהא כדאי להקביל פניו באש.

ב-27 בדצמבר העביר גנרל לקרק את מפקדתו לבסיס הקדמי אל-עוג' אל-כביר. מפקדתו הצטרפה ממנו גופו, שליטו, הקומנדנט²) בונפה (קצין הקשר, שביקר פעם בפעם במפקדת הארמיה

1) כלומך — הפיקוד הבלתי-אמצעי על החיל הפועל. — המער.

2) הכונו לדרגת מיוך המקובל בצבא הצרפתי. — המער.

ה פ צ ו

הפצן הוא חלק מן הסהרה, השוכן בפינה הדרום-מערבית של לוב, כ־400 מיל מצפון לדרום וכ־700 מיל ממזרח למערב⁽¹⁾. זהו שטח של חול, אך זעיר שם זעיר שם מבוצעות מתוך החול גבעות ויערות רחוקות יותר מצויים בו גם גאות-מדבר. בחודש ינואר שכיחות למדי סופות-חול. הלילות קרים מאוד. בצהרים חם מאוד. היובש המידי, מים אינם מצויים אלא בגאות הדשא הנדירים. דקלי התמרים יונקים את הלחות הדרושה להם ממי התהום.

מצודות-המשמר הצבאיות בפצן הוקמו כולן בגאות-המדבר, והמצודה גופה (לרוב קבוצת בנינים בצורים, מוקפים חומה גבוהה ועבה) נמצא באמצע כפר או כפרים של הילידים, שנבנו בנה. כמה מנאות-המדבר על כפריהם נקברו, פשוטו כמשמעו, מתחת לחול הנערס, הנשא ומובא ע"י רוחות חזקה (בין אלה בולט הנהג שבאל-גוג' אל-כביר). בכל אחת מנקודות-המשמר האיטלקיות בפצן הקימו הגרמנים "אזורי-מגן" שבהם נחפרו מתוך בחירה יפה, עמדות לכלי יריה, מחפורות, חפויי הבטחה לאדם ולכלי-רכב, כולם מחוברים ביניהם ע"י חפרות ומוקפים שדות מוקשים וחוטרי-חיל. הבנינים הצבאיים של המצודה יכלו לעמוד בפני הילידים בתקופת "התרגועה"⁽²⁾ אך נחשבו כחסרת-תועלת נגד ארטילריה בתימינו.

מצפון למרוזוק, אום-אל-אראנב וסבחה, סללו האיטלקים דרכים טובות, אך מדרום למצודות-המשמר אלו לא היו אלא שבילי-מדבר, שמסלוליהם אינם ברורים ביותר והם נמחים פעם בפעם על ידי סופות החול. יש צורך במצפן והוא בשימוש תמיר. בדרך כלל החול הוא נוקשה ומכוננית. המצודות בצמיגיהן כבדים, יכולות לנוע לאורך המדבר בקלות-מה. פעם בפעם נקרים גם מקומות רכים בלתי-צפויים, שבהם עלולות מכוניות כבדות לשקוע ולהתקע. כל מכונה נושאת עמה 4 לוחות-פח וגלילי דלק שפתחום, ישרום והכפילום) שני-משנים מכל צד של גוף המכונה. נתונים על זיוי ברול. לכל מכונית שני "נערי-מנוע", שתפקידם להניח את הלוחות (אחד אחד מתחת לכל גלגל) בהתקע המכונית ולאספם לאחר החלצה.

מדבר צימד (ממצודות לאמי עד לרגו) נבדל מן הפצן בריבוי הואדים היבשים, שאדמתם קשה והם משמשים כשבילי-מסע. הללו מרובים הם, וכל אחד ואחד מסתנה לכל-כך הרבה שללחות, שכל שייקה בצאתה לדרך צריכה ללווי של מוריד-דרך ילדיים, המכירים את השבילים.

מלרגו לצפון-מערב, מתרום לגובה ניכר למדי חבל הארץ התררי הידוע בשם טיבסטי, הרי הגעש הכבויים שבו מגיעים לגובה של 11.201 רגל (הר אמיקוסי) ו-10.709 רגל (הר מוסידה). כל איזור טיבסטי הוא געשי, ורוע פסקות מוזקרות, בקצות, צמקים ונקרות חבויות. אין שם כל צמחיה. פרט לעמקים, שבהם גדלים עציד-דרך נמוכים (מאכל אהוב על הגמלים) ושיחים אפורים-ירוקים. בעמקים הגדולים יותר יש מים, בדרך כלל קרוב לפני השטח העליון של הקרקע.

השבילים בטיבסטי הם קשים ביותר, לפי שהחול שם רך, וכשכמה מכוניות-משא עוברות במסלול מתהוים שקעים עמוקים. שקעים ורכובים אלה כובלים את המכוניות, עד שלעתים קרובות יקרה, שאפילו שיירה קטנה אינה מצליחה לעבור במשך יום יותר מ־10 ק"מ בשביל שיש בו שקעים ורכובים כאלה. פלגות מודדים רכובים על גמלים עוסקות תמיד בחיפוש דרכים נוספות. עם גלויין נשלח לוואר מרשם של מפה, ועליו האזימוט וציוני דרך. המרשם נתלה לראויה בבנין מעון-המטה, ולפני צאתם לדרך חייבים מנהלי שיירות להתייצב כאן כדי להכיר, איזה שבילים פתוחים ולהעתיק את מסת השביל שבהרו ללכת בו.

(1) כלומר, בערך 650 ק"מ על 1100 ק"מ — כ־720.000 קמ"ר — שטח העולה בערך פי שמונים על אוור הנגב שבתחומי א"י המערבית. — המ"ר.
(2) תקופת הבעת השבטים בטרופוליטניה ע"י האיטלקים, שהצטיינה כידוע באכזריות יתרה. — המ"ר.

השמינית) והמשקיף הצבאי מטעם ארה"ב; מטהו הכללי הושאר מאחור (למורת רוחו-התפת) בברזחילי שעל הקונגו.

בהשכמת בוקרו של 28 בדצמבר המריאה "להקת-ברטון" (1) להפציץ את הבסיס האוירי של האויב בסבחה. המשימה שהושמה עליה עלתה יפה להפליא, שכן נפגע המוסך ועליו באש, וכל המלאי של דלק-הטיסה אשר בידי האיטלקים הושמד. שני מטוסים, שחננו במוסך (אחד מהם טעון פצצות) הושמדו, ושאר השלושה שחננו בשדה ניווקו קשה מפגיעות החטאה שמכות. כ-10 מטוסים אחרים, שחננו אותה שעה בשדה התעופה המריאו בדלק ככל שהיה מצוי במילקיהם ושבו לא נראו לעולם. לאחר הפצצה בוצחה זו חדלה פעילותו האוירית של האויב.

השדרה שבפיקודו של לויט-קולי דיאו שמה מצור על עמדת האויב באגם-אל-אראנב בשלושה בינואר 1943, בהציגה את תותחיה בגובה-המדבר הקטן כ-6 ק"מ דרומית-מזרחית לביצורי האיבי, לאחר שחיסלה כמעט לחלוטין את משמר החוף האיטלקי, שנמצא בגובה המדבר הקטן. תותחי דיאו בפיקודו של קומנדנט קרספו, שהשתמש בתצלומי האויר שנעשו ע"י מפציצים צרפתיים, המטירו על עמדת האויב אש רבה ויעילה מאד.

רובאים, בסיוע פלוגת הוין הכבד ומחלקה אחת מפלוגת-הסיור הממונעת, הביעו להם דרך קדימה ובאשם לא הניחו לחיל המצב האיטלקי להרים ראש כלל.

אור 4¹ בינואר חדרו כמה רובאים ילידים לתוך הגנים הסובבים את נוה-המדבר אום. עב בוקר הונף על העמדה דגל לבן, והצרפתים הפסיקו את האש, בתכונתם לקצין איטלקי שיופיע בלחית דגל לבקשת שביתת נשק. אך האיטלקים המשיכו לירות אש לסירוגין וללא דיוק, והדגל הלבן סולק. אז חידשו הצרפתים את אשם שלהם והוציאו מכלל פעולה 2 מתוך ארבעת התותחים האיטלקיים בני 65 מ"מ. בשעות צהרם מוקדמות הונף שנית דגל לבן, והפעם הופיע קצין ועמו דגל לבקשת שלום. לאחר הכניעה הסבירו האיטלקים, כי הדגל הלבן, שהופיע בבוקר, הונף בלא נסילת רשות על ידי העסקרים (חיילים ילידים). ואלו הדגל הלבן השני היה "רשמי", שכן הנפתו באה במצוות המפקד. בין השבויים היו 7 קצינים איטלקיים, 11 סמלים איטלקיים, 122 חיילים איטלקיים ולמעלה מ-200 עסקרים. בחילו של דיאו היו 41 קצינים וסמלים צרפתיים וכ-750 ילידים, אבל רק כ-3 מן החיל הזה הופעל. האש הצרפתית היתה מדויקת ומנוהלת יפה. האש האיטלקית היתה גרועה להדהים.

בעמדה זו נמצא שפע של תחמושת מכל הסוגים, אך מזון לא נמצא בה אלא מעט. מקרונים (אטריות), קמח, גבינה ויין לא היו כלל. במשך כמה ימים ניוונו האיטלקים במנות-מזון קבוצות בצפותם לאספקה שהבטיחו הגרמנים לשלוח — הבטיחו, אך לא שלחו. למזלם היה הגנה מוקפת גני ירקות של הילידים, וכך נמצאו להם ירקות רעננים בשפע.

המצודה היתה במרכז הגוה, ארכו כ-4 ק"מ ורחבו מ-500 עד 700 מטר ובתוכו כמה קבוצות של בתי ילידים. כקילומטר מזרחית למצודה ובהמשך לצדו המזרחי של הגוה היתה "עמדה-המוגנת" שבה נחבצר חיל המצב כדי לעמוד בפני הצרפתים.

עמדה זו, שהגרמנים התקינה כראוי, היתה עשויה נקודות בצורות ועמודות-כלי-ידיה מחוברות זו לזו ע"י חפירות. פה ושם לאורך החפירות הותקנו מחסות לאנשים.

כן נחפרו מוסכים לרכב-המנוע. אלה היו משטחים ישרי-זווית, בערך 10 גגל למטה מפני האדמה, והיו יורדים אליהם במבוא-חפירה משופע. גודלם הספיק לאכסון שתי מכוניות-הובלה, רשתות, שנעפי דקלים קלועים בהן, גפרשו על פני "המקלטים" לכלי-ההובלה. עמדות כלי-היריה היו מעין שקעים עגולים, כ-2 מטר עומקם ו-20 רגל קוטרם. צדיהם רופזן במעשה-מקלעת מענפית-מזר לשם עצירת הנועתו של החול. עמדות כלי-היריה לא הוסו ואפשר היה להכירן בנקל על פי הצלומי-האויר. הוין כלל 4 תותחי-ישידה בני 65 מ"מ, 3 תותחי רגלים בני 40 מ"מ ו-4 בני 20 מ"מ. 2 מן התותחים בני ה-65 מ"מ ר"מ מן התותחים בני ה-40 מ"מ הוצאו מן הפעולה.

(1) על שם החבל הצרפתי ברטן (או ברטניה); יחידות התעופה של "צרפת-הלוחמת" נתקראו, בדרך כלל, בשמות סמליים כאלה. ("טייסת-לורן", "טייסת-לורטינגיה" — באפריקה הצפונית; "טייסת-נורמנדיה" — בחזית הרוסית). — המערך.

איור עמדות המגן היה מוקף תיל ושדות-מוקשים. המוקשים הונחו שורות שורות בסדר מודקדק, ברווחים של 6 רגל שתי ו-10 רגל ערב. את מקומם אפשר היה להכיר בנקל, לפי שבדיק מעל לכל מוקש היה שקע קטן בחול. משכבשו הצרפתים את העמדה, היו החיילים הלידים מגלגלים בלי הרף חביות ולקנפט דרך שדה המוקשים עד לעמדה, בגלל ועבור בינות לשורות המוקשים. אמנם היה זה בנגוד גמור להוראות שניתנו להם, אך אינו הוראה ופקודה עשויות להניא חיל אפריקאי מלבחור בקצרה שבדרכים ?

בינתיים נשלחה שדרתו של קפטן זופרוא אל מעבר לאוס-אל-אראנב, כששימטה היא ללכוד את מצודות-המשמר הקטנות אשר מזרחית לה — זואיילה וטמסה. משימה כפולה זו בוצעה ב-5 בינואר (זואיילה) וב-6 בו (טמסה). זופרוא הניח פלגות קטנות. בכל אחת ממצודות המשמר הללו, והוא עצמו, לאחר שהוגבר ע"י חלק מן הרורב הנייה, פנה צפונה לעלות על סוקנה (ליד הון) מדרום מזרח לאל-עייליה).

בבטרון עבר הלווי-קולי דלג' בהצלחה את גבעות החול אשר ממזרח לנאות-המדבר צר על העמדה, צור וחכות לבואה של פלגות הגמלים של קפטן סרוק (הקבוצה הנוודת של טיבסטי) שנעתדה ליטול-לעל עצמה את עצם כיבושה של הנקודה הזאת. סרוק הגיע לבטרון ב-3 בינואר והחליף את חילו של דלג', הגול הרבה משלו. דלג' נסוג במשך הלילה (אור ל-4 בינואר) והמשיך את דרכו צפונה לקראת סבחה. חיטולו של איום האויב מן האויר איפשר תנועת צבא ביום רבליה וביוון שכל התנועה התנהלה בכל-ירכב ממילא הואצו האופרציות במידה מרובה. במוצאי ה-4 בינואר דרש סרוק מגטרון שתכנע, בהוכירו את המפקד כי מקרוב וכנעה אום-אל-אראנב. המפקד האיטלקי סירב להיכנע, בהצהירו הצהרה שביותרה כי יתכן שחיל-המצב באום לא היה, אלא מוג לב, ואילו הוא יעמוד בהתנגדותו עד הסוף.

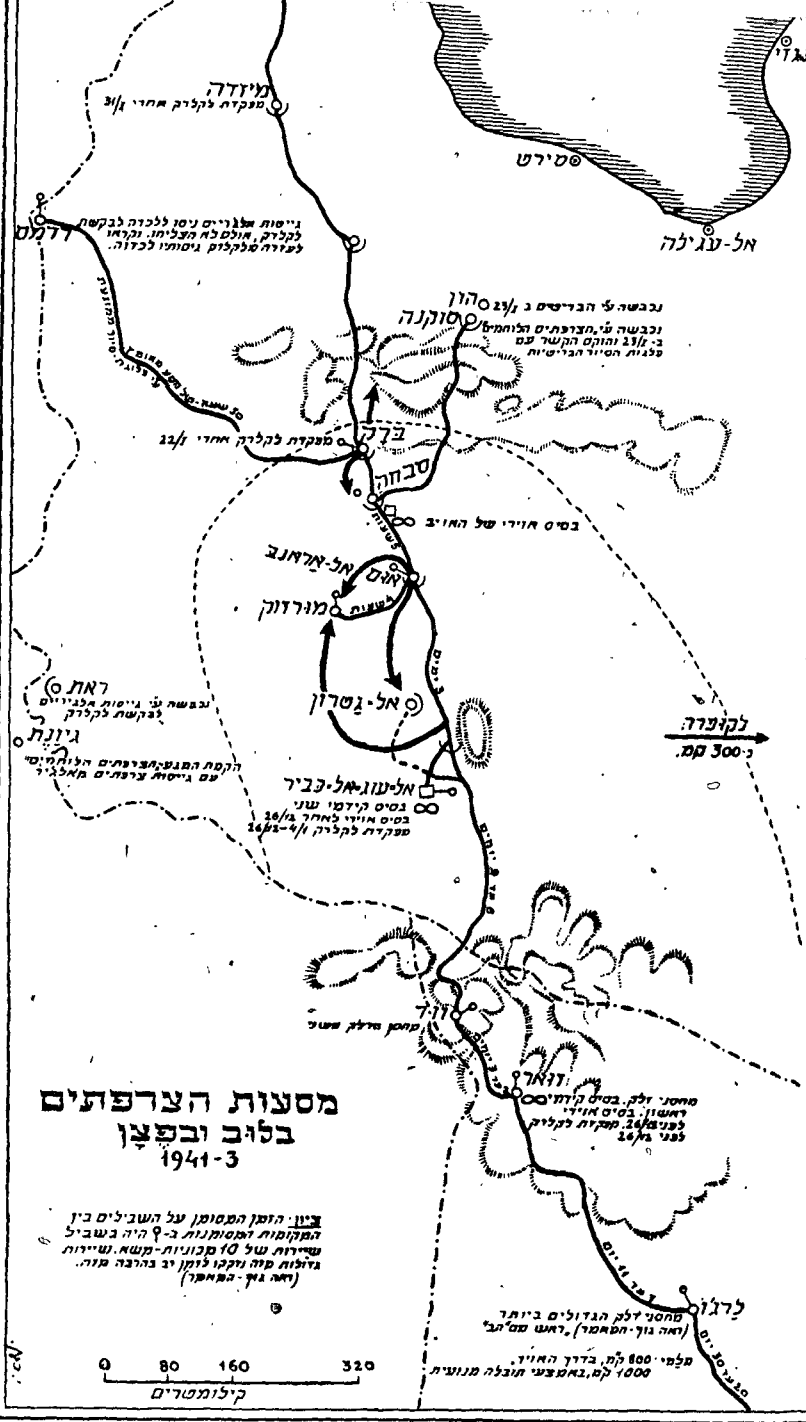
אך למחרת הבוקר שלחו האיטלקים דגל של שלום לשאול לתנאי הכניעה. סרוק דרש כניעה לאלתר ושלא על תנאי, והאיטלקי הסכים בטענו, כי הוא עושה כן כדי לחסוך קרבנות גוספים ומיותרים. אח"כ נתגלה, כי בשעה שהכניסו האיטלקים את חילם לתוך העמדה לא דאגו להביא לתוכה מלאי של מים, והקבוצות שנשלחו להביא מים מן החוץ לקו מאש הצרפתים הפוגעות, עד שחיל המצב המתעלף בצמא דרש ממפקדו שיכנע.

כן גילה המפקד האיטלקי שאור ל-5 בינואר קיבל הודעה אלחוטית מן הנגדל שלו (אותה שעה בשמירה) שביכוו על התנגדותו האמיצה. ולאחר שקיבל שבחים אלה, שירשמו לזכותו על גליון-השירות שלו, כונן היה. להכנע בהאיר בוקרו על 5 בינואר. זו היתה העמדה היחידה שבה נמצא מלאי מזונות כראוי (בין השאר כמות גדולה של קמח). ויונה הכיל 4 תותחים בני 65 מ"מ, 3 תותחי-רגלים של 40 מ"מ, 4 של 20 מ"מ, ו-6 מטילרימונים (מרגמות רגלים קטנות). בחיל המצב היו 7 קצינים, 10 סמלים ו-87 חיילים איטלקיים וקרוב ל-200 עסקרים. בחילו של סרוק היו 3 קצינים ו-4 סמלים צרפתיים ו-146 חיילים ילידים. וייגו היה 4 מכונות-ירייה מסיפוס הוטצ'קיס ו-2 תותחי הרים בני 65 מ"מ מושאים על גמלים.

ב-7 בינואר בבוא פלגות הגמלים של סרוק, לכדה שדרת דלג', שפנתה מגטרון צפונה את מצודת-המשמר המבוצרת היטב ואת בסיס האויר הראשי שבסבחה. גם כאן כבשאר מקומות נטשו האיטלקים את המצודה ונתבצרו בעמדת-המגן הרחבה אשר מתוצה לה. יתכן שאילו נשארו במצודה שנבנתה במקום מעוז טבעי, על גבעה החולשת על המדבר הסובב אותה, וכי עתה הצליחו להאריך מעמד ולמעט אבדותיהם. לדלג' לא היה אלא שני תותחים בני 75 מ"מ ועם. כל אשם הרייקנית נבצר מהם להתגבר לבדם על מצודה חזקה זו.

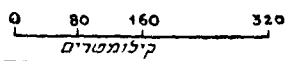
סבחה נהפכה למושב המפקדה של הפצן, ודלג' נתמנה למושלו הצבאי של השטח. נגדל לקלוק סבר תמיד, שלא יהא צורך לתקוף את מורדוק — זו הכנע בלא קרב, לכשתכבשנה נקודות-המשמר הסובבות אותה. ב-10 בינואר בחזירתו משימת-ההפצה בברק, גילה

(1) ראה הרשימה על נשק הצבא האיטלקי במערכות "חוב" "חי"ס, עמ' 132. — ה מ ע ר.

**מסעות הצרפתים
בלוב ובפצ'ן
1941-3**

צ'ען: הזמן המסומן על השבילים בין
המקומות ומסומנות ב-9 היה בשביל
שיירות של 10 טבנות-קטן, שיירות
גדולות מה וקטנו לזמן יב בהרבה מזה.
(ראה ג'ק-המאר)

מסגרת דלת הגדולים ביותר
(ראה ג'ק-המאר), ראש מס'ת'ב
מלסי 800 ק"מ, בדרך האוויר.
1000 ק"מ, במטעני תובלה מנועית

מ.כ.י.

מפציץ) „גלן־מרטין“), כפיקודו של לויט' מהה, שדרה ארוכה המתנהלת צפונית־מערבית בדרך המובילה ממרוזוק לכיוון זן. לויט' מהה חג מעל לשררה הלך וחזור, הלך וחזור, בשלחו צרורות אש ממכ"י שלו לימין הדרך ולשמאלה, לבסוף השליך אליהם הודעה לאמור, שבשובו ימסיר אש על השררה עצמה. האיטלקים גופפו ביריעות־בר, והילידיים החירו טבוליהם שהיו לבנים בשעתם, ונפופו בהם בהתרגשות נפנה והתאמץ להדגיש כי אדיר חפצם להכנע.

לויט' מהה שיגר באלחוט בקשה לאום־אל־אראנב, שישלחו אליו מלגה ממונת אשר תקבל את שבוייו. הוא והצוות שלו (4 אנשים בס"ה) ניצבו לשמור על השבויים, ושמרו כ־4 שעות עד שבאה הפלגה הממונת. היו שם 1600 איש, בתוכם המפקד של פצן, (נתגלה שאיננו אלא מיוז איטלקי, ולא גנרל גרמני) 110 קצינים, סמלים וחיללים איטלקים וכ־50 עסקרים. המפקד האיטלקי ספר, כי בצאתו ממרוזוק שלח חלק גדול מן העסקרים לכפריהם. זיינה של המצודה עוזב עם צאת חיל־המצב — הם לא רצו, שדובר יכביר עליהם בדרכם הארוכה אל החוף. מאפס דלק הניחו מאחוריהם 13 טנקים קלים וכמה כלירכב. הם לא חבלו כל חבלה במרוזוק, פרט לכמה מחלקי הציוד האלחוטני. המפקד האיטלקי הודה, כי עזב את העמדה משום שנוכח לדעת שלא יארך הזמן והוא ינותק מן החוף; הוא לא ראה שום סכוי לעזרה שתבוא וסבר כי אולי יש לו תקוה כלשהי להגיע אל החוף עם חייליו בטרם ישיגוהו הצרפתים.

מצודת־המשמר של ברק, החזקה במידה יחסית (הצפונית ביותר בפצן ממש) נכבשה ע"י הבטליון של דלנז, שעבר לפיקודו של קולונל־אינגולד, לאחר שדלנז נתמנה למושל צבאי. ברק הופצה כמה פעמים ע"י „להקת־ברטן“ ואחרי התנגדות לשם יציאת חובה בלבד, נכנעה ב־21 בינואר. גנרל לקלרק העביר מיד את מפקדתו לשם. מלאי הנשק והתחמושת שנמצא בברק היה הגדול מכל מה שנמצא באיוז מצודה שהיא. 10 טנקים קלים נמצאו לאחר זמן בדרך שמצפון לברק, אלו געזבו מחמת מחסור בדלק. לא חוכל בהם. כן נמצאו בברק 400.000 גלונים דלק, אך הדלק הזה נמחל מים ונתערב בחול ומשטירים לסינונו לא היו.

בינתיים שלח גנרל לקלרק את קולונל קרטיה במפציץ „גלן־מרטין“ שלו, לנסות ולבוא בקשר עם גייסות דרום־אלג'יר, מצבאו של גנרל זיירו. מחמת אול הדלק אנוס היה קרטיה לרדת בגיינות מיד לאחר שעבר את גבול אלג'יר הדרומית. הוא והצוות שלו נתקבלו בלבבות רבה ע"י הקצינים והחיילים הצרפתים של גיינות, והקשר הוקם בהצלחה. משחזר קרטיה אל המפקדה ונתיצב לפני גנרל לקלרק, מיד נתקשר הגנרל עם מפקד דרום אלג'יר וביקש ממנו שיכבוש את מצודת הנבול האיטלקית גתא. מצודה זו נכבשה ע"י חיילות אלג'ירים שבגיינות ב־15 בינואר לערך. בזכרו את ההצלחה בגתא ביקש עתה לקלרק את המפקד באלג'יר הדרומית "שילכוד את גדמס. הנסיכון נעשה, אבל בכוח ביקש מספיק, שנהדף ע"י האיטלקים. עתה נתבקש גנרל לקלרק לשלוח עזרה ואמנם השיגה ידו לשלוח כוח מסוים בזכות מטוסי תובלה אמריקאיים שבאו מוואר לברק והביאו 15 חביות דלק־מוניעים. ב־24 בינואר נכנעה גדמס לחיל המצורף מצ'אר ומאלג'יריה. הפלגה מצבא צ'אר, שבאה לעזרת האלג'ירים אשר במבואות גדמס, היתה מורכבת משתי מחלקות מתוך פלוגת־הסיור הממונת, משתי מחלקות־רגלים ושני תותחים, בני 75 מ"מ מוסעים במכוניות־משא. שדרתו של זיפרא לכדה ב־23 בינואר את סוקנה, ובו ביום לכה פלגה של הארמיה השמינית את הון הסמוכה. בערבו של אותו יום הוקם בהון המגע בין חיילות־הקרקע מצבא הגנרל מונטגומרי לבין אלה של הגנרל לקלרק.

ב־23 בינואר לכד לויט'־קולי ויאו את מיודה (160 ק"מ דרומית לטריפולי); לאחר קרב קשה מאוד, נסו האיטלקים צפונה ולא נרדפו. הם הניחו מאחוריהם את מתיים ופצועיהם לטיפולם של הצרפתים. ב־24 בינואר טס גנרל לקלרק למיודה, וב־26 בינואר הודיע לגנרל מונטגומרי לטריפולי, שכיבושה של פצן נשלם ובאגפה השמאלית של הארמיה השמינית אין עוד כוחות אובי. בשוכו לאחר כמה ימים לברק, קיבל לקלרק מגנרל זיירו (שתחת פיקודו שרת פעם) אגרת בוז

(1) מפציצים אמריקאיים קלים, מספוס שכיום נתיישן, אשר סופקו לחיל־האוויר הצרפתי ערב המלחמה ובראשיה. — המער.

הלשון — אהולים, ידידי היקר, לך ולגייסות צי'אד המפוארים שלך. חיבה ג'ירי".
 לאחר זאת הופקדו בכל אחת ממצודות המשמר פלגות ועירות וחלק הארי של החיל פנה לטריפולי, ושם צורף כבריגדה לארמיה השמינית. לאחר זמן צורפו אליהם עוד שתי בריגדות של צרפת-הלוחמת (אחת מהן היתה בריגדת ביר-חכים של גנרל קניג), וכך הוקמה בפקודו של גנרל דה-לרמינה דיביזיה של צרפת-הלוחמת. דיביזיה זו לקחה חלק חשוב במסע תוניסיה והיתה אחת היחידות שהשתתפו בקרבות מסע-מלחמה זה עד לסיומו.
 מובן מאליו, שחינוי עד אין ערוך היה קיום קשר אמיץ בין גנרל לקלרק וגנרל מונטגומרי במשך כל מסע פצ'ו-טריפוליטניה. עם זאת עמד לקלרק בסירובו לקבל קצי'ן קשר בריטי במפקדתו. ומכיון שכך, קויים הקשר באמצעות הקומנדנט בונפה (ששירת לפניו בחיל-האוויר המלכותי) ממפקדת גנרל לקלרק, שהיה סס פעם בפעם לתכלית זו אל מפקדתו הנעה קדימה של גנרל מונטגומרי. כן קיבל גנרל לקלרק פלגת-אתמים מרודייה עם מכונית-אלחוט, ופלגה זו ליוותה את מפקדת קולי אינגולד, בספקה לארמיה השמינית ידיעות על התקומות הצרפתים עד כיבוש אוס-אל-אראנב. חוץ קרב זה נזוקה המכונית ושוב לא היתה אפשרות להשתמש לא בה ולא בצידודה האלחוטי. אחר כך היה הקומנדנט בונפה חלילית-הקשר היחידה בין שתי המפקדות.

רוחם של החיילים האיטלקים שנשבו היתה נפולה מאד, וחוזותם ענתה בהם, כי אכן שמחים הם שבשביהם חמה המלחמה ונשלמה. ביחוד בערה חמתם על הגרמנים, שבעזבם אותם הבטיחו להם לשלוח אספקה וכדרכים של הנאצים בקודש מאו ומתמיד — לא עמדו בדיבורם. רק בגרמס ובמיזיה היתה התנגדותם. דומה לקרב אמיתי. שתי מצודות-משמר אלה היו קרובות, במידה יחסית, לכוח האיטלקי העיקרי, ואפשר כי היה בכך עידוד לחילות-המצב. קליעתם של האיטלקים היתה במשך כל הזמן גרועה להדהים. המספר הכולל של אבידות הצרפתים עלה, לפי דו"ח שהומצא למשקיף הנכבאי מטעם ארה"ב, לטייס אחד הרוב, רודוי פצוע ופחול 50 חיילים-ילידים פצועים. היוין והציוד האיטלקיים היו, בדרך כלל, חרישים ומצוינים, ובכל סוגיהם טובים הרבה מסל הצרפתים.

רוב האיטלקים ישבו בפצן שנתיים או יותר, והמדבר כבר היה להם לזרא. כמעט כולם, לרבות הקצינים הנמוכים היו מוזהמים מאוד, והיה צורך לפנותם מכינים. הקצינים (רבים מהם דיברו יפה צרפתית) היו חפשיים והביעו דעתם בגלוי, שאכן נחרץ גורלה של איטליה, אך נאמנותם למוסוליו נראתה כנה ואמיתית. המיור האיטלקי וכמה מן הקפיטנים שלו היו בעלי השכלה ניכרת ואנשי צבא טובים. המיור אמר, כי הואיל ולא היתה כל תקוה לעזרה שתבוא, לא היה כל טעם להקריב אנשים לכוח, שלפי סברתו, עלה במספרו ושלפי בטחונו עלה בהרבה גם ברוח-חיליו. כן סיפר שהעסקרים היו קרובים להתמרדות, וכיוון שהיו מרוכים מן האיטלקים לא היתה לו ברירה. לא היה מקרה שהאיטלקים יקברו את מתייהם, או יסלן כראוי בפצועיהם. בכמה מקרים היו מנתחים צרפתים אנוסים לקטע איברים, כי פצועים של מה בכך, שלא טופל בהם, נתפתחו והגיעו לידי נמק. בכל התחום כולו לא היה אפילו כומר-גודד אחת, והדבר תמוה. לפי שהאיטלקים הם אומה אדוקה. הקצינים האיטלקים תרצו והסבירו, שהגרמנים לא הרשו לאנשים שאינם גמנים על כות לוחם להמצא במקום, והכמרים "הלכו הביתה בשכבר הימים". אחת מבקשותיהם הראשונות של האיטלקים היתה, שיתירו להם להשתתף בתפילה, שערכו הכמרים הצבאיים הצרפתיים בכל יום ראשון עם שחר, וימצאו באשר ימצאו אותה שעה. תפלות השכמה אלה בלב המדבר לא תשכחנה במהרה מלב כל משתתפיהן.

כל העסקרים בני פצו, שוחררו לכפריהם. מעטים שבאו מן הכפרים שעל החוף וכוכבו פ'יי הצרפתים כדי להעסיקם בעבודות-כבישים, אך במהרה נתברר כי לא יצלחו לדבר וכי לא כדאי ואין כל תועלת להחזיקם ולכלכלם. וכך שוחררו בסופו של דבר והונח גם להם לשוב איש לביתו. האיטלקים יראו את גייסותיהם אשר מבני הילידים, ובמצודת-משמר אחת ביקש הקצין האיטלקי, שנשלח לרוץ בתנאי כניעה, ערובה בכתב, שהגייסות הצרפתים מבני הילידים לא יעזו לדעה בשבויים האיטלקים.

הגייסות הצרפתים מבני הילידים (רנימנט הקלעים של צ'אר) היו מצוינים. רנימנט זה רב-העלילה והנסיון, הוא כמובן הטוב בכל מרכז-אפריקה. אנשיו נאים, בחורים גבהי-קומה, בנים לשבטים בעלי מסורת מלחמתית רבת-ימים. ששים אלי קרב ומסורים לקציניהם, שהנם אגב העלית שבצבא צרפת-הלווחמת. החיילים הילידים האלה הנם קלעים מצויינים ויודעים לנצל בשלימות את תנאי הגוף והקרקע המדבריים. כהרף עין הם חופרים לך שוחה בתוך החול ומתפרים בה. נראה כי בחושיהם יחושו את הרגע הנאות לנוק קדימה בלא הסתכנות יתרה ולהפיסת עמדה חדשה. כלפני שנה הוחלפו רוביהם, מטפוס "לבל" המיוזן ב"אנפילודים" מארה"ב (ע"י הבריטים), וידיק קליעתם — הטוב גם בלעדי זאת — נשתפר הרבה, כי חביבה עליהם כחגת ה"אנפילוד", שנוח להציץ דרכה, הרבה יותר מהכונת התחתונה של "הלבל".

המפתיע הוא — והרבר נתגלה תוך יותר מחודש ימים של חיים במדבר — שהאדם הלבן אינו צמא כלל (בעוד שהילידים צמאים-חדיר). סמל קפה פעמיים — שלוש פעמים ביום מהול בתערובת הגינה של רום, הספיקו לו. יין — זה ה"פינר" של החייל הצרפתי, לא לקחו המדברה, לפי שקנגני-הזוכוכית היו גוזלים מקום רב מדי, ורבים מאד עלולים היו להשבר. במקום מנת היין הוצרך לבוא רום מהול במים — אך איש לא השתמש במים — פרט לחגלחת (ורבים לא היו מתגלחים כלל), כי בדיעבד לא היו מים אלא בצמצום והמעט שהיה אם הובא בנאות ואם הובא בפח-גבולין פעמו לא ערב לחיך, והאיש, פשוט, לא צמא.

סופות-החול במדבר (כותב הטורים האלה נתנסה ב-4 סופות כאלה) הן מכשול רציני לניהול אופרציה. אעפ"י שבפצן אין הן נמשכות, בדרך כלל, זמן רב, ורק לעתים רחוקות מאותר מעשה 9.30 בבוקר. כעת הסופה אין לראות דבר, לא על פני הקרקע ולא מן האויר. החול הנישא הדוקר, חודר לכל מקום, אפילו לתוך צורות-החפצים הארוזים ארוזים מהודקת ביותר. מנגנון-הנחיתה של מטוסים והמגנטו של מנועי מטוס אמריקאי לוקים מיוחד מפני החול, שמני הסיכה על מנגנון-הנחיתה קולטים את החול ונוצר מין דבק מחוססס, שלעתים אינו מניח להוריד כרבעי את מנגנון-הנחיתה. מטוסי ה"דרוגס" שלנו, שסייעו בהובלת תחמושת ואספקה לא יכלו לפעמים להמריא מחמת גריזי חול שנשתרבו בין חלקי המנוע.

מכוני-ההמשא של פלוגות התובלה המיוחדות לכך, שהשתתפו בכל תנועות הצבא, ציודו בשלרעץ, שקיבולו הספיק לאכסון 3 או 4 תביות ו-15 חיילים ילידים. שכל אחד מהם יש לו מנת מזון לשלושה ימים. המים הובלו בנאותות התלויים מצדו החיצון של גוף המכונית. כל התובלה, בין של צבא ובין של אספקה, לבסיסים הקדמיים נעשתה ע"י פלוגות תובלה אלו.

החילות הובלו במכוניות אלה, ובקרבן של מצודת-המשמר שעמדה להיתקף, היו האנשים יוצאים מן המכוניות. לאחר התכנסות היחידות היו ממשכים את הדרך בדגל, והמכוניות חוזרות אל הבסיס הקדמי ליטול משא-אספקה. מחמת ריחוק הזמן בין הבסיסים הקדמיים הראשונים ובין היחידות היוצאות לקרב, היה הדבר עלול להגמר בשואה, אילו נתקלו באת מצודות-המשמר בהתנגדות ממשכה. אך כיוון שלא היתה מצודת-משמר שהחזיקה מעמד יותר משלושה ימים, הלך הכל למישרים והמכוניות המעטות מילאו את הדרישות בלי קשיים יתירים. מהירותה של ההתקדמות בראשיתה הצאיכה סיוע מצד מטוסי-תובלה של ארה"ב ביחוד לשם המצאתם של תחמושת-ארטילריה ודלק-מנועים לאיזור הקדמי, ביתר וזירות משניתן להשיג באמצעות מכוניות. וכן קרה בכמה רגעי-חרום, גם בשלבים מאוחרים יותר, אולם בדרך כלל עמדת המשתתפות התובלה בתפקיד שהוטל עליהן.

הנסיון הוכיח ששירה של כל-יתובלה שיש בה יותר מ-10¹¹ מכוניות, בראשותו של אחראי יחיד, תתנהל באיטיות רבה מדי. כי לכל שירה — ריהיה גדלה אשר יהיה — לא היה אלא מומחה אחד. לתקינה מנועים ולחליצת מכוניות ששקעו בחול. בשקוע מכונית אחת נעצרת אתה כל השירה כולה עד שזו תחלצת. בשירות בנות 10 כל-יתובלה היו

(1) הרובה הוא עצמו ביסודו מטיפוס בריטי (כמו לראפילוד) אך בשעתו אורגן ייצור בארה"ב. — המערך.

העיקובים עצרים ולא־תכופים. ואלו בשיירה בת 40 מכוניות, למשל, הלכו הקשים ורבו פי כמה, והיה צורך לעסוק בברק כפעם בפעם כשכל השיירה ממתינה. דוגמא לאיטיותן של שיירות גדולות עשויה לשמש המקרה הבא שקרה לשיירה בת 40 מכוניות, שיצאה ממצודת למי בהנהגתו של המפקד מנוסה ב־27 בדצמבר 1942, ובי־1 בפברואר עדיין לא הגיעה ללרגו.

המאורעות בהשתלשלותם הוכיחו, שהקמת תחנת „ראש־מסילת־ברזל“ בלרגו לא היתה אלא משגה. לרגו היתה רחוקה מרחק רב מדי בעורף; מוטב היה מלכתחילה לקבוע את התחנה בזואר, ואמנם כן נעשה אח"כ במחיר יקר של דלק, זמן ובלאי הציד. בשעתו נבחרה לרגו, מחשש שהאויב יפציץ את זואר ומפני שעל הנייר נראה להלכה שמלרגו אפשר להעביר אספקה במהירות רבה יותר מכפי שהוכיח אח"כ הנסיון למעשה. ונמצא, ששיירה בת 10 מכוניות היתה שווה בדרך מ־7 עד 10 ימים עד עברה את הדרכים הבלתי כבושות בין לרגו לזואר. רובם של מחסני הדלק לתעופה נבנו מלכתחילה בלרגו, וכמה מן המטוסים שלא נתיחדו כלל לסוג־הובלה מעין זה, נלקחו מעם משימותיהם הרגילות וההולמות אותם, לשם העברת דלק זה קדימה, ובשעת ההעברה, היה נאכל דלק בשעור לא פחות מזה שהעבירו.

כל הדלק למטוסים ולמכוניות ששירתו במסע זה, הגיע לאפריקה בדרך אחד הנמלים הצרפתיים (דואלה, או פואנטנאר) או בדרך פורט־הקורט שבניגריה. מנמל היבוא ועד הנקודה הקיצונית, שבה היה הדלק מורק לתוך מיכלי המטוסים ומכוניות־המשא, היה הלה. מובא באמצעות תובלה מנועית (או באמצעותה ובהנהג). לפי האומדא היתה כל חבית־דלק בדרכה לזואר ועד הבאתה לשם, אוכלת 20 חביות כיצואות בה. כדי לעבור מזואר לברק ולשוב (והוא מרחק של 1100 מיל ערך) על גנת להמציא לברק 15 חביות דלק למכוניות־משא, זקוק מטוס־הובלה מטיפוס DC - 3 ל־11 חביות דלק שמכנהו האנקטני 100. ההשוואות הללו מבליטות את חוסר־הטעם, מבחינה כלכלית צרופה של מעשים שהם בגדר הכרח לוגיסטי¹ בחבל זה בעת ביצוע פעולות.

תיאור זה ממסע פצ"ר־פוליטיגיה לא יאה שלם אם לא יתיחד דיבור כלשהו על הגנרלקלרק (פסיבדוניג²) לעת־המלחמה, שיום וניהל את הפעולות הללו ואשר את כך העשיך עוד את זרי הדפנה שעלו בחלקו בתוניסיה. גנרל צעיר זה הוא חייל דגול ומנהיג דגול, המאמין בהבאת המלחמה אל שערי האויב. הוא מאמין — ופועל לפי אמונתו זו — „פי מי שאינו מסתכן לעולם, אינו זוכה לעולם“. בעזות ההפוגה בין פעולה לפעולה לא היה שווה מעודו במעון מטהו בברוויל³. אל יוצא לבקר את יחידות גייסותיו החונות בשטחים הצומים שהיו בפיקודו (שטח העולה בגדלו פי חמשה על צרפת המטרופוליטן). פעם אחת הכותב העיר לכותב הטורים הללו: „איך המפקד יכול למלא את תפקידיו הפיקודיים בשבתו ליד שולחן־כתיבה, — עליו להתערב עם חייליו, לראותם ולהראות לפניהם“. גנרל לקלרק הוא חייל איש־מקצוע במלוא מובן המלה. כל מעייניו הם רק צבאיים והוא שונא עסקי־פוליטיקה. חכלית שגאה שגא את הצורך לשהות פעם בפעם ימים מספר במפקדה בברוויל; הערתו האופיינית היתה: „האווירה הפוליטית של מרכזו שלטוני זה מביאה לידי תיעוב“. בשהה בא הוא לכלל החלטות נאותות בוריות, ולא פחות מזה זריו הוא בשעת הצורך לשנות תכנית, אם השתנות המסיבות מצריכה שנוי כזה, וכן אופייני הוא לו הסירוב שסירב לקבל את העלוי לדרגת גנרל, כשהעלוי הזה נעשה לראשונה. הוא הודיע בשעתו לגנרל דה־גול „שלא יענוד את כוכביו עד שיהיה ראוי להם“. ואף־על־פי שהגנה ודליברו בו כאילו היה גנרל, לא נשא את סמל דרגת־גנרל עד שחש בעצמו, כי אכן ראוי הוא לזכות זו. קציניו ואנשיו אוהבים אותו ומוכנים — כאשר אירע להם לא פעם — לילך למענו באש ובמים.

1° בקמרון הצרפתית. — המער.

2) בקונגו הצרפתית. מרוחקת עוד יותר מאשר דואלה. — המער.

3) הגדרת המושג „לוגיסטיקה“ כבר נתנה ב„מערכות“ חוב' כ"כ"א, עמ' 55 — המער.

(5) מרכזה של קונגו הצרפתית. „הבירה“ של אחוזות צרפתיות באפריקה בשרשות „צרפת הלוחמת“ בשנות 1940-43. — המער. (4) שמו האמיתי של גנרל לקלרק — הרון הוסקלוק.

סדר הערכה

הצרפתיים הלוחמים

7. כס"ה — בקירוב 250 קצינים וחיילים.
7 חמש פלוגות מכוניות משא — קפטן פלאנדר.
לכל פלוגה 53 מכוניות - משא, מחולקות כדלקמן:
1 מקונית מפקד הפלוגה;
4 מחלקות. כ"א 11 מכוניות (לאחת מאלו מכונית-יריה של 7.2 מ"מ על כן א.מ.);
8 מכוניות החלפה.
כל פלוגה — בקירוב 170 קצינים וחיילים.
כס"ה (5 פלוגות) — בקירוב 850 קצינים וחיילים.
כס"ה חילות קרקע לוחמים, — בקירוב 3650 קצינים וחיילים.
8 חיל האוויר — קולונל קארטייה כמפקד כללי, וקומנדנט סנט-פרו כמפקד "להקת ברטון".
א) "להקת ברטון".
2 מפציצי "מריילנד" (תוצרת מרטין²);
3 מפציצי "בלנהיים"³;
4 מטוסי קרב "ליסנדר"⁴.
ב) 1 מטוס "הודסון" (תוצרת לוק-הוד⁴) בלתי מזוין, שימש את גנרל לקרק כמטוס מפקדה וקשר;
1 מטוס "ביצ'קרפט" בלתי מזוין, שימש את קולונל אינגולד כמטוס המפקדה;
1 מפציץ "מריילנד" מזוין, שימש את קולונל קרטייה.
ג) 1 מטוס הובלת פצועים ישן (מתוצרת פוטו), למעשה כמעט תמיד כבול לקרקע מחמת "משחששים" תדירים במנוע.

- 1 פלגת הבסיס הקדמי — מיוז וינה.
2 פלוגות רובאים;
1 פלוגת זין כבד;
1 מחלקה של פלוגת סיור ממונעת ועמה 1 תוחה "בופורס" א.מ.).
כס"ה — בקירוב 500 קצינים וחיילים.
2 בטליון של דיאן.
3 פלוגות רובאים;
1 פלוגת זין כבד;
1 פלוגת סיור ממונעת;
1 סוללה (4 תותחים) בני 75 מ"מ מוסעים.
כס"ה — בקירוב 800 קצינים וחיילים.
3 בטליון של דלנג.
3 פלוגות רובאים;
1 פלוגת זין כבד;
1 פלוגת סיור ממונעת (חסר מחלקה אחת);
1 מחצית סוללה (2 תותחים) בני 75 מ"מ מוסעים.
כס"ה — בקירוב 700 קצינים וחיילים.
4 פלגת זיפראוג.
1 פלוגת רובאים (בתוספת מחלקה אחת);
1 פלוגת זין כבד (חסר מחלקה אחת);
1 מחלקה של פלוגת סיור ממונעת;
1 מחצית סוללה (2 תותחים) בני 75 מ"מ מוסעים.
כס"ה — בקירוב 400 קצינים וחיילים.
5 הקבוצה הנוודת של טיבסטי (פלוגת גמלים), קפטן סאראוק.
כס"ה — 153 קצינים וחיילים.
6 רורב נייד (בפקודו של קולונל אינגולד).
1 פלוגת רובאים (חסר מחלקה אחת);
1 מחלקה של פלוגת הוין הכבד;
1 פלוגת סיור ממונעת (חסר מחלקה).

Ordre de Bataille (1) — במובן ההיסטורי, סדר המערך המדויק של צבא הערוך לקרב (מאות י"ד-י"ח); כיום רשימה מלאה של המבנים והיחידות מהם מורכב צבא מסויים. — המערי. (2) אמריקאי. (3) בריטי. (4) בריטיים, בדרך כלל שימשו כמטוסי שיתוף עם חילות הקרקע. הסוג הוא מלפני המלחמה הזאת. (5) צרפתי.

- ס"ה של אנשי חיל-האוויר — בקירוב 110 קצינים וחילים.
 9. שירותים בלתי לוחמים.
 1. מחלקה בית-חולים של שדה ממונע;
 3. כהני צבא (שימשו כקציני נוטריקון).
 בס"ה — 65 קצינים וחילים.
 10. חיל המצב של זואר (בחלקו עמד נכון לשמש כרזרב, באם יקום צורך).
 2 פלוגות-גרעין¹ רובאיות:

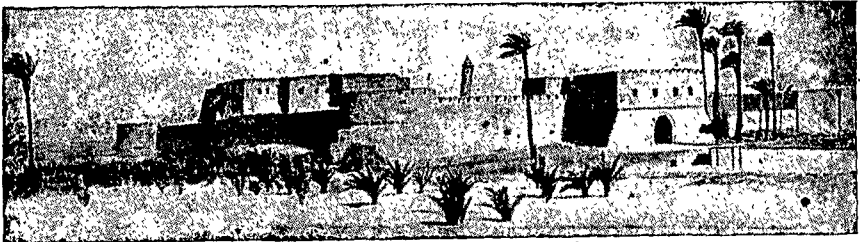
- 1 פלגה א"מ.;
 20 אנשי "גום"² (מורי-דרך ילידים) וגמלי מילואים של פלוגת הגמלים ("הקבוצה הנודדת של טיבסטי").
 ועוד בזואר.
 פלגת האפנסאות;
 בית מלאכה ארטילרי לתיקונים (עסק בבדק מכוניות-המשא וכל כלי-היריה);
 בית מלאכה של שדה לחיל-האוויר;
 מתנה שבויי מלחמה.

ציון: — החיילות הלוחמים לא מנו יותר מכ-175 לבנים (כולם קצינים וסמלים). אולם מספר קטן זה סיפק מפקדים לכל היחידות עד ובכלל מפקדי מחלקות, וכן סמל לבן כממונה לכל תותח בארטילריה וסמל לבן כמפקד כמעט על כל מכונית שבפלוגות הסיוד הממונעות.

כל שירותי ההובלה והאזרחיים בצי'אר על עובדיהם וצידום הועברו לפיקוח הצבא. ע"י זה נוספו קרוב ל-500 מכוניות-משא אזרחיות (לרוב תלת-טוניות) שביצעו את כל תובלת-האספקה מפורט לאמי ולרג'ז ולבסיסים הקידמיים שהועתקו מפעם לפנים, וכן את פינוי שבויי המלחמה מן הבסיסים הקידמיים לפורט-לאמי.

ה א י ט ל ק י ם

חיילות-המצב האיטלקיים בפצן כללו למעלה מ-600 קצינים וחילים לבנים שנשבו, ומספר בלתי-ידוע של קצינים וחילים שנסו צפונה ממיזדה ולא נשבו; ובין 5000 ל-6000 עסקרים (גייסות ילידים), שרובם שוחררו ונשלחו איש לכפרו. הניחן האיטלקי היה חדיש, מצויץ ומצוי בשפע וכלל תותחי-שדה בני 65 מ"מ, תותחי-רגלים בני 40 מ"מ ו-20 מ"מ, מכ"י (תקינות וא"מ.), מרגמות רגלים קטנות, 23 טנקים קלים (שלא הופעלו אפילו פעם אחת) ו-15 מטוסים לפחות, בתוכם איוורוני-קרב "פיאט" ומפציצי "הנקל" חדישים. לארטילריה בכל מצודה היו מד-טוחים מצוינים שהיו לברכה לאלתר לצרפתים שחסרו אותם לגמרי.

מורזוק; מצודת-מדבר איטלקית. (ביסודה — מצודה עותומנית).

(1) פלוגות שמספר אנשיהן הופחת. — המער.
 (2) "גום" — שמן של חברות סדירות למחצה של ילידי צפון-אפריקה (מרוקו בעיקר) בפיקוד קצינים צרפתים המכוונות לסיוד ופעולות עצמאיות גם בנוסח מלחמה זעירה. — המער.

כִּיבוֹשׁ הָאָרֶץ

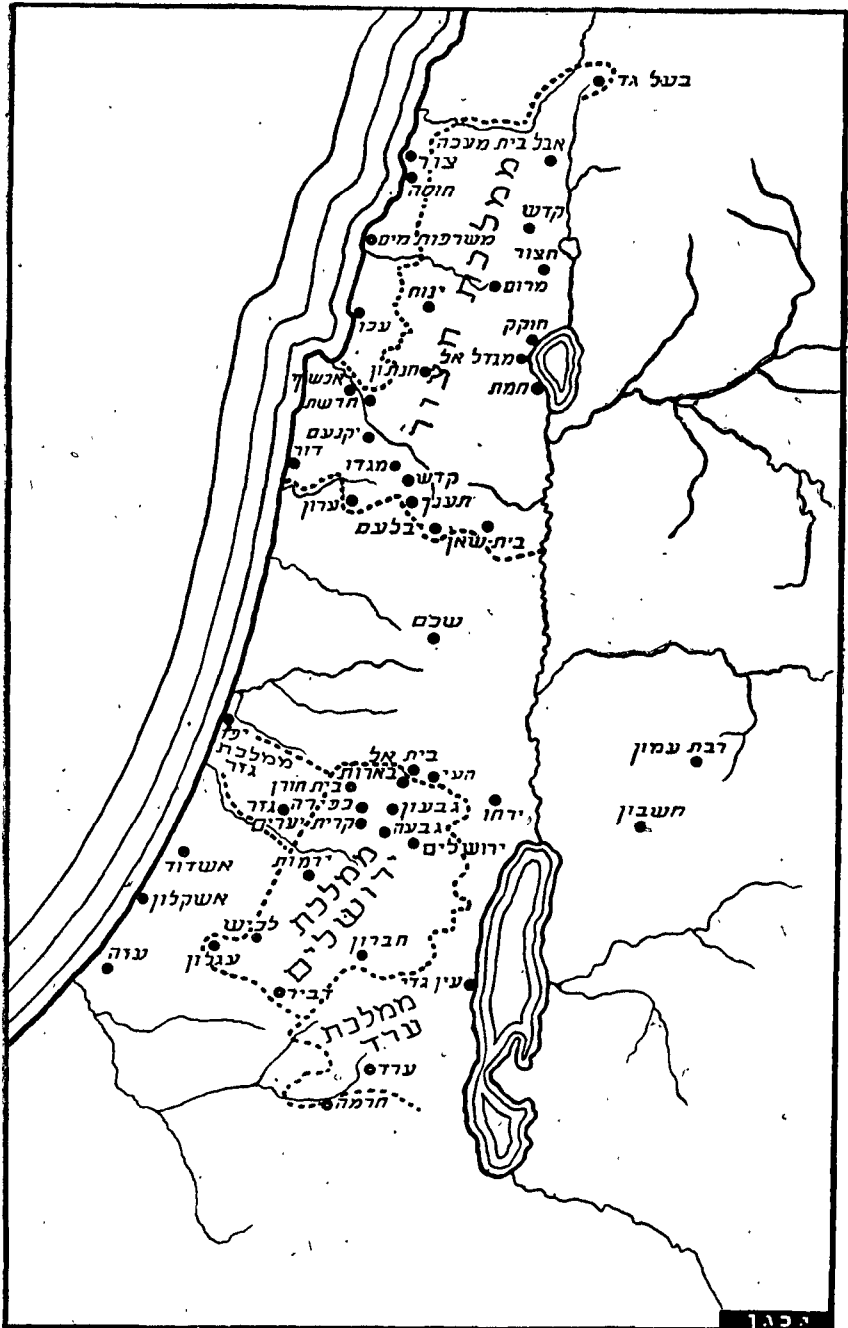
א

אחת הבעיות המורכבות והמסובכות ביותר בתולדות ישראל בארצו היא פרשת כיבוש הארץ וזמנה.

לכאורה יש בירינו מסורת שלמה ומונמרת, משולכת יפה במאורעות שקדמו לה ושכאן אחריה, ומסתברת גם מבחינה טופוגרפית ואסטראטגית, המספרת לנו כיצד כבשו בני־ישראל תחילה את עבר־הירדן המזרחי — בהנהלתו של משה רבנו, ולאחר מכן גם את עבר־הירדן המערבי — בפיקודו של יהושע בן־נון. עדיין לפני שעברו בני ישראל את הירדן לכבוש את אי המערבית, ניתן עבר־הירדן המזרחי לשבטי ראובן, גד וחצי שבט המנשה לנחלה, כתנאי כי ייחלצו לעזרת אחיהם בכיבוש העתיר של החלק המערבי. משנשלם כיבוש אי ממערב לירדן חזרו הללו למקומותיהם, והארץ חולקה בגורל לתשעת השבטים וחצי השבט שלא התחילו מעבר־הירדן מזרחה. פרשה זו לפרשיה מתוארת בספרים במדבר ויהושע. נבחון תחילה את המעשה מבחינה טופוגרפית־אסטראטגית. מחנה בני־ישראל נמצא כאילת, על חוף מפרץ עקבה. משם הם מבקשים לעבור דרך אדום ומואב, אך מלכי הארצות האלה ממאנים לתיתם עבור בנבולם, והעברים עוקפים את הארצות האלה מדרום וממזרח — במדבר, עד שהם מגיעים אל הארנון, ונבולה הצפונית של מואב. על ממלכת האמורי שמצפון למואב לא חל ציווי השם לבלי תנור מלחמה במדינות הנושבות (אדום ומואב); העברים מתפרצים אל מדינתו של סיחון, שמרכזה בחשבון, מכים את צבאו, ומשתלטים על ארצו. משם הם פונים בדרך המלך העולה צפונה בנלעד, מכים את עוג מלך הכשן בארעץ, ומשתלטים גם על ארצו. מעתה נפתחת לפנייהם הדרך אל מעברות הירדן והם חונים בערבות מואב על ירדן יריחו עד אכל שמים (ועי' משה א'). העברים עוברים את הירדן בדרומו והם נתקלים במבצר הכנעני הראשון בארץ ישראל המערבית, ביריחו. השומרת על מבואות הדרכים אל הרי יהודה ובנימין. הם מקיפים את העיר שבעה ימים, ולבסוף נופלת העיר בידיהם. מעתה פתוחה הדרך אל פנים הארץ; אך במקום לעלות על ירושלים בוחר יהושע משום־מה לפנות לצד צפון־מערב, והוא תוקף את העי, מבצר חשוב השומר על דרך צדקית שעולה מערבת הירדן אל הרמה המשתרעת מירושלים צפונה. ועל כך עוד ידובר להלן**.

* המחבר והמערכת מודים לד"ר ב. מייזלר וד"ר י. שפירא על הרשות להשתמש במסות

ב' — ה' שהועתקו מן האטלס ההיסטורי של עם ישראל. ** ר' להלן, ע' 64 : 68.

עם נפילת עיר-המפתח - העי - מתברר לברית ארבע ערי החיווי, היושבות בתחום ירושלים מצפון (כארות, נבעון, קרית-יערים, הכפירה), מה קרובה ורבה הסכנה הנשקפת להן. במקום להחננד לפולשים החדשים הם מבקשים להשלים אתם בערמה. הם מתחפשים כבאים ממרחקים; ורק לאחר שנכרתה ברית אמונים בינם ובין בני ישראל, מתברר לעברים כי הנבעונים רימום, והם יושבים בנבול השטח הנועד לכיבוש. עתה מתערב בענין השליט הכנעני הקרוב למקום המעשה ביותר, שליט ראשון שרשתו פרושה לא על מדינת-עיר קטנה, כנון יריחו או העי, אלא על שטח גדול יותר הכולל כמה מדינות-עיר של וסלים הסרים למשמעתו. הלא הוא מלך ירושלים, השולט במרבית הר יהודה ובאשרותיו ממערב. הוא מועיק את צבאות המלכים הסרים למשמעתו (ההם מלך חברון, פראם מלך ירמיה, יפיע מלך לכיש ודביר מלך ענלון*); אבל כאן קורה דבר תמוה. כל קורא היה סבור, שמלך זה המועיק את צבאו צריך היה לצאת ביד רמה על הפולשים החדשים, אשר כבר הוכיחו בכיבושיהם הקודמים (יריחו והעי) מה כוונתם. ואולם מלך ירושלים אינו תוקף את העברים, אלא את ברית החיוויים, שנכנעו לעברים כתנאים מסוימים. גם ענין זה ראוי שניתן דעתנו עליו, אולם לפני זאת יש לברר תחילה את ענין מלכות ירושלים כשהיא לעצמה.

בין מכתבי אל-עמארנה** ממלכי מדינות שונות באי מתבלטת ביחוד קבוצת מכתבים מאת פתיקים מושל ירושלים. גם ממכתביו וגם מן המקרא, לעיל, ניכר שהוא שולט על שטח גדול יותר מזה שהיינו סבורים כי אפשר לכלול בתחום העיר ירושלים עצמה; אך גם מן המכתבים הנ"ל מתברר שאין שלטונו פרוש על עמק אילון, הנמצא על נבול אשרות המערב של הרי יהודה, שכן הוא מתאונן על שדירת ארחות, ששלח למצרים, בעמק אילון, התמונה אחת היא אפוא במכתבי אל-עמארנה ובספר יהושע. ואם נעיין בדברים, נמצא כי יש הניזן טופוגרפי מסוים בהם. שליט מרכזי כשליט ירושלים פורש את רשתו על פני הישובים שבהר, במערב מניע שלטונו עד הנבעות שעל נבול השפלה ולא יותר, ועמק אילון ודומיו, כנון מרצו. התחתון של נחל שורק לאחר שיצא מן ההרים, המשכו של נחל האלה (ואדי איסונת) וכיו"ב, אינם נכללים בנבול ממשלתו. בדרום הוא שולט עד תחומי העיר חברון ועד בכלל, שכן ממנה והלאה מתחיל איזור גיאוגרפי, השייך לפי מבנהו ואקלימו לננב יותר מאשר להר יהודה. במורה נובל את תחומי מדינתו מדבר יהודה, הנשול ישובי קבע של ערים בנויות, ומשום כך אין הישובים שבנאות המדבר

* יש חושבים שמן הראוי להפוך כאן את היצירות ולקרוא ענלון (שם הידוע גם כשע"ט. השוה ענלון מלך מואב - להלן, מלך דביר; שכן ענלון העיר כבר נמצאת בתוך שטח השפלה. תרחק מאשרות המערב של הרי יהודה, ומהווה בליטה תמוהה מערבה בשטחה המשווער של ממלכת ירושלים. בליטה שבלעדיה השטח הוא יחידה טופוגרפית אחידה ובלוכדת; אלא אם כן פעלו כאן נסיבות היסטוריות שאינן ידועות לנו חיום.

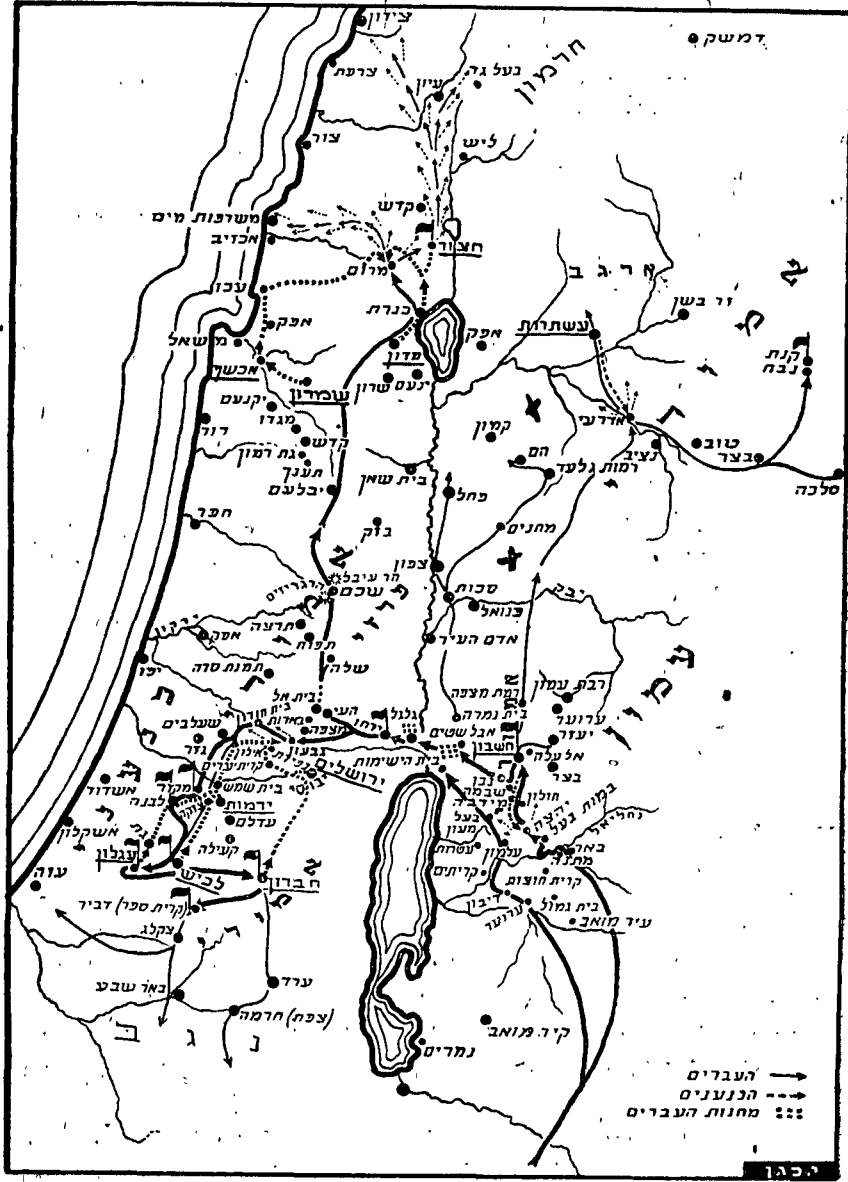
** ר' פאמרו של ד"ר ב. מייזלר, איי בתקופת אל-עמארנה, מערכות כ"א, ע' 68 ואילך.

הזה ומעבר לו מורחה וצפונה, כגון עין־נדי, יריחו, העי ודוכידים סרים למשמעתו. בצפון משתרע האזור המיושב ללא הפסק עד הר אפרים ודגא. אך גם כאן שם הטבע נבול טופוגרפי לשטח, קצה הרמה המשתרעת מירושלים צפונה. ורמה זו מסתיימת בעמק דורא—ג'נפה—ביר אדיות כהמשה קים מצפון לבארות (עי' מפה א'). מעתה מבניים אנו מדגוע התעורר מלך ירושלים להתנפל דווקא על ערי הנבעונים. בעשותם שלום עם העברים חשפו את מערכת המבצרים שהגנה בצפון על מבוואות מדינת ירושלים. ומלך ירושלים לא יכול היה לראות במנוחה בהיחשף נבולו הצפוני.

העברים חשים עתה לעזרת בעלי־בריהם הנבעונים, ובקרב שנישט בין שני הצדדים ניגף צבאו של מלך ירושלים, ונס מערכה ודרומה באחת הדרכים העיקריות בא"י הקדומה, במורד בית־חורון. גם מבחינה זו מסתבר תיאור המלחמה בכפר יהושוע, שכן המבנה הטופוגרפי של המקום מחייב את השתלשלות הדברים בדרך זו. משעוברים הנדרפים והרודפים מתחומי ההר, ובאים בנבולות השפלה, מתגלה לפתע פתאום גורם חדש במערכת: מלך נור. כאשר באה המלחמה בנבולותיו, מוכרח גם הוא לצאת להגן על תחומי מדינתו. אע"פ שהעברים מלים אותו במערכת, אין ספר יהושוע מספר על לכידת נור עצמה; ויש לציין כי גם כאן מתאימה התמונה למצב המסתבר לנו עם מקרא מכתבי אל־עמארנה. גם בהם ניכר כי מלך נור הוא שליט בעל השפעה בשפלה, שליט יריב למלך ירושלים ואינו תלוי בו.

בין שתי פרשיות המלחמות בדרום הארץ, בין כיבוש העי להתנשנות עם מלכי ירושלים וגור' מסופר בכספר יהושוע על עליית העברים אל הרי עיבל וגריותם לקיים את הטכס אשר עליו נצטווה משה לפני כיבוש הארץ (יהושע ח', ל—ל"ה). המפליא בפרשה זו הוא כי לשם העלייה למקום זה אין בני ישראל צריכים לנהל כל פעולות כיבוש. העברים עוברים בשטח זה כבשלהם, ואין פוצה פה ומצפצף. בכל ספר יהושוע, המתאר את כיבוש דרומה וצפונה של הארץ, לא מסופר דבר על כיבוש המרכז (עי' מפה ב'). ויצוין נא כאן כי פניית העברים מיריחו לעי, ולא ישר מערבה אל עבר ממלכת ירושלים, מסתברת רק אם נחשוב כי מטרם היא לבוא בגבולות הר אפרים (שטח התיישבותם של שבטי רחל להבא).

לאחר שנכבשה יהודה והשומרון עבר גם הוא לידי העברים, מגיע תורו של הצפון. גם כאן אנו מכירים מספר יהושוע כי קיים בצפון הארץ שלטון מרכזי, כממלכת חצור, הפורש את רשתו על פני שטח גדול למדי, שנבולותיו אכשף ונפתי דור בדרום־מערב, נביכנרות והשפלה (כלומר עמק הירדן שבין ים כנרת ובית שאן) בדרום־מזרח וארץ המצפה בצפון־מזרח. כלומר כל שטח הגליל העליון והתחתון על העמקים אשר סביבו, חלקו הדרומי של מה שנקרא היום עמק זבולון, עמק יזרעאל וחלקה הצפוני של ערבת הירדן שבין ים כנרת וים המלח. גם כאן מתאימה התמונה העולה ממכתבי אל־עמארנה עם המסופר בכספר יהושוע: עמרתה המרכזית של חצור בצפון הארץ; וגם כאן מתיישבים הדברים יפה עם המצב הטופוגרפי ועם הממצא הארכיאולוגי. לאורך אשדות הצפון של רכסי הכרמל והגלבוע אנו מוצאים

דמשק

→ העברים
 - - - הכוננים
 ... מחנות העברים

י. כהן

שלשלת ארוכה של ערי מבצר חזקות החל באכשף (בעמק זבולון) וחרושת הנויים במערב, ועבור על-פני יקנעם, קדש (יששכר), מנידו, תענך, יבלעם, ברקנא (הנוכרת בכתובות מצריות), וכלה בבית שאן במזרח. מערכת מבצרים חזקים זו העוברת לרחבה של הארץ לאורך קו טופוגרפי ברור מאוד תמוהה ביותר, אף אם נזכור את מדינות-הערים הקטנות שהתקיימו בא"י באותם הימים, ואם את קיומן של מנידו ובית שאן אפשר להסביר יפה כנקודות צומת ומפתח בפרשות דרכים לאורך עורף התחבורה העיקרי בא"י - דרך-הים ממצרים לסוריה ולמיסופוטמיה, הרי אין הדבר מסביר את קיומם של המבצרים האחרים. מה שאין כן, אם אנו מכירים במציאות מדינה קטנה בצפון, המאחדת בתחומיה מספר ניכר של מדינות-ערים ועירות. מיד נעשה קו מבצרים זה מובן והגיוני מאוד: הוא שמר על נבול הדרום של מדינת הצור מפני פולשים מן הדרום, ומובנת והגיונית או גם הכללת שטח נפות-דרור בתחומי המדינה, מעין משמרי-חלוק מעבר לרכס הכרמל, שתפקידו לסגור את הכניסה העיקרית למדינת הצור מצד דרך-הים (ע"י מסות א' וב').

לאחר היננף מלך הצור והשליטים הסרים למשמעתו במערכה על מי מרום (בקרבת מירון בלב הרי הגליל)* נופל גם צפון הארץ בידי העברים; ובוה מסתיימת למעשה פרשת כיבוש הארץ, יהושע והזקנים מפרישים או את השטח הנכבש לנחלות ומחלקים אותן בנוהל לשבטים שעדיין לא התנחלו בעבר-הירדן המזרחי.

לכאורה הכל עולה יפה: הגיוני, מוגמר ושלם, ומתאים לתנאי צורת הקרקע וכיווני הרכיבים בשטחים הנדונים*; אלא שכל המתחיל להתבונן בפרטים ימצא מיד, כי סיפור המעשה מלא קושיות כרימון.

בראש ובראשונה יתמה כל המצוי אצל היסטוריה על-כך, שאותם בני-ישראל המאורגנים במחנה מסודר וממושמר לפני כניסתם לארץ, הכובשים את כל הארץ כולה מתוך מסע מתוכנן ומאורגן לפי כל דרכי המדע הצבאי, האפשרי בתנאי ליכוד לאומי, הופכים פתאום לקבוצת שבטים מפורדת ומפוררת שאין לה מרכז מדיני הנהלתי, שקשרי חלקיה זה אל זה רופפים ביותר, ובמקרים מסויימים כמעט שאינם נמצאו; כי: בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר כעיניו יעשה; ורק מתוך תהליך ממושך ובתוקף תנאים מדיניים-ארציים, ובעיקר תנאים כפויים מן החוץ, הם מתלכדים למדינה אחת.

ולא זו בלבד, אלא שמסע מאורגן כזה, שלפי המסורת השתתפו בו שישים ריבוא נפש, דורש תיכון והכנה מבסיסים הנמצאים מחוץ לתחומי הארץ שמתאווים הכובשים לתפסה. לא די שיש לתכנן תכניות מראש מתוך שלוה שאינה אפשרית בארץ אויב, אלא שיש להכין צרכי הספקה וכלי-נשק שיספיקו לכל החיל הכבד

* ר' להלן. ודענין בכללו תמוה, כי מה למלך הצור, הסומך בעיקר על רכבו, שהוא נשק נוח לתמרוני-קרב בשטחי עמקים רחבי ידיים, ולמקום סגור בין הרים? וכי לא יכול היה לבחור לו שדה מערכה נוח יותר?

* ראה מפת דרכי א"י, מערכות יח"ט, עמ' 26 - המערב.

הוא, ולשם ההולכים ברנליהם, לכל-הפחות לתקופת הקרבות הראשונים, כמרם יקנו הכובשים אחיזה לעצמם בארץ האויב, עד כדי אפשרות של התפרנסות ממנה ומטובה. כלום אפשרים היו חיכון והכנות כאלה במדבר החרב או אפילו בערבה שעל גדות הישוב בדרום הארץ ובמזרח? וכלום אפשריות הכנות כאלה בלא שירות ריגול מינימלי; ואם קיים היה כזה כיצד הצליחו הנבעונים לרמות את העברים בטכסיס-ילדים פשוט בלי-כך?

ועוד זאת; אף מן המקרא עצמו ואין צורך לאמור מציאות ארכיאולוגיות ותעודות היצוניות, אנו יודעים, כי כנען של ימי הכיבוש היתה ארץ תרבות חמרת גבוהה למדי. מבצירה היו חוקים וטכניקת המלחמה וכליה מפותחים יפה. אמנם, היתה היא מפורדת למדינות-ערים קטנות, אך אלה היוו גם יחדות גדולות יותר, שסרו למשמעתו של מושל מקומי, אשר פרש את שלטונו על פני שטחים מסויימים, כגון ממלכות ירושלים, נזר וחצור שדוכר בהן לעיל; ולעיתים היו שליטים כאלה עושים יד אחת כדי להתגבר על שכניהם או יריביהם. היחכן כי מושלים אלה לא נחוו דעתם על מציאות מחנה מאורגן של 600 אלף איש על גבולותיהם, ולא נקטו באמצעים כלשהם לקדם את פני הסכנה, אלא רק לאחר שעבר המועד? וכיצד יכלו העברים, שעלו מן המדבר ללא יחידות-קרב מאומנות במלחמת-מערכות, לנצח צבאות ממושטרים ומאומנים, שרכב ברזל נלחם להם, כגון בהתנשות עם יבין מלך חצור על מי מרום? ומה גם שהמקרא עצמו מספר אחיב, כי לא יכלו העברים להוריש ערים שונות באשר ל'כב ברזל להן!

ואולם הקשה שבכל הקושיות האלה היא בעית התעודות המקראיות עצמן, שכן מלבד ספר-הזכרונות על הכיבוש בספרי במדבר ויהושוע, יש בידינו עוד כמה קטעים במקרא, המטפלים בפרשת כיבוש הארץ; ואלה אינם מתיישבים יפה עם המסורת המונמרת והמלוכדת כדי מלאכת מחשבת, שנדונה לעיל.

כלום אין מקרים ייג-ייד שבספר במדבר, הדינים בפרשת המרגלים שייכים גם הם לפרשיות הכיבוש? הרי גם בהם מסופר מעשה שהוא מתיישב יפה עם האסטרטגיה והטופוגרפיה של הסכיבה והזמן. עדת ישראל באה אל מדבר פֶּאָרָן, סמוך לנבולה הדרומי-המזרחי של אי המערבית. מכאן הם שולחים אנשים לתור את סביבת הארץ כדי להיוודע אם תצלח הרכם בנוסותם להתפרץ מכאן ארצה כנען. המרגלים, עוברים כנגד עד חברון*, יורדים משם בנחל האֶשְׁכּוֹל (כנראה נְאִדִי אֶתְפָּאח, שבו עוברת גם היום הדרך העיקרית מחברון לשפלה**), חרים את קצה השפלה בדרום עד הים, וחוזרים ומשיבים את שולחיהם דבר. כל מי שיוודע דבר-מה על הניאוגרפיה של אי מתוך מראה עיניים ממש, יתמה על אחדותו המדוייקת של

* כלומר עד גבולותיה של היחידה המדינית הראשונה, ששטחה ניכר יותר ממדינת-עיר ועירה.

רי לעיל, ע' 68-64.

** ואולי אין זה אלא ואדי-עפר שהיה דרך צדדית יותר, ונאותה יותר להכליתם של מרגלים.

מורי המלך העיקרית בוואדי א-תפאח.

השטח שחרו המרגלים. רק מי שראה וידע את הארץ ידיעה של בן המקום יוכל היה לרשום את דרך-מסעם זו של המרגלים*.

לאחר תיור מוקדם זה נעשה נסיון העפלה, נסיון בלתי מוצלח, שנסתיים במסלה שסופה רדיפה עד תְּרָמָה**; וחרמה זו בא זכרה עוד פעם בפרשה קצרה ביותר באותו ספר במדבר עצמו. בראש פרק כיא מוקדשים כמה פסוקים להתנשנות בין בני ישראל ומלך עָרָד, אשר תחילתה התנרות יושבי הנגב בעברים, ובה נספו בני ישראל, וסופה נצחון ישראלי – עד חרמה. כלום אין פרשה זו רק בועה אחרת של אותו הנסיון המר להתפרץ אל ארץ כנען מדרומה, נסיון ששימש כוודאי רקע היסטורי לפרשה הידועה בשם פרשת המרגלים? נסיון זה שלא הצליח הוא גם המסביר תופעה מורה בדרך מסעות בני ישראל. לאחר שהגיעו עד מְעַלְה הַעֲקָרִיבִים, פנו פתאום העברים דרומה וניסו לעבור דרך אדום ומאוב לעבר-הירדן מזרחה. מאחר שלא הצליחו לכבוש את הארץ מדרומה, הם מנסים למצוא נקודת-תורף בנבול אחר – במזרח. ויש עדיין לעיין בדבר אם גם פרשת המלחמה בעמלק המסופרת בספר שמות (י"ז ח'–ט"ז) אינה אלא הר אותו הנסיון שלא הצליח לכבוש את הארץ מדרומה, שהרי לפי פרשת המרגלים העמלקי הוא היושב בנגב; ואף על-פי שהמלחמה נעושה ברְפָדִים, הרי מחנה ישראל נמצא במקָה וּמְרִיבָה, ואילו המלחמה במלך ערד מתנהלת גם היא מיד לאחר עלותם של בני ישראל ממקום הניה שנקרא בשם מִי־מְרִיבָה***.

ולא זו בלבד, אלא שאם נחזור אחורנית עד ימי האבות כבר נמצא או פרשה קדומה אחת המדברת בתחילת כיבושה של א"י, המערבית דווקא, ככוח ורועם של אבות האומה. פרק ל"ד שבבראשית מרצה את מעשה דינה ושכם בן חמור החיוויל שסופו חורבן שכם, הרינת זְכָרְיָה וביזות העיר. האין בעצם מעשה זה תחילת כיבושה של א"י המערבית? מעתה אולי נבין מדוע אין הפרשיות המאוחרות של הכיבוש שבספר יהושע**** ואף בספר שופטים***** מדברות כלל בכיבוש מרכז הארץ בהר אפרים. כלום היה צורך לכבוש מחדש חבל שכבר נכבש קודם לכן, ובו ישבו יסודות אֲתָנִיִּים מעורבים של עברים ותושבי הארץ הקדמונים, שהרי גם המקרא

* ויש לשער כי פסוק כ"א בפר' י"ג, המכליל ומדבר בסיוור מרחיק לכת: וי עלו ייתרו את הארץ ממדבר צן עד ר'חב ל'בא חמת, הוא תוספת העורך, שתיאר לעצמו סיור מקיף ככל הארץ. ולא יכול היה להעלות על הדעת כי הנסיון הזה היה בגדר התקפה מקומית על שטח מצומצם.

** היא צמת שבנגב; ור' כפה א', ורק מתוך מסיבת היסטורית זו התפתח הביטוי הספרותי: ל ר ד ו פ עד חרמה, שהוא משחק מלים על יסודה הענייני של התיבת (חרמה – חרם). וכמוכן, שאין בכך כל ענין להיסטוריון במה מתרחץ המקרא את סיבת המסלה; שכן למכנסי הספרות המקראית בראשיתה כוודאי שהיתה השקפה משלהם, שראתה בכל מחלף התולדה הישראלית שלשלא אחידה של סיבות ומסובכים, התלויים ביחסה של האומה אל מצוות השם.

*** ור' להלן, על עניני שמעון וחקיני במערכת תולדות הכיבוש (ע' 69 ובהמשך המאמר).

**** ר' לעיל, ע' 61–68. ***** ר' להלן, ע' 70.

אינו מדבר אלא על הרינת הזכרים ולא הנשים והטף? ויש ליתן את הדעת על עוד כמה עובדות. ראשית, היסוד האיתני היושב בסביבת שכם מכונה בפרשה זאת בשם החיווי. גם תושבי ארבעת ערי הנבעונים נקראים בשם חיוויים בספר יהושע*. כלום אין להסביר את דבר פחדם של הנבעונים מפני יהושע וצבאו בזכר החקמת העברים הראשונה על שכם וברצונם להימנע מנורל רע וזר כנורלם של הזכרים אשר בשכם? שנית, האחים הפעילים במלחמת שכם הם שמעון ולוי. והנה דווקא שני אלה אינם לוקחים חלק פעיל במלחמת הכיבוש בימי יהושע. לוי כבר נעשה שבט מקודש לעבודת ה', אשר אין לו נחלה קבועה משלו, ושמעון מתנחל בקצה הנגב בצלו של שבט יהודה החזק. כלום גם דבר זה לא יסתבר אם נניח כי במלחמת הכיבוש הראשונה הוא סבלו השבטים האלה כל-כך, עד כדי לא יכלו עוד למלא תפקיד מלכודת בפרשות הכיבוש הבאות? זה — מצד אחד; מצד שני בוודאי נשמעו חלקים גדולים מהם כתושבים הקדמונים בסביבה, והרי הנער הלוי הנזכר במעשה פסל מיכה יושב דווקא בבית מיכה בהר אפרים (שופ' י"ח, ב'—ג')**. שלישי, כל הפרשה שבבראשית נסבה על דינה ועל אשר נעשה לה. דינה היא בת לאה לפי המסורת. ואם לאחר זמן אנו מוצאים בשולי שטח נחלתו של בית יוסף, באשדות דרום-מערבם של הרי אפרים, את שבט דן, שהוא מבני בלהה שפחתה של לאה כלום אין קשר אתני-גאוגרפי בין הדברים?

ילבסוף עלינו לתת את דעתנו על ספר שופטים. אמנם, ספר שופטים, שהוא במבט ראשון המשכו הישר של ספר יהושע, ומתכוון לספר לדור אחרון את ראשית תולדות ישראל בארצו לאחר שכבשה והתנחל בה, פותח במשפט: ויהי אחרי מות יהושע... אלא שמיד צפונית לקורא הפתחה: וישאלו בני ישראל בה' לאמר מי יעלה לנו אל הכנעני בתחלה להלחם בו? ויאמר ה' יהודה יעלה הנה נתתי את הארץ בידו; והלא הארץ כבר ניתנה בידו השבטים בימי יהושע? משמע שכאן לפנינו נוסחה אחרת לנמרו על כיבוש הארץ, שהיא היא המשמשת בעצם הקדמה לפרשות השופטים, כלומר לתולדות ישראל בארץ לאחר היכבשה.

לדאבונו, קצרה ומקוטעת תעודה זו בראייה ראשונה***, שכן אינה מספרת

* אי-אפשר להתעכב כאן על קשרי החיווי אל הערקי והסיני ותושבי הלבנון וההרמון. הנזכרים בפרקים אחרים במקרא; בא"י עצמה נזכרים החיוויים רק כתושבי שני גושים רצופים אלה-אף-על-פי שגם כאן יש הבדלי גרסאות בין נוסח המסורת והרגום השבעים.

** אמנם, בפרק י"ז, ז' נאמר כי מוצא הנער היה מבית לחם יהודה ממשפחת יהודה (והוא לוי); אך בעייה זו של יחסי הלויים ושבטים אחרים עונדת טעונה בירור מיוחד, שלא כאן מקומו. ויש לזכור כי עניין בית לחם עצמה עונדת טעון בירור, שהרי בית לחם הנזכרת בפרשת קבורת רחל (בר' ל"ה, י"ט) קשה לשער, שהיתה זו בית לחם יהודה, ומי יודע אם לא היתה כאן עוד בית לחם-שלישית (מלבד אלה שביהודה ובגולן) שמקומה היה בגבול בנימין-בדרום הר אפרים?

*** וכך (קצרה ומקוטעת) ראו אותה כל החוקרים שטיפלו בה עד עתה.

אלא מעשי כיבושיהם של בני שבט יהודה ובית־יוסף ותו לא. ושמו אין היא קצרה ומקוטעת כל עיקר? הרי בעצם גם בספר יהושע מסופר רק על כיבוש שטחי נחלתם של שבטי יהודה (ושמעון, והשוה—שופ' א', ב') ובנימין (העי והנכעונים — ביהושע; בית־אל — בשופטים); ועל כיבוש הצפון, ואילו בספר שופטים באה פרשה מקבילה לביבוש הצפון בפרקים ד—ה, המגארים את המלחמה עם יבין. מלך חצור (וסורא שר צבאו — בשופטים) כחלק מהמאורעות אשר השתלשלו בנבולות הארץ בימי השופטים. ובשני הספרים לא מסופר דבר וחצי דבר על כיבוש שטחים בהר אפרים.

ועוד זאת לזכור. שתי פרשיות, המשתלכות בספר שופטים בדברי ימי הכיבוש בנבולות נחלתו של שבט יהודה, נמצאות גם בספר יהושע. מעשה קָלֵב וכיבוש דביר, המתואר בספר שופטים—כהמשך פעולותיו של שבט יהודה (שופ' א', י"ט—י"ז), נמצא כמעט מלה במלה בשלושה מקומות גם בספר יהושע (י', ל"ד—ל"ט; י"א, כ"א—כ"ב; ט"ז, י"ג—י"ט), אף־על־פי ששם נראים המעשים כיוצאי דופן ולכל היותר כחזרה על מה שכבר נאמר. ואילו מעשה כיבוש יריחו, שתואר מתוך פירוט והבלטה יתרה בראש פרשת הכיבוש בספר יהושע, הובלע בנעימה בספר שופטים בפירוט כיבושיו של שבט יהודה, אם נקבל את זיהויה של עיר התמרים עם יריחו, שאמנם יש מערערים עליו מתוך נימוקים כבדרי־משקל (שופ' א', ט"ז).

מעתה אפשר שניע לירי מסקנה כי אין שתי הפרשיות של ספר יהושע וספר שופטים פותרות זו את זו, אלא מרצות את אותו המעשה מתוך נקודות השקפה והארה שונות. השאלה היא רק איזו מהן יש להעדיף? וכבר ראינו כי תיאורו של ספר יהושע מוקשה מכמה פנים. אך לפני שנבוא להכריע, טוב שנעיין בשאלה מה חומר הידיעות שיש בירינו בענין זה ממקורות לא יהוהיים, ומתוך עיון זה נניע גם להכרעת הבעיה מתי נכנסו העברים לא"י ובאיזה זמן ואופן התאחו בה.

ב.

במשך חמישים ששים השנים האחרונות, ובעיקר בשני העשורים האחרונים, נתגלו תעודות רבות בארצות השכנות, ואף בא"י עצמה, הנוסכות אור חדש על המצב המדיני והתרבותי בא"י באלף השני לפסה"ג, כלומר אותה התקופה שהיא כוללת את פרשת תולדותינו החל מימי האבות ועד ראשית המלוכה בישראל. נתברר לחלוטים כי במשך שמונה מאות שנה בקירוב, החל מראשיתו של האלף השני ועד ימיו של רעמסס הר', במחצית השנייה של המאה הרי"ב, נמצאה הארץ תחת שלטונה הישר של מצרים או לכל הפחות בתחום השפעתה המדינית, כפי המונח המקובל בתורת המדיניות המודרנית. עיתים היה שלטון זה תקיף ומורש גם בארץ, ולעיתים רופף וקיים רק להלכה ולא למעשה. כן נתברר כי החל מתחילת המאה הרי"ד לפסה"ג מתחילה חזירת יסוד ישובי חדש לארץ, הנודע בכחבי היחודות בשם ח'ב'ב, שביקשו לזהותו עם עבריים, ויהוי המסתבר ביותר מבחינה לשונית. ולא זו בלבד, אלא שהחל מימי תחתימס הג' (1501—1447

או 1436-1490 לפסה"ג) ועד ימי רעמסס הדי' (1167-1161 לפסה"ג) נזכרים בתעודות מצריות עפר, קבוצות אנשים, שהמצרים מעבירים אותם בעבודות כפייה של המדינה, ואף זיהויים של אלה עם העברים מזה ועם הת"כ מזה מתקבל על הדעת לנמחי מבחינה לשונית.

כתובת פאר של מְרַנְפַּתַח (1235-1225 לפסה"ג בקירוב) מספרת על מסעו ונצחנותיו בא"י בשנה החמישית למלכו. בין שאר הדברים רשומה שם ספקה זו: ...נכוזה כנען בכל רע (פ). נלכדה אשקלון. נתפשה נזר, ינועם היתה כלא היתה, נשם ישראל - אין לו זרע, היתה חי' ארו כאלמנה למצרים...*

כאן נמצא השם ישראל בפעם הראשונה בתעודות המזרח הקדמון, ובסימנים המנדירים המתלווים על הכתיב המצרי אינם מניחים מקום לכל ספק כי הכוונה לעם. מאידך ניסא, מסתבר מתוך הטכסט, והצירוף עם השמות האחרים מלמד, כי הכוונה היא לישראל היושב בארץ ישראל**, וכנראה דווקא בהר אפרים (השווה המניין אשקלון, נזר, ינועם, ישראל - מדרום לצפון; כנען וחי' ארו בראש הרשימה ובסופה - שמות כלליים)***. מכאן שבשנת 1230 לפסה"ג בקירוב כבר ישבו שבטים עברים, שנודעו בשם הקיבוצי ישראל, ישיבת קבע בארץ ישראל, וכיצד יש לבאר את העובדה כי במקרא עצמו אין זכר לכך שא"י היתה משועבדת לשלטונה של מצרים בימי היכבשה בידי העברים, ואף בימי שבחם בה? נמצאו מי שאמרו כי אפשר להסביר זאת בעובדה, ששלטון מצרים בא"י היה בעיקרו שלטון להלכה, ולא למעשה; תירוץ זה רחוק הוא ביותר, שכן אם למן ימי מְרַנְפַּתַח ואילך הדבר נכון, הנה ראשית התיישבותם בארץ חלה לפני מרנפתח, שהרי בשנה הה' למלכותו דם כבר יושבים בה ישיבת קבע, כלומר לכל המאוחר בימיו של רעמסס הבי' ששלט בארץ גם למעשה? ופסל רעמסס הני' (1198-1167 לפסה"ג) שנמצא בבית שאן מלמד שבימיו עדיין היה שלטונה של מצרים חזק למדי בעיר זו; והוא הדין בשבר בסיס פסל של רעמסס הני' (1157 ואילך) שנמצא במנידו. ולא זו בלבד אלא מדוע לא נזכרה במקרא אותה ההתנגשות שבין ישראל ומצרים, שבה מרבית כתובת הפאר הנילשל מרנפתח?****.

* ר' תרגומו של המחבר בספרו של צ' ריקובר, תולדות המזרח העתיק, ספר קריאה א', ע' 70.

** שלא כדעת מיטעס של חוקרים, הסבור כי הכוונה היא לשבטי ישראל שאך יצאו ממצרים וניגפו במדבר; ר' מאמרו של המחבר: יציאת מצרים וכיבוש הארץ, ספר קלוזנר, ע' 70.

*** שלא כדעת אולברייט, Bulletin of the American School of Oriental Research, No. 74, p. 22. החושב כי ישראל שם גם הוא שם, כולל המקביל לכנען.

**** גרסטונג, בספרו Joshua and Judges, pp. 112 foll.; 258 foll. מסער ני הסוק: א שלח לפניכם את הצרעה ותגרש אותם מפניכם שני מלכי האמרי (יהו' כ"ד, י"ב) מכון לכיבוש המצרי, שהרי הצרעה היתה סמל מצרים התחזונה, אלא שאף אם נקבל השערה זו, אין התירוץ מרחף ולא כלום, שכן אין כאן כל הזכרה להתנגשות העברים ומצרים, ולדבר שלטונם של המצרים בא"י בימי התנחלות השבטים בה.

תעודות אשוריות החל ממצחיתה הראשונה של דנאה היינ לפסהיג מכפרות על מחנות יאך היושבים על נדות הפרת ביחד עם אַוּלִּימְ (ארמים), וְקַת (כני שת *). אין ספק כי אלה הן משפחות יאיר. המסונפות ברשומות החש שבמקרא למְכִיר אבי נְלָקָד, הנמנה עם שבט מנשה; ובתקופה זו היינו מצפים לראותם יושבים בנלעד או נודרים עם יתר שבטי ישראל במדבר, בדרך ממצרים לארץ הבחירה, ומכל מקום לא הרחק על נדות הפהת בצפון־מזרח.

השם אִיס־ר(א) מצוי בתעודות מצריות מימי קְתִי הא' (1313–1301 לפסהיג). ודווקא במכתבי אל־עמארנה מדובר על חירותם המחמדה של חִיבְרִים אל תחומי אותו השטח הגיאוגרפי באשדות, המערב של הרי הנליל, שהיה אחר־כך חלק מנחלתו של שבט אשר.

ברשימת הערים המצריות שכבש תחומים הני באי במסעו הראשון (1479 או 1468 לפסהיג) * נזכרת עיר ששמה יַעֲקֹבָל **; והשם יַעֲקֹבָל או יַקְבָּל נזכר כשם מלך מצרים בתקופת החיקסוסים; כלומר השם יַעֲקֹב (כחלק משם תיאופוני ***) מצוי כסביבה גיאוגרפית זו, הן כשם אדם והן כשם מקום. לפני כיבוש יהושע.

משאנו פונים עתה לעדות הארכיאולוגיה מסתככים הדברים עוד יותר. כבר הובר לעיל על־כך שבני ישראל קָבְנו את אדום ומואב, משום שמלכי המדינות האלה מנעום מבוא בנבולם. המקרא מספר בהודמנות אחרת, כמשיח לפי תומו, כי שבעה מלכים מלכו באדום לפני מלך בישראל. אם נקבע את ראשית המלוכה בישראל לשנת 1030 לפסהיג בקירוב (שאול) ***, ונחשב כי בממוצע מלך כל מלך אדומי שלפני כן כימי דור אחד, כי 30 שנה בקירוב, אנו מגיעים סמוך לשנת 1230 לפסהיג כתאריך ראשיתה של המלוכה האדומית. תאריך זה מתאשר מתוך תגליותיו של פרוֹפ' נ. גליק בעבר הירדן המזרחי. כשעת סיריו בשטח זה מצא לפיעדות החרסים שאסף על הקרקע בחרבות הישבים המרובים, כי החילים בכל האיזור הזה היו מיושבים בתקופת הברונזה הקדומה ועד ראשית תקופת הברונזה התיכונה, ולכל המאוחר עד סמוך לשנת 1800 לפסהיג. כאותו פרק זמן חרבו הישבים האלה, כנראה עם עליית גל מהגרים שהציף את כל הסביבה. רבים מהם נעזבו לעולמים, ורבים חזרו ונושבו החל מהמאה היינ ואילך, ומאז חלה תקופת העלייה והשגשוג של ממלכות אדום ומואב. נמצאנו למרים כי העברים לא יכלו להחקל בממלכות

* ר' מערכות יחידים, ע' 46 ו-48 בהערות; וכן ע' 27.

** כנראה בסביבות גבתון (או גבת) ? וגזר, כמסתבר ממקומה ברשימת הערים הזאת. קשריה הגיאוגרפיים של הרשימה עודם טעונים בירור טומי; אף־על־פי שחרבו התוקרים לספל בבעייה זו, עדיין לא הגיעו לידי מסקנה סופית המחקבלת על הדעה.

*** שם מורכב בשם אלוהות, כגון צדקיה או אשבעל.

**** אף־על־פי שדומה כי המלך האחרון ברשימה זו (ברא ליו, ליא ואילך) נלחם עם דוד; ור' מאמרו של המחבר בציון ד' א"י בימי הכיבוש, ע' 1.

נושבות בשמחה זה אלא החל מן המאה הי"ג ואילך.

מאידך ניסא מלמדות החפירות ביריחו כי עיר זו חרבה ונדונה בשרפה קשה סמוך לאמצע המאה הי"ד לפסה"ג; מאז ועד המאה הי"ט (חיל בית האלי בימי אחאב!) היתה חרבה ועוובה, פרט לבתי חמר מעטים ועלובים, מעין מה שיכלו להקים לעצמם אריסים או חורשים דלים שישבו על חרבות העיר, כגון אלה ששכנו בה או בסביבתה בימי אהוד (השווה שופ' ג, י"ג; י"ז—כ"ט)*. סמוך לאותו פרק זמן נדונה גם בית-אל בשרפה, ושכבת השרפה משמשת מעין קו מבדיל בין שתי שכבות חרבות במקום זה: השכבה שמתחתיה (כנענית) ושמעליה (עברית). לעובת זאת לא ניכרים בישובי אשדות המערב של הר יחודה (בית שמש, ענקה, לביש, תל בית מ'קס) עקבות כיבוש המלווה חרבות ושרפות, אלא בהמשך המאה הי"ג**.

ובלומר רק כשבעים עד מאה שנים לאחר חרבן יריחו ובית-אל.

והעיקר — העי. כאן הוכיחו החפירות כי העי חרבה סמוך לסוף תקופת הברונזה הקדומה***; ובחרבנה זה עמדה עד ראשית תקופת הברזל (סוף המאה הי"ג או תחילת המאה הי"ב). ישובה החדש, שהוא ישראלי מובהק לפי שרידי תרבותו החמרית, היה רל ומצומצם בשטחו; ואף לא חרב, אלא נתנוון והלך עד שנעוב המקום לנמרי, קרוב לסוף המאה הי"ב לכל המאוחר. וכיצד אפשר לחאם ממצא ארכיאולוגי זה עם המסופר בספר יהושוע על העי כאחת מערי המבצר הנדולות?

החפירות בחילים שבהר אפריים אינן נוסכות אור על בעיות הכיבוש. לעומת זאת מעניינות מבחינה זו החפירות במנידו ובבית-שאן, החפירות במנידו מוכיחות כי העיר חרבה במחציתה השנייה של המאה הי"ב ובחרבנה זה עמדה עד סמוך לימינו של שלמה; ואילו בבית שאן ניכרים סימני ירידה כלכלית ותרבותית עצומה למן ראשית המאה הי"ב; וניכר בה כי עד המאה הי"ט לא היתה ישוב, שנודעה לו חשיבות כל-שהיא****.

אך לפני שנבוא למיין ולפגג את כל החומר המגוון שהועלה לעיל, יש לתת את הדעת עוד על עובדה אחת מדברי המקרא עצמו: חלוקת השבטים ושמותיהם. לפי המסורת המקראית מתחלקים בני יעקב-ישראל לשתי קבוצות עיקריות: בני

* אם אמנם עיר התמרים כאן מזדהית עם יריחו.

** ומחלוקת היא בין החכמים אם שרידים אלה שייכים למחציתה הראשונה של המאה הי"ג או למחציתה השנייה; ונראים עתה יותר דברי אלה תקובעים את חרבן לביש, דרך — משל, סמוך לשנת 1320 לפסה"ג בקירוב, ועי' אולברייט, Bulletin of the American Schools of Oriental Research, No. 68, p. 23—24.

*** וגם במקרה זה חלוקת הדעות, כי שרידי כלי החרס מחעי עדיין לא נחקרו בפילואם. מכל-

למקום לא חרבה העי לפני המאה הי"ב ולא אחר סוף המאה הי"ט לפסה"ג.

**** שטח החפירות בתל חיה מצומצם, ואי-אפשר היה לקבוע בוודאות אם ירידתה של בית שאן

בפרק זמן זה באה כתוצאת חרבן של ממש או רק עקב ירידה והתנוונות כלכליות.

הנבירות (לאה ורחל) ובני השפחות (בלהה וזלפה). וראשית נעוין בפירושם של השמות עצמם: רחל כידוע פירושו כבשה נקבה. השם לאה אף הוא יסודו בשם עצם כללי; אמנם זה לא נשתמר בעברית, אך באכדית הוראת המלה היא סרה, אף בערבית פירושה – פרת-הבר. ⁴ בערבית פירושו להיות מבוהל, שוטה, אדם ירוד (והשווה בהל – בעברית, בהיפוך אותיות, על-דרך כבש-כשב, שמלה-שלמה וכו"ב; וכן בהלה – בלהה); ואלו ⁵ בערבית פירושו היות זול, נכפת, מעטה אולי נטיב להבין את חלוקת השבטים לאמהות: שבטי הרועים האמיתים – רועי הצאן (בני רחל) והבקר (שבטי לאה) הם השבטים המיוחדים, הנודדים האמיתיים, שבטי הנברות* ; ואילו ערבוב של נספחים ונלווים שונים הם הירודים והפחותים בדרגה, בני השפחות, והם גם מחוסרי יחוש טהור; מהם גם הקינים (השווה שופ, א', ט"ז; ד', י"ז) – החרשים והנפחים, מה בינם לבין שבטי הנברות יסתבר לנו יפה אם ניתן דעתנו על יחסם של שבטי הברווים, החושבים את עצמם לטהורי נוע כביכול, אל הנור והצלוב והעיוארנה שהם נספחים וערבוב למיניהם, חקשים וצוענים ויוצאי חלציהם של עברים ומשוחררים נטולי יחוש אבות. גם שמות השבטים מלמדים על עצמם בכמה מקרים. שנים מהם קשורים בשמות אלהי נכר. נד – היה אלהי המזל כידוע; והשם אשר קשור בלא-ספק באשרה, ולא דבר ריק הוא שדווקא שני אלה, שהם אליליים לפי שמותיהם, הנם בני אחת השפחות: זלפה – שפחת לאה. בנימין, בלומר בנימין, נקרא כך בלא-ספק על שם מקום מושבו: מימין, כלומר מדרום, לשבטי אחיו (בני) יוסף, ויש סוברים שאף אפרים שם ניאונרפי הוא אפר – ארמת מרעה, וכי לוי הוא נלווה, אף-על-פי שהוא מבני הנברות, על-כך כבר עמדו רבים. מכל-מקום מתברר כי לא כל השמות הם אנתניים ממש, ובוודאי לא כולם בני זמן אחד הם.

(המשך יבוא)

* גם היום נחשבים לבדורים אמיתים (ערב) רק שבטי הרועים שבמדבר, שפרנסתם על עזרי גמלים, ולא אלה הנאחזים בתחומי הנושב; אלא שבמק הזמן שאנו עוסקים, עדיין לא אולף הגמל, אילוף זה אירע רק כמאה ותשישים שנה לאחר זאת; ור' להלן.

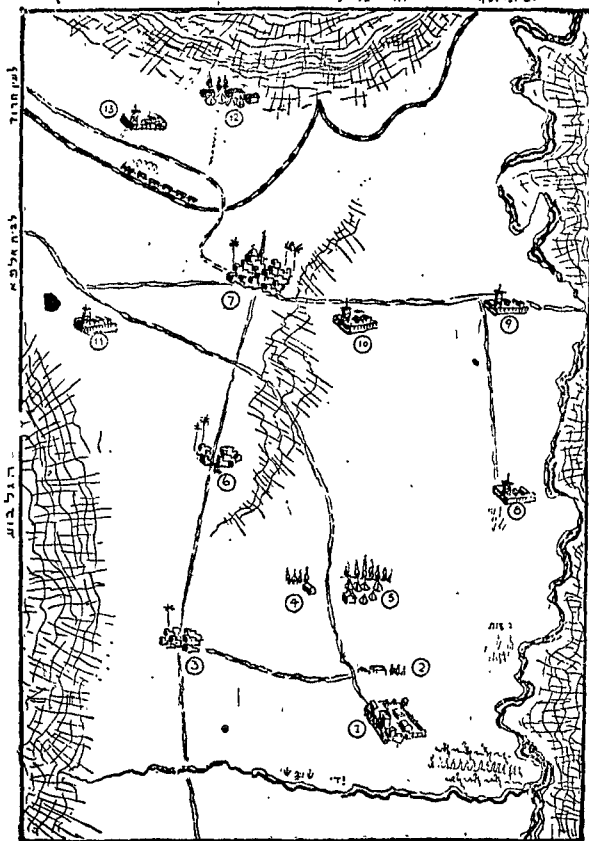
טירת-צבי — אהר תרצ"ח

טירת-צבי¹) היושבת בעמק בית-שאן; הוקמה ב-30.6.1937, והיא הישוב הששי בין 36 ישובי ה"חומה ומגדל", שהוקמו בשנות המאורעות תרצ"ו-תרצ"ח. טירת-צבי, או בשמה הקודם — אז-ורעא, היתה בעליתה אחת הנקודות עלולות-הסכנה ביותר. ועל-כן, אולי, נבחרה ע"י מנהיגי הכנופיות כמטרה עיקרית להתקפה רצינית וקשה. בכוננה ברורה ומתוכננת לפרוץ את החומה, לחדור לתוך התחום הפנימי של החצר, — היינו: לכבוש את הנקודה ולהכחידה.

המקום וסביבתו

טירת-צבי שוכנת 1½ ק"מ מערבית לאפיק הירדן ליד גשר שיד-חוסין, דרומית-מזרחית לעיר בית-שאן; הישוב העברי הקרוב אליה ביותר היה מאזן.

הג' גל' י' 1937

צפונית-מערבית לה נמצא הישוב העברי השני הסמוך, הוא גיר-דוד (תל-עמל) — הישוב צפ' מערבית לבית-שאן בדרך עפולה. בין גיר-דוד לטירת-צבי, באדמות תל-שוק, נמצא כפר ה"מנושלים", שהוקם בשעתו ע"י הממשלה.

מערבית-מערב צפונית לטירת-צבי שוכן הכפר הערבי סמריה. חצי ק"מ מצפון לחצר עומד בנין תחנת המשטרה חוניזיר. בסביבה כולה חנו מחנות בדוים רבים.

בסמוך לכאן מר-אים הערבים את המקום ה"היסטורי", שבו עברו פוזי קאר קג'ז ואנשיו את הירדן, בצאתם מא"י ב-1936.

1. טירת-צבי, 2. חוניזיר, 3. סמריה, 4. ארידה, 5. מחנה חיל-הספר.
6. פראנה, 7. בית-שאן, 8. מסר, 9. מעוז-חיים, 10. עקיבא, 11. מסילות.
12. מחנה חל-הספר, 13. שדה-נחום.

(1) ע"ש ר' צבי קלישר, ממבשרי חיבת-ציון.

הקשר בין טירת-צבי לישוב העברי היה קשה ביותר. על התעבורה היה לעבור בתוך העיר בית-שאן. כדי להמנע מכך סומנה דרך-שדות. שעברה דרומית לתל-עמל, והדרימה עוד יותר בקרבת בית-שאן. דרך זו חוצה הרבה נחלים ותעלות-השקאה, הגשורים גשרי-פח פרימיטיביים מכוסי עפר, שנועדו להולכי רגל או לרוכבים. בהמשכה היא מתחברת לדרך המלך בית-שאן-יריחו, שהיא דרך-קיץ נוחה, אך בימות הגשמים, כשהדרכים משתבשים בבוץ, היתה התחבורה עם הישוב נפסקת לגמרי. ורק בעזרת טרקטורים אפשר היה לקיים קשר כלשהו. קשר טלפוני מן הנקודה לישוב לא היה. בתחנת המשטרה בחוניזיר היה טלפון — אך, כרגיל, היו אנשי הכנופיות מנתקים את החוטים לעתים קרובות. הקשר היחידי עם הישובים העברים היה ע"י איתות באמצעות הזרקור. (לאחר-זמן נתקבל מן הממשלה מכשיר-אלחוט). מבחינת התחבורה והקשר, צדק אחד מותיקי השמירה בגוש אשר כינה את העליה לטירת-צבי כ"כניסה ללוע הארי".

יחסי שכנים

בדרך כלל היו יחסי השכנים תקינים. כל הזמן, עם יום העליה החלו ביקורי השייכים והנכבדים של שבטי הסביבה. האורחים היו מתכנסים בסוכה, שהוקמה לשם כך בחצר מחוץ לחומה, מתכבדים בכיבוד ומקשיבים לנגינות ערביות ברדיו ירושלים. כן נהנו הערבים מן העזרה הרפואית של הרופא והמרפאה שבמקום. שניתנה להם חינם. אם כי היו כמה מקרים של הצתת זבל בשדה. רגימת מכוניות והצפת הדרך, מותר לומר כי בדרך כלל היו היחסים עד יום ההתקפה כסדרם.

אחרי ההתקפה נפסקו ביקורי השכנים בטירה, כי ברור היה להם שאין להמנע מן החשד, כי מישהו מן המבקרים התדירים הורה לתוקפים את פרטי בנין הנקודה. אך נמצאו יחידים, ידידים נאמנים, שעל אף הטירור סיפקו ידיעות, שהיו לעזר רב ומנעו אסונות. אך בגבור עליהם לחץ הכנופיות, נאלצו גם אלה לחדול מלבוא.

מבנה הנקודה וביצורה

במקום היה בית-טיט בן-קומותים וחומת טיט סביב לו. ביום העליה החלו מיד בעבודות הביצור. תיקנו את הפרצות שהיו בחומה והקימו גדר כפולה של תיל-דוקרני. בתוך החצר, לאורך כל החומה, נבנתה גדר-בטחון — דפנות של עץ, בריוח של 40 ס"מ ביניהם, שמולאה חציץ. חפרות הגנה, הקשורות בחפרות-קשר אל החצר, הותקנו לכל ארבעה הרוחות. ליד החלונות נערכו שקי חול, ובשתי פינות החצר הפונות מזרחה הוקמו עמדות כתבלטות. על גג הבנין הוצב הזרקור.

במקום היה כלב-גישוש, שהיה אמנם לעזר בגילוי מחבלים, אך כלב-שמירה לא היו. חדשים לאחר העליה, ב-1.9.37, ניתנו למקום נוטרים וחימושים. ב-21.2.38, הותקפה תחנת המשטרה בחוניזיר, שהיו בה 7 שוטרים, ואנשי הכנופיה שדדו שם את הרובים, הכדורים ומדי השוטרים. הטלפון נותק לפני ההתקפה. והתוקפים הסתלקו לגלבוץ. מטירת-צבי הודיעו לעין-חרוד על-ידי איתות בדבר ההתקפה על תחנת-המשטרה בחוניזיר ומעין-חרוד הודיעו לצבא ולמשטרה. כיתת-נוטרים מטירת-צבי יצאה ונסתדרה בתחנת-המשטרה, עד שהגיע הצבא.

ההתנפלות על טירת-צבי, 28.2.38

תכסיס התוקפים, כפי שנתברר ממהלך הפעולות, היה: לפרוץ את הגדר, לנוע בהסתר עד החומה, לנפץ משם את הזרקור ולהטיל בהלה ע"י שימוש בפצצות-יד. לאחר שזממם זה יעלה בידם — לתפוס חפירה וְיִצוּגוּת, לכבוש את העמדה הקרובה ולהתפרץ לתוך הנקודה בסיוע כוח-מילואים (לפי הקערכת בן 50—30 איש), שחיכה לכך בתוך הסוף, במרחק 200 מטר דרומית-מזרחית לנקודה.

אין ספק, שתכנית התקפה זו יכלה להקבע רק לאחר פעולת-ריגול מוקדמת. מהלך הקרב: נקודת-המוצא של ההתקפה היתה מדרום-מערב. בפינת החדירה חתכו המתנפלים את הגדרות במזמרה (שנעזבה על ידם במקום), נכנסו לחפירה ג', שהיתה עזובה, ומתוך כך נעשתה בסיס-פעולה לתוקפים. שהתקדמו ממנה, בהסתר בחפירות הקשר שהוכנו ע"י המגינים עד לעמדה ג', שמשם זרקו שתי פצצות¹) שלא נתפוצצו.

פעולה זו בוצעה ע"י 10 אנשים בערך. הם ניסו להוליך שולל את אנשי העמדה ע"י קריאות "חברה" בעברית.

יחידה שניה, גם היא בת 10 אנשים לערך, היתה מפורזת בשרשרת וחכתה

דרומית-מערבית מחוץ לגדר.

אחרי זריקת הפצצות ריכזו

10 הראשונים את אשם אל

הזרקור, והקבוצה השנייה

שמחוץ לגדר פתחה גם היא

באש.

הזרקור נפגע ונפוץ מיד,

ואנשי המקום היו שרויים

בחושך כל זמן הקרב ולאח-

ריו. ניפוץ הזרקור שלל מהם

את הדרך היחידה להתקשר

עם ישוב עברי. אמנם היתה

במקום פנס-איתות חשמלי,

אך מכשיר החשמל קולקל,

והסוללות הרזרביות היו

חלשות יותר מדי.

שלושה מאנשי הכנופיות

חדרו דרך הגדר (בלי

לחתכו) מצד מזרח. הם

לא הבחינו, כפי הנראה, באנשי המשמר, שעמדו בחפירה ב', ומיריותיהם של אנשי

עמדה זו נהרג איש כנופיה, שנמצא מול השער הדרומי של החומה, ועוד אחד נפצע.

אף על פי שההרוג נפגע בכדורי-רובה, הרי התפתחות הקרב הוכרעה ע"י

פעולתם היעילה של רימוני-היד, שהוטלו מתוך עמדה ג' על המתנפלים, שריכזו

אליה את התקפתם. החפירה היתה תפוסה ע"י האויב, ומתוכה התקדמו המתקיפים

והגיעו עד לרגלי קיר העמדה, ומכיון שנכנסו לשטח מת נשללה מאנשיה אפשרות

הפעולה ברוביהם.

לפי סימני-דם, שנשארו בקרבת העמדה ועל הגדר המערבית, יש לחשוב,

כי כמה מתנפלים נפצעו מרימוני-היד. ואכן, הבדוים השכנים סיפרו, כי הכנופיה

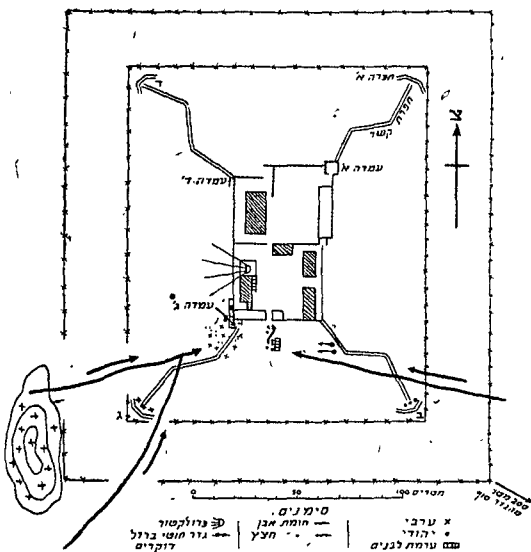
שדדה מהם 3 סוסות להובלת הפצועים. לדברי הבדוים, מנתה הכנופיה כ-100 איש.

אף על פי שההתקפה באה במפתיע, נתגלה אירגון מסודר של כוחות המקום.

לקול היריות הראשונות מיהר כל איש לקבל את נשקו, שהוכן מיד ע"י הממונה על

כר. האנשים מיהרו איש לעמדתו הקבועה ולתפקידו המיוחד.

כולם הגיעו למקומותיהם בלי איבוד-זמן ועמדו על משמרתם בעמדות שנקבעו

(1) פצצות תורכיות ישנות; מנגנון ההדלקה מתוצרת-ביית ומתוכו בלט פחיל ארוך שהציתוהו, כפי הנראה, בסיגרה.

להם. כל השירותים (קשר, עזרה ראשונה וכיו"ב) פעלו ומילאו את תפקידם. פעולת האיתות הופקעה מחמת ניפוץ הורקור. רק בשעה 23.00 לערך הצליחו להתקשר עם בית-יוסף, בעזרת פנס האיתות.

מפקד המקום, אף שנאלץ כמה פעמים לפעול כאיש עמדה, לא איבד את שליטתו על אנשיו והצטיין במיוחד. כן גילה מפקד עמדה ב' התמצאות מהירה במלוי תפקידו. הוא הגיע בזריזות למקומו, נכנס לחפירה בלי להרתע מפני האויב שהתקרב אליה וניהל את פעולת אנשיו בכשרון.

יש לציין את החסכון בכדורים. האש התנהלה בבקרת מפקדי העמדות והופעלה רק למטרות חיות ולא לחלל הריק.

נתגלו לקויים בהכנות מוקדמות מדוקדקות ותרגול מכין של מנגנון הפעולה; חסרון זה עלול היה לגרום לכשלונות רציניים.

אנשי הישובים הקרובים שיצאו לעזרה הצליחו להגיע לטירת-צבי בשעה 06.10. דקות אחריהם הגיעה המשטרה.

מבין המתגוננים נפצעו בירכו חבר אחד, וזחל בכוחות עצמו אל המרפאה ובהגיעו אליה התעלף. החבר הזה עמד יחידי בעמדה ג' ולא נטשה למרות אש הערבים, שניתכה עליו.

למעלה מ-300 כדורים ירה האויב. 250 תרמילים נאספו אחרי ההתקפה וכולם כדורים גרמנים משנת 1917. רובם נמצאו בחפירה ג'. מאנשי המקום מספרים, שהבחינו יריות של כלי אוטומטי בקרבת עמדה ג', אך יתכן שזוהו רושם מוטעה. הבא מפני רציפות אש הרובים.

מקרב המתקיפים נמצא איש כנופיה הרגו ולידו רובה אנגלי (מבין אלה שנפלו לידי הכנופיה במשטרת חונלזיר). על ידו נמצא עוד רובה צרפתי. הצבא בחיפושיו מצא עוד 3 גופות של מתקיפים, שמתו מפצעיהם בהתקפתם על טירת-צבי. יש יסוד לשער שהיו ביניהם עוד פצועים.

נצחון ההגנה בטירת-צבי עודד את הלבבות בימים הקשים. אומץ-הלב וכושר-הפעולה של הגנתה היו לשיחה בחוגי הצבא והמשטרה. גנרל וויול (שהיה בעת ההיא מפקד הצבא הראשי בא"י), ברך את מנהל המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית על הצלחת ההגנה בטירת-צבי. כן נתקבל מכתב מאת הנציב העליון גנרל וקופ (שעזב למחרת את הארץ), ובו הוא כותב, כי "שמח לשמוע מפי גנרל וויול על ההגנה האמיצה והמוצלחת של הנקודה הישובית בקרבת בית שאן".

י. נודד

ט י ר ת - צ ב י

טירת-צבי — חומה סביב לה. בתוך החומה הזאת בילה מנהיג הכנופיה קאוקג'י (לפני בוא המתישבים, כמובן), את יומו האחרון לפני עזבו את הארץ. יש לשער שבאותו לילה כשנפתחה שרשרת אנשי הצבא שהקיפה אותו, היתה השמחה במעוז זה גדולה מאד.

קאוקג'י ואנשיו הלכו, ולא ארכו הימים, ולמקום הזה הגיעו אנשים אחרים — מתישבים יהודים. המתישבים חיקו את החומה, בנו עמדות, חפרו תעלות, קשרו חפירות הגנה, הקיפו את המקום גדר של חוטים דוקרים והתחילו בוקר בוקר, כלי עבודה ביד האחת וכלי הגנה בשניה, לצאת לשדות ולהחיות את השממה. הבידויים קיבלו את האורחים, החדשים בלי סימני איבה. הפליא אותם, שהיהודים באו לפנה

נדחת זו ופקפקו אם יוכלו להחזיק מעמד.

ישבתי פעם באחד מאהלי קדר אלה שבסביבה, ישבתי יחד עם המוכתר הצעיר של טירת-צבי. הבידוית טיפלה בילדיה החולים. הקטן, בן 5, עגלת אפנדי עברה על רגלו, והגדול, בן 14, קדח. הבידוי דבר בנחת ובנימוס: „אנשיכם — אמר — יוצאים לעבודה ונשק בידם — רובים אנגליים חדשים, גם כדורים טריים בחגורותיהם. אתה, המוכתר, ג'דה (גבור חיל). אבל האם כולם כמוד? אנתנו ידידים לכם בלב ונפש, אבל ירדו אנשים מן ההרים או יבאו פרשים מעבר הירדן — לא תוכלו לעמוד בפניהם.“

והמוכתר הצעיר חייד: „יבוא היום ונראה.“

הבידוי הניע לי ראש בנימוס אך בספקנות: „אנשאללה“ (אם ירצה השם). וליום זה, התכוננה טירת-צבי כל הימים. לא ידעו מתי יבוא, אבל ידעו — בוא יבוא. והייתי עד ראיה, איך, בלילה אחד לקול צפצוף אועקה מיהרו כל אחד ממיטתו, מחדרו או מאהלו וברגעים מספר עמדו אחזיו נשק על מקומותיהם. הרופא והבחורות בסינורות לבנים במרפאה, המוכתר, הקורפורל ועוד מי שהוא היו מיד „מטה ראשי“. ובחורות באו דחופות מכל עמדה ועמדה ומודיעות: „בעמדה ג' כל אחד במקומו, בחפירה א' חסר אחד, קודח.“ (קדחת אינה חסרה במקום זה). ואני אורח, וראיתי אועקה אך פעם אחת, אבל יודע אני שהרבה פעמים חזרו אנשי טירת-צבי על תורה זו.

גם ראיתי איך יצאו פעם לתמרונים וניסו לחדור דרך הגדר של החוטים הדוקרים. „המתקיפים“ הצליחו לרמות את השומרים ולחדור. וגם זה נרשם באיזה שהוא ספר זכרונות. יש לקחת בחשבון אפשרות כזאת. קשה במתי מעט לשמור על גדר כה ארוכה, אבל אוי ואבוי למי שיחדור.

הערבים שהתקיפו את טירת-צבי הכירו יפה את המקום. יכול להיות שהיו בין אלה שחננו פעם עם מפקדם „הגדול“.

את הסביבה על כל פנים הכירו. הן ידעו להכנס לתחנת המשטרה, לתחנת „חניורה“ ולשדוד רובים אצל השוטרים הערבים. והדבר עלה בנקל ובלי קרבנות רבים. ודאי חשבו, שלא יקשה להם לכבוש גם את הנקודה הערבית הסמוכה.

ואת התכנית סידרו הערבים, על-פי חוקי האסטרטגיה, בפרדס ובסוף שמדרום לטירת-צבי, במרחק כ-300 מטר, הסתירו, פלוגה שלמה (כך נראה, לפי הסימנים שנשארו אחריהם). על הגבעה ממערב השאירו כ-12 איש במרחק קטן יותר. והחלוץ העובר לפני המחנה התגנב באמנות הערבית המפורסמת דרך הגדר ממזרח. את הגדר עברו בזחילה מתחת לחוטים, בדרום ובמערב חתכו את החוטים במזמרה (המזמרה, נשארה בטירת-צבי). ירו על שומר ופצעוהו. ירו על הזרקור ושברתוהו. אבל כואן התחיל לעבוד מנגנון ההגנה של טירת-צבי במהירות ובדיקו, לא עברו רגעים מועטים וכל הגברים (ביניהם אנשים מגודלי זקן) הגיעו חיש מהר לעמדות; המוכתר והקורפורל היו למפקדה; הבחורות המקשרות הודיעו שכל אחד על מקומו; הרופא והבחורות, לבושים סינורות לבנים, טפלו בפצוע. וכל אחד ואחד מלא את חובתו באומץ ובמרץ ובידיעת המטרה.

במקום נשאר חלל ושני רובים, (אחד מהם הוא שנשדד מן השוטר עלי בתחנת חניורה) שתי פצצות שלא התפוצצו, המזמרה והרבה דם. „גבורי ההרים“ נסוגו, ובנסיגתם ביקרו במחנה הבידוים ושדדו סוסות להובלת הפצועים וגם כסף וחפצים שונים. ולא עברו ימים מועטים ומ„ליל טירת-צבי“ נמצאו עוד חללים, שהערבים הספיקו לסחוב אותם עד לרגלי ההרים, ולא יספו. ומשער אני, שהמוכתר הצעיר כבר הספיק לבקר באהלי הבידוים הקרובים וודאי שמע כבר מאותו בידוי ספקו: „יא באללה, ג'דואן (באלהים, אנשי חיל)“.

הארטילריה בקרב-תנופה

מערכת המגן בימינו חזקה מאוד. הארטילריה והמרגמות שברשותה, מסוגלות, אם לא דיבירון, לעצור התקדמותו של כל כוח שהוא; האש של מכונות-יריה ותת-מקלעים רבים מסוגלת למחות מעל פני האדמה חיל-רגלים מסתער, והתותחים והרוכבים האנטי-טנקיים — לגרום לטנקים אבידות עצומות. קשייה של כל התקפה גדלים מתוך שההגנה מנצלת את מלוא עצמתה של ההנדסה-הצבאית בת זמננו: — חפרות עמוקות, מחילות-חיבור, תקעים, תיבות שדה בנויות בטון עם אשנבי-יריה קטנים למתן האש, כיפות שריון, שדות מוקשים, תעלות וגיודורי-תיל. בתנאים אלה עשויה רק אש המוגנית של ארטילריה ומרגמות להבקיע דרך לטנקים ולחיל-הרגלים. אש ארטילרית מוחה מעל פני האדמה, או לפחות מצמידה אל הקרקע, את כל הנפש-החיה שבמחנה האויב. מטעם זה הכרח הוא בכל הסתערות ארטילרית להשתמש שימוש המוני בארטילריה ובמרגמות. 200 כלי-ארטילריה ומרגמות לכל ק"מ חזית המיבקע, — צפיפות, שלא נודעה כמותה במלחמת העולם הראשונה. — זה כבר חדל הדבר להחשב לשיא בפעולות ההתקדמות של הצבא האדום.

כיצד, איפוא, מסתדר למערך-קרב, ואיך פועל בקרב, כל השפע הזה של

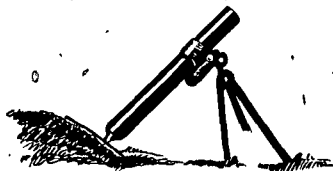
ארטילריה ומרגמות?

בראש הכל — במרחק 500—1000 מטר מקצהו הקדמי של האויב, — וכשתנאי הנוף נאותים, גם במקום קרוב יותר, — כ-200—400 מטר ממנו, — מוצבים בסדר של לוח שחמט, עשרים-שלושים כלי ארטילריה לכל ק"מ של חזית, לשם מתן אש לא-כוננות. עד התחלת ההתקפה ממגרים הם את קני מכ"י, את הטנקים המחופרים; יורים אל אשנבי היריה של התקעים ותיבות השדה. מראשית ההתקפה, משלח-ליציד האורב לטרף, כולשים התותחנים אחרי כל נקודת-אש של האויב ששרדה עוד, ומשימדים אותה בלי שהיות מיד עם גילוייה לעינם הבולשת. משתפשו הרגלים את החפירה האויבת. הראשונה נוזו ויוצא במהירות חלק רב מכלי-היריה האלה לאש הבלתי אמצעית (ללא שימוש בכוננות) קדימה לקו שנתפש, ומעתה, בהילוותם על הרגלים נהפכים הם ל"כלי-ליווי"¹. כלי-היריה הללו שייכים ברובם לסוג הקל יותר: תותחי-בטליונים בני 45 מ"מ, כלי-יריה של רגימנטים ודיביזיות בני 76 מ"מ². אך יש במנינם גם כלי-יריה כבדים יותר: הוביצרים של

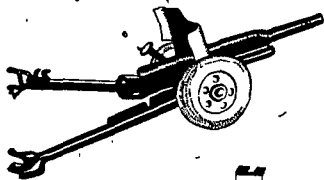
(1) מונה, המושאל מהמושג הצרפתי *pièces d'accompagnement* שמציין את כלי-היריה הנלווים אל חיל-הרגלים, ובראש וראשונה — את תותחי-הרגלים עצמם, המצורפים אל גדודי הרגלים בארגונם הקבוע. — המערך.

(2) שני הסוגים הראשונים, — "תותחי-הבטליונים" ו"תותחי-הרגימנטים" — שייכים ל"תותחי-הרגלים" המובהקים הראשונים, הכלולים בתוך בטליוני-הרגלים, ועודו גם לשימוש אנטי-טנקי וגם לתפקידים ארטילריים רגילים, אם כי קלים הם ביותר; והתותחים שבתוך הרגימנטים-של-הרגלים, אם כי שווים הם בקוטרם (76 מ"מ) לכלי-היריה הדיביזיוניים, הרי קצרים הם וקלים מהללו; כגלגל קלותם יצלוח יותר לשימוש במסגרת חיל-הרגלים (הנעה אף בכוח-אדם), וכגלגל קוצרם יש להן, בעצם, הסגולות של "תותח-הוביצר" היכולה, במידה מסוימת לפגוע גם במטרות שמאחרי חפוי טבעי או מלאכותי. ואילו "כלי-היריה הדיביזיוניים" (תותחים ברובם והוביצרים במיעוטם) הנם בעלי טוח ארוך יותר, ולפניהם כוח-מחזר רב יותר. הם מהווים רגימנטים ארטילריים מיוחדים, ועומדים לפקודתם הישירה של ראש-הארטילריה הדיביזיוני ושל מפקד הדיביזיה עצמו (רגימנט-שנים לדיביזיה). כל אלה — הם לפי ארגונה של הארטילריה בצבא הסובייטי. — המערך.

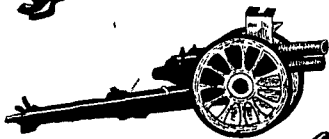
122 מ"מ, ואפילו של 152 מ"מ, שפגזיהם, במשקל של 23—21 ק"ג ו-43—41 ק"ג, מהרסים הרס מהיר וטוב בתים מבוצרים, קני מכ"י ונקודות-אש שבתקעים. בשכנות

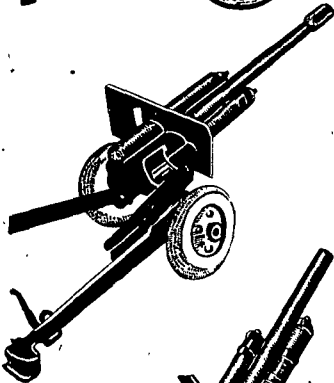
120 מ"מ דוג' 1936
מרגמת-ריגמנט

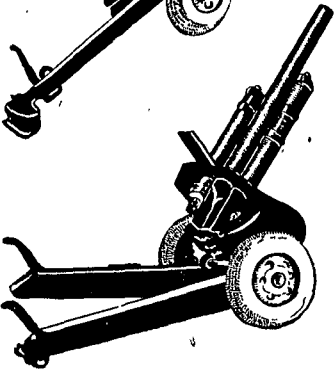
1937 דוגמת א"ט, 45 מ"מ, תותח

76 מ"מ, דוג' 1927 תותח ריגמנט

76 מ"מ, דוג' 1942 תותח דביזיוני

122 מ"מ, דוגמת 1936 הוביצר

כלי-יריה של הצבא האדום

הבטליון הקלות יותר, בנות 82 מ"מ, מועתקות רובן מעמודותיהן עם ראשית ההתקפה ונלוות אל חיל-הרגלים כדי לקחת חלק בקרב-המגע. המרגמות הכבדות, בנות 120 מ"מ¹) מוסיפות לעמוד בעמדו-תיהן ובאשן לתמוך בטנקים וברגלים, אש המרגמות הכבדות מצטרפת ל"מסך-האש-הנע" של הארטילריה. הלאה מזה, מסותרת מאחורי גבעות וחורשות, ניצבת ערוכה בעמדותיה, סמויה מעיני צופי-הארטילריים²) של האויב, ארטילרית-הסיוע-הישיר ברגלים. עד התחלת ההתקפה פועלת ארטילריה זו לפי התכנית הכללית של מפקד-הארטילריה-הראשי, בהרסה חפרות אויב וכהצמיתה את כוח האדם שלו; אחרי כן היא לוקחת חלק במחסום האש הכללי, ועם המעבר לקרב בעומק מערך-ההגנה של האויב, מבצעת היא משימות שאת ביצוען דורשים מפקדי-פלוגות ובטליונים של רגלים, בקיימה קשר אמיץ עמם באמצעות נקודות-התצפית הקדמיות שלה.

קצתן — ברווחים שבין סוללות הסיוע-הישיר לרגלים, וקצתן — מאחורי אלה, תופשות את עמדותיהן הסוללות-הרות של "חטיבת-ההבקעה". האש הממגרת של אלה ניתכת על קטעי ההגנה החשובים ביותר, הוא נוטלת מן האויב את תוקף רצונו להמשיך בהתנגדות ואונסת כל חיל מחיילי האויב להצמד היטב אל קרקעית החפרה או להדחק ולהתכנס לקרן-הזווית המרוחקת ביותר של מחפרתו-מקלטו.

1) אין פירוט מדויק של גודל כל המרגמות בצבא הסובייטי המאורגנות בחטיבות מיוחדות ("ריגמנטים-של-מרגמות"), או "פלגי-מרגמות מיוחדים"), אך ידוע על בנות 100, 125, 150 מ"מ, בקירוב. — המ ע"ר.
2) כגון — צופי הארטילריה שעל פני קרקע, להבדיל מהתצפית הארטילרית הנערכת במטוסים. — המ ע"ר.

ההובצרים בקוטר של 122 מ"מ ו-152 מ"מ הנם היסוד של "חטיבת-ההבקעה".
הלאה מזה ערוכים כלי היריה רחוקי-הטוח של החטיבות הארטילריות, הערוכים
דו-קרב עם הארטילריה של האויב, מסכלים את עבודת המטות וצומתי-הקשר,
מדכאים את הרורבות של האויב ושוללים מהם את חופש התמרון.

מאחורי אלה ניצבים כלי-היריה ארוכי-הטוח ביותר של "חטיבת הפעולה
למרחקים" המפירים את עבודת העורף של האויב ואינם מניחים לרורב להתקרב
לשדה-המערכה. בתוך מקהלה זו, שהיא מרובת-קולות אך מלוכדת בוורתה, לא
יפקד גם מקומן של הסוללות-הכבדות ביותר המקרקרות את הבטון השריון של
בנייני-הקבע בהגנת האויב.

קרב-התנופה הארטילרי מתחיל בהכשרה ארטילרית של ההתקפה. מטח-
אש אדיר על חפרות, מכ"י, סוללות, מרגמות וארטילרית האויב, שהחל במפתיע
עם הינתן תאות הכללי, מהמם את האויב, גורם לו אבידות ומגיס את חייליו
ששרדו לבקיעים ולמחבואים. בחפרות נשארים רק הצופים, ומסביבם גועש נחשול
של רסיסים.

עוברים כמה רגעים, והצופה לא ניחא לו עוד בתוך הסטיכיה המתגעשת
הזאת; הוא נצמד אל דופן החפרה, ולאט-לאט גולש אל קרקעיתה והנה הארטילריה
והמרגמות מעתיקות את אשן לעומק — אל החפרה השניה והשלישית, אל
סוללות-המרגמות, החטיבות ה"אנטי-סולליות" מגבירות את אשן כלפי הארטילריה
של האויב. למלאכה מצטרפים כלי-היריה לאש ישירה. הם שומטים את הסואתם
ופותחים באש לעבר המטרות שנועדו להן מבעוד-מועד: מהרסים קני מכ"י,
בנינים מבוצרים, משמידים כיפות-שריון וטנקים מחופרים. בירותם לטווחים לא
ארוכים, הם מדייקים לקלוע אל המטרה פגז אחד פגז. עוברים 15—10 רגעי, ואין
להכיר עוד את קו-העמדות של האויב; בורות, קורות מתגוללות במקום קני
מכ"י מדוקדקים; כיפות-שריון, מנותצות — הנה הן תוצאות עבודתם של כלי
היריה לכיוון-הישיר. יפה עלתה מלאכתם, הם עשו את שלהם, ועתה באות מהלומות
חדשות של כלל כוחות הארטילריה על קצהו הקדמי של האויב ואל עמקי הגנתו.
תחת חיפוי אש זו קרבים הרגלים שלנו ככל-האפשר אל חפרות האויב וגוררים אל
קו-ההתקפה את מכונות-היריה והמרגמות שלהם, והנה ניתזו זיקוקין — אות
להתקפה. הטנקים מגיחים מתוך מקומות המסתור והחיפוי, עוברים חיש מהר את
הרגלים ויונקים קדימה. הרגלים חשים בעקבותיהם. לפי אות שניתן לה, מעתיקה
הארטילריה את אשה אל החפרה השניה, כפנותה ע"י כך מקום לטנקים ולרגלים
המתקיפים. זהו סוף ההכשרה הארטילרית והתחלת שלב חדש בקרב — תמיכת
הארטילריה בהתקפה; זוהי התחלת "מסך-אש" שיהא מתגלגל, והולך לפני
הטנקים והרגלים, בהצמידו לקרקע את שרידי קלעיו ומכייניו של האויב, בלי
שיזנח להם לצאת מן הבקיעים והמחילות.

המרגמות מוסיפות להטיח אש לעבר החפרות עד שיגשו אליהם הטנקים
והרגלים שלנו. לבסוף נאלצות גם המרגמות להעתיק את האש לעומק, שלא לפגוע
בחילותיהן הן; רק המרגמות הקלות הפלוגתיות¹ עדיין ממשיכות לירות לחפרה
הראשונה של האויב את פגזיהן הקטנים, בני ה-900 גרמים. אך הנה נעשית גם
אש זו מסוכנת לחיילינו. רק 100—80 מטר מפרידים עוד בין הרגלים שלנו ובין
חפרות האויב, בעקבות הפגז האחרון עף לחפרות האויב רימון-היד הראשון. עוד
זינוק קדימה ומתחילה תגרת גוף-אל-גוף בתוך החפרות.

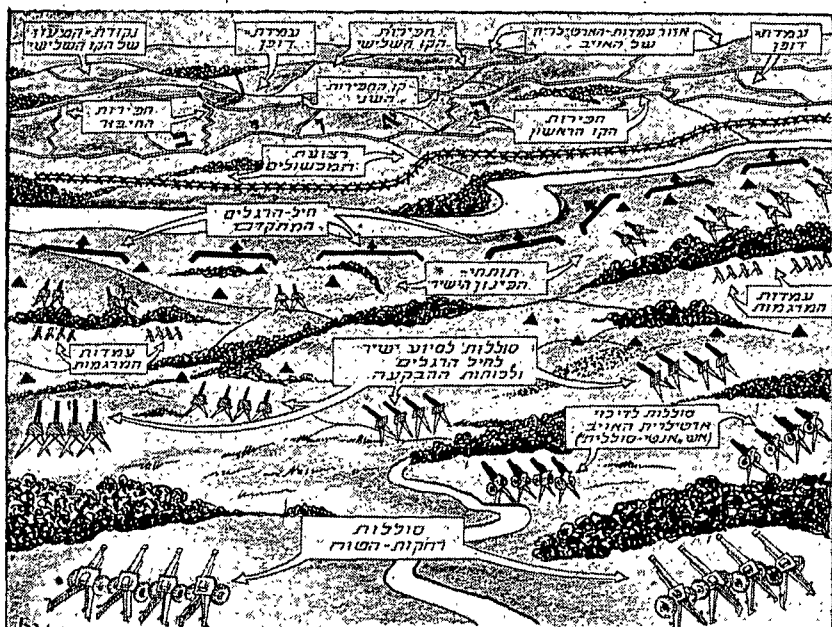
אם הצליחה הארטילריה למנוע את חיילי האויב מלצאת מתוך מחבואיהם
לשם הדיפת התקפתנו, אם הצליחה לשחק בשעת הכרעה זו את הארטילריה שלהם

(1) בדומה למרגמות בנות 2 אינץ' שבצבא הבריטי. — המערי.

ואת מרגמותיהם, והרגלים שלנו שהתקדמו בלי-הרף מאחורי מסך האש, פרצו לתוך חפרות האויב, מיד לאחר שאש הארטילריה הועתקה לעומק, — הרי הצלחת ההתקפה מובטחת כבר ובמינימום של אבידות.

עד כדי ק"מ וחצי — שני קילומטרים לעומק עמדותיו של האויב מוליך את הרגלים והטנקים מסך-האש של הארטילריה. לא לפגור, ללכת בעקבותיו בלי הרף. — הנה היא משימתם של הטנקים והרגלים. לבסוף הנה נעברו כבר כל שלושת הקווים של חפרות האויב, גפרצו כל איני ההתנגדות של קו ההגנה הראשון. הגייסות התוקפים יוצאים למרחב, הם שמים פניהם אל עמדות הארטילריה והרזרבים של האויב. שוב אין צורך במסך-אש. רובו היה ניתן מעתה על שטחים שנתרוקנו. במקום מסך-של-אש שולחת כעת הארטילריה אש מרוכזת לעבר נקודות-המשען הבודדות ששרדו עדין בעומק ההגנה של האויב. ולעבר עמדות הסוללות והרזרבי של האויב.

זה כבר הולכים קדימה יחד עם הרגלים, כלי הליווי¹ (המרגמות. עתה,

כתום "מסך-האש", מתחילות להיעתק מ'עמדותיהן בוז אחר זו סוללות-הסיוע-הישר לרגלים, כדי לעבור למקומות חדשים, קרובים יותר לרגלים שהתקדמו. האש של "חטיבת-ההבקעה" השווה עדיין במקומה הקודם מחפה על העברה זו. כך מתחיל השלב השלישי והאחרון של ההתקדמות הארטילרית — הבטחת הצלחתו של הקרב המתנהל בעומקה של מערכת המגן האויבת. למגר את ההתנגדות של כל מה שיכול האויב לקיים בידו. עד כה, לא להניח לסוללותיו לחמוק ולשנות את עמדותיהן, לדכדך את הרזרבים שלו, לא להניח לאויב להיאחז בקו-הביניים, לעצור הרחק משדה המערכה את התגבורות החשות מרחוק לעזרת

(1) ראה לעיל הערה 1 בעמ' 80.

היחידות שהוכו שוק על ירך, להדוף את התקפות-הנגד של הטנקים והרגלים האויבים ובו בזמן להעתיק קדימה, בזה אחר זה, בעקבות הרגלים, את עמדותיהן של סוללות מחננו שלנו. — הנה על מה שוקדים בשלב זה של המערכה מפקדי הארטילריה.

סוף סוף נתמוטטה מערכת המגן של האויב בקטע הפירצה — ועתה מונקים למרחב יחידותינו הניידות. הגייסות קיימו את משימות-הקרב של היום. ועתה יש לבצר את הישגי ההצלחה — האקורד האחרון של הקרב לעומק הגנת האויב, הארטילריה מתכוננת למלאכה חדשה; היא מכינה: אש מרוכזת לעבר המקומות שבהם עלול האויב לכנס את כוחותיו לשם התקפת-נגד. אל אנפו של קטע-הפירצה השים' הרזרבים הארטילריים האנטי-טנקים, כדי שלא להניח לטנקים של האויב לקצץ בבסיסו של הטריז, שננעץ לתוך מערכת המגן שלו.

כזה, הוא קרב-התנופה הארטילרי, שבעזרתו מפתח הצבא האדום את האופרציות התוקפניות שלו וצועד מחיל אל חיל.

קפ. ז. פוין-פרידמן

חיל-התותחנים במלחמה הזעירה

חיל-התותחנים הוא חיל בעל אופי מיוחד. המלחמה הזעירה היא צורת מלחמה מיוחדת. צירופם של שני ענפי-מלחמה כה מיוחדים מעלה בעיות מורכבות. יש לגשור כאן בין המלחמה הזעירה, על יחידותיה הקטנות וקלות-התנועה, ובין כלי-מלחמה השייך לסוגי הנשק הכבדים, ועל כן גם כבדי-התנועה יותר.

חיל-התותחנים

הארטילריה, ובוזמן האחרון גם המרגמות, — הן תולדה של הצורך להלחם באויב ממרחקים גדולים יותר, וככל האפשר — ממקומות שהם מחוץ לתחום פגיעתו. קנה-ידיה ראשון הופיעה ב-1370 "מפצצת" — בומברדה" — שנועדה להבקיע חומות בכדורי אבן כבירים. הכלים השונים אשר שימשו למטרה זו לפני כן, לא יכלו לפעול אלא מתוך קרבה יתרה למטרה. אפשר היה, כמובן, למנוע או להפריע את פעולתם גם ע"י כלי הנשק של קרב המגע. וכך היה חיל-התותחנים בצורותיו הראשוניות אמצעי להתגברות על ביצורים. עם התפתחותו החלו להפעילו גם נגד מטרות חיות, וכיום מסוגל הוא לפעול באש נגד כל סוגי המטרות. תפקידו הראשי של חיל-התותחנים מתבטא כיום בשבירת התנגדות האויב, לשם פילוס הדרך בפני חיל-הרגלים ובלחימה בשיתוף עם זה להשגת הנצחון. על הארטילריה להכביד על מסע ההתקרבות של האויב ועל אספקתו ע"י אש-מכחדת, ולהכשיל את התקפתו ע"י אש-מסך מרוכזת של כלל כליה.

פעולת חיל-התותחנים אינה תכלית לעצמה. את ההצלחה בקרב אין היא יכולה להביא אלא תוך שיתוף הדוק עם שאר חילות. על כן אין חיל-התותחנים מסוגל לקרב עצמאי, כל-שכן לקרב המגע².

1) ע"י הצבת הסוללות במקומות הדרושים, מדידת המרחקים מראש, קביעת עצמים בולטים כנקודת-מוצא לכיוון האש של כל סוללה, חלוקת המשימות והחזר לפעולה, תיאום הפעולה מבעוד מועד עם שאר חילות, וכיו"ב. — המערך.

2) מבחינה זו, בגדר התפתחות חדשה הם "תותחני-הסער", לפריצת מכשולים מקרוב, וביחוד בקרבות עיר, ו"תותחני-המנוע" (והשריון) המסוגלים לנהל קרב-תמרון מתוך רמה גבוהה של ניידות. הדוגמאות לכך — וביחוד מצד הגרמנים — מרובות היו, בקרבות איטליה וגורמנדיה, למשל. — המערך.

היחידות שהוכו שוק על ירך, להדוף את התקפות-הנגד של הטנקים והרגלים האויבים ובו בזמן להעתיק קדימה, בזה אחר זה, בעקבות הרגלים, את עמדותיהן של סוללות מחננו שלנו. — הנה על מה שוקדים בשלב זה של המערכה מפקדי הארטילריה.

סוף סוף נתמוטטה מערכת המגן של האויב בקטע הפירצה — ועתה מונקים למרחב יחידותינו הניידות. הגייסות קיימו את משימות-הקרב של היום. ועתה יש לבצר את הישגי ההצלחה — האקורד האחרון של הקרב לעומק הגנת האויב, הארטילריה מתכוננת למלאכה חדשה; היא מכינה: אש מרוכזת לעבר המקומות שבהם עלול האויב לכנס את כוחותיו לשם התקפת-נגד. אל אנפו של קטע-הפירצה השים' הרזרבים הארטילריים האנטי-טנקים, כדי שלא להניח לטנקים של האויב לקצץ בבסיסו של הטריז, שננעץ לתוך מערכת המגן שלו.

כזה, הוא קרב-התנופה הארטילרי, שבעזרתו מפתח הצבא האדום את האופרציות התוקפניות שלו וצועד מחיל אל חיל.

קפ. ז. פוין-פרידמן

חיל-התותחנים במלחמה הזעירה

חיל-התותחנים הוא חיל בעל אופי מיוחד. המלחמה הזעירה היא צורת מלחמה מיוחדת. צירופם של שני ענפי-מלחמה כה מיוחדים מעלה בעיות מורכבות. יש לגשור כאן בין המלחמה הזעירה, על יחידותיה הקטנות וקלות-התנועה, ובין כלי-מלחמה השייך לסוגי הנשק הכבדים, ועל כן גם כבדי-התנועה יותר.

חיל-התותחנים

הארטילריה, ובוזמן האחרון גם המרגמות, — הן תולדה של הצורך להלחם באויב ממרחקים גדולים יותר, וככל האפשר — ממקומות שהם מחוץ לתחום פגיעתו. קנה-ירייה ראשון הופיעה ב-1370 "מפצצת" — בומברדה" — שנועדה להבקיע חומות בכדורי אבן כבירים. הכלים השונים אשר שימשו למטרה זו לפני כן, לא יכלו לפעול אלא מתוך קרבה יתרה למטרה. אפשר היה, כמובן, למנוע או להפריע את פעולתם גם ע"י כלי הנשק של קרב המגע. וכך היה חיל-התותחנים בצורותיו הראשונות אמצעי להתגברות על ביצורים. עם התפתחותו החלו להפעילו גם נגד מטרות חיות, וכיום מסוגל הוא לפעול באש נגד כל סוגי המטרות. תפקידו הראשי של חיל-התותחנים מתבטא כיום בשבירת התנגדות האויב, לשם פילוס הדרך בפני חיל-הרגלים ובלחימה בשיתוף עם זה להשגת הנצחון. על הארטילריה להכביד על מסע ההתקרבות של האויב ועל אספקתו ע"י אש-מכחדת, ולהכשיל את התקפתו ע"י אש-מסך מרוכזת של כלל כליה.

פעולת חיל-התותחנים אינה תכלית לעצמה. את ההצלחה בקרב אין היא יכולה להביא אלא תוך שיתוף הדוק עם שאר חילות. על כן אין חיל-התותחנים מסוגל לקרב עצמאי, כל-שכן לקרב המגע².

1) ע"י הצבת הסוללות במקומות הדרושים, מדידת המרחקים מראש, קביעת עצמים בולטים כנקודת-מוצא לכיוון האש של כל סוללה, חלוקת המשימות והתור לפעולה, תיאום הפעולה מבעוד מועד עם שאר חילות, וכיו"ב. — המערך.

2) מבחינה זו, בגדר התפתחות חדשה הם "תותחני-הסער", לפריצת מכשולים מקרוב, וביחוד בקרבות-עיר, ו"תותחני-המנוע" (והשריון) המסוגלים לנהל קרב-תמרון מתוך רמה גבוהה של ניידות. הדוגמאות לכך — וביחוד מצד הגרמנים — מרובות היו, בקרבות איטליה וגורמנדיה, למשל. — המערך.

על חיל-התותחנים לסגל עצמו לפעולתם של החיילות האחרים. מאידך-גיסא, חייבים האחרונים להתחשב ביכולתו, על אפשרויותיו ותחומיו, ולנצל בדרך הנכונה. עצמת הקרב הארטילרית של חיל-התותחנים מורכבת מניידות וכוח-אש. את הניידות מקיימים באמצעות התובלה הארטילרית (בהמות-משא, בהמות-גרה, מנועים, ותובלה ברכבת ובדרך האויר) את עצמת האש מקיימים ע"י פגזים, המתפוצצים באיזור-המטרה או במטרה גופה. כדי שיוכל הפגז להגיע לתעודתו, יש צורך במכשיר אשר יירה אותו למרחק הנדרש. מכשיר זה הוא התותח. כך מורכבת הארטילריה מחלק פעיל — הפגז — ומחלק "מת" (לגבי עצם הפגיעה באויב) — התותח. משקלו של התותח גם הוא גורם רב ערך לגבי הניידות הארטילרית.

בפעולת חיל-התותחנים אין די בטעינת הכלי וגרימת היריה. יש להתחשב תחילה בכל הגורמים המשפיעים על היריה. עם פתיחת האש יש גם לצפות אל תוצאותיה. רק על יסוד תצפית-אש טובה אפשר לעמוד על מהלך האש, לתקן ולשנות את החשובים שבגורמי היריה שניתנו מלכתחילה. עד אשר יפגעו הפגזים במטרה. משהושג דבר זה, יש לצפות על פעולת האש במטרה גופה. כדי לקבוע, אם ומתי הושגה מטרת ההרעשה (ערעור ההגנה, שיתוק-האש, השמדה), ואם הגיעה השעה לפתוח בפעולות הצריכות לבוא אחריה.

בוז סומנו, ובראשי פרקים, בעיותיו של חיל-התותחנים, אשר יש להתחשב בהן בשעת הפעלתו במסגרת המלחמה הזעירה.

מלחמה זעירה

בתוך המסגרת הכללית של המושג "מלחמה זעירה" התפתחו צורות שונות, ש ר ק ב ק ו י ה ה ע י ק ר י י ש ו ו ת הן זו ולו במתודים שלהן ואופן הנהלתן נבדלות הן הבדלים עקרוניים. הבדלים אלה משפיעים, כמובן, גם על שימוש אפשרי בחיל-התותחנים. כל צורה של מלחמה זעירה יש לה בעיות משלה בתחום הארטילרי.

בהתאם לאופי הכוחות המשתתפים במלחמה הזעירה, לצורת ארגונם, ליחס שביניהם לבין הכוח השולט במדינה, ולתנאים הגיאוגרפיים של זירת-המלחמה. — התפתחו חמש צורות שונות של המלחמה הזעירה: —

1) המלחמה הזעירה במסגרת המלחמה הגדולה; 2) מלחמה זעירה בתוקף תנאים גיאוגרפיים (או טופוגרפיים); 3) מלחמה זעירה בעורף חילות אויבות; 4) מלחמה זעירה נגד כוחות סדירים; 5) מלחמה זעירה בין כוחות אי-סדירים.

1. המלחמה הזעירה במסגרת המלחמה הגדולה
שני הצדדים מנהלים את המלחמה ע"י חטיבות סדירות המצוידות בציוד

הרגיל¹.

מהלך המלחמה בת-זמננו והשימוש באמצעי-קרב חדישים הביאו לידי פיצול פעולות-המלחמה. המערכה הגדולה נהפכת לכמה מערכות קטנות. סיכום ההכרעות בקרבות קטנים הוא הקובע את ההכרעה במאבק הכללי.

במסגרת פעולות קטנות אלו נתפתחה צורת הלחימה במגמת המלחמה הזעירה, כי כאן פועלות יחידות קטנות, במטרה להשיג את ההצלחה הגדולה ע"י צירוף הצלחות קטנות. פלגות-הלם, פטרולים ליד מכשולים, קבוצות-הסתננות וקבוצות-הסתננות-הנגד לוחמות אלו באלו ע"י הערמה, הפתעה, הטעיה, לפיתות וכיו"ב, כדי לבצע את משימותיהן. הן לוחמות בצורת המלחמה הזעירה.

היות ובמקרה זה התפתחה "המלחמה הזעירה" כצורה טקטית בתוך המלחמה הגדולה, אין הפעלתו של חיל-התותחנים מושפעת כאן הרבה ע"י גורמי "המלחמה

1) כידוע, הדגש במקרים באלה הוא על צורות נשק וציוד ועל בחינות אימון-מיוחדות, אם כי מצויות גם בחיל רגלים רגיל. כך נהוג הוא בפלגות "סירים" למיניהן, ב"קומנדו" וכיו"ב. — המ ע ר.

הזעירה" המיוחדים. הלא פעולה זו גופה, היא לרוב גם הגורמת לעצם ההכרח לפצל את הכוחות ולאחות בדרכי המלחמה הזעירה. השימוש בחיל-התותחנים שומר כאן, בדרך כלל, על צורותיו המקובלות. כי הפיצול חל בעיקרו על חיל-הרגלים, ואין הארטילריה נזקקת לו כליכך. היא שומרת על ליכודה הארגוני הטקטי, ומופעלת בהתאם לטקטיקה המקובלת (1).

2. המלחמה הזעירה בתוקף תנאים גיאוגרפיים אף על פי ששני הצדדים משתמשים כאן בכוחות סדירים, מכל מקום מוכרחים הם לפתור את בעיותיהם לפי העקרונות של המלחמה הזעירה. גורמים כמו הרים, יערות נרחבים, ערבות סבוכות, שטחי ביצות וכדומה. המפריעים את מסעות-הגישה, את ההיערכות להפעלה ולתנועתם של גופי-צבא גדולים כופים את צורת המלחמה הזעירה. עם זאת עומדים לרשות הצדדים הלוחמים כל האמצעים המצויים בידי ממשלות שליטות וצבאות סדירים.

השימוש בחיל-התותחנים תלוי במקרה זה בעיקר בפתרון בעיות טכניות, בשעה שלא יתורו כמעט שינויים בעקרונות הטקטיים. יהיה צורך בצידוד קל יותר ובהסעת כלי-היריה במפורק, בשעת הצורך תבוצע, התובלה על ידי בהמות משא. בעיות אלו משתנות לפי זירת-המלחמה, אך הן ידועות למדי, והמדינות, שזירות מלחמה כאלה באות בחשבון לגביהן, מתחשבות בכך מראש.

הפעלה חיל-התותחנים תיעשה בהתאם לטקטיקה אשר טופחה ונקבעה בשביל כל סוגי-זרה מסוים, ואשר את השימוש בה מכינים ע"י מתן מבנה-טקטי וארגון מתאימים לחשיבות הלוחמות. גם כאן נראה, כי אין מופיעות בעיות מיוחדות לגבי חיל-התותחנים. אם גם תהיינה כאן אולי, יחידותיו קטנות יותר, לא יחול שנוי בטקטיקה, מכיון ששני הצדדים יוכלו להפעיל ארטילריה במידה המספיקה בערך להיקף תפקידיהם (2).

3. המלחמה הזעירה בעורף חזית אויב. צורה זו של "מלחמה זעירה", שהגיעה לידי חשיבות ביחוד תוך מהלך המלחמה של ימינו, גלויה הראשונים היו על טהרת "מלחמה זעירה" נגד מעצמת-כיבוש, שמקורה בתנועת המחתרת. במשך הזמן היתה לחלק במכונת-המלחמה המאורגנת. ביחוד הפכוה הרוסים לאמצעי טקטי של המלחמה-הגדולה.

המטרה האיסטרטגית העליונה היא השמדת כוחותיו הלוחמים של האויב. אך כושרו הלוחם של צבא תלוי במידה מרובה גם בארגונו. כשהורסים את ארגונו הורסים גם את כושר הלחימה שלו. ולכך ישנן שלוש דרכים: (1) דילול ארגונו ע"י הריגתם, פציעתם, שבייתם ופירוק נשקם של חיילי האויב; (2) ערעור ארגונו ע"י פגיעה במוסדות-פיקוד, כמו מפקדות של ארמיות, קורפוסים, דיביזיות וכיו"ב, שע"י כך נוטלים מן ההנהגה האויבת את אחידותה ואת מוחה; (3) שיתוק הארגון ע"י הפרעת דרכי התחבורה העורפיים של האויב וניתוקם.

ערעור ושיתוק אלה — הם תפקידיהם הראשיים של היחידות הלוחמות

(1) עם זאת, כפי שהראו התיאורים המפורטים של שלב אחר שלב במערכת-נורמנדיה משמגיע תור השימוש (הרווח כעת בצבא הגרמני) ב"קבוצות-הקרב" המעורבות, — כוללות "קבוצות" כאלו, נוסף על פלוגה או שתי פלוגות של רגלים, גם שניים-שלושה מ"תותחי-המנוע", שהשימוש בהם גמיש ביותר, כידוע; מגמה זו עצמה נראית גם בארגונו ואימונו של חיל-הרגלים הבריטי (עיין מאמרו של מירנג'וט, וילסון "תעודת חיל-הרגלים" ב"מערכות" כ"כ"א, בדבר צירוף הארטילריה לחיל-הרגלים); וכן ידועים מקרים של שימוש בכלי-יריה ארטילריים במסגרת הפעולות מן הסוג של "קומנדו" — המערך.

(2) יצויין, כי במלחמות מסוג זה קיים במיוחד חזיון פיצול-הארטילריה וצירוף כלים מעטים לשדרות קטנות עצמאיות, כגון בהגנה על סדרת-עמקים בהרים (הרוגמה הקלסית — הגנת טירול 1866 — עיין מערכות כ"כ"ב עמ' 149) ובמצבים כיוצאים בזה. — המערך.

מאחורי קוי האויב, או במסגרת תנועות המחותרת. אופי התפקידים והצורך לפעול בעורפה הבלתי אמצעי של חזית האויב, כסביבה שהנסיון מוכיח, כי בה אחוזים באמצעי והירות נמרצים, מחייבים פעולה ביחידות קטנות, שעיקר הצלחתן צפונה בהפתעה. התנועה המהירה והנסתרת, ומידת ההפתעה, שהיא תנאי הצלחה, מונעות שימוש בארטילריה גם אילו אפשר היה לצייד בה יחידות כאלה. לא זו בלבד, שיצוד כזה היה מגביל את הניידות, שהיא הכרח מוחלט, אלא שעצם הפעלת אשר התותחים אפשר היתה גורעת מן ההפתעה, ואתה מסיכויי ההצלחה⁽¹⁾. בצורה זו של מלחמה זעירה עלולה איפוא הארטילריה לגרום לעתים קרובות הפרעות ויש להרהר הרבה בענין השימוש בה.

4. המלחמה הזעירה כנגד כוחות סדירים

זהו מצב שבו צד אחד נשען על כוחה של המדינה ועל כן יכול לפעול בגייסות סדירים, ואילו הצד שכנגד פועל בכוחות בלתי סדירים ומוכרח ע"כ לאחוז בדרכי מלחמה-זעירה. מצב זה כופה גם את הכוחות הסדירים לפעול בהתאם לעקרונותיה של המלחמה הזעירה. אצל הצד האחד מצורפים כל אמצעי-המלחמה אשר לצבא ואילו הצד השני מוכרח לבצע את משימותיו בכוחות חלשים ובאמצעים בלתי מספיקים, ורק לעתים רחוקות יתאפשרו לו מילואים באדם ובציוד. הטקטיקה של צבאות סדירים, בזמננו היא טקטיקה של ש"ל"ב - החילות. פירושה של דבר, בין השאר: — הפעלת ריכוז-ארטילריה בהמון, שפע טנקים ואוירונים.

אם אין הצד שכנגד מסוגל להפעיל אמצעי קרב בשיעור דומה לזה, יהיה עליו להתגבר על עדיפות-האויב בדרכים אחרות, שאם לא כן תהא מפלתו ודאית. הצד שכוחותיו בלתי סדירים — ידו בהחלט על התחנות, כדי שיוכל בכלל להגיע לידי הצלחות נגד יתרונו המכריע של האויב, עליו לנהל את המלחמה הזעירה באופן שתמנע מן המתנגד את היכולת להשתמש ביתרונו. כשקבוצות קטנות צצות במפתיע, מבצעות את משימותיהן וחוזרות ונעלמות, אין המתנגד יכול להפעיל את חיל-התותחנים, כי בריוח הזמן שבין ההחלטה להפעילו לבין פתיחת האש, מספיקה הקבוצה לעשות את שלה ולהעלים.

במלחמה-הזעירה אין גם חזית שיהא צורך לפרצה. על כן אין המתנגד יכול להשתמש בטנקים⁽²⁾, כוחותיה של המלחמה הזעירה יכולים גם ביתר קלות להבטיח עצמם בפני תצפית ותתקפה מן האויר, ועל כן נפחת גם הערך של השימוש בחיל-האויר. במה דברים אמורים? רק אם הנהגתה של המלחמה הזעירה מכירה, שסטיה מן העקרונות שטופחו במסגרת המלחמה התקינה — היא לברדה פותחת את האפשרויות להצלחה.

אם אין שומרים על מגמה זו ומפעילים, למשל, כלים ארטילריים (אם ישנם), נותנים ע"י כך למתנגד את האפשרות להפעיל את חיל-התותחנים שלו. הדבר יכול להביא לידי כשלון בקילוי המשימה, או גם להשמדת כל הקבוצה הפועלת. לזה יש עוד להוסיף, כי בצורה זו של מלחמה זעירה אין לנחול נצחונות ע"י התנגשות גלויה. מטרת המלחמה עומדת בעינת: כפיית רצון עצמו על המתנגד. במלחמה-הגדולה מושג הדבר ע"י שיתוק כוחו הלוחם של האויב והשמדתו. במלחמה-הזעירה אין להשיג דבר זה אלא ע"י הכנסת גורם זמן.

(1) המחבר מתכוון, כמובן, להשפעת השלב של „הכשרה ארטילרית” — שיש בה משום מתן אזהרה לאויב, ענין אחר הם המצבים שבהם מצליחים להביא את התותחים (או המרגמות) למרחק קטן מן האויב, כשאשם נפתחת עם ההסתערות הכללית, שאז עשויה היא להוסיף הרבה לתריפות האפקעה. — המער.

(2) כמובן, שבמידה שהושג איתורן של קבוצה מתנגדת בנקודה מסוימת, או בעמדה מסוימת, יכול להיות גם לטנקים גם לתותחים וגם למטוסים תפקיד חשוב בחיסולה בלי אבידות. מקרה אופייני תואר באחד הפרקים של הספר — „למי צלצלו הפעמונים” לא המינוי — המער.

כוחותיה של המלחמה-הזעירה צריכים להתחמק מכל הכרעה, ולהרויח זמן ע"י מלחמתם, כדי שיאפשרו לגורמי השפעה אחרים לעשות את שלהם. על כן מתבססת הנהלת המלחמה בעיקר על הפרעת פעילותו של האויב. ע"י מעשי-חבלה, פעולות שיתוק והתנפלויות.

ההכרח של הכוחות הסדורים לסגל גם את הטקטיקה שלהם סיגול מרחיק-לכת לצורותיה של המלחמה הזעירה יצמצם גם אצלם במידה מהובה את האפשרות להשתמש בחיל-התותחנים. על כל פנים, יקל להם להשתמש נכונה בארטילריה, לפי שיכולים הם לירות במרחק גדול יותר, ועל כן הם פחות תלויים באפשרויות טלטול הכלים על פני שטח זה או אחר. הכוחות הבלתי-סדורים צריכים, איפוא, לכוון פעולותיהם ותנועותיהם באופן שימנעו מחיל-התותחנים של האויב את האפשרות לנצל את יתרונו זה. מ. ח. ס. ר. מ. ט. ר. ו. ת. מתאימות. פירושו של דבר: במיוחד, המנעות מריכוזים גדולים ומקרבתן של מטרות יציבות, — כגון ישובים, בתים בודדים וכו'.

על כן גם בצורה רביעית זו של מלחמה זעירה יהא צורך לוותר ברוב המקרים על השימוש בארטילריה (גם אם יש לצד הבלתי-סדיר תותחים בודדים) ואלו בהזדמנויות יוצאות מן הכלל. הפעלת הארטילריה, יהיו דומים התנאים הטכניים והטקטיים לאלה של הצורה החמישית מצורותיה של מלחמה-זעירה.

5. מלחמה-זעירה בין כוחות בלתי-סדורים

זה מצב שבו מחסור בציווד-מלחמה מתאים, או קשים בהפעלתו — בין בהשפעת גורמים גיאוגרפיים ובין כתוצאה מיחס גורמים שלטוניים, כופים על שני הצדדים את צורתה של מלחמה-זעירה. כאן מתגלה המלחמה-הזעירה בצורתה המקורית ביותר, אשר מתוכה, כפי הנראה, התפתחו עקרונותיה, ארגונה והטקטיקה של המלחמה-הזעירה בכלל.

בשעת השימוש בחיל-התותחנים יש כאן לאון בראש וראשונה איוון כלשהו את הניידות הגדולה של יחידות המלחמה-הזעירה עם כובד-התנועה של חיל-התותחנים. אסור להגביל את יחידות הרגלים בניידותן, כי הניידות היא יסוד ה של מלחמה זעירה.

רק לכלי-יריה קלים, יש מידה מרובה של ניידות. צריך שיוכלו לנוע לפי שיעור מהירותה של היחידה אשר אליה צורפו. אם היא נעה, למשל, ברגל, צריך חיל-התותחנים להיות בנוי בניין המאפשר גם תנועה כזאת, כלומר: מן הנדרש שאפשר יהיה לשאת או לגרור את כלי היריה ברגל, בלי שעל ידי כך תקטן הניידות. כדי לאפשר את סיועו של חיל-התותחנים במלחמה-הזעירה, הכרח הוא, כבמלחמת הרים, שכלי היריה יהיו נוחים להתפרק ולהיטלטל במפורק, מאידך-גיסא, אין גם להפריז בפירוק, לפי שבמלחמה-הזעירה יש ערך מכריע למהירות הפעולה. על כן צריכים כלי-היריה המלווים להיות ניתנים להפעלה בריזות, כלומר: שיהיו מותאמים להרכבה מהירה⁽¹⁾.

הדרישות האמורות מגבילות את קוטר התותחים, דבר המגביל את הטוח ועצמת-הפגיעה, וגם התחמושת צריכה להיות קלה במידה שתהא ניתנת לתובלה באותם התנאים עצמם — והלא את הפגזים הבודדים אין אפשרות לפרק לחלקים. קוטר קטן, צמצום הטוח וגודל הפגזים מפחיתים על כן במידה מכרעת את ערכו של חיל-התותחנים במלחמה-הזעירה. גם כשכל שאר התנאים יפים לשימוש בו.

(1) נראה, כי אחד הפתרונות המוצלחים ביותר הושג בצבא-הבריטי (וב"משמרה-הארץ"), בדמותו של "תותח-סמיח", בן 3 אינץ', ועם זה מספק את כל החביעות — וכן אין לשכוח את שצור הכלים המרובים, אשר גוסו ב"משמרה-האלף" הבריטי, בתחיל-הארטילריה שלו — לצרכי פעולה א"ט, אך גם לתפקידים רבי-ערוך אחרים. — ה. מ. ע.

וכן צריך חיל-התותחנים לנהוג חסכון רב בתחמושת, כי מילואים ואספקה כסדרם כמעט שאינם בגדר האפשרות במלחמה הזעירה. בשעת פעולה יצטרך חיל-התותחנים להסתפק בתחמושת שיש עמו, בלי לקוות למילואים. תחמושת זו תהיה, כמובן, מועטת, ויש לחסכה למטרות חשובות ביותר. גם בעיה זו מצמצמת במידה מרובה את אפשרויות השימוש בארטילריה במלחמה הזעירה.

קוטן הקוטר, מיעוט התחמושת והולשת פעולתה משפיעים גם על השימוש הטקטי. לא ריכוז גדול של כלי-ארטילריה, לפי שמלחמה זעירה שוללת כל ריכוז. לא שפעת אש, מפני העדר מילואים לתחמושת. לכן אי אפשר בשום פנים להעתיק את תנאי חיל-התותחנים ממלחמה-גדולה למלחמה זעירה.

בדרך כלל, תחסרנה במלחמה הזעירה גם המטרות. שנגדן כדאי להשתמש בארטילריה. היחידות הן קטנות. כשירים בהן בכלי-ידיה בני קוטר קטן, כשהפגזים מועטים והמטרה מתנועת במהירות ויכולה לחמוק מן התצפית בקלות ובוריות. לא תתכן פעולה יעילה של ארטילריה.

לכל אלה נוספים גם קשיי התצפית הארטילרית. מפני ההשתלשלות המהירה של הקרב, לא יספיקו לערוך את התצפיות האגף שחשיבותן מרובה כל-כך, ולא תשאר אלא התצפית מכיוון כלי-היריה שפתחו באש. אך גם זו אולי תתקיים רק למשך שתי היריות הראשונות, כי יתכן שאחריה יעלם האויב תשוב לא תהא אפשרות לירות אש מבוקרת.

קיימת עוד אפשרות לירות אש מפורזת, אשר יעילותה מוגבלת. פיזור אש על פני שטחים גדולים בפגזים מועטים — יעילותו פחותה עוד יותר. אכן, נשארה עוד רק ההשפעה הפסיכולוגית, אמנם, זו תהיה נרכשת בזמן הראשון, אך ככל שיארך שימוש מעין זה בארטילריה, כן תקטן ההשפעה.

על כן צרים למדי התחומים לשימוש הטקטי בארטילריה. הוא יצמצם בעיקר בהרעשת נקודות בצורות, ישובים, בתים בודדים⁽¹⁾ בפיזור-אש על פני גאיות, שקעים ובדרכי-גישה, היכולים להביא לאויב יתרונות כלשהם⁽²⁾. כל הישקולים הנ"ל כוחם יפה גם לגבי מ ר ג מ ו ת.

סיכום

אין המלחמה הזעירה עשויה להפעלתו של חיל-תותחנים. פרט לאותם המקרים, שבהם מופיע חיל סדיר על כל אמצעי, ושבהם, לאחר סיגול הציד הארטילרי לתנאים המיוחדים יכול חיל-התותחנים לפעול לפי העקרונות הטקטיים של המלחמה הגדולה. חיל-התותחנים במלחמה-הזעירה יותר משהוא משפיע כמקדם משפיע הוא כבולם. חיל-תותחנים פרושו — כוח-אש. בכל מקום, שבו יכול כוח-אש להשפיע השפעה מכרעת על מהלך העניינים, השימוש בו מוצדק.

במלחמה הזעירה אין כוח האש יכול להשפיע אלא במידה מוגבלת. יסודה של מלחמה זו תוא הפתעה, הבנויה על תנועה מהירה של יחידות זעירות ביותר. קשה מאד לקשר יסוד זה עם כוח האש של חיל-התותחנים. לכן מותרים ברוב המקרים האלה על פעולת חיל-התותחנים ומנהלים מלחמה זעירה בעזרת חיל-רגלים ובנשק קל⁽³⁾ — כי הדבר מקרב את ההצלחות. וכי מי בשדה קרב ימצע עצמו מן ההצלחה?

(1) באופן מיוחד — מפקדות האויב. — המ ע ר.
 (2) אחד התפקידים הבולטים ביותר כאן יהיה — ההתנברות על התנגדותן של נקודות בודדות, כגון בית מבוצר וכיו"ב (אגב: דוגמאות לכך ניתנו לרוב גם ב"מלחמה הגדולה" — כגון, בצפון-צרפת). — המ ע ר.
 (3) כלי-רגלים אלה כוללים כיום, כמובן, גם כמה סוגי-יוזין שעוד תמול-שלוש נחשבה פעולתם לבעלת אופי וערך ארטילריים או ארטילריים-למחצה ("למחצה") — מפני שה ט ו ח שלהם מוגבל יותר). — המ ע ר.

מלחמה בקרפטים

הקרפטים, — רוכסי הרים, המשתרגים כמעט בדמות טבעת. סגורה, במרכז אירופה הדרומית-מזרחית. הם עוטרים בקשת את כל המישור ההונגרי ופורצים לתוך גבולן של רומניה, צ'כוסלובקיה ופולין. שעור אורכם הכללי של הרכסים הללו מגיע ליותר מ-1500 ק"מ. הם נמשכים והולכים בסרט צר, במקבילים פתלתולים. לעתים מצטלבים זה בזה חוזרים ונפרשים כמניפה ומהווים איי-הרים. שיפועים קלים מתחלפים לפתע פתאום במדרונות תלולים; נקיים צרים מפציעים לפתע פתאום לתוך עמקים רחבים. ההרים מכוסים יערות עבותים של עצי אורן, אלון, תאשור — היערות מגיעים עד לגובה של קילומטר וחצי (מעל לפני הים). ומהם ומעלה מתנשאות פסגות של טרשים, רובן — צורת פסגות-חרוטים להן. יש פסגות המגיעות לגובה של 2500 מטר. בהרים יש הרבה נהרות ונחלים, החוסמים את הדרך. פעם בפעם מזדמנים אגמי הרים, ומימיהם זכים ושקופים להפליא. תושבי המקום קוראים אותם בשם "אישוני הרים".

...מבחינה צבאית הקרפטים הם גבול איתן ביותר, החוסם את הדרך אל המישור ההונגרי ואל צ'כוסלובקיה. רוחב המחסום הטבעי הוא מגיע מ-100 עד 400 ק"מ, ורק במקומות מסוימים (בדרום, על גבול יוגוסלביה) תופסים הרכסים ההרריים שטח צר יותר.

לשם הגנת הדרכים המוליכות להונגריה ריכזו הגרמנים כוחות גדולים. כאן נלחמות דיביזיות גרמניות הונגריות — טנקיות, רגליות וממונעות. בקטעים מסוימים של החזית נכנסו לקרבות חטיבות רורביות, בטליונים לשירות-בלתי-לחם ובריגודות לטיפול בדרכים. בעמדת היטב על הסכנת החמורה הצפויה להונגריה, מטיל האויב לקרפטים חטיבות חדשות.

בהתאמצם לעצור את התקדמות גייסותינו מטילים הגרמנים למערכה רגלים, אוויריה וטנקים. לצדן של יחידות-הטנקים הגרמניות פועלות גם הונגריות. התותחנים הסובייטיים מטיבים להטיח גם באלה וגם באלה, אגב אורחא, התוצרת של ייצורי-הטנקים התונגרי נתגלתה כנחשלת ביותר. הטנקים ההונגריים "טורנט-3" ו"טורנט-4", עם כל זיונם שאינו רע (טורנט מס' 4 מוזין בתוחת בן 75 מ"מ) הנם כבדי תנועה ביותר, שריינם חלש והם מתלקחים באש מפגיעה מוצלחת ראשונה. למלחמה בקרפטים יש אופי משלה, והוא מיוחד במינו. אין כאן קו חזית רצוף וההאבקות היא, קודם כל, להשתלטות על הדרכים ועל כל העשוי לשמש כדרך — עמקים, נקיקים, אפיקי נהרות ונחלים. קרבות עזים ביותר מתנהלים ביוחד על מעברי-ההרים שבפרשות-המים; החולש על דרכים ומעברים אלה מכפיל פי כמה וכמה את כוחו.

נתאיה של זירת-מלחמה, הררית מצמצמים את האפשרויות של הנעת הגייסות מתוך תמרון, בין בחזית, לרוחבה, והן בעומק המערך². מבנה פני השטח מפריע את פעולותיהם של צבאות ממוכנים וביניהם הטנקים, השתתפותה של הארטילריה הכבדה בפעולת-הקרב, מקשה על הסעת האספקה והתחמשת אל העמדות. הערפלים והעבים הנמוכים מצמצמים את אפשרות השימוש באוויריה.

(1) על בעיות מלחמה בהרים ככלל — ראה "מערכות" ביג'וה' — המערך.

(2) מפני חלוקת השטחים לאזורי-בקעות שכל אחד מהם הוא הציר הטבעי של כל ההתקדמות, ואשר מחיצות-ההרים שביניהם כמעט שמונעות את האפשרות להעביר לעמק "הסמוך" גופי-צבא הפועלים לאורך עמקי אחד, או שלשם כך נדרשת הקפה רבתי, דרך חיבור שבנוסף העמוק. — המערך.

אין שעור לקשיים הכרוכים במלחמת־ההרים, וענין שלכאורה הוא פשוט וקל כגון הפעלת מרגמות, מחייב כאן כושר־מעשה מיוחד, כי שקיפתו היוצאת מן הכלל של האויר מצמצמת כאן את המרחקים והמושגים המקובלים בענין אומדן המרחקים בטביעת־העין בלבד עלולים להטעות כאן.

והנה בתנאים הקשים האלה נתגלה מלוא כוחה של אסכולת־הקרבות שבה עבר צבאנו. כל הנסיון שנצבר בקרבות הקודמים נתן כאן את אותותיה, ובגרותו נתגלתה. גם כאן נתגלה התמרון כאמצעי עיקרי להשגת הנצחון. ועם כל הפרדוקסליות שבדבר, עובדה היא, שקל יותר להתקדם דוקא דרך מקומות שהם קשים מאוד לגישה ולמעבר. יחידותינו מעיזות לבצע תמרוני־עקיפה בהניחם מאחוריהם קני התנגדות. — ואח"כ בחצותם את קו־התחבורה של האויב חורצים הם את גורלם של קנים אלה לכלית, חיסולם של הללו נשלם ע"י הגל השני של החיילות המתקדמים.

רגלים סובייטיים מפילים בעוקי־הקרפטים

כמעט כל צומתי־המשען החשובים של מערכת ההג'נה הגרמנית בהרים — כיבושם היה תוצאה של תנועת־עקיפה. לפני זמן־מה השתלטו גייסותינו על העיר ותחנה מסילת־הברזל רג'ין. הגרמנים הגנו בחירוף נפש על צומת־התנגדות גדול וחשוב זה. הם הטילו למע' רכה טנקים, רגלים, ערכו התקפות נגד רבות עד אין מספר. חיילותנו צלחו לפתע את הנהר מורשול, אזור שנחשב כבלתי ניתן למעבר כלל, ובזינוק נמרץ הופיעו בעורף האויב. גורלה של העיר נחרץ. בקרבות אלה עשו חטיבותיו של הצבא האדום 'שמות בדיביזיות הרגלים הגרמנית מס' 46 ובדיביזיות 'קלעי־ההרים' מס' 4, ביחידות של קורפוס הונגרי, ונלקח גם שלל רב.

להכרה כללית זכו כאן פלוגות־הסער שכל כך נצטיינו בקרבות 'מלחמת

המולדת הגדולה". קלים, ניידים, מצוידיים בכל אמצעי־הקרב הדרושים, עוברים הם במשעולי־ההרים, מבקיעים לעצמם דרך בסוכב עבות ומופיעים במקומות שפחות מכל שיער האויב כי דוקא שם יופיעו. מובן מאליו, שכאן לובשות פלגות אלו צורה אחרת, מזו, שבמערכת הקודמות, אך עקרון השימוש בהם אחד הוא. הפלגות

ממלאות תפקידים ראשונים במעלה ולעתים קרובות הן המבטיחות את הצלחת התקדמותם של כוחות ההתקפה העיקריים.

הפלגות הניידות מבצעות זינוקים נמרצים בהרים ומנחיתות מהלומות מן העורף על אזורי האויב המבוצרים. ובהסתערם כסופה על הגרמנים הם משתלטים על מעברי-הרים ותופסים גשרים. מיחידות הצבא של החזית הזאת נתפרסמה תהילה והצטיינה ביוחד, הפלגה הניידת שפקד עליה המגור זימין. אחת הדיביזיות שלנו עמדה בפני צליחת נהר-הרים סוער. הגשר שעל הנהר היה בידי האויב. עם האיום הקטן ביותר היו הגרמנים מפוצצים את המעבר, ודבר זה עלול היה להשהות

ק-מרגמה החולש על עמק קרפטי

מבנות-יריה "מקסיס" ("בינונית") מועלית לעמדת משלט

הרבה את התקדמות המתקיפים. לאחר שעקפה עקיפה ארוכה ורבת מכשולים בהרים, ולאחר שעברה, בעזרת אלפיניסטים¹ מובהקים, בנקיקים קשי-מעבר, גלשה, פשוטו כמשמעו, פלגתו של זימין על ראשי האויב השאגן. הגשר נלכד שלם בתכלית, ולדיביזיה נתאפשרה, איפוא, התקדמות מהירה. במשך יממה עברה הלזו יותר מ-20 ק"מ.

כאן נשתנו המושגים המקובלים בענין מבנה היחידות והרכבן. לעתים קרובות מכיל בטליון של קלעים ארטילריה, טנקים או תותחי-מנוע, מרגמות-של-רגימנט². הכל, יודעים את גודל תפקידו של הסיור בכל אופרציה. אך הסיור בהרים חשיבותו כפולה ומכופלת. אולם מפני תנאיה המיוחדים של מלחמת הרים,

1) אלפיניסטים — מומחים לטיפוס בהרים ובצוקי-הסלעים ולמעבר בשבילים, הרריים.

2) הכבודות יותר, לעומת מרגמות-הבטליון הרגילות (81 מ"מ). — המ ע"ר.

חלו כאן שינויים גם בקבוצות-הסיוור, לעתים קרובות ממלאים כאן הסיירים גם תפקיד של חלוץ-לוחם. משום כך מכיל זינם גם כלי-ארטילריה קלים, גם רכב-הסעה משוריין, אופנוע ורובים א.ט. דבר זה נתן, למשל, לקבוצת-הסיוור של הרב-סמל באסמרטני את האפשרות לערוך לא-פעם קרבות עם פלגות גרמניות ולהכות שוק-על-ירך שתי קבוצות גרמנים, שקנו שביתה בגיא הנבצר מלגשת, שבו עברה הדרך להתקדמות חטיבותינו.

נסיון הקרבות הורה טקטיקה חדשה לניצול טנקים בתנאי-הרים. תוך פעולה בקבוצות זעירות, תוך עריכת מארבים, משיגים הם תוצאות מזהירות. להתפתחות ניכרת זכו פשיטות רוכבי האופנוע. מוניטין יצאו ליחידות המרגמות שלנו. אמצעי-קרב אדירים אלה, המצטיינים גם בכושר-ניידות, מסייעים סיוע של ממש במצבים שונים ומשונים.

מלחמת הרים דורשת דרישות יתירות מיחידות-משנה זעירות ומלוחמים-פרטים. הכשרת הפרט בצבא האדום ממלאת לעתים קרובות תפקיד מכריע. תוצאות אופרציה חלקית זו או אחרת תלויות ביכולת-הקרב, בכושר-המעשה, ביומה ובכשרון התחבולות של כיתה או קלע בודד. הנה סיפורו הקצר של המכ"י¹) סרגיט מיכאל שפלב המתאר בצבעים חיים גם את נסיבות המלחמה בהרים וגם את תפקידו של הלוחם הבודד.

העפלנו ועלינו במעלה אחד ההרים המסולעים מאחורי קימפולונג. נצרכנו לחבלים, כי בלעדיתם לא יכולנו לעלות. גם את מכונת היריה העלינו בחבלים. הרגלים שלנו ערכו הסתערות על אחת הפסגות. הגרמנים פתחו באש כזו כל כך שקלעינו הוכרחו להצמד אל הקרקע. בלא התקדם; או גרמתי בלבי: הבת ואריבין מלמעלה מן המקסים". האש היתה מדויקת כל כך שיריות האויב נחלשו מיד. הגרמנים ניסו לסלקני, אך בסתר הסלעים לא השיגתני ידם. קלעינו ניצלו את השתככות אשם של הגרמנים ופרצו לתוך החפרות. הגרמנים הפכו פניהם ונסו, זאנוכי מלמעלה, במכונת-היריה שלי, הפלתי בהם חללים כהמה וכהמה, כאות נפשי.

כתב ה"טיימס"

למה לך המסע באיטליה

ההתפתחות בזירת-המלחמה האיטלקית במשך מחצית-השנה האחרונה. נראתה כאטית למסתכלים-מרחוק; עם זאת היתה היא רצופת קרבות ועקובת-דם; חלקן של היחידות הארץ-ישראליות העבריות במסע זה בעבר, סיכויי תפקיד מוגבר לחטיבה היהודית הלווחמת בעתיד הקרוב, מוסיפים לקורא העברי ענין למתרחש בזירת מלחמה זו.

המאמר מסכם את ההתקדמות בחדשי הסתו. מאז, הביאו קרבות-החורף לידי כיבוש רבנה ופאנזה, והתקדמות בעלייה-הברית, באגפם הימני, נתקלה כבר בלוגנה הגדולה, שמדרום למכשול-הטבע האדיריים המהוים את-הולתה של הנהר פו.

המלחמה של צבאות הברית באיטליה לעבר עמק הפו היא פרשה אחת של היאבקות ממושכת, מרה ויקרת-מחיר. מיום שנפלה רומא היה עמק פו למעין ארץ-משאת-הנפש לארמיות החמישית והשמינית. בגזרה האדריאטית לעולם אינך פטור מצליחת נהרות, ונהר רודף נהר. — בשעה שנכתבו טורים אלה עמד על הפרק פיאומוציני²); ובגזרה המרכזית, צפונית לפירנצי היה צורך תמיד להתגבר על רוכסי גבעות בזה אחר זה. כיום, כשהחורף כבר ממשמש ובא, וכראשי האפנינים מלבין השלג והנהרות גזאים משפעת מטרות-העז, שוב רחק מרחק שאינו מרנין

(1) איש-מכונת-היריה (מכ"י). (2) אחד הפלגים העליונים של נהרות פיומי דר'מו' לרוקוה.

חלו כאן שינויים גם בקבוצות-הסיוור, לעתים קרובות ממלאים כאן הסיירים גם תפקיד של חלוץ-לוחם. משום כך מכיל זינם גם כלי-ארטילריה קלים, גם רכב-הסעה משוריין, אופנוע ורובים א.ט. דבר זה נתן, למשל, לקבוצת-הסיוור של הרב-סמל באסמרטני את האפשרות לערוך לא-פעם קרבות עם פלגות גרמניות ולהכות שוק-על-ירך שתי קבוצות גרמנים, שקנו שביתה בגיא הנבצר מלגשת, שבו עברה הדרך להתקדמות חטיבותינו.

נסיון הקרבות הורה טקטיקה חדשה לניצול טנקים בתנאי-הרים. תוך פעולה בקבוצות זעירות, תוך עריכת מארבים, משיגים הם תוצאות מזהירות. להתפתחות ניכרת זכו פשיטות רוכבי האופנוע. מוניטין יצאו ליחידות המרגמות שלנו. אמצעי-קרב אדירים אלה, המצטיינים גם בכושר-ניידות, מסייעים סיוע של ממש במצבים שונים ומשונים.

מלחמת הרים דורשת דרישות יתירות מיחידות-משנה זעירות ומלוחמים-פרטים. הכשרת הפרט בצבא האדום ממלאת לעתים קרובות תפקיד מכריע. תוצאות אופרציה חלקית זו או אחרת תלויות ביכולת-הקרב, בכושר-המעשה, ביומה ובכשרון התחבולות של כיתה או קלע בודד. הנה סיפורו הקצר של המכ"י¹) סרגיט מיכאל שפלב המתאר בצבעים חיים גם את נסיבות המלחמה בהרים וגם את תפקידו של הלוחם הבודד.

העפלנו ועלינו במעלה אחד ההרים המסולעים מאחורי קימפולונג. נצרכנו לחבלים, כי בלעדיתם לא יכולנו לעלות. גם את מכונת היריה העלינו בחבלים. הרגלים שלנו ערכו הסתערות על אחת הפסגות. הגרמנים פתחו באש כזו כל כך שקלעינו הוכרחו להצמד אל הקרקע. בלא התקדם; או גרמתי בלבי: הבת ואריבין מלמעלה מן המקסים". האש היתה מדויקת כל כך שיריות האויב נחלשו מיד. הגרמנים ניסו לסלקני, אך בסתר הסלעים לא השיגתני ידם. קלעינו ניצלו את השתככות אשם של הגרמנים ופרצו לתוך החפרות. הגרמנים הפכו פניהם ונסו, זאנוכי מלמעלה, במכונת-היריה שלי, הפלתי בהם חללים כהמה וכהמה, כאות נפשי.

כתב ה"טיימס"

למה לך המסע באיטליה

ההתפתחות בזירת-המלחמה האיטלקית במשך מחצית-השנה האחרונה. נראתה כאטית למסתכלים-מרחוק; עם זאת היתה היא רצופת קרבות ועקובת-דם; חלקן של היחידות הארץ-ישראליות העבריות במסע זה בעבר, סיכויי תפקיד מוגבר לחטיבה היהודית הלווחמת בעתיד הקרוב, מוסיפים לקורא העברי ענין למתרחש בזירת מלחמה זו.

המאמר מסכם את ההתקדמות בחדשי הסתו. מאז, הביאו קרבות-החורף לידי כיבוש רבנה ופאנזה, והתקדמות בעלייה-הברית, באגפם הימני, נתקלה כבר בלוגנה הגדולה, שמדרום למכשול-הטבע האדיריים המהוים את-הולתה של הנהר פו.

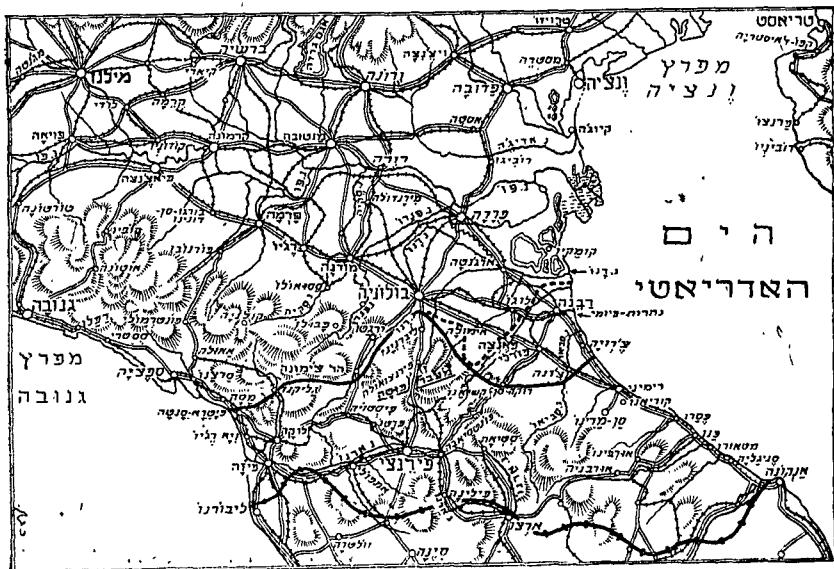
המלחמה של צבאות הברית באיטליה לעבר עמק הפו היא פרשה אחת של היאבקות ממושכת, מרה ויקרת-מחיר. מיום שנפלה רומא היה עמק פו למעין ארץ-משאת-הנפש לארמיות החמישית והשמינית. בגזרה האדריאטית לעולם אינך פטור מצליחת נהרות, ונהר רודף נהר. — בשעה שנכתבו טורים אלה עמד על הפרק פיאומוציני²); ובגזרה המרכזית, צפונית לפירנצי היה צורך תמיד להתגבר על רוכסי גבעות בזה אחר זה. כיום, כשהחורף כבר ממשמש ובא, וכראשי האפנינים מלבין השלג והנהרות גזאים משפעת מטרות-העז, שוב רחק מרחק שאינו מרנין

(1) איש-מכונת-היריה (מכ"י). (2) אחד הפלגים העליונים של נהרות פיומי דר'מו' לרוקוה.

לב עמק הפו, שבשלהי הקיץ כבר נראה כדי הישג-היד. הסתיו שהיה הפעם, גשום ומסוער מכרגיל וכל-כך הקדים השנה לבוא באיטליה הוסיף, כביכול, כמה מילין למעברי הנהרות וכמה מטרים לדרכים. מרובים הם הבוץ ומי-השטפונות בדרכי הצבא המתקדם.

ה"קו-הגותי" נפרץ. זהו המאורע המובהק שבכל מסע איטליה, למן גפילת פירנצי במרכז וכיבוש אנקונה בגזרה האדריאטית. אבל אף על פי שהיה בכך הישג צבאי מזהיר, מכל מקום אין להכחיש, שתגוימו בהערכת התוצאות לאלתר שהביאה פריצת הקו-הגותי; ובגזרה האדריאטית יותר מבגזרה המרכזית או צפונית לפירנצי, כי הנסיון שנקנה בראשונה לימד ליתר זהירות באחרונה.

הארמיה השמינית, בפיקודו של גנרל ליוני, פתחה בהתקפתה בגזרה האדריאטית ב-26 באוגוסט, ותוך כדי הצליחה להבקיע דרך לעצמה מנהר מטאורו לאורך יותר מ-25 ק"מ על פני שטחים קשים ביותר למעבר-צבא. מתוך כך יכלה ב-31 באוגוסט לפתוח בהסתערות אדירה על הקו-הגותי מפוזרו שעל התוף ועד לנקודה הרחוקה כ-33 ק"מ בפנים היבשה. ולמועד ה-3 בספטמבר (2) היה בידי הברית כל הקו הגותי לאורך חזית של כ-32 ק"מ.

קו החזית בשבוע האחרון של יולי —————
 קו החזית באמצע אוקטובר ————
 קו החזית בסוף דצמבר .....

- 1) כידוע, בינתיים הוטבר כבר הגנרל ליוני לזירת המלחמה באסיה הדרום-מזרחית — כמצביא על קבוצת הארמיות הפועלת שם (עליה בהיקף-הפיקוד) — ובמקומו נתמנה כמפקד הארמיה השמינית, הגנרל מק'קיררי. — המער.
- 2) ה' שנים לכניסת בריטניה למלחמה. — המער.

שבנות חלפו מאז תוך קרבות קשים ומרים לכיבוש רוכסי הרים ומעברי-נהרות בזה אחר זה. הגנרל ליו תיאר את ההיאבקות לכיבוש גממנו, קרוציה, סן סבינו וקוריאנו, כאחד המאבקים עקובי-הדם ביותר בדברי ימי הצבא הבריטי. המערכה על מטרות מוגבלות אלה נהפכה להעפלה מיגעת, כהסתערות על הקו הגותי עצמו, ולא עוד אלא שהיתה גם ממושכה הרבה יותר. ההסבר האחד — ובעצם גם היחיד — לעיכוב שחל בין פריצת הקו הגותי ובין רגע ההפצצה למרחבי מישורי הרומניה⁽¹⁾. הוא התנחה שהניחו כי הסתערות זו, שהבקיעה את הקו הגותי, עתידה, ממילא, להמשיך את מהלכה גם לרכס שמעבר ל"ק" — והדבר היה כליכך "מובן מאליו" שסברו בוודאות כי הרכס כבר נכבש כביכול.

הארמיה החמישית של הגנרל קלרק⁽²⁾, בגזרה המרכזית והמערבית של החזית האיטלקית, התמידה בלחצה על האויב במשך השלבים הראשונים של התקפת הארמיה השמינית ובזו אחר זו נכבשו פיוה, ברטו, לוקה ופיסטויה. למועד ה-13 בספטמבר הגיעה הארמיה החמישית, (לאורכה של כל חזיתה כולה) אל הקצוות הקדמיים של מערכת ביצורי האויב בקו הגותי. התקפה אדירה נערכה עתה. מצפון לפירנצי ולעבר יפולוניה, ולאחר שבוע של קרבות עזים פרצו גייסות אמריקאים את הקו הגותי⁽³⁾ בחזית של כ-10 ק"מ שהגיעו למקום הרחוק כ-5 ק"מ מפירנצואולה. הדיביזיה הדרום-אפריקאית⁽⁴⁾ השיגה (יחד עם בריגדה של הגוארדיה המלכותית הבריטית) ומיורג, אברד פול מפקדה פעלה, בפיקודה של הארמיה החמישית באגף השמאלי של ההתקפה העיקרית של גנרל קלרק. באגף הימני פעל הקורפוס הבריטי ה-11, שכלל גייסות בריטיים ותודיים גם יחד, וכן שריון קנדי, ולויט-גנ, קירקמן מפקדו, אף הוא בפיקודה של הארמיה החמישית.

התקדמות כוחותיו של גנרל קלרק דרך הרי האפנינים היא שורה ארוכה של קרבות אכזריים ועקשניים לכיבוש רמות, רכסים וכפרים הבאים בזה אחר זה. מעבר-פוטוה, (נקודת מפתח במערכת ההגנה של האויב), נכבש ב-23 בספטמבר, והאויב הוכרח לנטוש את כל עמדותיו, שהכין לעצמו בקו הגותי ממזרח לנקודה זאת. הפעם לא היו כל אשליות בענין משמעותם של ההישגים האלה, והכל הבינו כי עד שיצליחו להגיע לעמקה הפן נכונים להם עוד קרבות מתישים וקשים למכביר. אם נחשוב את בולוניה למטרה העיקרית של כל התקפת הברית, הרי עוד באמצע ספטמבר היו תקוות, שהתקפת הארמיה החמישית תצליח למשוך מן הגזרה האדריאטית כוחות אויב מספיקים כדי לאפשר לארמיה השמינית הבקעה מהירה, או, שהאויב לא יוכל לקיים בגזרה המרכזית כוחות מספיקים למנוע את הארמיה החמישית מלבקוע הבקעה, אך ספק הוא, אם התקפת הברית במרכז השפיעה השפעה ניכרת על הגזרה האדריאטית, וכן להפך. אותה שעה הביאו הגרמנים מגזרות אחרות תגבורת לדרום מבולוניה.

למרות האכזבה, יאחת היא אם בצדק או שלא בצדק לגבי קצב ההתקדמות מן הנהר ארנו ומאנקונה לעמק הפו, האמת היא שמסע איטליה בשלב זה נשא אופי חד-צדדי: התקדמות ללא-נטות, שהתקדמו צבאות הברית מזה ונסיגתם האטית של הגרמנים מזה.

(1) פרובינציה, שהיתה בשעתה שייכת למדינת-רומי של האפיפיורים: אוולי רבנה, פורלי, רימיני; דרום-מערכה — הרים תלולים, צפון-מזרחה — שפלת-חוף, רבת תעלות ונהרות.
(2) מינעוטה — דיביזיות אמריקאיות; רובה, — ביטיות וקיסרותיות. הגנרל קלרק, נתמנה לפני זמן מה, עם מתן הפיקוד העליון על אזורי הים-התיכון, כולו בידי פ.מ. אלכסנדר, למפקד הראשי על קבוצת הארמיות שבאיטליה. — המער.
(3) המשורנית. — המער.

רבנותה (של הברית באויר נתנה לה יתרון עצום והיתה הגורם העיקרי שאיפשר לה להעתיק ארמיות שלמות מן העבר האחד של איטליה אל עברה השני, בלי שהאויב יעמוד על כך¹). שידוד עריכתה של הארמיה השמינית של גנרל ליו לשם התקפה מרוכזת בגזרה האדריאטית הצריכה העברת כמה דיביזיות בדרכי הריה של טוסקנה, אומבריה ורכסי האברוצים². משימה זו נעשתה בזריזות ובהצלחה בימות הקיץ היבשים, ובדאי שהיתה קשה לעיני ערוך יותר אילו יכלו הגרמנים להציק מן האויר לשדרותינו שאבק הדרכים אכלן³.

התמיכה האוירית בחילות הקרקע של שתי הארמיות במשך התקפותיהן על ה"קו הגותי" ומאז הלאה היתה מוצלחת מאוד ומתואמת כהלכה. ביחוד זכה כאן "חיל האויר המדברי" להוסיף לעצמו פרק מזהיר על פרקי פעולותיו שפעל בשעתו, באותם הימים הרחוקים, באפריקה, כשיתף פעולה מהודקת עם הארמיה השמינית. בין אנקונה ורימיני בחוף האדריאטי — ממש כבין פירנצי והעמדות הנוכחיות של הארמיה החמישית צפונה, אין מקומות אשר שמוותיהם יזיירו כנצחונות ככירים של הברית באיטליה — והרי בדבר זה גופו שוב מתגלה מחדש אותה התקדמות אטית, עקב בצד אגודל, של האבקות זויתנית, ארוכה וממושכת.

פזרו, שבחוף האדריאטי, היתה בלי ספק זכיה חשובה בדרך החתירה קדימה, אך יותר משהיתה זו נצחון בעל תנופה היתה זו תחנה בדרך של צבא מתקדם. הדברים אלה עצמם יפים גם לענין רימיני, העיר השניה הגדולה פחות או יותר השוכנת אל החוף, שתיקה לא היו אלא מטרות מוגבלות, שהושגו כמעט בלי הפסקה, או גם בלי שיורגש צורך בהפסקה כטרם ייפנו הגייסות המתקדמים למטרה הבאה. בקרבות המרים של אותו שלב היו שני המקומות הללו לעיני הרבות, בין עיי הרעשה ובין על-ידי התקפות מן האויר; כזה היה הגורל של כל עיר וכל כפר קטן, שעמדו על דרך קו-הקרבות. הרחק יותר לתחום פנימה לפני ה"קו הגותי" ומערכת ביצוריו הקדמיים מדרום, נסוגו הגרמנים, כפי שאפשר היה לחזות מראש, אל עמדות התנגה העיקריות שלהם תוך כדי התנגדות מועטת יותר, בסמכם בעיקר על שדות-מוקשים הריסות-דרכים שיעכבו את תנועתם של כוחות הארמיה השמינית בהרים. וכך פסחה סערת הקרבות על רבים מן השטחים ההרריים הללו ואימת החורבן בהם היתה קטנה יותר; ואורבינו למשל, זו הפנינה שבין ערי ימי הבינים אשר נשתמרו באיטליה — ניצולה מהרס.

1) במשך 1944 הועבר שלוש פעמים עיקר כוחה של הארמיה השמינית מהעבר האחד של רכס האפנינים העיקרי לעבר השני — מזרחה או מערבה, לפי הצורך. זכורה מראשית השנה, הופעתה המפתיעה לפני קסינו. — המ' ע'ר.

2) טוסקנה — חבל איטליה התיכונה, מערבה לאפנינים, מצפונית לרומא ועד לרוקה ולפיסטויה; פירנצי — מרכזה. אומבריה — חבל הררי באפנינים המרכזיים; מרכזו — טרוגיה. האברוצים — רכס מזרחי של האפנינים, מזרחה לרומא ולעבר החוף האדריאטי

3) והמעלות תמרות-אבק — סימן שהיה בו כדי למשוך את תשומת-ללבם של טייסי האויב, אילו היו בני חורין לנוע באויר שמעל למחנות הברית. — ה' מ' ע'ר.

שלטון צבאי ומניעת מהומות

הרשימה הבאה נתפרסמה לפני כשנה ב-Defence, ותוך "משמר הארץ" הבריטי, לרגל סכוייה של פתיחת החזית השניה באירופה המערבית ע"י צבאות הברית. בקשר עם השלב הנוכחי באירופה וראשית כניסתם של צבאות הברית לגרמניה גובר העניין שבה, הן בדרך כלל והן לגבי הקורא העברי. כזכור, אמר וינסטון צ'רצ'יל, בהודעתו על הקמת "הבריגדה היהודית המוגברת" — כי היא נועדה "למלחמה ולחיל כיבוש בגרמניה".

זה לא כבר נתבשרנו בענין אימונם של קצינים לתפקידים של "מפקדי-עיר" (1) לשם עזרה לקיום החוק והסדר בערי הכיבוש אשר בעורף הצבאות הפולשים ליבשת-אירופה.

אף על פי שלפיקודם הישיר של הקצינים הללו לא יועמדו כחות-צבא, מכל מקום יהיו לרשותם חיילות שנקבעו לכך במיוחד, העומדים הכן לפעולה לאלתר כל פעם שיובהלה, ממש כדרך שפועלים היום חיילות גרמניים בארצות משועבדות רבות. אך אצלנו לא התייגה הבעיות פשוטות כאצל הגרמנים, כי צבאותינו לא יאחו בדרכי הגסטאפו. הם ישליטו את הסדר ע"י פעולה תקיפה, אשר תחת תליות פומביות יבוא בה הצדק — הגם שישען על כוח מזויין.

משיחילטו "מפקדי-עיר" להזקק לחיילות, יווכחו חיש, שגם הם וגם החיילות זכנסים לעוביני של תפקיד מרובה-קשיים ושאינו מעורר קנאה, בדומה לתפקידם של גייסות הנוצקים "לעזר השלטון האזרחי" בהודו, למשל. גם כשרוב האוכלוסין יקבלונו ברצון, תמצא בהם תמיד מפלגה קטנה של מתנגדים.

המפקד העירוני ישתדל להשליט חוק וסדר באמצעות המנהלה האזרחית או מנהלת "שטח-האיוב שנכבש" (2) שיסתיעו במשטרה צבאית. אם יקוים הסדר, טוב ויפה, עד ויארע מעשה-איבה גלוי, ישתדל נא צבא הכיבוש לקיים בידו את הפיקוח אגב המנעות משפכת-דמים. וכאן שורש כל הקשיים — אי אפשרות להבדיל בין ידיד לשונא, עד שהלה נועץ בגבך את סכיננו.

הבעיות מתחילות, בעצם, בשעה שיד המשטרה קצרה מלהשתלט על המצב; וראוי לעמוד על הלקח שאפשר ללמוד מנסיון דומה לכך, פחות או יותר, באירלנד ובהודו. לשם הנוחות נדון בגורמי הסכנות בשלושה מדורים: — א. כנופיות מרצחים; ב. אי-שתוף ללא שימוש בנשק; ג. גופים "פטריוטיים". לא נדון כאן באמצעים שיש לאחוז בהם. נגד קלעים-חפשיים, לפי שהללו מצריכים פעולה צבאית פשוטה יותר ורגילה יותר.

א. כנופיות-המרצחים:

זהו ארגון חשאי, השואף תחת איצטלה של משתפי-פעולה, לרצוח פקידים בריטיים ופקידים נאמנים ומשתפי-פעולה מבני המקום. אירלנד ובנגל של שנת 1934 הנן דוגמאות מאלפות. הפקיד האזרחי בבנגל, המתגורר לעתים

(1) "Town Major", באנגלית (הקצין הממלא תפקיד זה אינו מחויב כלל להיות בדרגת מירודוקא) "Stadtkommandant", בגרמנית. אין לערב במונח זה במושג של מפקד-חיל-המצב. "מפקד-עיר" הוא הממונה על עינים צבאיים — א. ד. מ. י. ס. ר. ס. י. ב. י. ס. באותה עיר, על שמירת הבטחון הצבורי, במידה שהדבר נוגע לצבא, על התנהגות החיילים, קביעת תקנות וסדרים לאנשי-הצבא שבחופש וכיו"ב. — המער.

(2) שמה של ההנהלה המיוחדת, מטעם הצבא אך לעניניו האזרחיים של שטח הכיבוש: אף השלטון הצבאי בא"י, 1918-1920, נקרא בשם זה, — וסימנו נשאר על בולי הדואר הראשונים של א"י. — המער.

כה קרובות בודד במחוזות כפריים מרחקים, היה משמש מטרה מאוד מקובלת לחציתן של כנופיות-המרצחים, לפי שנקל היה להם להתנקש בחייו. באירלנד היה זה המפקח המחוזי. מפקד העיר הנבון ישכיל ללמוד מנסיון זה. בעיר אחת בבנגל הוגו מן המסילה כזה אחר זה שלושה מרשלים, וכל פעם באו תחתיהם אנשים חדשים מתוך ה"שירות ההדרי האורחני", שהתנדבו למלא את מקומם. לשם הגנתם נהגו למנות חייל מזרן בתת-מקלעי שילווים יומם ולילה בעבודה ולאחריה.

באותם הימים היה אדם יוצא במחול, כשהאקדוח שבכיסו מוכנסו היה חדר ופוגע ומטריד את שותפו המסכן, אך יותר שהיתה שיטה זו מגיעת המכה מלברא היתה זו תרופה למכה שבאה, היא גם העסיקה אנשי-צבא רבים מדי. קידום פני הרעה הושג, לבסוף על ידי ארגון שירות-ידיעות, צבאי מעולה אשר בו קציני צבא, מתוך עבודה משותפת עם המשטרה האורחית, היו מגלים את מתבואם של המרצחים ומועיקים שדרות. נידות לכתר את הכפריים שנתנו להם מחסה.

ב. אי-ש תוף בלי מעשי אלמות — זוהי המגיעת ביותר מכל צורות ההתנגדות. היא לא היתה לרוחם של צעירי אירלנד חמומי-המוג; תגרה של "יד כל בכל" היתה יותר לרוחם וטעמם. אך בהודו היתה רווחת מאוד. כאן צרמה טרדות לא מעט ודיכוייה הצריך אנשים רבים ומאמצים מוגיעים ביותר. הרעיון היה, שהמון יעשה מעשי-הפרעה שפגיעתם רעה ביותר למהלך החיים השוטף, אך בלי לחרוג ממסגרת החוק. לדוגמה, כמה מאות גברים ונשים משתטחים על פסי מסילת-הברזל סמוך לשעה שנועדה לצאת רכבת צבא. לסלקם בכוח מן המסילה אחד אחד — אין זו מלאכה שאפשר לעשותה בזריזות, ואין בה כבוד ותועלת לעושה, לפי שהמקומות שיפוגו יכבשו מיד ע"י אחרים, שיבואו במקום המסולקים. ואלו מאסרים בהמון היו מציפים חיש-מהר את בתי הסוהר וכובלים חיילים רבים לתפקידי שמירה גרידא¹. כאן נדרש כוח-דמיון רב שימציא השכם הערב שיטות חדשות לסיכול כוונות המתנגדים: הפחת-קיסור לפני הקטר יפה למקרה אחד, גנ-מדמיע — למשנהו. חוש-הומור סייע לא פעם לפתרון מוצלח.

ערב-רב כזה אינו מתמהמה מלהמציא שיטות-הצקה חדשות לבקרים. אל יסמכו קצינים טירוניים על שיטות קודמיהם לשימוש בכוח הזרוע; גם עליהם להמציא כהרף-עין תגובות המצטיינות בחידוש.

ג. גופים פטריוטיים. —

סוג זה כולל ארגונים שונים ומשונים הקרויים בשם גופים "פטריוטיים" או "לאומיים" — גופים הנשבעים בנקיטת חפץ שאין ארגונם ארגון "עוין" ויזהרו מאוד מלשאת נשק בפרהסייה, הם יבקשו לנצל את הברזות בעלי-הברית על תפקידם המשחרר. ועד שיעשו מעשה איבה, או יוכרו כבלתי חוקיים, עלולים הם להוות סכנה חמורה מאוד. הם ינהיגו אם לא מדים, הרי על כל פנים תלבושת אחידה, ואם יונח להם יתאמנו בכסות-עיניים של תרבות-גוף.

גידולה ודיכוייה של תנועת "החולצות האדומות" בהודו בשנת 1931² אם

1) כמובן, שהצד החזק הזה שב-התנגדות ללא אלמות, בולט ביותר בארץ בעלת אוכלוסיה עצומה כהוון. — ה מ ע ר.

2) וב'10-8 השנים שמוז. (האסור על המדים ועל אימוץ בתרגילי-סדר הוצא בהודו כראשית המלחמה הזאת, סמוך להנהגת תקנות מעין אלו בשטחים בריטיים אחרים) — ה מ ע ר.

גם אינה היקש מדויק ממה שעלול להתרחש, הנה על כל פנים דוגמה של האפשר. כל זמן שהארגון לא הוכרו כבלתי חוקי, היה מתקלס בפעולות החיילים. פלוגת צבא, שהיתה עוברת בסך כדי "להראות את הדגל"¹, היתה נתקלת בקבוצת "חולצות אדומות" העולה עליה במספר ומנופפת דגל גדול הרבה יותר. וכיוון שהללו והירים היו שלא להרוג "ממסגרת החוק", לא היו גייסותינו מוסמכים להתערב. כוונתם היתה להתגרות בגייסותינו ולעוררם למעשים שלא-כחוק, ועל ידי כך לזכות בהצטרפות המונית ובתמיכת אנשים שעמדו מן הצד ונתעוררו לשמע המסופר על מעללי "הקלגסים גסי-הרוח". בשלב זה חשובים מאוד שיתוף-פעולה אמיץ עם המנהלה האזרחית ומהירות ההודעה על המתרחש.

ברי, כי לנוכח מצב מתהווה כזה יודיע מפקד-עיר למפקדה שאין לאל ידו לעשות דבר; דרכי-הפעולה שבהם אחוזו משהוכרו "החולצות האדומות" כתנועה בלתי-חוקית, הגם מופת של פעולה תקיפה שיש בה גם המנעות משפיכת-דם. והמנעות זו היתה רצויה ביחוד מפני שהארגון הזה כלל הרבה עלובי-חיים ומותעים, שנצטרפו אליה, מי מחמת סקרנות, בערות או מקח שוחד, ומי מפני חולשתה המדומה של הממשלה.

חשוב מכל להתבטיח אפ-ת-ע, באיזו הברקה גאונית נועד לכך דווקא ערב חג-המולד, שנראה כשעה הבלתי צפויה ביותר. לקצינים לא הוגד דבר עד בוא הערב, ולאנשים עד שעה לפני "שעת-האפס" — בחצות. כדי שהידיעות לא תסתננה החוצה על ידי המשרתים, היו נשי החיילים עוסקות בהכנת הסנדוויצ'ים גם לאחר שיצאו המשרתים.

פעולת לילה ללא שפיכת דמים.

חצי שעה לפני שעת-האפס יצאה פלוגה, ובראשה משטרה, להקיף את המרכז המקומי של "החולצות האדומות". פקודת-היום (או ביתר דיוק — פקודת הלילה) היתה — נעלי טניס ורובים עם כידונים מאופרים², לתתחים, נדנר חרבות מקשקשים, פרדים ענודי פעמונים וסוסים צהלים — לא היה מקום בפעולה מעין זו. סמוך ל-11.55 הקיפו האנשים את הבית ובחצות היו בבית פנימה. לאסורים לא אונה כל רע, ומסמכיהם נתפסו בטרם יהיה לבעליהם סיפק להשמידם.

לפי תכנית מחושבת מראש היה באותו מעמד גם שופט שלום כדי שלא יוכלו לטעון אח"כ, שהמשטרה "שתלה" את המסמכים.

לילה זה נתברך בדוגמה מאלפת שניה, כפר מסוים היה ידוע כקן חשוב של הארגון. כן היו חשדות, שנשק רב הוסתר במערות שבסביבתו, ועיקר הקושי היה בזה, שהגבול של השטח הנתון לשלטון בריטי ישרי היה בקרבת המקום ואדם שחמק ועברו — נמלט לנפשו, מצב שיתכן מאוד לראות דוגמתו בעורפה של החזית השניה שלנו (השזה מנוסת פוזי קאוקג'י. — המער'). להתקיף את החבורה — לא ניה דבר פשוט מזה, אך כיוון שהמנעות משפיכת-דמים ומגרימת נחשול של קנאות היו בחזקת מושכל ראשון, — לפיכך היה הצורך באפתעה חיוני כאן עד מאוד.

כיוון שכך, הוחלט שהחיילים הרגליים יבואו בדרך השדות, ימנעו רגלם משבילים, ועם שחר יכתרו את הכפר מקרוב. הפרשים, הקולניים יותר, צריכים היו לבוא בדרך עקיפין ארוכה ולעמוד הכן ללכוד כל אדם שימלט מידי הרגלים

(1) ביטוי באנגלית (לגבי גוף-צבא, או שייטת) אשר פירושו: — להוכיח, עיני ביקור בסביבה זו או אחרת, את עובדת קיומו של כוח-מלחמה בריטי. — המער.
(2) כדי שלא יבריקו ויראו למרחוק.

בדרכו לעבר והגבול. כל הצרות שקיבלנו על עצמנו בהגפנו בחשכה בואדיות. בחצותנו יובלי מים קרים כקרח, ובהמתינו בכגדים הקופאים, פשוטו כמשמעו. על בשרנו בצינתו של שחר הודי — הפסדן יצא בשכרו. כשבקעה קרן-אור ראשונה, פרצו הרגלים פנימה, ובלי אבידות לשום צד מן הצדדים, תפסו את העמדות החשובות על גגות-הבתים השטוחים ונשתלטו על המצב.

ולבסוף עוד מקרה אחד, שבא ללמדך על סכר-הספקות הנכון למפקד כשהמצב מתקרב, אך לא הגיע עדיין למלחמה ממש. כהבנתו הוא את המושג הזה. לעת-ערב, כשהמפקד האחראי לפעולה יצא מן הכפר בלויית משמר-משטרה קטן המופקד על ראשי המסיתים, החלו לזרום מכל הסמטאות (וכל זה במשך כמה שניות) כאלף איש, מזוינים ב"לאטי". (גזרי במבוק מוצקים, מקורזלי-ברזל) כשפניהם לעבר המשטרה.

מה יעשה המפקד, כשמחלקתו, אשר בציבורו של הכפר, משקיפה על המתרחש? היירה בהמון שעדיין לא פגע באיש? ברור, שלא! הימתין ויראה? גם כן ברור, שלא. — כי בעודו ממתין, עלול ההמון לתקוף את המשטרה, ואז כאמת תתלכח המדורה, אך אין להתמהמה מהחלטה; המחלקה הסתערה (שלושים איש לתוך המון בן אלף איש) ונשקה — קתות הרובים והמגפים, ההמון נפוץ לכל עבר, ונמנעו אסונות.

אגב, אף על פי שבמקרה דגן הושגה התכלית, בכל זאת הפעולה עצמה לא היתה כשורה, כי כלל הוא במילוי-החובות של "עזרה לשלטון האזרחי", כי אסור לחיל ליהפך לשוטר, עליו להמנע מבוא במגע עם המון.

נראה נא, איפוא, מה תועלת יכולים חיילנו ש"בחזית השניה" להפיק מנסיונות אלה, ברואם לסייע בידי מפקדי-העיר, המנסים לדכא תנועות בטרם יתלכחו למלחמת "קלעים-חפשיים".

קודם כל חייב המפקד לדעת, כי מטרתו היא להמנע משפיכות דמים — דם ה"אויב" ודם חייליו גם יחד. הדרך הבדוקה והמהירה בעתות-מלחמה — לכוון כלפי, האויב את כל כלי-המשחית שיש ברשותך, — אינה פתוחה לפניו כאמצעי ראשון. הבעיה כאן אינה של מלחמה מפורשת, אלא מלחמה-למחצה, הכרוכה בתפקידים הדומים לשירות "העזרה לשלטון האזרחי".

כאן אין די בתכונת המנהיגות, שבשדה הקרב היא מנחילה נצחון; יותר ממנה נדרשים כאן טקט ותקיפות, שכבר עזרונו לא פעם אחת בהנהגת הקיסרות שלנו. חוש-המור, כזה שידהים מפקד של גסטאפו עלול להצליח במצבים שבהם עשויים דרכי ה.ס. ס. רק להבעיר תבערה.

קיום משמעת חיוני כאן לפחות כבכל זמן אחר. רבים הם הגדודים הנאים שמשמעתם המופתית הועמדה בנסיון קשה בשעה שהתקיפום אלפי מתנגדים, שבעצם לא עשו כל מעשה-איבה שיתיר לאנשים לפתוח באש, ואף האפתעה חשובה כאן, לפחות כבכל אופרציה צבאית אחרת. תנאי-ולא-יעבור הוא שיתוף-פעולה מהודק עם השלטון האזרחי, לאו דוקא כדי שהללו ידעו את תכניות אנשי הצבא, אלא כדי שלאיש הצבא תצמח תועלת מן הידיעות שימציאו הללו.

רק כך יוכל איש הצבא, הצפוי אל סכנות מארבע ריחותיו ואצבעו אינה מרפה מן ההדק, לקוות שציליה להמנע מהטלת גץ בחבית של אבק-שרפה, אשר אם יטפלו בה כראוי אפשר בנקל להעתיקה למקום בטוח בלי שיאונה רע, ושאם לא כן עלולה היא להמיט שואה על הארץ כולה.

עם חיסולו למעשה של "משמר הארץ" בבריטניה. בראשית (סתיו) 1944, עם חלוף סכנת הפגיעה האויבת (פצצות "V" למיניהן) אינו בגדר פעולות-המגן של חיל מליציוני מסוג זה) — רבו ההגבות וההערכות בעתונות. אחדות מהן מובאות בזה, לציון היקף פעולותיו של "משמר הארץ" בעבר ולקח נסירתו — אשר ניתן יהיה עוד להפיק ממנו תועלת, גם בבריטניה וגם בכל ארץ ובכל מקום שבשביל הגנתם נדרשת התגייסות-הכלל.

סופר ה"טיימס"

"משמר-הארץ" בפעלו

עתה כבר אפשר לסקור את התפתחותו של חיל-חזית-מולדת זה, למן אותם הימים הקודרים כשהחגיגה היתה מכלי המגן העיקריים שלו, ועד שהיה לכוח אמיץ, מאומן, בקי ורגיל בשימוש בכלי המלחמה החדשים ביותר. הקלת האיסור לפרסם ברבים דברים בענין הרכבו, עצמתו וצידו, היא אל-נכון אמת-המידה לבטחונם של חוגים רשמיים, כי אכן תמה ונשלמה תעודתו של משמר-הארץ כשירות-הגנה פעיל בחזית-המולדת.

לראשונה בא במקום החנית הרובה האמריקאי פ-17, קוטר 0.300, במתכונת 1917 שנועד לשמש את חילות אמריקה. אחר-כך צוידו כמה יחידות ב-S.M.L.E רובה השירות הקצר יותר היורה בתחמושת בריטית 0.303¹ ולפני כשנה ניתנו לכל היחידות רובים בריטיים 0.303. לכמה מהן ניתן הרובה החדש של הצבא בעל הכוונות החרודות וכידון-הפגיון שאורכו 6 אינצ'ים; ולאחרות פ-14, ה"לי-אנפילד" הבריטי מ-1914. כן צויידו כל היחידות במקלע "ליואיס"² (ובראונינג)³. תת-המקלע "טומי", זה כלי היריה המקובל כל-כך על בעליו סולק עם הופעת "הסטון". שימוש רב היה ל"גורת-הובר", טיפוס פשוט אך יעיל של מרגמה, ואך יותר ממנו נתחבבו ה-"מפצצת-בלקר" או המרגמה בעלת השפוד.

ביתר איחור הופיע תותח "סמית", שמוזג בו כמה מסגולותיו של התוביצר ושל תותח א.ט. זה היה המקובל ביותר בין כלי-הזין הארטילריים הקלים שבהם זוין משמר-הארץ, וכל כך למה? מפני ניידותו, פשטותו ויעילותו לתכליתו.

רבות מאותן היחידות שהתפתחותן היתה טבעה בחותם-האידיבידואליות, שהתפתח הודות לקשרים שהיו עוד משירותם האזרחי הרגיל של אנשיהן, מצטערות על שאין ממשיכים במפקדים ומסדרים, ולו גם במידה מופחתת, עד בוא יום מתן צו הפירוק המוחלט. בין הבטליונים או היחידות בעלי רגש "משפחתי" חזק היו אלה ששמרו על ארמון-וסטמינסטר⁴, ה"סיטי" (מרכז העסקים של לונדון), פליט סטריט⁵, משרד הדואר, מסה"ב ומפעלי תחבורת אחרים, שרותי החשמל, גז ומים וגני בית המלוכה⁶.

עתה אפשר כבר לגלות, כי המספר המדויק של אנשי משמר-הארץ עלה, לפני פירוקו, ל-1,727,095 איש. מספר זה כולל 141,176 בתפקידי הגנה אנטי-מטוסית⁷,

- (1) כלומר — גירסה אמריקאית של הרובה הבריטי. — ה מ ע ר.
- (2) מקלע בריטי שהוחלף ברוב יחידות הצבא הסדיר, בפרוס המלחמה הזאת ובמהלכה, במקלע ב.ר. — ה מ ע ר.
- (3) ה"רובה האבטומטי" האמריקאי. — ה מ ע ר.
- (4) בתיה-הפרלמנט; כחילי הבטליון הווה, שירתו עובדי הפרלמנט (כפקיד, כשמש) וחבריו כאחד. — ה מ ע ר.
- (5) רחוב העתונים. — ה מ ע ר.
- (6) למעשה — גנים ציבוריים הפתוחים לכל. — ה מ ע ר.
- (7) בארטילריה הא.מ. — ה מ ע ר.

7000 המשמשים בארטיילרית-החופים, וכ-7000 — בעבודות סילוק הפצצות. המספר הכללי של בטליוני משמר-הארץ עולה ל-1085 בטליונים. חיל-העוזר של הנשים במשה"א מונה 30696 חברה. הרשות לנשים להספח על יחידות משמר-הארץ לא ניתנה באורח רשמי אלא באפריל 1943, אך כמה אלפים היו מסופחות באופן בלתי רשמי קודם לכן, בשמשן בתפקידי בישול, פקידות ונהגות. משאשורו אישור רשמי, הוצא להן סמל מיוחד, אך במדים לא זוכו עד היום. כמה יחידות הנהיגו בתוכן מדים על דעת-עצמן ועל חשבונן.

ידיהם של אנשי ה"משמר" שבתפקידי הגנה א.מ. היו מלאות עבודה. הם שימשו בתותחים קלים, כבדים ורקטיים. לא רבות שמענו על אנשי המשמר-שליד סוללות החופים, אך הוכר רשמית, כי עבודתם היתה ממדרגה ראשונה. כיתות משמר-הארץ לפינוי פצצות, שאומנו ע"י "המהנדסים-המלכותיים", היו כל-כך רגילות ובקיאות במלאכתן, שאפילו תאונות-מות אחת לא אונתה להם.

שנים מאנשי "משמר-הארץ" זכו ב"צלב-גיאורג", 13 ב"מדליית-גיאורג", 11 בחברות ל"מסדר הקיסרות הבריטית" ו-46 ב"מדליית הקיסרות הבריטית".

ג'ורג' אורן

ל ק ח „ מ ש מ ר - ה א ר צ ”

מתוך Observer — לונדון

עתה, בשעה שכבר ברור בהחלט, כי חלפה כל סכנה-של-ממש לנסיון פלישה גרמני, אפשר, מתוך בטחון, לפרק את משמר-הארץ ולהשקיף על פעולתו מתוך פרספקטיבה ואף להגיע לכמה מסקנות כלליות בדבר צבאות בלתי-סדירים, שרק חלק מזמנם מסור לשירות.

אין אנו יודעים כיצד היה משמר-הארץ לוחם, אילו נקרא לעמוד בנסיון. כמעט שאין ספק, כי בכל זמן משנת 1941 ואילך היה מצליח להוכיח יכולת, ואפילו ב-1940 כבר היה לו ערך ניכר כגורם מציק לאויב. נסתבבו הדברים ותפקידי לא חרגו ממסגרת תפקידים מקדמים, אם נביא בחשבון, כי בעצם קיומו סייע, לכך, שהגרמנים ישקלו, בדעתם שקול היטב אם לפלוש או לא; נמצא כי תועלתו היתה מרובה הדבר לא עלה לציבור בכללו, אלא מעט מאוד. כדאי ליחד את הדיבור על כמות העבודה הנוספת, שניתן לתבוע לבטח מאזרחי מדינת דמוקרטיה בלי כפיה וכמעט בלי תשלום.

הטוראי הרגיל של משמר-הארץ, הפורש עתה לאתר 4 שנות שירות, ודאי שהקדיש מזמנו הפנוי לא פחות מ-1200 שעות, ויתכן שמספרן עולה גם ל-4000 שעה, — או להרבה יותר מזה, בשעה שהמדובר הוא בקצין, במשך 4 שנים אלו לא עלו "המי-השמירה" (בדומה לאלו שמשלמים ל"משמרות-האש") על — 35 לא"י בערך.

פרט לסכום הנ"ל, לא נשא הציבור אלא בדמי מדיה, כמות מסוימת של תחמושת, בלאי הויון, דמי שכירות של כמה בנינים, ומשכורתם של מדריכים מעטים מאוד מן הצבא הסדיר. ולא עוד, אלא שבמשך שתי שנות-קיומו האחרונות הקנה משמר-הארץ ראשית-איימון חשוב מאוד לרובבות צעירים, העתידים להצטרף לכוחות הסדירים.

אך גילוי, החשוב יותר מן הזול של חיל מעין זה. הוא אופי ההתנדבות שלו. שירות חובה הונהג רק לאחר שנתיים בערך, ונראה, שמטרתו היתה להשיג חניכים צעירים יותר ולא דוקא כהכרה לקיים מספר אנשים מתאים (בין מיליון לשני מיליון איש נתחילו בדרך ההתנדבות). יתירה מזו: בתחילה היתה המשמעת מיוסדת כולה על הרצון הטוב בלבד. לקצינים ולסמלים לא היו כל סמכויות של כפייה. אמנם, לאחר זמן הונהגו עונשים על אי-הופעה לפעולות ועל אי-ציות. אך לא היו הללו אלא תחליף חלוש לעונשים צבאיים. הם לא הוטלו אלא במקרים בודדים בלבד. ביחידות רבות לא הוגשו תביעות כלל. וכמה מפקדי-יחידות הודיעו מראש, שאין בדעתם להשתמש בסמכויותיהם המשפטיות.

ואם ישאל איש: "מה החזיק וקיים את משמר-הארץ?" היתה התשובה אחת ויחידה: "הגרמנים". כאן פעל, פשוט, האינסטינקט הראשוני של האדם הבא להגן על אדמתו שלו. ופליאה רבה היא שבמשך 4 שנות קיומו של משמר-הארץ לא היתה בו כל התפתחות של גוון פוליטי. יהיה אשר יהיה. טירונים ילידי-ארצות-חוץ העירו בהשתוממות, כי בעוד ששמעו עשרות הרצאות על טכניקה צבאית, לא היתה גם אחת שתדון בסיבות המלחמה. אכן הפטריוטיזם התורשתי, או זה שנרכש לאדם מראשית חייו, ואשר עליו סמך משמר-הארץ, מקור לא אכזב הנו, אפילו בבריטניה; ואפשר לציין דרכים שבהן יתכן להגדיל את יעילותו של חיל מעין זה, באם יהא שנית צורך בו.

קיצורו של דבר: — חיל כזה צריך להיות — ויש להניח כי גם יוכל להיות, — יותר דמוקרטי ויותר חדור הכרת תכליתה של המלחמה. וראוי שיכיר, הכרה מפורשת יותר, את מטרותיו, כצבאיות כפוליטיות. משמר-הארץ סבל מראשית דרכו מאידיעה-למה הוא נועד: להיות חיל גריליה או גוף-גספוח של הצבא הסדיר. והיה גוף זה זוכה להיות יותר דמוקרטי וגם יותר יעיל אילו חלק גדול יותר מחבר-עובדיו היה מקבל שכר עבודה. מאין מדריכים בשכר, היו משרות הקצינים תפוסות לעתים קרובות בידי אנשים בעלי הכנסה ניכרת, למדי, ונמצא שמשמר-הארץ — עוד יותר מן הצבא הסדיר — שיקף את מבנה-המעמדות הקיים. אילו אירעה פלישה, היו הדברים האלה עלולים להיות מקור של חולשה רצינית. אך כל המומים האלה ניתנים לתיקון, ובינתיים מילא משמר-הארץ את תפקידו, בין ככוח צבאי ובין כגילוי פוליטי: שום מעצמה רודנית לא היתה מעיזה ככה לחלק נשק בלי שום סיג.

ויליאם ב. קפר

עם פיזור "משמר-הארץ"

הרוח שפעמה קודם את ה"ל. ד. ו."¹ ואח"כ את "משמר-הארץ", היתה בעיקרו של דבר רוח של שירות-מרצון ומסירות למלוי-חובה. זו הרוח של המתנדב הנלהב, שנענה לקריאת ארצו ב-1940 במידת-הנכונות כמתנדב ב-1914 וב-1915, שנענה במליוניו לקריאת הלורד קיטצ'נר. במידה רבה היו אלה אותם האנשים עצמם. וכל עוד חיה רוח זו, לא תוכרע בריטניה.

¹ Local Defence Volunteers — מתנדבים להגנה מקומית. — שמו של "משמר-הארץ" במחצית-השנה הראשונה, ה"הירואית", לקיומו, — ה"מ. ע. ר."

לא הללו הם שביקשו "שחרור מתרגול-חובה ומאימונים", וגם עתה אין הללו רואים בכך "רווחה", כהשערת סיר ג'ימס. הרוח האמיתית של משמר-הארץ תמיד היתה משמעת בלא אונס.

כל אחד יודע שפירוקו חסר-הטעם של כוח גדול זה בן 1.727.095 איש — (שגם היום רק חלק מזער ממנו הם מגויסי-חובה) — היה מכון להביא רווחה לאלה שלא היה להם חלק ונחלת ברוח משמר-הארץ, והם רק לבשו את המדים מפני שהשלטון כפאם לכך.

השכל חייב, כמוכן, לשחרר מחברות את אלה שלא מצאו ענין בכך, ולעודד את אלה שבחרו להשאר, כדי שימשיכו הלאה לערוך, מפקדים בקנה מידה מוקטן, מעין הנוהג בצבא-הטריטוריאלי לעת שלום. וכך היה משתמר משמר-הארץ על סממניו המהותיים, במניינו היתה חלה ירידת-מה, אך לעומת זאת, עם התפתרות מן השותפים מאונס, היה מתעצם והולך.

תחת זאת נשארים מגויסי החובה כפותים להלכה, ורק מתוך רחשי כבוד לרגשותיהם הופכים את המסדרים לחוגא ואיטלולא. משמעות הדבר: כפי הלא משמעת.

אין לך דבר שעלול היה לאכזב ולהטיל מרידות בין החברים המסורים ולהפיג את התלהבותם יותר מזה. כל קצין, סמל ואיש ער חש עצמו נפגע ע"י ההודעה הגסה, כי אין עוד צורך בשירותו. מפקד פלוגה פלוגי, אחד מרבים שכתבו למערכת "דיפנס" בגנתו של מעשה, עולב זה, מקטרג ואומר בלשון שאינה משתמעת לשתי פנים: — "טירוף פושע הוא לפרק את משמר-הארץ בדרך זו".

ולהבא מה? במקום שהכל הוא בגדר של אי-ודאות, לא נשאר אלא להביע משאלות חסודות. מקום ראשון תופסת התקוה, שהיחידות תקמנה "אגודים של רעים ותיקים" (אם כבטליונים, אם כפלוגות, ואם כמחלקות) שבודאי יזכו לאהדה כללית. כתביעת זה יוכל להמשיך ולשמש את מעייניהם של אלה, ששירתו במשה"א, ויש ברצונם להתמיד בקשרי הרעות שנתהוו בעתות המלחמה, ולבסוף יתכן להקים "ברית לאומית של משמר-הארץ", לקשר בין האגודים הבודדים בנשיאותם של מר צ'רצ'יל או מר עידן.

אנו נושאים בלבנו תקוה גדולה מזו, אבל היא גובלת בתחום הפוליטיקה הגדולה, ואין לצפות שעל זו יוכרו רשמית בימים הקרובים. וזו התקוה: שלאחר המלחמה יעסיק ענין ההגנה הלאומית את הממשלה ואת בתי-ההנבחרים ומתוך כך יתיחד מקום למשמר-הארץ אולי בצוותא עם הצבא הטריטוריאלי.

ההנהגה תפקיד חשוב בהתהוותו של אמצ-העלב, המתמיד.
שהוא הכרחי במלחמה הנוכחית.
לא השבע, לא האדם ולא הגורף עצמו, אין בלחם עצמוד
בפני רצון חזק ומגבש.

מתוך "הפסיכולוגיה של המלחמה הגדולה" לגוסטב להבון.

בין מפקד לסמליו

(המשך)

חובתם של המפקדים כלפי מפקדי-המשנה

לשם הגדלת הישגי יחידתו תלוי המפקד במידה רבה במפקדי-המשנה שלו. הוא מקווה לסיוע רב מצדם. ועל כן הוא תובע מהם רמה גבוהה במלוי חובותיהם. עם זאת חייב הוא להעניק להם מידה מסוימת של סיוע ותשומת לב, כי יתכן שמבלעדי זאת אין לדרוש מהם כלל שיגיעו לרמה נאותה.

הסרג'נט חייב לנהוג כך בקורפורל שלו, ממש כשם שמפקד פלוגה חייב לנהוג כך במפקדי המחלקות והסרג'נטים. המפקד חייב, ע"י תמיכתו במפקדי-המשנה, להקנות להם את סמכותם המוסרית, ממש כסמכות הממשית השייכת לאותו סוג או דרגה. כן חשוב הדבר שהמפקד יבטא ויגלה את בטחונו ביכולתם ובכושרם לבצע כל תפקיד שהופקד בידם. אם אין אתה בוטח כי ידעו לבצע דברים מסוימים, המנע מלהפקידם על כך, עד שיתאמנו אימון גמור לכך. כל כשלוך משפיע השפעה קשה על המורל האישי.

בעיות

יש להבדיל הכולה נמרצת בין תמיכה במפקד-משנה לבין מתן חופש-פעולה שאינו במקומו. תכליתה היחידה של תמיכה זו הלא היא הגדלת יעילותו בפעולותיו. לגלגל זכות רק למי שהוכיח, כי הוא ראוי לאימונו.

ניצה בשעתה

מוכן מאליי, כי עיקר גדול הוא — מאחר שמפקדי-המשנה כבר החליטו את אשר החליטו — לתמוך בהם תמיכה מלאה ככל האפשר. אם החלטתם מתבססת על שיפוט או אינפורמציה בלתי נכונים והיא מוטעית, ויש בידך לכוננם לדרך הנכון או להעמידם על העובדות כמות שהן לפני שנקטו פעולה, — עשה כזאת. אך משהתחילו להוציאה אל הפועל עם פיקודיהם — אל תעכב את ביצועה, אלא אם כן עלול הדבר לגרום נזקים של ממש.

דרוש נסיון רב

טבעו המפורד של אורח מלחמה החדיש, פלוגות-הקרב ויחידות האש השונות המופרדות רוב הזמן מן החטיבות, דורשים מהמפקדים הנמוכים שיפוט עצמאי וזמה. הדרך היחידה לפיתוח התכונות הללו היא לעודד את מפקדיך שיתרגלו להשתמש בהן.

הצעות תכליתיות

רק לאחר סיומה של הפעולה יכול המפקד להציע הצעות-שיפורים. והשכל הישר מחייב לדבר על "הצעות-שיפורים" ולא על "תיקון שגיאות". זכור, כי הפעולה שביצע זה עתה הקורפורל, או הסרג'נט, על אחריותו וביזמתו, תיראה בדרך כלל בעיניו כמשביעה רצון. ביקורת בלתי זהירה, או חריפה — כמות כפגיעה ישירה בו. הדבר עלול לקפח את בטחונו-העצמי ואת המבטח ששמים בו פיקודיו.

קיים, את הופרסטיגיה

בנצחו על התירגול במבנה-מכונס או על תירגול-בנשק שוגה לעתים הסמל.

לא מן החכמה היא להעמידו על השגיאה במעמד אנשיו. אולם אל לך לשכוח להזמין שיתיצב לפניך לאחר כך, ובמעמד זה הער לו את הערותיך. איש לא ינוק אם גם יבוצע התרגיל בלתי נכון, אך הפרסטיגיה של הסרג'נט ושלטתו במיקודיו עלולים להתרופף ע"י הקצין הנוהג למתוח עליו בקורת ולהעמידו על טעותו בשעה שהוא מנצח על התירגול.

עזרה בשעת ההדרכה

לא כן במתן הדרכה טכנית בלתי נכונה. סמל, המדריך את אנשיו בנשק, חייב להכיר את הנושא על בוריו. ואם רואה הקצין שמקנים לאנשים מושג מוטעה או ששוגים שגיאה בהסברת עובדה חשובה, — עליו להתערב בדבר ולדאוג לכך שהקבוצה תקבל את ההלכה הנכונה והמעשה הנכון. עליו לעשות זאת בארשת פנים של שש לעזור וללא כל ביקורת. לעולם ובשום מסיבות לא תגער בסמל במעמד פיקודיו.

הפרת משמעת

יקרה וסמל יש לו צרות מאחד מאנשיו, אם מחמת הפרת משמעת ואם מחמת אי-ציות לפקודה. הקצין לא זו בלבד שצריך לתמוך בסמלו בכל הדרכים, שהמקרה הנדון מחייב, עליו גם לנווף או לענוש, ויהי מה, על אי-ציות לסמל. בדרך כלל עלול הדבר הזה לרסן את האיש. הראה תמיד, ובהדגשת-יתר, שלא תנוח ולא תשקוט עד שיצייתו לסמליך.

שגגה מצויה בין הקצינים היא שהם עומדים לימין החייל, אם למען הצדק ואם (לדאבונו הכל!) כדי לרכוש את לבם של האנשים, אל תעשה כך לעולם! העובדה שהסמל לא נהג בהגיון במתן פקודותיו, או אפילו היה בלתי הוגן, אינם מצדיקים אי-ציות. אכזריות הן עתות-המלחמה, ואי-הגיונות ואי-הגיון הם הרע במיעוטו. מלוי פקודות הוא מעל לכל. אין לך אלא לדאוג לכך, שיהיה ברור לאנשיך כי רשאים הם לבוא אליך ולקבול על כל אי-הגיונות וכל אי-הגיונות — לאחר מלוי הפקודה. לעתים קרובות, עצם הידיעה שתמיד פתוחה דרך זו להגיש קובלנה, עשויה להפיג כל רגש, אם ממשי ואם מדומה, של התעללות או קיפות, וכאן המקום להרגיש כי החובה להביא להכרת האנשים זכות זו מוטלת על מפקד היחידה עצמו.

הפרסטיגיה של סמליך

חובה על המפקד להעלות את קרנם של הסמלים בעיני אנשיו. הדרך הטובה ביותר להשיג דבר זה היא ע"י מנהג הכבוד שתהא אתה נוהג בהם לעיני פיקודיהם. אם הקצין רוחש לעזריו כבוד-של-אמת, אין ספק כי גם האנשים ינהגו כמותו. גם אם יהיה הסמל טוב מאין כמוהו, לא יזכה למידת-הערכה משום אדם אם מפקדו לא ינהג בו מידה-של-כבוד. בדרך זו תקצר ידו מלבצע משימות, שמבחינת יכולתו וכושרו מסוגל הוא להן.

בהפקיד אדם על עבודה מסוימת, תן לו את כל הדרוש לביצועה. דאג שארגון השירות יהיה כזה, שמתוך כלל האנשים העומדים לרשות היחידה יוקצה לרשות מפקד-המשנה, שהוטלה עליו משימה מסוימת, מספר מספיק לביצועה של אותה משימה. דאג לכך, שידע איזה כלים ואיזה ציוד יעמדו לרשותו ושהוא יתכנן שימוש מלא בהם.

גם על הטוראים לשאת באחריות

קצין חייב לחלק את משא האחריות ולקבוע מי יהיה האחראי לענינים השונים, באופן שלא ישאר דבר שלא יעשה, עליו להיווכח, שפיקודיו יודעים ידיעה גמורה

על מה הם אחראים. לעולם אל תטיל על שני אנשים יחדיו אחריות לענין אחד. כי מכאן תצמחנה בנקל אִי־הבנות. הטל אחריות על אדם מסוים אחד, ותן לו את הסמכות המתאימה לביצוע הדבר. וגם זהו מחובתו של מפקד, שכל תכניותיו תהיינה נהירות יפה לאנשי המפתח שבין פיקודיו.

המצטיינים יועלו בדרגה

ועוד חובה אחת, אחרונה, שהמפקד חייב כלפי מפקדי־המשנה שלו: אם הוכיחו הללו מידת כושר ויעילות בתפקידיהם, דאג לכך שיוכשרו למילוי תפקידים כאלה שמהם פתח לעליה בדרגה. עליך לדאוג לכך שיועלו בדרגה כל פעם שישנה אפשרות לכך. העלאה בדרגה תלויה בשלושה תנאים:

- א. קיום כושר־הפעולה של יחידת המפקד עצמו;
- ב. כושרו של האדם הנידון למלא את התפקידים הנובעים מן הדרגה הגבוהה יותר;
- ג. תגמול על עבודה תכליתית וקשה.

מפקד אינו ממלא את חובתו, אם הוא מעכב בעד אדם הראוי להעלאה, רק מפני שאותו אדם חשוב במקומו הנוכחי. אם אפשריים חילופים, יש לתת לאדם לעלות. — גם אם העלאתו זו בדרגה תגרום להעברתו ליחידה אחרת. טובת השירות תובעת שאנשים מוכשרים יועלו בדרגתם.

הפקת מאמץ תכליתי

חשוב מאוד הדבר שמפקד ידע להפיק מפיקודיו — טוראים וסמלים כאחד — את מלוא המאמץ הנבון והתכליתי. לעתים אין תפקידו של המפקד אלא לעמוד מן הצד ולהסתכל. את תכניתו ערך כראוי, פיקודיו מאומנים יפה, מוכשרים ובעלי מרץ, והפעולה מתפתחת ועולה יפה ומסתיימת בהצלחה, בלי שיהא למפקד לנקוף אצבע. ההצלחה כאן היא פרי הכשרון והמאמץ של הפיקודים.

הטל עליהם אחריות

כל העברת־סמכות אסור לה להרוג מתחום יכולתו של האיש. יחסם של האנשים לתפקידיהם נקבע כמעט תמיד לפי מה שהמפקד תובע מהם. אם מפקד חושב את אנשיו לזריזים ומוכשרים, ומתוך כך קובע את התהלכותו עמהם — סופם שאמנם יהיו זריזים ומוכשרים! מאידך גיסא, אנשים הכפופים לפיקודו של מפקד הבטוח כי אין הם אלא חבר־מרעים — סופם שהם מאמתים ומאשרים את דעתו עליהם. יש מפקדים המהססים להניח לפיקודיהם להשתמש ביזמתם וכשיפוטם הם. בטעות חושבים הם, שכל הנושא באחריות (ובמקרה דגן הם הנושאים באחריות), חייב להחליט בעצמו בכל ענין וענין; מחשבה כזו מחשבה רעה היא. המשתקת ומכשילה כל ארגון. על המפקד להיות אחראי לא רק לתוצאות החלטותיו שלו, אלא גם החלטות פיקודיו.

שגיאה זאת, להיות הפוסק היחיד, מראה על כשלון בהערכת התביעות של פעולות־ארגון. אין הדבר מעיד אלא על חוסר־אימון בפיקודים, ואין ספק שסופו שהם באים לידי ביצוע עלוב. אם אינך יכול לסמוך על שיפוטו של הסמל, החליפנו באחר!

מפקדי־משנה מוכשרים

ברור הוא, כי המפקד זקוק לכך, שכל יחידותיו יהיו נתונות לפיקודם של מפקדי־משנה מוכשרים. מכאן שעליו לפעול מתוך הנחה שמפקדי־המשנה שלו כולם אנשים מוכשרים הם. ואם יהיו שגיאות, יתיחס אליהן כאל מקרי־התרשלות, ויתקן את הטעות תיקון. עליו לנזוף, אך ביסודו של דבר עליו להיות מעורר ומטפח.

לעתים מצליחה יחידה בפעולתה בעיקר בזכות רב-הגוניות של טיפוס־אנשיה. יזהר מפקד מלבחור לחטיבתו אנשים מסוג אחד, שעל-ידי-כך יהיו כולם נוחים להתפס לאותן השגיאות עצמן, כולם יהיו לוקים במגרעות דומות, ומחוננים במעלות דומות. אין בטוח שתתכן אז כאן ביקורת-גומלין קפדנית כזו, שתתכן בין טיפוסים השונים זה מזה בתכלית והעובדים יחדיו. בקבוצה מגוונת, יש האנשים נחלקים בדעותיהם, אך כרגיל משלים האחד את השני. קבוצה כזאת מתחבטת לעתים קרובות עד שמגיעה להסכמה, אבל אז כמעט תמיד יצודקת היא.

ההתלהבות — אין ערוך לה

תכונה שמבלעדיה לא תתכן מנהיגות, היא היכולת לטפח התלהבות בלבם של מפקדי-המשנה. כיצד יעשה הדבר? למד להתענג בלבב שלם על התעסקותך ולגלותו בריבים. כל ארגון ותיכון, גם העשויים בתבונה, אך ברעה לבטלה הם אם אין המפקד יודע להלהיב את אנשיו. הווי מעודד אותם בלי הרף ושבח כל הישג.

מדס את ההצלחה

חשוב הדבר, שמפקד יאמן את אנשיו בפיתוח היכולת לשאת באחריות. המנע מלתת לאדם תפקיד שמלכתחילה ברור, כי נכון לו כשלוך בו, אל תטיל עליו בהתחלה אלא תפקידים קטנים. תן לו הזדמנות לחזות בהגשמה מוצלחת. רק אז תגדיל את נטל האחריות, אבל רק קמעה-קמעה. הנח לו לשגות, אך תמיד תנתח את שגיאותיו והעמד אותו על הסיבה המדויקת — שיפוט רע, מנהלה גרועה או פיקוח רפה. פסוקים סתמיים כגון „פשוט כשלונות, ותו לא“ או „מלאכה שנעשתה כראוי“ אינם אומרים דבר בכל הנוגע לתיקון ושיפור.

טודד את היזמה ואת המהימנות

עודד יזמה, ולעולם אל תחשוש שמא יעבור האיש את תחומי סמכותו, אלא אם כן יארע הדבר באמת. גדול שכרה של עמדה זו מהפסדה. גלה את שביעות רצונך למראה עבודות שנטלו על עצמם בלי הוראה משלך. זמן לסמלים בעיות לפתרון, והשתמש בפתרונותיהם ככל האפשר. המריצים להביא לפניך כל רעיון חדש, ואף עם יהיו ביניהם רעיונות המופרכים מעיקרם, הקשב להם ודון עמיהם על טיבו של כל ענין וענין. גם אם לא יהיה בכל אלה רעיון אחד בר-תועלת ומעשי, הרי עצם העובדה, שתשומת-הלב התכליתית והדמיון של אנשיך נתונים לעניני השירות, שקולה כנגד הזמן שנגזל ממך אגב הדיון בהצעותיהם.

זכור כי יש ערך רב למהימנות. זו היא אחת התכונות החיוניות ביותר בפקוד. פקח על סמליך מקרוב; פיקוח כזה יפתח בהם את התכונה הנל. חייב אותם לקיים ולנהוג מנהג של „כל המתחיל במצוה אומרים לו גמור“, שיהא להם כחובת כבוד. למרות כל המאמצים אשר המפקד חייב בהם בשביל „מתח“ את סמליו, להביאם לגילוי הישגים העולים והולכים, הרי ישגה חמורות באם יתעלם מאמת-ההערכה היסודית אשר לפיה ישפוט את פעולתם.

כי הצבא הוא ריאליסטי בתכלית. רק תוצאות יוצרות ערכים של ממש. שגן דבר זה לסמליך למראשית דרכם. עשה כל מה שתשיג ידך כדי להקל עליהם למלא את תפקידיהם, וחנכם שיחושו את הצורך בתוצאות.

אם מפקדי-משנה נחשל במלוי חובותיו מפאת רשלנות, נוף בו, אם הדבר הולך ונשנה, שקול בדעתך אם אין להחליפו באחר. הדחת סמל מתפקידו הוא ענין חמור מבחינת קיום הרוח הנכונה בקרב היחידה. על כן אל תעשה דבר זה; אלא אם כן כלו כל הקיצין, ואין עוד מוצא. הווי בטוח, כי כל יתר סמליך מכירים בצדקת צעדך זה.

המצעד ל'ורדן

(מתוך רומן)

הספר "ורדן" לז'ור רומן, מגדולי הרומניסטים הצרפתיים של המאה העשרים, הנו הכרך הט"ז של הרומן החברתי הגדול שלו, "אנשי הרצון הטוב" "Le Hommes de bonne volonté".

יחד עם קודמו, "אקדמה לורדן" Prelude à Verdun מגולל הוא את היריעה הרחבה של המאבק המרכזי בחזית צרפת של מלחמת העולם הקודמת.

בקטע הגיתן בזה מתגלה משהו מרחשי עם הרוואה את בניו הולכים כשליחיו לשדה הקרב, בו יוכרע גורל עתידו. משהו בדומה לזה ראתה גם שנת 1944 באנגליה ובאמריקה. וכפי שכל חזוין גדול מורכב אלף גילויי נפש של סרטים ושל ציבורים קטנים, כן לכל עם וציבור, בימי הגורל אשר לו, "ורדנים" משלו. בפתחה של שנת 1945 עומדת מחדש גם צרפת עצמה במבחן זה של שליחת בני האש.

לא חסרת ענין היא הופעתו של צל פטן, בקטע הגיתן בזה. גדול כוחו של שם, המעורר הרגשת בטחון בעת מבחן עליון לאומה. אכן, ראינו: קסמו של שם כזה עלול להיות גם למגשול, בשעה שלא יהיה נושא דאוי להפקדו. המ ע'ר.

בליל 5 בפברואר העיר פאבר, בחבטה רבה, את ז'רפאניון שהיה ישן שינה עמוקה, רצון ואין-אונים מתרגילי היום.

— מה קרה? זמן לקום?

אף שמץ אורה לא חדר בעד החלון והחדר היה נראה שחור משחור לולא החזיק פאבר בידו את הפנס שמקובל היה אצלם. להשאירו דולק מאחורי הדלת, על הסף.

— יש פקודה, אמר פאבר. לא שמעת את הכרנש כשנכנס? הוא הרעיש פה, נדמה לי, רעש כהלכה.

— איזו פקודה?

— יציאה מחר בבוקר בשש. השלום לך, פאני. פירושו של דבר שנצא בשמונה או בתשע, אבל את החיים ימררו לנו כבר בחמש.

— לאן הולכים?

— איך מואילים להודיע לנו. אבל אפשר לשער.

— כן, כמובן... משמח מאוד.

— שוב-הרדם. אני אעיר אותך.

כדי שיעלה בידו לשוב ולהרדם היה ז'רפאניון צריך לשנן לעצמו כי מפאני עד הורדן יש לך ששה מסעים לפחות; אולי שמונה. לשם פשרה — שבע. כלומר, הוא היה בטוח כמעט שיחיה עוד שבוע ימים. בזמנים ההם לא היה זה דבר של מה בכך, — שבוע של חיים יתירים באחריות. אלפי בישי-מזל אומללים היו שמחים מאוד, אותו רגע עצמו. לו יכלו לומר בלבם כדבר הזה.

יצאו בשבע וחצי — לפחות הבטליון של ז'רפאניון, חציו של בטליון אחר, שלוש הפלוגות של מכונות-היריה¹⁾ והמפקדה. יציאתה של יתרת הרגימנט, שחנתה בורסיניאל, נדחתה ליום מחר.

האנשים היו מדוכאים פחות משניתן לשער. והרי ברור היה להם, בלי שום ספק כלל, לאן הם הולכים. חוץ מריגון קל מאוד של הרעשת תותחים — קל מדי שיוכל, הוא עצמו, לעורר בהם התרגשות — הגיעום הידועות על מערכת ורדן, כשהן

(1) פלוגות מכ"י שברגימנט-הרגלים, לפי ארגונו של חיל-הרגלים הצרפתי ב-1916 — המ ע'ר.

סותרות זו את זו בפרטים ומתובלים באגדה, (מאחר שלפי שמועות מסוימות נערכה האופנסיבה מצד הצרפתים, וכבר התקדמה כמה קילומטרים, בכיוון ספינקור), — אף כי היה בתן בכל־זאת בידיעות אלו כדי לעוררם שירגישו מראש את היקפו של המתרחש; אלא שעשרת הימים האחרונים אשר באו בעקבות ימים רבים אחרים, בהם היו גזורים עליהם בלי סוף „להסיב חזית הפלוגה ימינה על צירתי“, „לערוך התקדמות תוך התחלפות המחלפות“ — הביאו לפחות לידך כך שנטעו בהם שאט־נפש כזה רב לכל דבר הדומה לתמרון, לתרגיל, לאותם דקדוקים חשובים של תרגולת־הבטליון בשדה פתוח, עד שחיי החזית, אשר המרחק עצמו כבר המתיק אותם משהו, נראו עוד יותר בגדר דברים שאפשר לסכלם, לנשמות אלו שחזרו והיו לנשמות ילדים.

תושבי פאנזי נתכנסו לראותם יוצאים.
— להתראות הבחורים! בשעה טובה!

איש לא הוסיף משהו מפורש יותר. רבים היו הדברים שעלו במחשבתו, אך לא היה זה מקובל לאמרם בפה.

הבריות הביאו תשורת קטנות. בקבוקי יין, מעשה בקניק, שוקולדה, חפיסות סיגריות.

התזמורת התיצבה בראש השדרה ופתחה „מרש־לורן“⁽¹⁾. כוונתה היתה כמובן לאמץ ולהרגיז את רוחם של הכל, אך דומה שהשיגה את התיכף מזה. צלילים רפודים אלה, כלי נחויש אלה של חג, בין השמים שנתלמו צאן־עננים אפור־שחרחר ובין המישור שבו עמדה השדרה לחצות, — כל זה שם לפתע מחנק לגרונם של הללו אשר העמידו לפני חמשה רגעים, פנים של לא־איכפת.

אותו יום עברו כשלושים קילומטר. מזג האויר היה טוב למדי. הרכיבים לא רטושות ולא רפושות מדי. עם ערב גררו האנשים את רגליהם, אך קשה היה לנחש אם יש בהם מחשבות חמורות יותר מאלו שהיו חושבים בשלהי יומו של כל מצעד גדול. אולי לא חרה להם כלל שרגליהם כואבות, שהם חשים בכתפיהם, — זה פטר אותם מנשואים אחרים של הרהורים.

ז'רפאנין ופאבר חגגו עם אנשיהם, בישוב שכל כולו היה שלוש חוות.

למחרת הבוקר יצאו בשבע. הכיוון שנקטה השדרה תאצביע אל דרומו של חבל ארגון⁽²⁾. אורך המסע אותו יום היה לערך כזה של אתמול. מפעם לפעם עברו על פני כפר אשר בתו, הנזעמים למדי גם לעצמם, נשאו סימנים רבים של קרבות 1914. התושבים, משהיו רואים את החיילים מרחוק, או שומעים את שאון הילוכם, היו יוצאים מבתיהם, אצים אפילו מירכתי הגן או משדה סמוך, למהר ולהתיצב בצידה של הדרך. הנשים והנערות, שהיו רוב מגין בקהל, נופפו במחטותיהן. הזקנים ברכו לשלום בהנעים את המצחונים. הזקנים עוד יותר, אלה שלראשם היתה מגבעת רחבה ורפושיה, וגשבים כפוף, הסתפקו בזה שהרימו זרועם והגיעה כמה פעמים כשהם לועטים, בהברה חריפה של מורח־צרפת, קטעי־פסוקים שאין להבינם יפה.

כל זה היה בלתי שכיח למדי. מאז שלהי הקיץ של שנת 14 נגמלו החיילים מקבלת־פנים כזאת. במידה שהיו עוברים במקומות שהאדם יושב בהם עדיין — אמנם היה זה דבר נדיר למדי — לא היו הואים כל סקרנות לגביהם וביחוד שום דבר הדומה לחיבה, להמית לב. כפרי קחזית ובואכה־חזית התיחסו אליהם, אגב בלא־טינה, כאל מין פועלים של עבודות צבוריות, שהם רבים קצת יתר על המידה, מטרידים קצת יתר על המידה, שעבודתם אין לה סוף — וצידוקם היחיד הוא שהם משלמים מחיר יקר מאוד בעד היין והמזונות שאפשר להפריש להם.

והנה מברכים אותך בני אדם אלה של כפרי ארגון, בצדי הכביש, כמו שברכו

(1) „מרש לוטינגיה“

(2) חבל גבעות, מבוחר ובו יערות לא מעטים — המער.

אותך אי-אז. בצדיהם של כבישי הספר, אנשי הארדנים בימי הסמבר ושארלרוא?¹. תחיה זו של התרגשות הציבור היתה טבועה חרדת-חג אמתית. זה היה משלח צמרמורת בלתי-יד ובשרשי השער. בצמרמורת זו נתערבו מחשבות הרבה שלא מחכמה היה לעמוד על טיבן.

אבל משהו מופלא עוד יותר היה ענין הטקסים שהגדוד היה מחליט לערוך מצדו הוא. משהיה נכנס לכפרים הגדולים יותר — למשל, לים — היתה פקודה עוברת לאורך השדרה: „הכתף — שק!“

בראש ניגנו התוף והחצוצרה. לפעמים אפילו התזמורת כולה, האנשים היו מזדרזים להישיר צעד ככל האפשר לקצב המנגינה. ונותנים את הרובה בשקע הכתף בכביכול-רישול חרוץ של מריחי-אבק-שריפה והיקים שאותו מנהג להשגיח בחששנות אם הנשק מונח כהלכה הוא כבר מהם והלאה. הקצינים הצעירים שנצטרפו שנים-שנים, כדי לגלגל קצת שיחה בדרך, היו מתיצבים חיש מהר באגף היחידות-המשנה שלהם. פה ושם היה נשמע קולו של סמל הנועל את השורה, כשהוא נוקט את חיתוך-הפקודה השמור אצלו לימים גדולים, ופולט אל רגלי אנשיו כמה סידרות של „אחת! שתיים! אחת! אחת! שתיים!“.

האנשים היו מחליטים לפרקים, איש ובן-זוגו, סימן של חיוך. ז'רפאניון ופאבר אף הם הביטו איש ברעהו כשקרה הדבר בפעם הראשונה. גריאולה הבורסקי מן הפלוגה התשיעית, נתן עיניו בז'רפאניון, ועל פניו ראשית העויה של חוכה, כזו שבין מביני דבר. אך האירוניה נשארה בפתחי הפה וכאילו רק בשביל באים בסוד. תושבי הכפר שהסתדרו בשורה שלומיאלית, הילדים הקטנים שטיפסו וניצבו על גבי אבנים, עמדו וטרפו אותך בעיניהם. פניהם הפיקו דבקות של עלית-נשמה; ולא בטחון או שמחה דווקא, כי בעיקר צורך נואש לבטוח ולשוב-ולקוות. הנשים, עם היותן משתדלות להעניק את מיטב חיוכהן, לא עצרו כוח שלא להתניח והיו אוטמות. את פיותיהן בממחמת.

ז'רפאניון, שחזר והדביק את פאבר לאחר שהגדוד יצא מליס, אמר לו רק זאת: — איזו אחריות!

הם הגיעו לפוסאט עיפיים קשה. אף כאן הטריווה עצמם התושבים לקבל את פניהם. נשמעו אפילו קריאות אחדות. קיבל את פניהם גם רעש תותחיה של ורדן אשר רינגו הברור מאוד חסם את האופק מצפון עד מזרח.

* * *

עם ערב, בפונדק שלתוכו נכנסו לשתות כמה בקבוקי „יין חתום“, פגשו ז'רפאניון ופאבר, ואתם כמה לייטננטים, תת-לייטננטים וצוערים של הרגימנט ה-151, כמה קצינים צעירים שיחידותיהם חנו בסביבה או שהיו עוברי-אורח כאן. לרגל שליחות, היה ביניהם אפילו לייטננט המטה של „מפקדת האוויר המבוצר של ורדן“. הוא לא ראה פחיתות-כבוד לעצמו לשבת אל שולחן חבריו מן החטיבות הלחמות, אולי בחסד אותה התרגשות של תקופה זו, שגם היא, בדומה ליום השנים באכגוסט 1914, קרבה פתאום את הדרגות. כמה מן הקצינים הללו באו זה עתה במגע, דרך מילוי תפקידים שונים, עם מאורעות ורדן; מי עם עדי ראיה ומי עם אנשים בעלי אינפורמציה טובה ביותר. כך ליקטו ז'רפאניון וחבריו את החדשות הראשונות על המערכה, חדשות שניתן היה להניח כי הן גם מפורטות וגם אמתיות. תחילה נודע להם כי „האופנסיבה הצרפתית“ לא היתה מעולם אלא אגדה. אחר כך שמעו כי הגרמנים הקדימו להתקפתם „משלוח מנות שלא היה כמוהו“. תכונותיה המיוחדות העיקריות של הכנה ארטילרית זו היו — חוץ מקיצורה וריכוזה הנמרץ — ליפוף המטרות הן לרוחב והן לעומק, כדי לבדודן ולחלק את שדה המערכה

(1) הנחר סאמבר והעיר שרלרוא — מקומות קרב באוגוסט 1914 — ה מ ע ר.

לתאים-תאים אטומים למעשה, שהתוקף קיוה להשתלט עליהם אחד לאחד; השימוש בכלי-ידיה בעלי קוטר גדול, ואף גדול-מאוד, לריסוק הקוים הקדמיים ולהטלת מתסומי-האש; שילוח גזים מדמיעים וחונקים — אך כנראה לא מרעילים — אל הגיאות ושיקועי הקרקע שמאחורי הקוים, כדי ליצור אזורים חסומים למעבר, במקומות שבהם היו משתדלים לעבור, כרגיל, כוחות התגבורת.

אך לא רק סימנים מיוחדים אלה של מערכה זו, היו ראויים לתשומת לבם של אנשי המקצוע (כל האנשים שבכאן האם לא נעשו כולם לאנשי-מקצוע?). הגרמנים הצליחו לזכות בגורם של הפתעה בכך שויתרו הפעם על התקנת "מקבילות-הגיחה" — אלה החפירות כחפירות הקלעים, המקרבות, באלכסונים חדים, את היחידות לקו האויב שיוקפו. תחת זה כינסו את חילות-המחץ שלהם במעוזים תת-קרקעיים נרחבים וכך היה בידם להציבם בקו חיפוי קדמי ביותר. והיו עוד פרטים, מוזרים. כל משתפתי הקרבות היו תמימי דעים כי מימיהם לא ראו שאחרי הכנה ארטילרית נמרצת כל כך תבוא התקפת רגלים כה זהירה ועצורה. עתוני פריס דיברו "כבר על" "הסתערות בהמונים". לא היה לך דבר רחוק יותר מזה.

"חבר אחד שיש לו אדמה בגאר⁽¹⁾, — סח אחד הלייטננטים — "סיפר לי כי היה לו רושם שהוא רואה לפניו פועלים חקלאיים הצועדים קדימה ונכנסים לתוך שדרותיו של כרם לשם גיפור... וכיוון שכמה מן ה"בושים" נשאו את קנקני זורקי-האש שלהם תלויים להם על גבם, הרי שהדמיון היה באמת מלא".
כל זה לא מנע מכך שהמצב היה, והוסיף להיות, איום. בשביל הצבא הצרפתי.

* * *

אך לדעת הכל היתה ידיעה אחת שעלתה על כל היתר, וכיוון שהיו אלה אנשים צעירים, כיוון שאף אחד מהם לא מצא הנאה אמיתית באמירת-נואש, הרי זו היתה הידיעה אשר בה דבקו בכל כוחותיהם.

פטן נטל לידי את הפיקוד. הוא האיש שעליו הטילו להציל את ורדן. למענו ולצורך השעה, חקימו את הארמיה השניה. חזית ורדן כולה היתה תלויה בארמיה השניה; אך הארמיה השניה ומפקדה לא יהיו תלויים באיש פרט למפקדה העליונה. זו לא היתה בשום פנים ואופן שיחה-בטלה של חדר-אוכל. זה היה בטוח, בטוח ומבוטח, רשמי כפול-שמונה, הלייטננט מן המטה יכול היה להעיד על כך בשבועה, מאחר שראה כבר כתרסר מסמכים עם כותרת "הארמיה השניה" והחתימה "פטן".

המאורע נתרשש כשהוא עטוף גלגולי מסיבות דרמטיות באמת. ז'ופר, שתוצאות שני הימים הראשונים של המערכה הבהילהו, על אף שלוות-רוחו, שלח את קאסטלנו למקום המעשה ונתן לו יפוי כוח מלא. קאסטלנו הוציא משפט, כי המצב הוא משובש מאוד, קבע כי בכל שורר אי-סדר, והסיק כי אדם אחד ויחידי מסוגל להחליץ מכך: פטן. קריאה טלפונית אל ז'ופר, האומר: "פטן? טוב מאוד. מסכים". פטן, שמועיקים אותו תיכף ומיד, הולך לשאנטיאי, מקבל מידי ז'ופר את ההוראות הנכללות בשלוש מלים: "הצל את ורדן, בקש מידינו כל מה שיהיה נחוץ לך. נשתדל לתת". פטן יוצא מיד לאזור ורדן, מתקרב אליו עם ערב, עובר על פני באר-ליה-דיוק ומאחר שכל מה שהוא שומע הוא חמור יותר ויותר אין הוא רוצה להשתות את התחלת פעולתו אפילו עד שיגיע לורדן. הוא מפסיק את מסעו במחצית הדרך, בין באר-ליה-דיוק ובין ורדן. בסנטיאי, משתכן באופן ארעי בבית המועצה של הכפר, מעיין במפה, בסדר-המערכה⁽²⁾, מצוה להביא לו, או לאשר בשעת-הצורך ידיעות שהוא זקוק להן. טלפון לכאן, טלפון לשם, ואותו לילה עצמו הוא משנה מן הקצה אל הקצה את ארגונה של חזית ורדן. הוא מחלק אותה לארבע חטיבות, שתחומיהן ברורים ואשר לכל אחת מהן

(1) דפרטמנט בדרומה של צרפת, סמוך לשפת הנהר רונה — ה מ ע ר.

(2) "Ordre de Bataille" — רשימת היחידות וגושי-הצבא, לפי הרכבם ועריכתם בקרב-המער.

יהיה אחראי, אחריות שאינה משתמעת לשתי פנים, גנרל אחד. הוא מתוה על פני המפה, לעומק, בזה אחר זה, ארבעה קווי-עמדות, שיש לציידם בכל המהירות ולהחזיק בהם בכל מחיר. הוא מצוה להסביר לו כיצד פועלים בשעה זו שרותי העורף, הכבישים, המכונות, שירות הרפואה, עניני המים והיערות, ושיכון החיילים במגורי התושבים. הוא משנה ארגון, מתקן, מרחיב, בשלש בחינות של כפי-טבחים, שהכל יהיה תולם את גודל השעה; מחליט להפוך את הכביש מבאר-ליה-דיוק לורדן, כביש-הגשיה היחידי שנותר, לכביש אמתי של תנועה גדולה, שיוכל להעביר אלפיים מכונות-משא ליום. הוא מחליט גם להשיב למצודותיה של ורדן את תפקידן במערכה (מדוע תהינה דווקא מצודות אלו חסרות-תועלת במלחמה הזאת, שבה כל זוטת-ביצור היא יקרה כל-כך?) ואחרון אחרון — כדי שתכנית מעשים זו לא תשאר הלכה ואין עושים כן, דורש הוא מאת המפקדה העליונה, כפי התבטחה שקיבל ממנה, הרבה ארטילריה, הרבה אוירונים, כמה דיביזיות של תגבורת, את כל מכונות-המשא שאפשר להקצותן, עשרת אלפים מאנשי "הצבא הטריטוריאלי"¹ כדי לתקן את הכביש היחידי שעליו תצטרך לחיות הגנתה של ורדן.

באולמו של הפונדק, מסביב לבקבוקי ה"יין החתום", היו הקצינים הצעירים שומעים בהערצה סיפור-מעשה זה שסופר להם חציו מפי אחד מחבריהם, קצין-בגדוד חציו מפי הלייטננט מן המטה. הסכמתם של שני המקורות הללו בסעיפים העיקריים היתה דיה להסיר את ספיקותיהם. המחלוקת העיקרית שביניהם באה בעיקר מחמת מאמציו של הלייטננט להסיר אשם, על לשעבר, מ"מפקדת האזור המבוצר של ורדן", שהוא השתייך אליה עדיין. עם זאת לא מנע עצמו מהתלהבות ערה לפטן. הוא פלט ואמר אפילו כי יש לו תקוה "להסתלק" מן המטה שבדיוני² ולעבור אל המטה שבסויאי, דבר שלא יקשה עליו ודאי ביותר, מאחר שמפקדת הארמיה השנייה יש לה צורך רב באנשים ואין לה כל סיבה שלא תגייס עוזרים בו במקום.

בצאתו מן המסבאה סח ז'רפאניון לפאבר :

— ילדים אנחנו, הנה חיתה רוחנו מפני שהודיעו לנו כי פטן נוטל את הפיקוד.
 — דבר טבעי הוא.
 — הו, לא זאת ברצוני לומר.

למחרת הבוקר אישרו להם כי פרט לפקודה היכולה לבוא באופן בלתי צפוי הם עתידים להשאר ודאי כמה ימים בפוסאס (חלק אחר של רכב הרגימנט ואתו שלוש הפלוגות של מכונות היריה, חנה בסן-ז'אן). נמסר להם כי ימשיכו באימון החיילות, כי עוד עתידה להצטרף אליהם תגבורת וכי ישקדו בעיקר על "הקניית מקצועות מיוחדים".

— כללו של דבר! — אמר ז'רפאניון לפאבר — אנו מחכים כאן כנורבה של קו שני. אם תתמשך המערכה, או יבוא בה מפנה רע, ישליכו אותנו לתוכה.
 — כן, זה מזכיר לי אפילו שיר שלימדו לי בבית הספר:
 „אל הזירה נצא אנחנו

עת כי אחינו הגדולים כבר לא יהיו בה”...

— הנני מוסיף — המשיך ז'רפאניון, שרחה הקונדסות נכנסה בו, — כי אותה שעה הייתי רוצה לנסות אמצעי מצויין ששמעתי מסיחים בו.
 — איזה אמצעי, אחא? — שאל פאבר בהעמידו פנים של סקרנות פתאומית ועמוקה.

— הו, אמצעי יוצא מן הכלל, כפי הנראה, כשלפניך מערכה המתגלגלת לא

(1) בצבא הצרפתי באותה תקופה נקרא כך מבני-הצבא המורכבים חיילים בני גילים גבוהים (סמוך ל-45 ואילך), ובהם השתמשו גם לתפקידי קרב, אך במידה רבה — לשמירת העורף ואף לעבודה.

(2) מטה איזור ורדן — ה ה מ ע.

כשורה, דבר היכול לקרות לכל אדם — או המשרכת קצת יותר מדי, וכשאתה רוצה כלומר, לחתוך את גורלה.

— הו, זה הולך ונעשה מעניין.

— לא כן?

— ואתה מכיר אמצעי זה?

— כן, הריהו לפניך, שמע היטב... אתה פורץ ומטיל עצמך אל בין שורות.

האויב...

— כן...

— אתה שומע יפה?

— יפה מאוד.

— ואתה חותך את גורל המערכה — ז'רפאניון שהה שהיה של יודע חן —

בנשק קר¹).

— בנשק קר! יוצא מן הכלל! — קרא פֶאָבר כמי שזרח לו אור גדול. —

הו, יוצא מן הכלל!

וכאן החליטו על "גלגול צחוק רצוף של שלושים שניות". זה היה אחד הטקסים החדשים שהמציאו.

תרגום: נ. אלטרמן

תחבורה והגנה בא"י

רשימה זאת על התמורות ברשת דרכיה של ארץ ישראל ניתנת על יסוד סקירה שהופיעה

ב"פלטטיין פוסט"

פגעי-הזמן הפוליטיים השונים, בין פנימיים ובין חיצוניים, — במשך 20 השנה האחרונות, וביחוד שמונה השנים האחרונות, — הביאו עמן, על כל פנים, גם מעט ברכה: — גידולה הנרחב של רשת דרכי ארץ-ישראל, הסלולים כדי שרות בכל-עונות-השנה.

לשנת 1920²) הגיח אחריו הכיבוש הצבאי כ-400 ק"מ דרכים כבושות. צריך היה לחכות שיעברו עוד 16 שנים תמימות עד שיתוספו עוד 800 ק"מ, שמחציתם נשלמו תוך שלוש השנים של 1930 ו-1935—1934, מחמת המאורעות של 1929 והמתחות (מבחינת בטחון ציבורי), של חורף "ההפגנות" 1934—1933, ואלו 1000 הק"מ הבאים נסללו תוך 3 שנים בלבד³). בפרוץ המלחמה חלה הפסקה, אך לאחר זמן, מפני צרכים צבאיים ניתנה דחיפה חדשה לסלילת דרכים, וכך נוספו, בלי פרסום רב, מאות מרובות של ק"מ חדשים.

גידול מהיר זה גרם, כנראה, הרבה כאב ראש לעורכי-מפות, שלא רצו לפגור מאחורי התמורות המתחוללות לעיניהם. אפילו אנשים, שלרגל עסקיהם מצויים הם תמיד בדרכים, מתקשים להכיר את כל הדרכים החדשות, ואילו האזרח הרגיל לא ראה אלא חלק מועט מהם. אכן, כל הקפנדריות (קיצורי-הדרך) החדשות, העוברות לארכה ורחבה של הארץ, מסייעות למאמץ המלחמתי בחסכן קילומטרים רבים, ומכאן החסכון בזמן, צמיגים ושאר דברי ציוד יקרים וחשובים. וכן הקלו בשעתם על הסעת הכוחות בכיוונים הדרושים, בזרירות ובנחות.

שני הכבישים החדשים, שרובה של התנועה חל בהם, נשלמו אשתקד: מעבר

(1) המדובר היא באימרה נדושה, רחוקה כבר מאוד ממציא אות תנאי הקרב במלחמת 15-1914, אשר הרבו להלעיט בה את הקצינים הצעירים של הצבא הצרפתי מדריכיהם ומפקדיהם הקשישים מהם. — המער (2) עם העברת ענייני א"י מידי שלטון-הכיבוש הצבאי לידי הנהלה אזרחית תקינה (בוא הגנצ"ב הראשון, סיר הרברט סמואל, כתוארו אז). (3) תקופת מאורעות 1936-39.

כשורה, דבר היכול לקרות לכל אדם — או המשרכת קצת יותר מדי, וכשאתה רוצה כלומר, לחתוך את גורלה.

— הו, זה הולך ונעשה מעניין.

— לא כן?

— ואתה מכיר אמצעי זה?

— כן, הריהו לפניך, שמע היטב... אתה פורץ ומטיל עצמך אל בין שורות.

האויב...

— כן...

— אתה שומע יפה?

— יפה מאוד.

— ואתה חותך את גורל המערכה — ז'רפאניון שהה שהיה של יודע חן —

בנשק קר¹).

— בנשק קר! יוצא מן הכלל! — קרא פֶאָבר כמי שזרח לו אור גדול. —

הו, יוצא מן הכלל!

וכאן החליטו על "גלגול צחוק רצוף של שלושים שניות". זה היה אחד הטקסים החדשים שהמציאו.

תרגום: נ. אלטרמן

תחבורה והגנה בא"י

רשימה זאת על התמורות ברשת דרכיה של ארץ ישראל ניתנת על יסוד סקירה שהופיעה

ב"פלסטיין פוסט"

פגעי-הזמן הפוליטיים השונים, בין פנימיים ובין חיצוניים, — במשך 20 השנה האחרונות, וביחוד שמונה השנים האחרונות, — הביאו עמן, על כל פנים, גם מעט ברכה: — גידולה הנרחב של רשת דרכי ארץ-ישראל, הסלולים כדי שרות בכל-עונות-השנה.

לשנת 1920²) הגיח אחריו הכיבוש הצבאי כ-400 ק"מ דרכים כבושות. צריך היה לחכות שיעברו עוד 16 שנים תמימות עד שיתוספו עוד 800 ק"מ, שמחציתם נשלמו תוך שלוש השנים של 1930 ו-1935—1934, מחמת המאורעות של 1929 והמתחות (מבחינת בטחון ציבורי), של חורף "ההפגנות" 1934—1933, ואלו 1000 הק"מ הבאים נסללו תוך 3 שנים בלבד³). בפרוץ המלחמה חלה הפסקה, אך לאחר זמן, מפני צרכים צבאיים ניתנה דחיפה חדשה לסלילת דרכים, וכך נוספו, בלי פרסום רב, מאות מרובות של ק"מ חדשים.

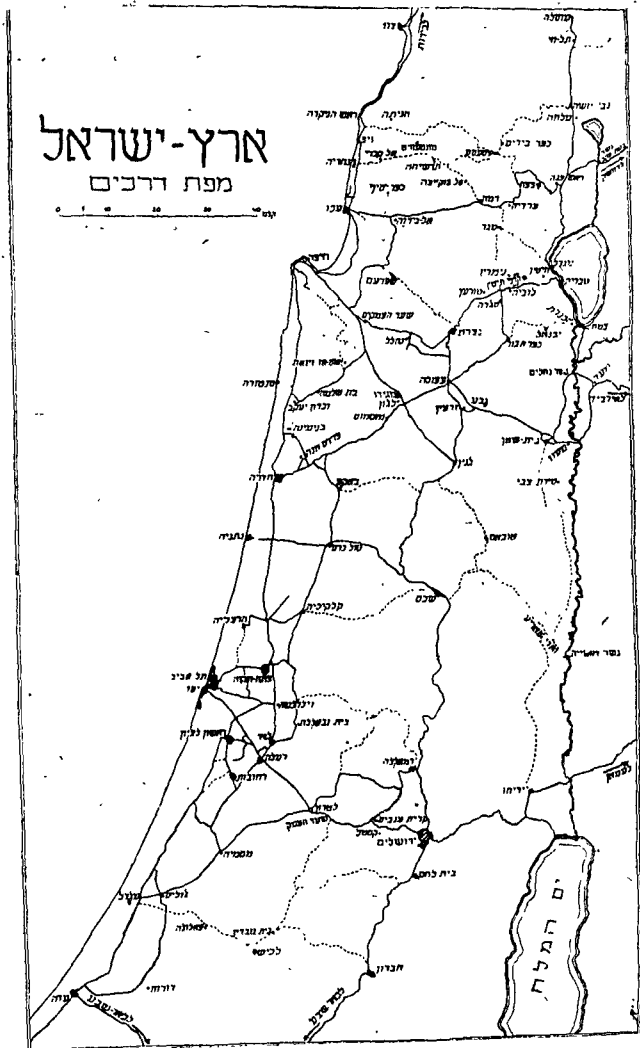
גידול מהיר זה גרם, כנראה, הרבה כאב ראש לעורכי-מפות, שלא רצו לפגור מאחורי התמורות המתחוללות לעיניהם. אפילו אנשים, שלרגל עסקיהם מצויים הם תמיד בדרכים, מתקשים להכיר את כל הדרכים החדשות, ואילו האזרח הרגיל לא ראה אלא חלק מועט מהם. אכן, כל הקפנדריות (קיצורי-הדרך) החדשות, העוברות לארכה ורחבה של הארץ, מסייעות למאמץ המלחמתי בחסכן קילומטרים רבים, ומכאן החסכון בזמן, צמיגים ושאר דברי ציוד יקרים וחשובים. וכן הקלו בשעתם על הסעת הכוחות בכיוונים הדרושים, בזרירות ובנחות.

שני הכבישים החדשים, שרובה של התנועה חל בהם, נשלמו אשתקד: מעבר

(1) המדובר היא באימרה נדושה, רחוקה כבר מאוד ממציא אות תנאי הקרב במלחמת 15-1914, אשר הרבו להלעיט בה את הקצינים הצעירים של הצבא הצרפתי מדריכיהם ומפקדיהם הקשישים מהם. — המער

(2) עם העברת ענייני א"י מידי שלטון-הכיבוש הצבאי לידי הנהלה אזרחית תקינה (בוא הגנצ"ב הראשון, סיר הרברט סמואל, כתוארו אז). (3) תקופת מאורעות 1936-39.

הקסטל, הפוטר את התנועה מ"שבעהאחיות" (1) ומחמישה עקלתונים חדים אחרים, ומעבר חדרה-בנימינה, העובר דרך גבעות-החול של קיסריה (2) והפוטר מגשר-צר,

כביש מדרגה א'
כביש מדרגה ב'

משני מעברי-רכבת, 3 שטחים בנויים, 15 מפנים מסוכנים ו-8 ק"מ דרך יחד עם כביש רמלה-פ"ת נתקצר המרחק בין חיפה והבירה והועמד ע"י כך על 155 ק"מ,

- (1) הכינוי האנגלי המקובל לשורת הסיבובים החריפים בדרך לירושלים, שבין הר-הקסטל למוצא.
- (2) במקום הדרך הקודמת, חדרה-גן-שמואל-פרדס-חנה-בנימינה.

ש-130 מהם עוברים במישור, לעומת 161 הק"מ, המפנים החדים והמדורגות של הכביש הישן דרך שכס 1).

אך בקו אספלט זה יש בו קוץ: מחנה העבודה של האסירים, שנשתכן משום מה דוקא במקום כה בלתי הולם, משני צדי דרך המלך בעתלית. ואף על פי כן גורם הוא בזכו-זמן פחות מארבע שורות החביות על הדרך הישנה בשכס — שורה מזוהה של מכשולים, שכל תכליתה היא, כנראה, לגרום בלאי מיותר לצמיגים, למעצורים, ולאורך-רוח.

כביש פ"ת—לוד—רמלה נמשך דרומה עם כביש רמלה—עקיר 2). מקצר את הנסיעות צפונה ודרומה כדי 9 ק"מ ופוטר מן הצורך לעבור את ת"א ופרבריה. כן מקרב כביש זה את רחובות לירושלים כדי 13 ק"מ 3) בעוד שעזה, תודות לכביש מסמיה—גחל-שורק—לטרון, קרובה כיום כדי 32 ק"מ משהיתה לפני ארבע שנים.

את האנשים שעוד מודמן להם לבקר במקומות של עתיקות, משמשים לא פחות מ-4 כבישים המביאים אותם ללכיש. מחברון, מבית לחם, מבאב-אל-יוואד (עברית: שערה-עמק) ומג'דל. כן זכתה מעכשיו רמאללה, זו עיר הקיטנות והאל-חוט מצפון לירושלים, עם הכביש בואכה שכס, בחיבורי כביש ישירים (בלי להזדקק לדרך-העקלתון של ירושלים) אל לטרון (דרך משוכללת יותר) ואל קרית-ענבים (פרמיטיבית יותר). — שתייה עם הכביש ירושלים—יפו: ע"י כך נצטמצם המרחק צמצום רב, וכן הושגה אפשרות התנועה בקיום מקבילים לכביש-היסוד ירושלים—יפו. אפשרות זו הוגברה בהרבה ע"י הארכת חלקות-דרך שהיו גם קודם לכן, באופן שנצטרפו יחדיו וחיברו בדרך סלולה רצופה את אזור רמאללה עם סביבת בית-גבאללה—לוד—ופ"ת: עורק חדש לקשור את רצועת-החוף בדרך-ההרים (העוברת כמעט בפרשת המים) המרכזית, חברון—ירושלים—שכס—נצרת 4). יצויין בזה, כי הכביש החדש רמאללה—לטרון היוצר, כפי שהוזכר לעיל, גם קשר ישיר עם כבישי-הדרום, (דרך לטרון—גחל-שורק—מסמיה) עובר דרך מיצרי-ההרים ההיסטוריים של בית-חורון העלית והתחתית, הנודעים מתקופת מסעי הכיבוש הישראלי, מלחמות החשמונאים ומלחמת הקנאים.

דרך-המלך ת"א—הרצליה זכתה לפקסוס רב, אך פחות ממנה ידוע הכביש (עתה כביש מ"מדרגה ראשונה"). המוליך מזכרון-יעקב דרך מעבר אום-אז-זינת 5) הדרך הקצרה ביותר מן השרון להתישבות עמק הקישון ועמק-זירעאל המערבי. רכס הכרמל וכל שכנותיו הוצא עתה, — עם השלמת הדרך הסלולה העוברת לכל אורכו החל מאום-אז-זינת, מעל כביש ואדי-מילח הנ"ל (וזכרון-יעקב—בת-שלמה — מיצר-מוחרקה ליד כביש חיפה-ג'נין), דרך אחות-סמואל ואל פרבריה העיר שבקצה הכרמל, מעל לחיפה — מבידותו הגאה. מתחנת חדרה ואילך נסללה מחדש הדרך

1) הכוונה כאן לתנאי הנסיעה בין חיפה לירושלים לפני סלילת „כביש-הצפון" (ת"א—חיפה), ב-1936, בדרך חיפה—נצרת—שכס—ירושלים.
2) לעבר שדה-התעופה של תל-גוף, והכביש הגדול אל דרום-הארץ, בדרך רחובות-גדרה.

3) ע"י המפנה מכביש ירושלים-יפו, ליד רמלה לכביש החדש הנ"ל.
4) וכן קיים הקשר הנוסף בין עורק ההרים חברון—בית-לחם—ירושלים—שכס—ג'נין, לכביש שפלת-החוף, משכס בואכה קלקיליה וכפר-סבא או שכס—טול-כרם—בית-לחי, וכן מג'נין לטול-כרם ולפרוס-חנה.
5) ואדי אל-מילח.

ההיסטורית ממעבר-מוסמום למגידו¹, ומשם לעבר עפולה² עוברת רצועת דרך, ק"מ אורכה, ישרה בלי הדורים, כולה מישור. זו היא גם חלק מן הדרך שאושרה ביחוד למעבר כלי-רכב כבדים, הנוסעים בין חיפה לבגדד. דרך זו מקצרת את הנסיעה מת"א לעמק המזרחי והגליל התחתון כדי 32 ק"מ וחוסכת חצי שעה, וכל זה בזכות העדר הפיתולים והמדרונות לעומת הכביש הישן דרך טול-כרם וג'נין.

מעפולה ואילך, הכביש לטבריה דרך כפר-תבור וסג'רה הוא יותר פשוט, ויותר קצר, מאשר זה העובר דרך נצרת. בעוד כנרת רחוקה מעפולה 36 ק"מ בלבד בכבישה מכפר תבור, העובר דרך יבנאל, דרך שתוקנה כראוי. בסביבת הזאת, נותרה עוד בירושה מתקופת המאורעות הדרך החשובה עפולה—עין-חרוד—בית-שאן—גשר-נחלים—צמח, שערכה היה רב כבר בשנים ההן, באפשרה תנועת הכב-מנוע לאורך מסה"ב עפולה—צמח, ובחלקה גם לאורך צינור-הנפט. כן נבנו ממנה כבישי-גישה רבים אל ישובים שהוצאו מבדידותם. בשנות המלחמה שוכללה הדרך, וגשריה ומעבריה בוצרו כדי מעבר רכב כבד. ע"י חיבורה בצמח לכביש צמח—טבריה מאפשרת דרך זו תנועה בקו נוסף לים כנרת והגליל העליון, אך לא זו בלבד, אלא בהתחברות בין גשר-נחלים לנהרים לכביש אירביד, המוביל אל עבר-הירדן, משמשת היא חוליה חשובה בקשרי הארץ עם עיראק וכן עם סוריה, נוסף על הדרך ראש-פינת—גשר-בנות-יעקב—קוניטרה—דמשק.

חיבור הכביש בין עפולה לנהלל—שער-העמקים וחיפה יצר "כביש-עמק" מרכזי אחד, מחיפה ועד הירדן, המאפשר שלא להזדקק לדרכי-ההרים ולסיבובים במעלה-נצרת גם בהדשי-החורף הגשומים.

מסג'רה יוצא כביש צפונה (דרך שדה-המערכה העתיק מימי תבוסת הצלבנים ע"י צבא צלח-אדיין, ע"י "קרני-חטיין" שבין הכפר טרועה ולוביה, וליד נימרון— מקום ישוב רומאי צבאי בגליל התחתון) לדרך-המלך עכו—צפת. מזרחית לרמה לאחר ההצטרפות ליד אל-מג'ר עם הדרך החדשה ממגדל— כביש זה מעפולה או נצרת לצפת קצר 10 ק"מ מזה שעל פני רמת הגליל העובר דרך טבריה וראש-פנה.

בין שאר דרכי-קניטרה חשובות בצפון יש להזכיר את דרך זרעין—תל-יוסף, החוסכת 12 ק"מ בין ירושלים לעמק-יזרעאל או בית-שאן, ע"י שהיא חולקת ועוברת על כפף עפולה³) ואת הכביש הסלול מצפון-מערב מגדל שעל חוף ים כנרת, העובר את אל-מג'ר ומצטרף אל כביש צפת—עכו בעמק הזיתים שבין רמה לתחנת הנסיונות הממשלתית בפרדיה, ומקצר את הנסיעה טבריה—עכו מ-85 ק"מ ל-57 ק"מ. כן יש דרך קצרה בין נצרת לעכו על פני שפרעם ואל-ברוה, אך חסכוניתה

של זו מפוקפקת כנראה, מחמת פיתוליה החדים ושיפועיה התלולים. לבסוף יש להזכיר את הדרך, אשר ביפ-נופה היא עולה, אולי, על כל שאר דרכים שבארץ, מנהריה על החוף יוצאת דרך ישנה, שנסללה מחדש, ועוברת על עינות-קברי, ובפנותה לעבר הלוע של ואדי-קרן וחורבות מונטפורט "מעוז הצלבנים" (ההר-החזק) היא מגיעה לתרשיחה; מכאן ממשיכה להעפיל ולעלות בעמק דרך חדשה, העוברת על פני אל-בוקיעה, דרך כמה כפרות ארץ, שהן מן הנאות שבנוף-יערים

1 ואדי עארה ההיסטורי; דרכם של צבא-פרעה ופרשי-אלנבי בשעתם; עורך רב-חשיבות, המאפשר יחד עם כביש ואדי-מילח) לא רק קימוז זמן ומרחק, אלא גם תנועה בין אזוריה של ת"א לעמק-יזרעאל וצפון הארץ בלי להזדקק ל"צואר-הבקבוק" שבמעבר הצר בין הכרמל לים, לפני חיפה, ה"רגיש" מבחינה ימית ואירית כאחד.

2 מתחנת לג'ון, מקום ומתנהו הקבוע של לג'ון רומאי, שומר-מבואות עמק-יזרעאל, בשעתו, וחנייתם של חיל-הממלוכים בשעת מסעו של נפוליאון ("מערכת-תבור").

3 רב היה השימוש בה, בין השאר, בימי המסע הסורי.

4 פקיעין.

ארצישראלי ומפציעה במרומי הרמה המזדקפת. 400 מטר מעל דרך המלך עכו—צפת, ליד רמה, אשר הזכרה כבר כמה פעמים כמרכז אזור-המפתח של הרי הגליל העליון מבחינה תחבורתית. המראה הנשקף ממקום זה חובק את כל הארץ מחיפה ועד לירדן ומעבר לו. הירידה תלולה ולצד הדרך קיר נמוך, כדי למנוע את הנהגים לתומם את המסע אל מעבר לסלע.

תקופת המאורעות הניב ב"צפון הרחוק" של הארץ, גם את דרך הגבול הנודעת, מעבר כפר-יזב (אכזיב העתיקה) של כביש נהריה—צור, וחניתה, — ועד למשמר-המשטרה נבי-יושע, מעל לכביש ראש-פנה—מתולה, מעל לשפלת החולה, — דרך כפר-בירים. דרך זו שהייתה חלק מ"תכנית טגרט", נסללה לאורך הקו של גדר-התיל הנודעת. אגב, גם כביש ראש-פנה—מטולה הנ"ל עצמו (כביש-הצפון), של שנות 6—1925), גם הוא נסלל באורח דחוף ובמשך כמה חדשים, בחורף 6—1925, מחמת מרד-הדרוזים בסוריה, הצורך בפתיחת-דרך לתחבורה מהירה אל גבול הארץ הצפונית.

בדרך המובילה מים-המלח ויריחו אל בית-שאן (אשר קשר לה עם דרך ההרים ירושלים—שכם—ג'נין בדרך ואדי פאריע בהצטרפה לדרך—שכם—טובאס—ג'נין) עדיין לא רבתה התנועה, אך יתכן שמעותדת לה חשיבות תחבורתית רבה. בהיותה מקבילה לירדן, ולגבול האדמיניסטרטיבי (המדיני) של א"י המערבית, ודאי שיהיה ערכה רב לא רק מבחינה תחבורתית, אלא גם כדרך באיזור גבול ובטחון, וכן מעותדת לה חשיבות לגבי צשובם של שטחים אלה, ובתכניות-השקאה בעלות-מעוף, וע"י העקיפה שהיא עוקפת את אזור הרי אפרים עשויה דרך זו גם להבטיח ערוק תחבורה מתאים של ישוב שיקום בעמק הירדן הזה אל מרכזי עמק-יזרעאל, וגם לשמש דרך מים-המלח אל חיפה, שיש בה מינימום של מעצורים הרריים.

לבסוף יש לציין את כביש-סיני (1) המציג את כל הקשר שבין א"י למצרים, ואת מצבה של הארץ כמרכז עורקי-התחבורה המוטוריים במזרח התיכון, בפני סיכויי-התפתחות שעדיין לא היו כמותם.

הַפֶּלֶץ כָּאֵן בְּקוֹשְׁרִים, קְדֵי לְתַת בִּידֵי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אֲמָצִי הַנְּגָה
נֹחִים בְּפִנֵי צְבָאוֹת גְּדוֹלִים, זוֹהֵי אָרֶץ הַמַּאֲרָב, הַמְּבוּרָה וְהָאֲסֻמָּעָה, כֶּה
יְחֹסֵר לְצְבָאוֹת גְּדוֹלִים מְרַחֵב לְהַעֲרֹם, וְהַמְּגַנֵּם — רוֹאִים וְאֵינָם
נִרְאִים, כֶּה מַעֲקְרֵי הַקָּרָב הֵם: הַנְּרִיזוֹת וְהַרְגֵל הַבוֹטְסֶת, כֶּה-הַחֲתָף
וְכֶשֶׁר-הַנְּזוּק.

מספרו של ג. א. סמיט, "הגיאוגרפיה ההיסטורית של הארץ הקדושה"; מתוך הפרק על "ההתנגנות בהרי יהודה".

תרגיל תבנית-בד

חסימת-דרכים

תרגיל זה מלמד: —

1. תפקידי "משמר הארץ";
2. תפקידי "הפלגה המגתח";
3. תפקידי "חיל המצב של מחסומי הדרך";
4. התמודדות אפסית;
5. עמדות משנה.

שים לב לכך, שאף על פי שהתרגיל הולם יפה את התבנית, בכל זאת הולם הוא שבעתים שטח-טבעי ממש, ויש לבצעו במרחב, ולחזור ולבצעו פעמים רבות עד אין ספור, מתוך התחשבות בכל סוג של התקפה שהאויב עלול לז-מן.

בהתכנס כח-הלומדים, שאל אותם לראשונה, מה היא, לאמיתו של דבר, תעודתו של "משמר הארץ". התשובה תהיה — "להשהות את האויב".

כיצד ישיג, "משמר-הארץ" מטרה זו? — ע"י שימנע מן האויב את השימוש בדרכים. והואיל וכך, ברור בהחלט, שהדבר ייעשה ע"י מחסומי-דרך וע"י כוחות-המחץ, הפועלים ממחסומי-דרך בתורת בסיס; במצב-דברים זה קל להגדרר אחרי הרצון לפצל את הכוח, כדי שיהא שולט על כל השדות שמסביב לעמ"דה. אם עשית זאת ופיצלת את הכוח — אבדת, והתעודה להשהות את האויב לא תושג. אם יתבסס הכוח המגן במחסום-הדרך ומשמ יהלום את מהלומתו, יתכן אמנם שהאויב יצליח לעקוף ולעבור; אך סופו לחזור אל הדרך, ואז יתקל שנית במחסומי דרך אחרים, בכל אשר יפנה.

מהי תעודתה של "הפלגה המגתח"? — נתקח את החיילים הרגלים של האויב משריונו ולהשמידם, ולהניח את חיסול השריון לחיל המצב הנמצב במחסום-הדרך.

איוה שיעור מחיל-המצב של מחסום-הדרך יוקצה ל"פלגה מגתח"? — לא יותר מ-25 אחוז, או כחה אחת, אם חיל-המצב מורכב ממחלקה רגילה בת 4

כחות, מצויינת בתת-ארטילריה ורובה אנטי-טנקי.

כיצד תטפל כחה זעירה זו, כעשרה אנשי שים מנינה, באויב, שבלא ספק יעלה עליה הרבה במנינו, וגם הוא מצוייד ציוד טוב כח-ספת מרגמות?

דבר זה ייעשה ע"י הכנה מדוקדקת של עמדות ועמדות משנה, קרי-התקדמות ונסיגה, חזרות ושינון מראש — הרבה ככל האפשר.

איוה כוח עתיד האויב להציב, לדעתך, כנגד כל מחסום-דרך בצעדו הראשון?

שני דוכבי-אופנוע או יותר, שני טנקים קלים או מכוניות קרב-משוריינות או יותר ו-40—60 רגלים במכוניות-משא משוריינות. כיצד יבחר האויב להפעיל כוח זו?

תחילה יהא זה רוכבי-האופנוע הבא להתח-קת על המצב, להזהיר על פחיי-יוקשים, מארבים ומחסומים, או לסלקם. אח"כ יבואו הטנקים ואח"כ מכונות-המשא.

לכשיתקל האויב במחסום, כיצד היא עלול לפעול?

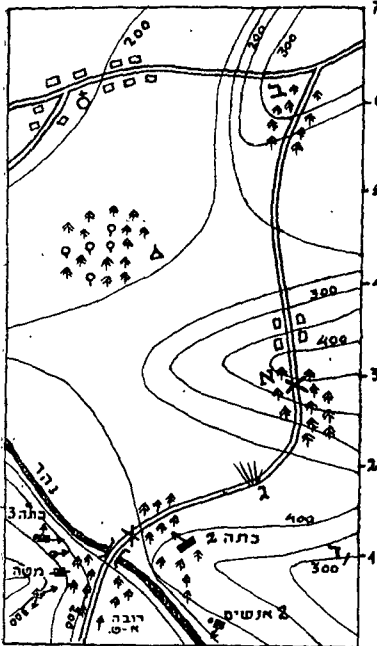
הדגש כאן כי אין לשער מראש כיצד בדיוק יפעל האויב, אך אפשר שיהא לנו מר-שג כל-ל על כך. ע"י חזרות מתמידות עם אנשים היודעים להערים, שישמו עצמם כ"אויב-ביט", נוכל לעמוד על דברים רבים שעלול האויב לעשות בחלקת-נוף מעין זאת.

הוא ישתדל להסתיר את רכבי-השריון עד הצריח מאחורי מחסה-גבעות, כל זמן שרוכבי-האופנוע מטפלים במכשול, ולשוב ולנוע כש זה כבר סולק. אם לא יצליחו רוכבי-האופנוע לסלק את המכשול יוריד האויב את הרגלים מרכבם, במרחק ניכר למדי בעורף כדי שיכ-תרו וישמידו את המארב או את חיל-המצב של מחסום הדרך, בהשתמשו בטנקים, שי-ניחם במרחק ניכר מאחור, כארטילריה מסמ-עת. הוא לא ינהג ולא יקרב ישר למחסום-דרך מאותר כדי להשמד בפצצות. תחילה יוטל על

חיל הרגלים שלו להשמיד את חילהמצב, ורק אח"כ יפנה למחסום.

חשיבותה של הטעיה

הכרח הוא, איפוא, להתאמץ בכל דרך של מאמץ ולהעלים מחסומים אלה, להוליך את האויב שולל, ולגרום לכך שווריד את הרג' לים שלא במקום הנכון, ויתקוף עמדה מדומה. במה היית בוחר לויין את עשרת אנשיך, אילו נמסר לידך הפיקוד על הפלגה המגתח? התימש הרגיל הוא — רובים ותחמקלע, מקלע, ורובה-מדוכה, שפעת פצצות „68“, (רימונים א.ט.) ופצצות דביקות: שפעת רי' מונירמילס („36“), „מוקשי האוקינוס“ (א.ט.) ומעל לכל — עשן, את ומעדור. פלגה-מגתח שאינה מזוינת כראוי — חשובה כאבורה. והואיל וייתכן שתשתהה הרבה, עליה להצטייד גם במוזנות. ועכשיו למד את אנשיך, כיצד עליהם לפי עול.

מגמה שפודית — תח-ארטילריה
מחסום-דרך

בקרבת הדרך, שאם לא כן אין לי כל בט' חון שאצליח להרוג ולהסתיר את רוכבי האופנוע, ואילו הללו יגלו את עמתי שלי. עלי לפנות לפרגוד „א“ ולהתחפר לידו ממש. מתי תעשה התחפרות זו? מיד לכשיוכרו באזורי על „מצב הכון“. מתי יש לבחור ולציין את מקום המחילות וללמד את האנשים שיכירו את מקומן וידעו להשתמש בהן? כבר עתה, בכל שעור שנוכל ליחד לצורך זה.

האם כבר היום הוסתרו אצלך, במחסום הדרך שלך, 3 פרגודים לפחות, וכל עמדותיך נבחרו וצוינו, והאם משתמש הנך בהן בקביעות לצרכי אימונים? ועתה אמור לכתת-הלומדים, שהפלגה המג' חכת הגיעה ל„ב“ והוצא שני אנשים שיניחו מוקשי-האוקינוס ויחזרו ל„א“. לפתע נשמעים טרטורי אופנוע; שני רוכבי-אופנוע מופיעים מאחורי „ב“; הם יורדים מרכבם; האחד, הר-

הראה להם את המערך של מחסום-הדרך ושל אנשי-המצב, הרגש הדגשת-יתר את חפ' רת-התצמית הכרויה בשדה הפתוח ואת שלושת פרגודי-הקנוס (או יותר). אפשר שבנקודות התצפית ימצאו שתי דיסקיות, במ' חוג של 10 ס"מ כל אחת, נתונות על ידיות קצרות, צדן האחד לבן וצדן השני בצבעי-הסוואה. כדי לציין את הופעת הרגלים של האויב, מגביהים דיסקית אחת הגבהה כלשהי מעל פני הקרקע, כשצדה הלבן פונה לעורך, וסרגיש המחלקה יוכל לראותה במשקפת אשר במחסום-הדרך. באופן זה עצמו יציינו שתי דיסקיות מורמות, כי נתגלה שריון-אויב. הדרך הטובה ביותר להתחפרות הצופה היא — במחילה קטנה, במרכזו של שדה רחב-ידיים, הרחוקה מעצם מתבלט.

מהן הפעולות שהיית תובע מאנשי הפלגה המגתח שלך? תחילה — להרוג את רוכבי-האופנוע (ול-הסתיר את גוויותיהם), כדי למנעם מלסלק את הפרגודים או לגלות את המארב. אחר כך — להניח לשריון שיעבור ויתקרב, ובאחרונה — להרוס את מכוניות-המשא ולהשמיד את הרג' לים מטוח קרוב ככל האפשר. מאיזה מקום ראוי, לדעתך, לבצע פעולות אלו?

הרחוק יותר, מאותת לשאר אנשי האויב שיעזרו, ומחפה על חברו הקרוב יותר, ההולך וקרב לפרגוד "ב".
"אתה" — בתורת מפקד ב—"א" — מה תעשה?"

"לא אעשה דבר!" אכן, זוהי התשובה הנכונה.

הפרגוד ב"ב" כבר עושה את תפקידו: הוא משהה את האויב, שיוכרח מעתה לחפש אחר מוקשים ומארב, שהיא מלאכה מורטל-עצבים, ואם אגב יסוקו במלאכה זו יעלה האויב על המוקשים שהטמנת — הרי מה טוב! בסופו של דבר מסלק האויב את הפרגוד, אך בינתיים הספיקה נקודת-התצפיה לאותה למחסום העוקב אחרי נקודה "ב". למותר הוא לומר, שעוד לפני הרישים רבים הוסכם על סמך תירגול ממושך, מה המקום שממנו יש לירות אל האויב אש תת-ארטילרית ואש מן המפצצות, וג"ה הוא המקום היפה לכך ביותר.

שני רוכבי-האופנוע מתקרבים ובאים, וחוזר רים על עבודתם שעשו ב-"א"; הפעם נעצרים הטנקים על יד "ב". — מה תעשה בתורת מפקד?

אירה בחובב האופנוע הראשון מטוח של שלוש מטרים, בערף, והצלף שלי יפגע בשני מסי 2 רצ' יפנו מיד אל הגוויות ויזרו עפר על הדם בכל מקום שימצא.

האויב שבטנקים בנקודה "ב" אינו עזול לשמוע קולן של יריות בודדות, ואת הנקודה "א" אינו יכול לראות, מתוך כך יכולה תכנית זו הצלחית, ואם לא תצלח, פגע בהם והניחם לשכב במקום שיפלו, כי אם ישארו בחיים יגלו הם אותך, ועכשיו מסלק אתה מעט את הפרגוד, באופן שנוצר הרושם, כי אכן עברו רוכבי-האופנוע במקום הזה וכבר יכולים הטנקים לבוא בעקבותיהם.

בהתקרבם לפרגוד הפרום בחלקו ומעכבם זו הפעם השנייה, — מה תעשה? — כולנו נסתתר בחפירות המוסוות יפה, תר רגלנו עצמנו לכך מראש.

טוב! הטנקים עוברים, והנה מתקרבות מכר גיות-המשא. תן פקודותיך!
"רוביה המדוכה" — כוון לעבר מכונית-המ-

שא הראשונה! המקלע והרובים — הכון לכ"סות באש את שבר-הכלי! המתינו לפקודתי. צעד זה אפשר היה לחזותו מראש, ול"תרגלו לאנשים עד שלא יהא צורך אלא לומר להם: "היכון! נכונים? אש!"

מכונית-המשא שבראש נעצרה, והיא עולה באש; השנייה נעצרה כ-200 מטר מאחוריה, ואנשיה קופצים מעליה. במכונית-המשא הראשונה היו 20 איש, הרגת 8 מהם. רימוני המילס ופגזי המרגמה השפודית עשו מלאכה חרוצה, אך עתה נמצאים שאר 12 האנשים בתעלת-הדרך, ומשמם הם מטילים רימונים ויורים מכלי-נשק קטנים. עוד 30 איש יורדים כ-200 מטר הלאה מכאן, תן פקודותיך!

אגו עוקרם לעמדה השנייה, הסיכו בעשן על אנשים אלה". ואתה מצביע על ה-12. "חולית-המקלע — המטירו אש ורימונים: הרובאים, אחרי". הם עוברים בדרכים, שהורגלי בהם קודם לכן, לשוחות, שהוכנו מראש ב-"ד" ופותחים משם באש. חולית-המקלע מסיכה שוב עשן, כיון שהקודם נקלש והולך, וגם הם באים בעקבותיך. עתה נופלות על עמדה "א" פגזי מרגמות, וחילילי מלונות-המשא השנייה יוצר אים לתקוף. אם עמדת-המשנה שלך רחוקה מן הראשונה מרחק המתקבל על הדעת, יתכן ללכדם בינך ב-"ד" לבין העשן ב-"א", אשר לפי סברתם, שם מקומך בשעה זו.

המדוכה מיידה מ-"ד" רימוני מילס, ומחמת העשן אפשר לטעות ולחשוב שפצצות-יד הן אלו. בינתיים נכנסו לפעולה הטנקים ב-"ג", והאויב שגילה את עמדתך השנייה, מתכוון לתר קפה, אך נתקל באש חזקה ממחסום-הדרך, ביהוד ב-"פגזים נגד-אדם", שמשילה המרגמה-השפודית. ואתה, בחסות העשן, נסוג ותורר לחיל המצב, או, אם אמץ-לב אתה, עוקף את אג"פ השני של האויב וחוזר ותוקף, בהוליכך אותו שולל בהניעך אותו לחשוב, כי אכן הצלחת לכתרו.

המשך לתקוף ולהיסוג חליפות, אל תתן לו דמי, והתאמץ תמיד שהיומה תהיה בידך, הרבה לתרגל כאלה בעזרת תבניות-תחסימים, ובשעה — בבימוי גייסות אויבים.

„שירות אויר מיוחד“

שהיא הגבול לקפיצת בטחון. הם פוזרו, איפוא, באיזור רחבי-ימים — וכ-50 אחוז מהם אבדו. אך הם למדו לקח מכשולן ראשון זה והציגו לחת פעולתם עלתה גם על חלומותיהם הנועזים ביותר. לאחר שהובאו אל קרבת מטרם ע"י „קבוצת המדבר לטוחים ארוכים“ (1) — קבור צה שניה, שמניאו פעלו עמה בשיתוף הדוק — הקיפו שדה-אויר ליד בנגזי ותקפו את האויררנים ואת חבר העובדים של ה„לופטוואפה“, בהחריבם למעלה ממאה אוירונים על הקרקע. לזכר תו של לייטננט מיין בלבד — עתה לויט-קולונל מיין, שזכה פעמים באות „מסדר-השירות המצויין“ — נזקפו 47 אוירונים.

ביוני 1922 בחרו באורח רשמי במכוניות „ג'יפ“ — אשר 2 מכוניות יריה „ויקרט“ א.מ. תאומות וכן מכ"י ויקרט תקינה אחת מוצבות בכל אחת מהן — כככלי הרכב האידיאלי לפעולות „ש.א.מ.“. עתים היו אנשי „ש.א.מ.“ שהינם מאחורי קוי הגרמנים שני חדשים רצופים, כשהם מקבלים את ציודם וזמנותיהם באמצעות פטרולים חשאיים, והיו עושים שמות באיזורי הרר כווים הגרמניים. בספטמבר 1942 לקחה היחידה חלק ב„פעולה שלובה“ — בשיתוף עם הצי, חיל האויר ויחידות מיוחדות אחרות — נגד החוף האפריקאי (2), ו„ש.א.מ.“ מס' 1 זכה לאגרת-תודה מאת הגנרל אלכסנדר. ב-1942 גדלה עצימת היחידה עד כדי 300 איש, והיתה כילה ברישית, פרט ל-30 צרפמים. היחס המספרי בין הקצינים, לאנשים הוא 1 ל-10. סטרלינג נשא את נפשו לכך, שתהא אפשרות להשתמש בקצין כבחילי ולהטיל על חייל פשוט תפקידי קצינים, הכל לפי הצורך. בזמן זה לא היה עוד ליואים שותפו של מפקדם. הוא נהרג (מיריה

דברי ימיו של „שירות-האויר המיוחד“ מחר זירים אותנו לשנת 1941 במדבר המערבי; שני צעירים — הלויטננט דוד סטרלינג (מן הגוארדיה הסקוטיה ומן ה„קומנדו“) ולויטננט ג'וק ליואיס (מן הגוארדיה הולשית ומן ה„קומנדו“) — טיפחו אז את התפיסה בדבר אפשרויות הפעולה מאחורי קוי האויב ע"י אנשים מן המובחר שיתמו ויוכשרו לכך.

רק עתה, לאחר שסוכלה ההתנגדות הגרמנית בצרפת ובבלגיה חרף ארגונה בעומק — אפשר לעמוד על פעולתם במלואה. ליד פעולת אנשי ה„מאקיי“, העשויים ללצאת שרבה וכותם בפרשה זו, — היו אלה ההצלחות המפוארות של יחידות-החשאין של צנחנים שהוטלו אל מאחורי קוי הגרמנים והטילו קרב האויב ערי-ברביה של פתע ובהלת. כך סוכלו תכניותיו של האויב והופחת כושר פעולתו — דברים שסייעו להבקעת החזית ע"י הארמיה השלישית של גנרל פטון.

בית-ספר מדברי זה, שנוסד ע"י סטרלינג וליואיס, ידוע היה כ„מחנה-הנופש של סטרלינג“. אליו הלכו שבעים ושלושה מתנדבים מאחידות-ה„קומנדו“ השמינית והאחת עשרה, כדי שישתלמו בשיתוף-האימון המחמירה שהוכיח ע"י ליואיס.

הסגולות, שנדרשו מכל איש, או אלו שהוכיחו לסגל לעצמו, גם הן היו בקרה-חומרה. הוא נחייב להיות צנחן; להיות בקי בכל סוגי הנישק הקל ורגיל בקרב-המגע. כושר-הגיווש שלו הוצרך להיות למעלה מן הממוצע, והוא גופו הוצרך להיות מחוסן כדי יכולת קפיצה ממכונית-משא, הנוסעת במהירות של 50 ק"מ לשעה. וכושר-סבלו צריך היה להגיע כדי יכולת ללכת ברגל מאה מיל, כשתרמילו כבד.

ראשיתה של העפלה אמצית לב זו נסתיימה באסון. המשמימה הראשונה היתה „להרוס מטר-סימסרלמיט“ בשדה-תעופה גרמני. אנשי „שי-רות האויר המיוחד“ קפצו, בגשם מסגור, מאחורי-יתנים שטפו ברוח שמהירותה 20 מיל לשעה, וכך הוכפלה לגביהם המהירות המכסימלית,

- (1) ראה בחוברת זו, בעמ' 33.
- (2) הכוונה — להתקפה על חוף קירינאקה, בעורף צבא-רומל, כחודש לפני מערכת אל-עלמין השלישית. — המ ע ר.
- (3) אחוז-קצינים בלתי-רגיל, שבא מתוך אחריות התפקידים והצורך לפעול בקבוצות קטנות. — המ ע ר.

משלהם. כללו של דבר? הם נהפכו לחבורה של „רוביץ'הוד“¹) במהורה מודרנית — וכדומה לבני-הלויה של אותו הרפתקן, אוהבה-אדם הנודע, שררה בשורותיהם רוח-שלי-חברות נפי לאה והרמוניה מלאה בין אנשי-שורה וקצינים. אוריה זו, הרחוקה מן השיגרה עשויה ליצור את הרושם בין אלה שאינם מכירים אותם, כי הם מקילים מאוד במשמעתם, אך מתחת לכל אלה צפון צו יעילות ללא רחמים — אין „אוכל ואינו עושה“² ב„שירות-האוויר המיוחד“.

עכשיו סופרה סוף-סוף פרשת מעשיהם: מאי טליה הם עברו לאזורי מלחמה אחרים, שבהם נמשכת האגדה רבת-העלילה הזאת.

מעללם של שבעה צעירים, שריחפו וירדו ערב אחד מערבי תחילת יולי, הוא סיפור מלא רוח-העזה. שני חיילים גרמנים ראום בצחמם, כיון שלא פללו, כי השבעה הם בודדים, וחששו שאחריהם עוד מאות, נתנו אות אזהרה ונסו עם חבריהם. השבעה נעלמו בחשכת הלילה. הם נפגשו עם הצרפתים כפי שהועידו — לאחר שצעדו עד 10.45 בערב הבא, כשכל אחד מהם גושא על גבו מטען של 40 קילוגרם.

במשך כמה שבועות היו שרויים בקרב האויב ועמדו בקשר יום יומי עם הרגימנט שלהם, ב„דפקם“ לעתים את תשדורות-האלחוט שלהם בתחום משמעי-אוזנם של הגרמנים. ידיעות על מחסני זלק ותחמושת, מקומם המדויק של מטות ומתקנים צבאיים, הומצאו מדי יום ביומו; וכתגמול לכך, זכו ליהנות למראה ה„ספטיפיר“ המפציצים, „כחוט-השערה“, את המטרות שסומנו על ידיהם.

יתכן שהטובה שבכל „הפצצות-חודי-המחס“ שזכו לראות, בוצעה בשעה שמפציץ, שטס ישר מאנגליה, בלילה, לשדה קטן שבו הם הסי-תרו בצרפת, הטיל את אספקתם במרחק 20 יארד מן האנשים המפצים לה. במיכלים היה כל אשר ביקשו להביאו — דואר לכל אחד מן השבעה.

אחת מגונדות שא.מ. כבר זכתה לכך שיד-כירוה שש פעמים באגרות הרשמיות ויעניקו לה 45 אותות כבוד. הסמל של הרגימנט הוא פגיון-מכונף, ועליו המימרא: „המסתכן וזכה“.

1) דמות רומנטית מפורסמת של גיבור הא-גדה האנגלית ממי הבינים — ראש חבורת-שר-דיים, הרש, האלמנה והיתום. — המ. ע. ר.

מקריה של אוריון גרמני, בשעה שחזר מאחת המשלחות — תמיד החלק המסוכן ביותר של משימות אלה. כאדם בעל חזון ומקוריות, היה ליואיס מקובל וחביב מאוד על אנשי יחידתו, זמנתו היה אבידה שחשו בה ביותר. בדרך כלל, היו האבידות מועטות, פרט לפעולתם הראשון נה שנבשלה.

לאחר תוספת פשיטות נועזות באזורי בני-גאוי, אורגן שירות-האוויר המיוחד כמספר גוני-דו(1) — ועד פברואר 1943 ביצעו הללו 43 התקפות מוצלחות על עמדות-מפתח גרמניות. הן המשיכו להציק לאויב במסע הנודע של הארמיה השמינית לאורך-החוף אל סירט ואל טריפולי — בפיקודו של גנרל מונטגומרי, כש-נעשה הנסיון לפרוץ דרך במדבר תוניסיה-הדר-רומית ולהקים קשר בין הארמיות הראשונה והשמינית, נלקח קולונל סטרלינג בשבי, והפיי-קוד עבר לידי הקולונל מיינ שהוזכר לעיל, למרות אבדן שני מיסדיה אמיצי הלב, צעדה הי-חידה הלאה לקראת נצחונות נוספים.

ל„שירות-האוויר המיוחד“ ניתן הכבוד לפתוח בפלישה הסיצילית, וכל-כך רבה היתה יעילות פעולתו זאת, עד שנדרשה הרחבת היחידה, ואז נוסד „שירות-האוויר המיוחד“ השני.

הרעיונות והטקטיקה, שהגה סטרלינג במקור, רם, הלמו באורח אידיאלי את הארץ ההררית וצפופת-האוקלסין של איטליה, ובמשך המסע המשיכו מעשיהם להיות לפלא בעיני האויב. הם ארבו מארבים, הגדילו לעשות בתחבולות הת-גנבות ו„גיגוב“ גם מ„מגנביו“ של האויב, ותמיד היו זריזים להקדים במתן היריה הרא-שונה.

גונדה צרפתית, שנמנתה על היחידה, ביצעה את המעשה הרב הבא, שהיה בו משהו מן התי-אטרלי; היא תפסה לה רכבת והסיעתה דרך שטח אויב אל מחנה ריכוז מסוים, שבו לקחה בשבי את המשמרות, שיחררה את העצורים והביאה עמה חזרה, ברכבת, את החבורה כולה, ובתוכה את מפקד המחנה.

מאחרי הקווים הם עסקו בפיצוץ גשרים, לכדו קסקטייה „קריבנירי“² וגם חילקו נשק ותח-מושת בין אכרים אנטי-פשיסטיים, שאורגנו על ידם לתנועת מחתרת-לוחמת, עם שירות-ידיעות

1) איסקורוניים.

2) חיל-גנדרמריה איטלקי.

ימי הפלישה בטלפון

מבוכה בפיקוד הגרמני

היתה ההטענה שהטעו את הגרמנים. אין חלקר (אמר) עם הארמיה השביעית בתורתה לשרבורג. כיון שהמפקדה הגרמנית העליונה (1) מצפה לעליה גדולה אל היבשה במעלה החוף (2) בימים הקרובים, ועל ידי כלי-כוחות החיל המוטס של-רות הברית. בחצות הודיע גנרל מרקס מן הקורפוס הפיז, שהאמריקאים פרצו דרך שטחיה הצפוני (3). הוא דרש עזרה אווירית חזקה ותגבורת בארטילריה אנטי-טנקית.

בעשרה בחודש גשמעו הודעות, כי מחמת מחסור בדלק לא יכלו היחידות להתקדם אלא באטיות ובהדרגה בלבד. היום נסתיים בפקודה נוספת מטעם הפיקוד-העליון "להשמיד את האויב": "לא יהיו כל נסיגות" כן היה משא ומתן. מי צריך להיות אתרא לפיקוח על התנועה בדרכים ולתקנותיה, המצביא-הראשי או המפקד הראשי של הארמיה השביעית.

בסוף יולי היתה ההבקעה האמריקאית במלוא תנופתה. כל המפקדים הגרמנים, שהיו שייכים לענין עד כה, נעלמו. מצביא-הראש במערב, רונדשטט, שוחרר מתפקידו; רומל, מפקד קבר צת-הארמיות ("ב"), נפצע; ודולמן, שפקד על הארמיה השביעית, נהרג.

משתוקים

השכם בבוקר של 31 ביולי קיבלה הארמיה השביעית פקודה להסיג את אגפה השמאלי דרומית מסטלו, לקו וילדיה-אברנש. אחר-כך באה ההודעה, כי האמריקאים נמצאים באברנש, וכי דיביזיה אחת שותקה לתלוטין ע"י הפצצות. החלטת שאם נכבשה וילדיה על ידי האמריקאים, יש לחזור וללכדה. האמריקאים באברנש לא יכלו להיות אלא חורש-לחינית (1) בלבד, ועוד יתכן לסתום את הפירצה ע"י השימוש מוש ברזבות מאזור סט-מאלו. המפקד בברטן מצדו ציין, שכוחות גיכרים מאנשי-הצי בטלים עכשיו ממעשה באזורו, אלא שחילות אלה לא היו תחת פיקודו.

(1) של היטלר. — המער.

(2) יותר מורחה, לעבר פה-דה-קלה. המער.

(3) באזור קרנטן בעיקר, בדרום-מזרח חצי האי קוטנטן. — המער.

(4) חלוץ קמלי. — המער.

פרוטוקול של שיחות טלפוניות ששוחחו מפקדים גרמנים גבוהים וקציני-מטה בחזית המערב, בין יום הפלישה וה-1 ביולי, נותן מושג מאול היד של הפיקוד העליון בפני הפלישה, וכן מעורר הוא את הסברה שהיתה שם מידה רבה של מבוכה ושל אי-הבנה. הרישום הראשון בפרוטוקול זה הוא קריאת הגנרל מרקס, מפקד הקורפוס הפיז באגף המערבי של הגרמנים, שדרש תגבורת דחופה. היו גם עוד דרישות בנוסח זה. ראש המטה של המצביא-הראשי במערב (רונדשטט) שלח תשורות לכל היחידות בקלברוס (1) שהפיהרו שואף להשמדת בעלי הברית עם בוא הערב. הארמיה השביעית השיבה בפשטות: "דבר זה לא יתכן". מפקד קבוצת הארמיות "ב" (רומל) פקד, שאם יבואו תגבורות ואם לאו, מכל מקום תערוך הדיביזיה המשוורנת ה-21 התקפת-נגד מיד. לאחר זאת הודיע גנרל דולמן, מן הארמיה השביעית, לרומל, שהוא ביקש וחרו וביקש ולא קיבל כל תמיכה אווירית. בלעדיה היתה חבל-אוונים. הפילד-מרשל השיב ש-יחידות ה"לופטוואפה" מחליפות את עמדותיהן, ובקרוב יענו לדורשיהן.

אבדן הקשר

כיד ביוני היו תלונות על אבדן הקשר ודרישות נוספות לחיפוי אווירי. בשמונה בו שראש-המטה של רומל צלצל לארמיה השביעית וביקש לקבל ידיעות על המצב, אם רד לו שעדיין לא הגיעה כל ידיעה. הקשר הגרמני סבל סבל חמור, כתוצאה מהתקפות האויר של בעלי הברית. בתשעה בחודש הורה רומל שיש למנוע את האויב, בכל מחיר, מלכבוש את שרבורג ומלעצב את ראשי הגשר שלו. הארמיה השביעית בקשה תגבורת והביעה את חרדתה שמא יבואו נחיתות נוספות של חיל המוטס. תשובת רומל העידה מה שלימה

(1) הדפרטמנט (מחוז) הצרפתי המכיל את

חוף נורמנדיה-התחתית שבמזרח אזור-הפ

לישה — מורחה לחצי-האי קוטנטן (שרבורג)

— וכמעט לפי-הסנה. — המער.

פוס הפי"ד. חלק מן האחריות לאסוף, אמר, צריך ליפול על מפקדה החדש של הארמיה הש" ביצית גנרל הס.ס. הויזר משום שצויה להבקיע דרך לעבר הדרום. הוא סתר פקודה זו מיד כששמע עליה ופקד לייצב את החזית מח' דש. — עתה יש הכרח להביא חיילות רעננים מן הארמיה ה-15, או מכל מקום אחר שאפשר למצואם שם. הוא הזכיר את ענין מכוניות-הטכסי של פריז, שנושלחו לאורק בשנת 1914 (1). עתה יש להשתמש בכל האמצעים האפשריים לה: גשת תגבורת כפי שהשתמשו בהם אז. אבל גם על הצד היותר טוב, לא היה לאל ידו לערוב שהאויב יעצר.

יחסי הכוחות וצפיפות החזית בזירת המערב

1918 מקיימים בעלי-הברית את החזית בכוחות לא-מרובים בערך. מכאן, שהיות וקיים בחזית המערב מרחב מספיק לתנועות-המרון, הר' שמלחמת תנועה, היא היא העומדת על הפרק.

לעומת הדלילות היחסית (בהשוואה ל-18—1914, אם כי לא לגבי המצב בחזית המזרח) של חילות-הגרמנים בחזית-המערב — גוהן קטע אחת, מתוך הודעת מפקדת-הברית העליונה מ-8 בפברואר ש.ז., מושג על מידת הצפיפות של ביצוריה-הקיימא שב"קרויגסרייד", ועל מסיבות ההתקדמות המבוצעת בתוך אזור מבוצר זה:

"יחידות הרגלים שלנו התקדמו יותר מ-1000 יארד לשפת-קומר שמידט" כמחצית המיל צפ' מער' מ"שמידט" ושדיונו נדחק כדי 600 יארד לשמידט העיר בפאתה המערבית. באיזור זה כבשנו 159 תיבות-יזדה במשך שלשת הימים האחרונים..."

בכיוון אחד בלבד של התקפת המערב היתה ההתקדמות כרוכה בכיבושן של 159 תיבות שדה (בטו"מזויין, נשק-אבטומטי, א-ט. ואר' טילריה) ב-3 ימים; היינו, מצודה נלכדת מדי 27 דקה!

(1) במערכת-המרגה הראשונה, בשעה שהי גנרל מלאני, מפקד חיל-המצב של פריז, שלח לשדה הקרב חטיבות שלמות, במאות מכוניות-הטכסי אשר גייסן לשם כך.

מצביא-הראש החדש, קלוגה, טילפן לורלי-מונט אל המעון הראשי של הפיהרר (1) וסיכם את המצב. אברוש, ואולי גם וילדיה, הן בידי האמריקאים, אבל את האויב באגף זה יש לע-צור, ויהי מה. מן ההכרח להפעיל חיילות מן הצי ומחיל האוויר, שעדיין אין משתמשים בהם, וזהו שאלת חיים או מות. ורלימונט הסכים להציג את השאלה בפני הפיהרר עצמו.

קלוגה הוסיף לדבר על העלינויות המכרעת של הברית באוויר, על האבידות העצומות שנגרמו, על נפילת רוח החיילים, על הקושי להתאים את פעולתן של יחידות שמעתה אינן אלא קבוצות קטנות בלבד, על התפוררותו של הקור

מתוך הידיעה הבאה, הלקוחה מסיכומו של המודיע הצבאי לרויטר (בראשית ינואר ש.ז.), מתבררים גם השינוי שחל לעומת 18—1914 בכמות החיילות בחזית-המערב, וגם יחסי-הכוחות שבין בעלי-הברית לגרמנים באותה חזית (יתרון מספרי לאירב לראשונים).

"החזית במערב אינן יציבות כ"כ: אין לך דבר הדומה לקו הרצוף של 1918. הגייסות הלוחמים בחזית-המערב כיום הם פוזות משליש מספרם של הגייסות שנצבו משני עבריה גם יחד של החזית המערבית ב-1918.

כי לא לברית ולא לגרמנים יש כוחות שיספיקו כדי יצירת חזית אחת, רצופה ומגור בשת, מהולנד עד גבולה של שוויץ.

ב-1918 היו לגרמנים כ-225 דביזיות בחזית מערב בת 225 מיל. הפעם כנראה יש להם לכל היותר 80, — וזה בחזית שאורכה 450—500 מיל. ב-1918 היתה ברשותם דיביזיה לכל מיל של חזית, ועתה — דיביזיה לכל ששה מיל. יש להניח, שהמצב במחנה הברית גם הוא מעין כך.

דו"ח שנפרסם זה עתה אומר, שאומדנות בלתי רשמיות בארה"ב מעריכות את עוצמת הברית במערב ב-3 דיביזיות בסייה. היא דיוקן כאשר היא, ודעתי היא, שלפי מושגי

(1) זה שבחזית המערב. — המער.

מחזית איטליה

האחרון באזור סרקיו, כפי שגילתה עכשיו המפקדה. הם הוכרחו לפנות שטח מסוים כשעמדו בפני התקפת נגד גרמנית עזה אבל עכשו חזרו כמעט לקו הקודם, והם מעצבים את עמדותיהם.

פשיטה שערור הגרמנים בכוח ניכר בחזית הגדה המזרחית של נהר סניו, מעט צפונית למסה"ב פאנצה-גולוניה הכריחה את חילות הארמיה השמינית לסגת מאחת מעמדותי המשמר הקדמיות שלה.

אופיים העקשני של הקרבות שבהם נקנית ההתקדמות באיטליה בחודשים האחרונים, היו בהם לא מעט התקפות נגד גרמניות עזות, אשר הצריכו גם נסיגות של ארעי, שעי תנונתו לא הספיקה לעמוד עליהן, — משחק פציון הקצר הבא שבעתונות מאמצע פברואר.

אבדות רבות ביותר באנשים ובטנקים סבלה דיביזיית הרגלים הכושית והאמריקאית ה-92 בקרבות שנמשכו ארבעה ימים וחלו בזמן

על כוח-האייר של ארה"ב לעתיד לבא

שלישית, בדין הוא שיהיו תחת פיקוחנו בסיסי-אייר המפורזים הרחק מחופינו במקור מות שאנו צריכים להם. שום הגבלה לגבי השימוש בהם אינה צריכה להיות כרוכה בדיסיפלינה אינן להסכים עוד כי ישיגונו באפס דרכי-אייר מקבלות אל עבר נחלותינו המרוחקות ביותר.⁽¹⁾

רביעית, עלינו לסגל לשימוש צבאי את נסיונם של קווי-האייר המסחריים שלנו.

חמישית, בדין הוא שתהא לנו מערכת אמון של עובדי קרקע וצוותי-אייר הניתנת להרחבה רבה אלתר. ואחר כל אלה נשאלת השאלה: הנוכל

גנרל ארנולד, המפקד הכללי של חילות האייר לצבא ארה"ב, אמר בנואמו בפני ועד דת ה"לגיון האמריקאי" בצ'יקגו:

בחסד אלהים ובגבורת בני בריתנו, היה לאל ידנו במלחמה הזאת למצוא שהות לכוונן יחידות חדשות ולאמן את חילותינו כל צרכם לפני השלחם למערכה. כמוני כמכם יודעים, כי מפני קצב-ההתפתחות המהיר ובעיקר בתי עופה לא מן הנמנע הוא שלא תהא לנו שהות לפתח את כוחותינו ולגדלם, אם יפגעו בנו אימי מלחמה אחרת. כיום עומדים לרשותנו חילות האייר הגדולים ביותר והמצוידים ביותר בעולם, בין אלה שבסיסיהם על הקרקע, ובין אלה שמוסעים באניות. הצריכים אנו לשמור את חילות האייר האלה בעצמתם היחסית⁽²⁾ כפי שהיא עכשיו, או עלינו לנקוט מדיניות אחרת לעתיד לבוא?

אנשים רבים חושבים על כוח-אייר מבחינה של מספר האוירונים. אך כדי לקיים כוח-אייר צריכה אומה ליותר מכלמות אוירונים בלבד.

ראשית, הכרח הוא שיהיו לנו מעבדות מחקר — ועלינו להפיק מהן את תועלתן — שיבטיחו את מקומנו בראש מסע התיירות החדשות בתעופה.

שנית, בדין הוא שתהא ברשותנו תעשית אוירונים מתקדמת ובעלת כושר התפשטות

(1) ענין "הבסיסים המרוחקים" ושילת "הגבולות" הן בעיות מדיניות ראשונות במעלה. הבסיסים שבאיי-אמריקה הבריטיים נמסרו כידוע, מתוך שמירת הריבונות הבריטית על האיים. — המ ע ר.

(2) הכוונה כאן למצב איי-הפיליפינים ב-1941-42, לאחר שגואם וויק האמריקניות שב לב האוקיאנוס השקט נכבשו בידי היפנים. דרישה זו מחייבת הקמת בסיסים אמריקאים בכמה איים שהיו נתונים למנדט היפני, וכן כמה איים, באזור דרומי יותר, בפיקוח בריטי (ראפשר — אף אוסטרלי, ג'ורג'יה וצ'רפתי, וכן הולנדי). — המ ע ר.

(1) לזו של שאר העולם. — המ ע ר.

אחר ההתחייבויות הכרוכות עד איך הפד
בתפקידנו כאחת המעצמות הגדולות ביותר
בעולם. לא תמיד אפשר להפיג מראש עלידי
אומות אחרות את פגיעת המלחמה הראשונה.
לא תמיד תהא לנו שהות להכנות.

„חילות האויר של הצבא“¹) הציעה, שבתי
החרושת להרכבת מטוסים, השייכים למד
שלה, ומכשירי היצור שבהם, אשר קצב הת
ישנותם הוא אטי, יוחזקו כמלואים לעת-מל
חמה וכביטוח מפני פורענות העלולה לבוא.
יש לעשות את כל האפשר כדי לבנות תעשיית
אוירוניס בריאה, מתקדמת, שתשקוד על כך
שהתפתחות תעופתנו תהא תמיד ראשונה במ
עלה.

מלחמה זו על רכזי גלגוליה היא הוכחה
מספקת, שכוח אויר הוא המפתח לעמידה של
אמריקה, אם בשלום ואם במלחמה. הנסיון
בקרבות בכל זירות המלחמה הדגים הדגמה
שאינה מוטלת בשום ספק את חוסר-האונים של
צייים וצבאות-יבשה שניטלה מהם חסותם
האוירית.

חורבן ודאי צפוי לאומות שאין ברשותן
כוח אוירי הראוי להן, אם קובעים אנו דבר זה
כבר לרגלנו — לשמור לאמריקה את המעמד
הראשי באויר — לא תהא מלחמתנו כלל-עצ
למית מלחמת-שוא.

לקיים חיל-אויר מאוזן כראוי¹), במצב של
כושר קרב ברמתו הגבוהה ביותר? זו היא
הבעיה העיקרית. לשם כך עלינו לדעת, שה
אוירוניס, הנחלמים הפליא היום, יהיו מיד
שנים מחר. קפיצת-ההתפתחות במלחמה זו
באות בתכיפות רבה כל-כך, שעלינו לעשות
כל מאמץ ולהשתמש בכל אמצעי, כדי לכוון
לזמן מספק למערכה אוירוניס חדשים, שיהיה
בהם מספר תשובה לאירוניס החדשים וה
תחבולות שהאויב מציא.

אמון מוקדם

ואשר לעתיד, עלינו לשקול את מדיניותנו
הצבאית לאחר-המלחמה. חיל-המלואים של או
רחינו חייב להיות מאומן מראש ומוכן ללכת
לכשידרש. מלחמה בזמננו היא מעשה מור
כב, ואין להצליח בה אלא ע"י מומחים שאר
מנו כהלכה. אמונם צריך זמן, ואין ביכולתנו
לדחות את תחילת אמון זה עד שהצורך הר
חוף באנשים מאומנים יהא רודה בנו. ברור
לי שרק בדרך אחת יכולים אנו להשיג תכ
לית זו ועם זאת לקיים את המסורת הדמו
קרטית האמריקאית שלנו. כלומר: ע"י קב
לת המהיגונית של אמון-כללי.

מאמין אני, שאמון-כללי (של חובה —
המער.) — הוא עיקר גדול לקיום קו של
מדיניות-כלפי-חוץ, אם יש ברצוננו למלא

להערכות אמריקאיות של צבא הודו

בפגישת „האגודה להודו המזרחית“, שראשה
ישב פילדמרשל סיר פיליפ צ'טווד.

המיור טרבג'יס סינגלפה²), שהיה לא מזמן
מפקדו של בטליון בארמה הארבע עשרה בוד
זית אראקן, הכריז, שכוחו של הצבא ההודי
היה 182000 באוגוסט 1939, ואלו ביולי 1944
עמד על 2.000.000. כל פרט בצבא עצום זה
היה מתנדב, ולא שימש על דרך של גיוס-חובה

(1) והו שם חיל-האויר היבשתי של
ארה"ב, להבדיל מזה של הצי. — המער.
(2) לפי שמו — איש צבא סיק'ח. דרגתו
מעידה עליו, שהוא אחד מ„קציני-המלך“ הודו
דים המתמנים והולכים זה כעשר שנים ושמע
דום הוא כמעמד קצינים בריטיים — להבדיל
מ„קציני-המשהו למלך“ ההודים, שתפקידם מאו
ומתמיד היה מוגבל, אם גם חשוב לעתים. —

כדי לעמוד על הבודלי-הערכות הקיימים
לגבי אופי חילות הודו במלחמה זו, אין טוב
מלהביא כלשונו את הטעם הבא, שנתפרסם
ב„טיימס“ הלונדוני על דברי גנאי שהושמעו
בזמן האחרון בארצות-הברית על הלוחמים
ההודיים במלחמה הזאת. בענין זה הגיבו
קצינים של השרותים הלוחמים ההודיים²,

(1) „מאוזן כראוי“ — יפרשו: על אף
הקושי שבימי השלום והכרוך בכך, שלמטוסים
קרב, למשל, אין או מניעים חזקים להתפת
חותם; בו בזמן שמטוסים רחוקי-טווח, למשל,
שהם היסוד לחיל-מפציצים, יתפתחו וילכו
מתוך קדמת התעופה העולמית. — המער.

(2) הכוונה לחילות מקרב בני-הודו,
להבדיל מן החטיבות הבריטיות המשולבות
ב„צבא שבהודו“. — המער.

כלשהו בניגוד לכמה הערות (בזמן האחרון) בארה"ב, לא הרעב והמחסור השפיעו על היהודים הצטרף לצבא, אלא מסורתם, שאיפתם לשרת שירות־שליקרב ורצונם להיות אדם בעל מעמד בכפרו — איש־צבא בשרות המלך־הקיסר. הודו כולה תרמה להתהוותו של צבא המתנדבים הזה, הגדול ביותר שהיה פעם בעולם. הגורם — כדרך שעשו בזמן האחרון אנשים מסויימים בארצות־הברית, שהם בורים גמורים בענין זה — כי צבא כזה הוא כולו צבא של "חרבות שכי" רות" אינו אלא מוציא דיבה מן המין השפל צוין שמספר הקצינים היהודים בעלי "מינוי המלך" על במשך המלחמה מ־400 ל־11.000. קומודור י.ט.ס. (הול) דיבר על התרחבות מעין זו בצי ההודי המלכותי, שמספר עובדי גדול כ־20 מונים מכפי שהיה לפני המלחמה. כל המלחים והסמלים וחצי הקצינים הנם הודים. חיול האנשים, אמר, הוא על בסיס כלל־הודי.

סקוודרון־לידר ק. ק. מג'ומדאר), שפקד על סקוודרון של חיל־האוויר ההודי, אשר נשלח לבורמה כשיפן נכנסה למלחמה, הצהירה שעצמת החיל הזה הוא עתה כ־20,000 איש. יושב הראש אמר כי המבקרים שהכריזו שההודים עוינים את השלטון שלנו בהודו יציטרכו לכבוש פניהם בקרקע מבושה לכשידעו שהודו העמידה את צבא המתנדבים הגדול ביותר שהועמד בזמן מן הזמנים באחת הארצות בעולם.

דוברים אחרים היו לויט־גנרל ג. נ. מולס־וורת, (מי שהיה ראש־המטה של "הצבא־בהר דר", בשנות המלחמה הזאת) סיר ויליאם בר־טון (דיפלומט ומושל בריט); המיור ג'ימס לונט (יצא לחופשה מן האקדמיה הצבאית ההודית), ד"ר ראגני שהני (הודי) וסיר סמואל רנגגדהאן (הודי־נוצרי), נציב עליון להודו בבריטניה.

ה ב ט ח ו ן ב ס ע ו ד י ה

יש ענין בקטע הבא, שהוא תקציר מן הרשימה, שנתפרסמה ב"ניו־יורק־טיימס" על ספרו של ניל ואל בוש, מעורכי "לייח" על מסעותיו בערב ושאר מקומות.

לשם תיקון התנהגות נתיניו אירגן אבן־סעוד חיל־משטרה רב־היקף, שבשרון הגישוש אחר עקבות בחולות היה בו תנאי ראשון לעליה בדרגה. בלשים ערביים אלה — אומר בוש — יכולים לומר לפי עקבות רגליו של הגמל לא רק את הכיוון והמהירות שבו הלך אלא גם לשער אל גבון מי רכב עליו, אם גבר או אשה, ולעתים קרובות — גם לקבוע מהיכן הוא בא ולמי הוא שייך. כל גשש ערבי זוכר בע"פ את טביעת עקבות רגליהם של רוב העבריינים הנודעים בארץ. תוך שנים מעטות הצליחו, לדבריו של בוש, אבן־סעוד וגששיו המומחים להפוך את ערב מארץ שבה היו זכויות הרכוש הפקר לארץ שבה נוהגים בהן כבוד.

יתכן שהפרשה, הקובעת ביותר את ההתעניינות בספר, היא תיאורו של בוש את עלייתו ברגל לריאד שבמדבר־ערב לשם ראיון עם אבן־סעוד. לוחם זקן ומטיל מורא זה מצטייר בדפיו של בוש כמדינאי פיקח שנפש האדם נהירה לו.

כשרצה להכניס לממלכתו את האלוט אך לשטן עמדה לו אמונתם של נתיניו האדוקים שהאמינו כי בתוף המכשיר שוכן איזה "ג'ין", או שד. — אחז אבן־סעוד בתחבולה המוצלחת בהקדישו את השדור הראשון להקראות מן הקוראן. כיון שהמושלמים מאמינים, כי אין בכוחו של שד לבטא את דבר האלוהים, ממילא בטוחים היו בהחלט, שדאלחוט אינו אלא פרי המצאה של אדם, ולא מזימת־שטנים.

(1) בריטי, הדרגה דומה לזו של בריגדיר בצבא־היבשה. — המ ע ר.

(2) פירושו — ללא הבל שבט ומחוז. שאלת ההרכב העדתי היתה אחת הבעיות החמורות בצבא־הודו. — המ ע ר.

"My Unconsidered Judgement" (* "דעתי הבלתי שקולה".
(1) לפי שמו — הודי, ממשפחה צבאית; הדרגה — היא כמיור בצבא; סקוודרון — כ־12—8 מפציצים או כ־18—12 מטוסי קרב.

כלשהו בניגוד לכמה הערות (בזמן האחרון) בארה"ב, לא הרעב והמחסור השפיעו על היהודים הצטרף לצבא, אלא מסורתם, שאיפתם לשרת שירות־שליקרב ורצונם להיות אדם בעל מעמד בכפרו — איש־צבא בשרות המלך־הקיסר. הודו כולה תרמה להתהוותו של צבא המתנדבים הזה, הגדול ביותר שהיה פעם בעולם. הגורם — כדרך שעשו בזמן האחרון אנשים מסויימים בארצות־הברית, שהם בורים גמורים בענין זה — כי צבא כזה הוא כולו צבא של "חרבות שכי" רות" אינו אלא מוציא דיבה מן המין השפל צוין שמספר הקצינים היהודים בעלי "מינוי המלך" על במשך המלחמה מ־400 ל־11.000. קומודור י.ט.ס. (הול) דיבר על התרחבות מעין זו בצי ההודי המלכותי, שמספר עובדי גדול כ־20 מונים מכפי שהיה לפני המלחמה. כל המלחים והסמלים וחצי הקצינים הנם הודים. חיול האנשים, אמר, הוא על בסיס כלל־הודי.

סקוודרון־לידר ק. ק. מג'ומדאר), שפקד על סקוודרון של חיל־האוויר ההודי, אשר נשלח לבורמה כשיפן נכנסה למלחמה, הצהירה שעצמת החיל הזה הוא עתה כ־20,000 איש. יושב הראש אמר כי המבקרים שהכריזו שההודים עוינים את השלטון שלנו בהודו יציטרכו לכבוש פניהם בקרקע מבושה לכשידעו שהודו העמידה את צבא המתנדבים הגדול ביותר שהועמד בזמן מן הזמנים באחת הארצות בעולם.

דוברים אחרים היו לויט־גנרל ג. נ. מולס־וורת, (מי שהיה ראש־המטה של "הצבא־בהר דר", בשנות המלחמה הזאת) סיר ויליאם בר־טון (דיפלומט ומושל בריט); המיור ג'ימס לונט (יצא לחופשה מן האקדמיה הצבאית ההודית), ד"ר ראגני שהני (הודי) וסיר סמואל רנגגדהאן (הודי־נוצרי), נציב עליון להודו בבריטניה.

ה ב ט ח ו ן ב ס ע ו ד י ה

יש ענין בקטע הבא, שהוא תקציר מן הרשימה, שנתפרסמה ב"ניו־יורק־טיימס" על ספרו של ניל ואל בוש, מעורכי "לייח" על מסעותיו בערב ושאר מקומות.

לשם תיקון התנהגות נתיניו אירגן אבן־סעוד חיל־משטרה רב־היקף, שבשרון הגישוש אחר עקבות בחולות היה בו תנאי ראשון לעליה בדרגה. בלשים ערביים אלה — אומר בוש — יכולים לומר לפי עקבות רגליו של הגמל לא רק את הכיוון והמהירות שבו הלך אלא גם לשער אל גבון מי רכב עליו, אם גבר או אשה, ולעתים קרובות — גם לקבוע מהיכן הוא בא ולמי הוא שייך. כל גשש ערבי זוכר בע"פ את טביעת עקבות רגליהם של רוב העבריינים הנודעים בארץ. תוך שנים מעטות הצליחו, לדבריו של בוש, אבן־סעוד וגששיו המומחים להפוך את ערב מארץ שבה היו זכויות הרכוש הפקר לארץ שבה נוהגים בהן כבוד.

יתכן שהפרשה, הקובעת ביותר את ההתעניינות בספר, היא תיאורו של בוש את עלייתו ברגל לריאד שבמדבר־ערב לשם ראיון עם אבן־סעוד. לוחם זקן ומטיל מורא זה מצטייר בדפיו של בוש כמדינאי פיקח שנפש האדם נהירה לו.

כשרצה להכניס לממלכתו את האלוט אך לשטן עמדה לו אמונתם של נתיניו האדוקים שהאמינו כי בתוף המכשיר שוכן איזה "ג'ין", או שד. — אחז אבן־סעוד בתחבולה המוצלחת בהקדישו את השדור הראשון להקראות מן הקוראן. כיון שהמושלמים מאמינים, כי אין בכוחו של שד לבטא את דבר האלוהים, ממילא בטוחים היו בהחלט, שדאלחוט אינו אלא פרי המצאה של אדם, ולא מוזימת־שטנים.

(1) בריטי, הדרגה דומה לזו של בריגדיר בצבא־היבשה. — המ ע ר.

(2) פירושו — ללא הבל שבט ומחוז. שאלת ההרכב העדתי היתה אחת הבעיות החמורות בצבא־הודו. — המ ע ר.

* "My Unconsidered Judgement" (דעתי הבלתי שקולה).

(1) לפי שמו — הודי, ממשפחה צבאית; הדרגה — היא כמיור בצבא; סקוודרון — כ־12—8 מפציצים או כ־18—12 מטוסי קרב.

ח י י ל ו ט ב ע

יוד או כבר לא חונה חיל מצב גרמני בבית שהורעש קשה ע"י הארטיילריה שלנו. במשקפתו ראה מיור פארק עץ שפלאנז כמעט צמוד לבית, ועל בדו העליון יושב נץ, שאנו ושלוו. והנה ממנהגם של נצים הוא למנוע עצמם ממקום שבו שרוי אדם חי. לעולם לא תמצאם אפילו בתחום 200 יארד מהולך-על-שתיים גורא זה — האדם. ואם יושב שם הנץ במקום, נמוך כל-כך, משמע שלא יתכן שבקרבת מקום מצוי ה"בוש", — החליט המיור, ואכן צדק במסקנתו.

מן המסופר בעתונות: אם עתיד חקרי-הטבע להיות באחד הימים מדע-שימושי במלחמה, הרי והזכות להחשב כאחד החלוצים הראשונים בתחום זה מגיעה למיור ז. א. ל. פארק, בן סקוטלנד, מפקד פלוגה בבטליון פגאבן בדיביזיה הוודית השמינית שבאיטליה. תוך מהלכו של קרב חשוב אחד, השתמש הנ"ל בהצלחה בבקיאותו בענין הצפרים ומנהיגיהם לשם התרת סוגיה סבוכה. הבעיה היתה: על פי מה לברר אם חונה

צ ר ו ר י ד י ש ו ת מן ה מ ז ר ח ה ת י כ ו נ

סוריה ולבנון

בינואר ופברואר נתחולל בארצות הלבנט — ובראש וראשונה בסוריה ובלבנון — משבר ביחסיהן עם צרפת מחמת ענייני הצבא. האקטואליות של השאלה הזאת מותנית במידה רבה בקשר שבינה לבין הבעיה הפוליטית הכללית של מעמד צרפת בארצות הלבנט, ברצונה של ממשלות דמשק ובירות ליצור "עובדה קיימת" של מסירת הצבא לידיהן, וע"י כך להשתחרר מכל לחץ צרפתי לחתימת חוזה גופלין עם צרפת (כדוגמת חוזה בריטניה-עיראק, למשל). המדובר בסוריה ובלבנון הוא, כידוע, לא בהקמת צבא חדש, אלא במסירת השליטה על חטיבות צבא-צרפת במזרח, שגוי סו בשעתן מקרב תושבי הלבנט (בענין זה עיין הרשימות "צבאה של סוריה" וההערות אליהן, ב"מערכות" חוב' כ"ב—כ"ג).

בסוריה ובלבנון (אנגם, כאן בדיקוקט קטנה יותר) נערך מסע ציבורי של תעמולה למען צבא-לאומי ומחאה נגד שלטונות-צרפת במד רת. נערכו הפגנות רשכיות (של מתלמדים ושל האוכלוסיה הכללית), התקהלויות בפני בתי-הפרלמנט וארמונות-הנשיאים, גם ועידת פועלים סורית קיבלה החלטות מתאימות בענין זה. בית הנבחרים הסורי הכריז, כי

ת ו ר כ י ה

בראשית פברואר הוכאו לפני בית דין צבאי באיסטנבול 24 אנשים הנאשמים ב"סוד ארגון חסידי אחדות תוראנית". כשפורק ארגון זה, נתפרסמה הודעה רש-מית, כי מאחורי הרעיון הזה בדבר גוש תוראני, שהשפעתו צריכה היתה להתפשט מתורכיה עד אפגניסטאן, נסתתרה מזימה גרמנית, שכונתה היתה לחרור יגודים ולהביא לידי הרגשת אי-בטחון. כידוע, מחייב הרעיון הפאן-תוראני התלכז דותם של כל השטחים המאוכלסים על ידי בני הגזע התוראני; — מאנטוליה, דרך אורכד' גין הרוסית והפרסית, אל צפון-מזרח פרס, ואסיה המרכזית הסוביטית.

הממשלה התורכית הוציאה הלוואה לאומית לצרכי הגנה בסך 35,000,000 לירות תורכיות.

עיראק

מיניסטר ההגנה בעיראק הצהיר, לדברי "אדיפאע", כי הממשלה הבריטית החליטה לתת במתנה לעיראק שלושים ואחד מטוס צבאי, שיימסרו לממשלה העיראקית בסוף חודש פברואר.

המטרה, לפי דוגמת ארגונה של משטרת ארץ-ישראל.

בדברו בסעודת הפרידה שנערכה לכבודו, מטעם ממשלת לבנון, שיבח השגריר הבריטי ההולך, גנרל סיר א. ל. ספירס, את תרומת הלבנון למאמץ המלחמה ואת נכונותו להעמיד זאת כל מקורותיה לרשות בעלי הברית. סיר אדוארד ציין, 10.000 מצנחים כבר יוצרו ממש ללבנוני.

גם ה"קונגרס הלאומי הלבנוני" (ארגון פוליטי) ערך קבלת-פנים לכבודו של השגריר הבריטי.

מצרים

איסמעיל צדקי פשה, ציר בלתי תלוי, ראש הממשלה המצרית לשעבר, הכריז בשעת הריכוז הסוערי, בתשובה על נאום הכתר בבית הנבחרים החדש בראשית פברואר, כי זכותה של מצרים היא לדרוש שיוציאו לחלוטין את הגייסות הזרים מאדמת האום דבר המביע, לדעתו, את "כל האידיאלים ומטרותיה הלא-מיות של מצרים".

הוא טען, כי גם חיל אוויר שבסיסו הם מחוץ למצרים יכול להגן על תעלת סואץ. כן טען צדקי, כי על הממשלה להגן על התעשייה הלאומית מפני התחרות זרה ע"י גדרות של מכס.

בעד-אל-עיוזי אל-סופאני ביי, מן המפלגה הלאומית, הכריז, שהתקפתו אינה מכוננת נגד הממשלה הנוכחית, אך אמר בלשון נמרצת, שבריטניה הגדולה עדיין מתערבת בפר-תוחו של הצבא המצרי, ואין מקלים דבר. ראש המיניסטרים, ד"ר אחמד מהר פשה, התנגד בתוקף לנאומו החריף של סופאני והוסיף, כי שלא ירשה דיבורים ממין זה בפרלמנט. מיניסטר ההגנה, סלים חלים, נודדו להכחיש את טענת סופאני.

במחצית השניה של פברואר הגישו את התפטרותם ארבעת חברי הממשלה המצרית, הנמנים עם ה"גוש הוואפדי הבלתי תלוי" (מפלגתו החדשה של מכרם עובייד פשה); אחד מהם, הסיד סלים חלים, שימש כמיניסטר ההגנה הלאומית. מן הראוי לציין, כי הפעם

ההכרח להקציב חלק מתקציב המדינה לכלכלת הצבא הלאומי, לא ימנעו מלבצע דבר זה. והבית אישר, פה אחד, סכום של 15.000.000 לירות סוריות להגנה לאומית והחזקת הצבא.

הענין שימש נושא לדיון בעתונות חו"ל, וביחוד בעתונות הבריטית, וגם בפרלמנט הבריטי, שבו היו ביהוד פעילים, בענין זה יזידים הדיפלומטי של ערבי סוריה, הגנרל ספירס, ויזידים העסקי, הציר סטוקס. הדיון בעתונות העלה לנו ציונים, מצוגדים במקצת זה מזה למעמד החטיבות ה"לבנטיות" עצמן בשעת מחלוקת זו: א) כי הנאמנות לענין בעלי-הברית אוסרת כל החלטת משמעת והפרידת סדרים בחטיבות אלו, שהן חלק בצבא-צרפת במורח וכפופות לפיקוד צרפתי, כחלק במחנה בעלי-הברית; ב) כי כאחראית לפיקוד-הברית הראשי במורח-התיכון, אסור לה לבריטניה להגיש שמממת העניינים הפוליטיים של צרפת יכולע לסדר הכללי ולבטחונן של עורף-הברית באיזור זה. מענין גם הנימוק שהביא הגנרל ביינה, (שליחה הכללי של צרפת במורח), כי מסירת הגייסות לממשלות סוריה והלבנון תסבך את ענייני הברית, לפי שהארצות הללו הן נייטרליות עד היום הזה.

בימים האחרונים שימש ענין צבאות סוריה והלבנון גם נושא לדיון בוועידת וזיר-החוף של מדינות ערב באלכסנדריה.

ההנחה הכללית היא, כי צרפת מתכוונת להבטיח לעצמה ע"י חוזה זכויות לקיום בסיס-אוויר ולשימוש בנמלים בלבנט — כמעשה אנגליה בעיראק ובמצרים.

בינואר התפטרה בלבנון ממשלת ריאד ביי אס-סולח.

האופוזיציה לקבינט הלכה וגברה בזמן האחרון, אך בין הנימוקים להתפטרות לאלתר היתה התפטרותו של מיניסטר ההגנה, האמיר מגיד ארסלן (אשר, כידוע, ניסה לכונן חבורת התנגדות בסביבת בעלי-בק, בימי המשבר הצרפתי-לבנוני בשלהי 1943).

— בסוף ינואר נודע הדבר, כי השלטונות הצרפתיים החליטו להכניס שיטורים בכוחות

עות המרכזית למלחמה בסמים המשכרים
במצרים, אשר זכתה להכרה בעולם כולו.
הוא נכנס לשירות האזרחי המצרי ב־1902.

החל מחדש פברואר הונהגה במצרים
חובת נשיאת תעודת־זהות לכל זכר בוגר.
התעודה תכל את שמו ותאורו של נושאיה,
וכן את שם מעסיקו, מספרו באגוד מקצועי
אם הנו חבר בכזה, גיל ילדיו ומחוז מגורו.
התעודות תינתנה מטעם שלטונות המשטרה.

לפי עתוני קהיר הגיעה בסוף ינואר לקהיר,
משלחת סובייטית צבאית, המפקחת על החזרת
השבויים הסובייטיים למולדתם. כידוע עוברים
משלוחי השבויים הרוסים, ששוחזרו באי
טליה ובחזית המערב דרך ארצות המזרח
התיכון.

ח ב ש

המעשה הרב של "חיל גדעון" בפקיודו של
מיו־גנרל וינגייט המנוח, שהשמיד צבאות
איטלקיים בחבש, אשר עלו עליו במספרם
עשרת מונים, הוזכר עתה מחדש ע"י מתנת
הקיסר הילה סילאסיה לבנו של וינגייט: צלב
קופטי עתיקים ושרשרת, המתחברים לכתר.
הקיסר מביע את התקווה שבנו של הגנרל,
אורד יונתן וינגייט, ילך בדרך אביו בחייו
ויהא ראוי לו. הוא מבטיח, כי הוא ועמו לא
ישכחו את מעשי הגבורה שעשה וינגייט.

בקשר לחווה הבריטי־החבשי החדש, שנעשה
בסוף דצמבר, ולהיסוסיו של הגנוס לקבל מת־
נת־כסף בריטית בת מיליון לירות, צוינו
בעתונות קשייה הכספיים של ממשלת חבש,
שכל הכנסתה היא כ־3 רבעי מיליון לירה,
אשר גבייתן באזורים המרוחקים יותר איננה
מן הדברים הקלים.

בין בעיותיה העיקריות של חבש בשעת זו
נמנות אלו: ביסוסו של הצבא, המונה כיום
כ־11 בטליונים; הפיכתו של שלישי בערך,
מבין החיילות הבלתי־סדירים, המונים כ־
40,000 איש, לחיל סדיר, והושבתם של שאר
החיילים הא־סדירים על נחלות־קרקע, על מנת
שהיפכו לחיל בריעילות לקיום הבטחון וה־
סדר הפנימי והשלטת סמכות הממשלה המר־
כית על ראשי־שבטים מרוחקים.

היה זה עורך דין קהירי — לעומת המצבים
בעבר כשתיק ההגנה הלאומית היה לעתים
קרובות נמצא בידי אחד הגנרלים המצרים
או בידיו של ראש שבטי הברודים שבמצרים.

מתברר שהשליחים המצריים בוועידת הת־
עופה הינו לאומית אמדו לבריטים ולאמרי־
קיאם שחופש האויר, — המאפשר לקוי
תעופה בין לאומיים בעורקים ארוכים לבור
להם את דרך תנועתם בארצות המערב —
אין לקבלו.

פירושו של חופש האויר הוא שקוי תעופה
הפועלים, לדוגמה, מניו־יורק לקרצ'י, יבורו
לעצמם את תנועתם בקהיר כשיעודם בגדו.
נראה הדבר שהבריטים השתדלו להשפיע על
המצרים לקבל את מושג חופש האויר מב־
חינה עקרונית, כיוון שאחרת לא היו
ארצות הברית מסכימות ל„סעיף הגולשׁ׃
אשר לפיו לא תהיה אפשרות כניסת חברות
אויר נוספות לשירות בכל קו שהוא, אלא
לאחר ש„מובילי־האויר׃ הפועלים בו מקורם
יגיעו ל־65% של העמסת יכולת חובלתם
הקיימת.

לרגלי מלאת 25 שנה למלך פארוק (11,245)
נערך מירון שליחים של נושאי לפידים,
מאלכסנדריה לקהיר, על־ידי חברי התאגדות
הקלובים הצבאיים המצריים. המלך ערך
מסקר לכוחות המזוינים. חיל האויר המצרי
זרה עלונים, אשר חלק מהם זיכה את מוצ־
איהם בטיוח חינום במשך שבועים במסלול־
הברזל של המדינה. מזוננים־נעים עברו
במדינה וחילקו ארוחות חינום ומעדנים לאנשים
עניים.

תקופת שירותם של ליוה⁽¹⁾, סיר תומס רסל
פשה מפקד משטרת העיר קהיר ושל ליוה
פיט־פטרק פשה מפקד משטרת איזור תעלת
סואץ (שניהם בריטים) הוארכה לשנה נוספת.
שניהם, רסל פשה ופיט־פטרק פשה,
הגיעו לגיל הששים — גיל של מעבר לקצבה
בדימוס, — בהתאם לחוק המצרי.

רסל פשה, שהיה בפקוד משטרת העיר
קהיר מאז 1918 הוא גם מנהל לשכת היד־
1) דרגה מעין מיו־גנרל — המ ע ר.

במצע יונאר ערך הנציב העליון לא"י, הלורד גורט, מסקר לחטיבות מכל ענפי-השי-רות של משטרת א"י.

החטיבות המיוצגות במסקר היו: המשטרה הרכובה, חיל המחץ הרכוב, משטרת רגלים בריטית וארץ-ישראלית, קבוצות מעופפות של הבולשת בבגדים אזרחיים, גדוד הגמ"לים של באר-שבע על דמותו הציורית, פט"רולי המדובר הממונעים, שחבר אנשיהם, הב"ריטיים והא"י, עונג כפיות חאקי, חל"המש-טרה הנייד החדש, ב"מדקרב" בצבע חאקי וכובעי-ברט", כשאתו שלוש ממכוניותו המ"שורניות, משטרת התנועה ומהקת כלבי המשטרה.

בשעת המצעד בסך, שבראשו הלכה המש"טרה הרגלית, בלט שיטורן ודיק תנועותיהן של יחידות המשטרה הניידת לבושות-החאקי. יחידות אלו הכילו רבים מותיקי מסעות המד"בר-המערבי ודוגמיקי, שהועברו מן הצבא הב"ריטי למשטרה כשהוקם החיל-הנייד בשנה שעברה.

מזרח תיכון כללי

„אונברבר“ הלונדוני כותב: —

הביורים בקבר הקמת „אתדות ערבית“ והצורך במדיניות בריטית אחידה במזרח התיכון, הקבו את תשומת הלב אל כמה דברים מזורים באדמיניסטרציה הבריטית הקיימת, אשר לפיהם שלוש מחלקות ממשל-תיות נפרדות אחראיות לפוליטיקה באיזור זה. המשרד התיכון, המטפל במצרים, ערב-הסעודית, עיראק ומדינות הלבנון.

משרד המושבות, שמסכותו חלה על א"י, עבר הירדן, עדן וחצר-מות.

משרד הודו, המטפל בשייכויות של המפרץ הפרסי.

התוצאה היא, שכל המתעניין התענינות כוללת באיזור זה, צריך לפנות אל 3 מוסדות, או לאחוז את הקבינט עצמו בקניון, אם אמנם מעמדו גותן לו את האפשרות לעשות כן.

„המשרד של מיניסטר המדינה במזרח התי-כון, — מוסיף העתון — פתר את הבעיה,

פתרון ארעי. יש סכנה, כי משרד זה יבוטל אך יש נימוקים חותכים להעברתו ללונדון כמוסד מיניסטרילי, גספה, כדוגמת המנוי בר משרת מר לאו, בסמכותו העליונה של מזכיר השר התיכון“.

„ד.ג.ב.“, סוכנות הידיעות הגרמנית הרש"מית הודיעה בחודש דצמבר ששלטונות גרמ"ניים צבאיים שוקלים את דבר הקמת „ברידה ערבית“, וזאת כתוצאה „מבקשות של ערבים רבים“ שתוקם חטיבה כזאת כתשובה להקמת החי"ל ע"י בריטניה.

מושלמים רבים, טוען „ד.ג.ב.“ ביקשו שממשלת הרייך תקים חטיבה לוחמת ערבית עצמאית, ומספר רב, בגרמניה גופה ובארצות בעלי-בריתה של גרמניה, כבר התנדבו להצ"טף אליה.

אחרי המלחמה לא רק תוחזר לא"י חשיבותה כנקודת-מוקד בתחבורה האווירית הבין לאומית במזרח-התיכון, אלא שכמה מקווי-האוויר החיוניים ביותר של הקיסרות עלולים להשתמש בגמלה האווירי הראשי של א"י כאחד ממקומות החניה הספורים בדרך טיסותיהם הבין יבשתיות ארוכות-הטווח, — זאת היא דעתם השקולה של החוגים המוסמ"כים בקהיר.

ואין ספק שבהזדמנות הראשונה יפעילו שוב „נתבי האויר הבריטיים למעבר לים“ את שירותיהם להודו ולמזרח הרחוק דרך א"י. יש לחכות כי כן תנהג גם חברת הקו" האווירי ההולנדית ק. ל. מ. מאידך סבורים שעוד יעבור זמן רב לאחר המלחמה עד ש„אלא ליטוריה“ האיטלקית תחדש את טי-סותיה לא"י, ונראה כי עוד מוקדמת השעה מדי לחוות ולדעת היחדש את שרותיו לא"י כלפני המלחמה, קרהאוויר הפולני „לוט“.

הואיל והעתונות נתנה פרסום רב לתכניו-תיה הנרחבות של ממשלת מצרים לעשות את מצרים לאחד המרכזים הגדולים בעולם של תחבורה-אווירית, הרי בידעה ששכרה של מצרים לא יצא בהפסדה של א"י יש משום ארגעה רבה.

באשר למזרח התיכון בכלל, מחכים לגדול יכר בקרואויר „איוריס“ וזאת מיד

אפשר בנקל לאמץ את בני העדות השונות של המזרח התיכון, ולהפכם לפועלים מקצועיים גם בענפים הטכניים של שרותי אוויר וגם באדמיניסטרטיביים, הואיל והם אינם רק נבונים מאוד אלא גם מגלים התענינות יוצאת מן הכלל בעבודתם. כך, שאחד מן התנאים הראשונים העיקריים לפיתוח קווי- אוויר איזוריים במזרח התיכון קיים וישנו.

מאיך אין כלל מקום לספק, שלאחר המלחמה תהיה דרישה מספקת לקשר אווירי במזרח התיכון, כך שלפחות כמה קיים יהיו מפעלים משתלמים מראשית יסודם.

במצרים, הנהגית עתה מתקופת שפע, שכמעט ולא נודעה כמותה בכל דברי ימיה, סבורים כי מיד לאחר המלחמה יהיו קופצים רבים לנסיעות באויר, מבין קהל עשיריה שירצו לערוך מסעותיהם מתוך נוחיות ורוחה.

לכשחמצא הכמות המספיקה של אוירונים מן הטיפוס המתאים. מקום כבוד בין שרותי האויר הקיימים של המזרח-התיכון תופש „קר-אוויר מיסר“, אשר שירותו, באור תנאי המלחמה השוררים, נחשב ע"י מומחים כר"י טיים להשג ראשון במעלה. בטוסר באוירונים מטיפוס של לפני המלחמה, הצליח „מיסר“ שיצאו לו מוניטין של יעילות רבה כאשר במשך כל הזמן לא אונתה אצלו אף תאונה רצינית אחת.

שרותי „מיסר“ מתנהלים כמעט כל מאה אחוזיהם ע"י מצרים, רק הטייס הראשי ואחד או שנים מבין העובדים הטכניים הראשיים הם אירופיים.

בנוסף, הרי הוכיח הנסיון שנתנסו חילות-האויר של בעלי-הברית בעבודותיהם עם פועל-לים מבני המקום בשדות תעופה הן במצרים והן בארצות אחרות של המזרח-התיכון, כי

ספקים בשביל עבודות צבא וממשלה צבעי קשוט:

«אופינול» לדלתות וחלונות. «צבלין»
לרהיטים משובחים. «אופין» האמיל הוול

צבעים מגינים:

«מגינול» הגנה נגד חלודה בשביל
בניול ברזל ופלדה
«צבעטקול» הגנה מיוחדת נגד
השפעת מי הים, תומצות וכד'

לקיט לכל המטרות

„צבע“ תעשייה מזרחית לצבע בע"מ

כפר עטה ע"י חיפה, ת.ד. 577, טלפונים: בי"ח - 7158, משיד - 1323